

Міністерство освіти і науки України

**Київський національний торговельно-економічний
університет**

(м. Київ, Україна)

Економічний університет

(м. Вроцлав, Польща)

Вільнюський університет

(м. Вільнюс, Литва)

Євразійський національний університет ім. Л.М. Гумільова

(м. Астана, Казахстан)

**ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ХХІ СТ.
ТА СТРАТЕГІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

(Київ, 24 травня 2016 року)

Київ 2016

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

УДК У5
ББК 339.92:33(477)
В43

Виклики глобалізації XXI ст. та стратегія соціально-
В43 економічного відродження України : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (Київ, 24 травня 2016 р.) / відп. ред. А.А. Мазаракі. –
Київ : Київ. нац. торг.-екон. у-т, 2016. – 224 с. – Укр. рос.
та англ. мовами.

ISBN 978-966-629-772-6

Розглядаються підходи та визначаються проблеми і ризики, що спричиняють появу низки нових глобальних викликів; глобальні дисбаланси, що безпосередньо впливають на економічний розвиток України. Здійснюється пошук шляхів та ефективних механізмів соціально-економічного відродження України.

Матеріали доповідей друкуються в авторській редакції.

УДК У5
ББК 339.92:33(477)

Редакційна колегія: А.А. Мазаракі (відп. ред.), ректор д.е.н., проф.;
С.В. Мельниченко, проректор з наукової роботи, д.е.н., проф.; К.І. Ладиченко,
в.о. декана факультету міжнародної торгівлі та права, к.е.н., доц.

Відповідальні за випуск: Т.Л. Вишинська, заст. декана факультету
міжнародної торгівлі та права, к.е.н., доц.; Ю.Й. Гарасим, к.е.н., доц. кафедри
міжнародної торгівлі.

ISBN 978-966-629-772-6

© Київський національний торговельно-економічний
університет, 2016

З М І С Т

<i>Вступ</i>		10
Трансформація зовнішньоторговельних пріоритетів України в умовах глобалізаційних викликів		
<i>Гарасим Ю.Й.</i>	Критерій подібності у міжнародній торгівлі	11
<i>Головачова О.С., Хапатнюковський М.М.</i>	Вплив глобальних дисбалансів на зовнішньо- торговельні пріоритети України	13
<i>Гонорська А.В.</i>	Мультиканальні комунікації в системі Інтернет-торгівлі	15
<i>Гринюк Н.А.</i>	Чинники розвитку зовнішньоторговельної діяльності кооперативного сектору економіки України	17
<i>Гужва І.Ю.</i>	Окремі елементи інституційного розвитку зовнішньоторговельної політики України	19
<i>Зубко О.В.</i>	Вектори економічної інтеграції України в умовах глобалізаційних викликів	22
<i>Калюжна Н.Г.</i>	Структурні зміни у зовнішній торгівлі товарами України з Європейським Союзом	24
<i>Карімов Г.І., Вусата О.Ю.</i>	Зовнішньоекономічний потенціал харчової промисловості регіону	26
<i>Кривенко Н.В.</i>	Участь України в інтеграційних угрупованнях	28
<i>Лобанова С.А.</i>	Газова залежність України та шляхи її подолання	30
<i>Мариніна С.В.</i>	Забезпечення конкурентоспроможності економіки України в умовах глобалізації	32
<i>Онищенко В.П.</i>	Нові тренди ліберальної парадигми міжнародної торгівлі	34
<i>Плахотнікова Л.О.</i>	Тенденції українського ринку консалтингових послуг в умовах глобалізаційних процесів	36
<i>Поліванов В.Є.</i>	Формування інноваційної моделі вітчизняної економіки в контексті європейського вибору України	38
<i>Пугачевська К.С.</i>	Нетарифне регулювання в Україні	40

<i>Сегеда С.А.</i>	Особливості регулювання аграрно-продовольчого ринку України в умовах трансформації зовнішньоторговельних пріоритетів України	42
<i>Сібекіна А.Ю.</i>	Реалізація можливостей зони вільної торгівлі між Україною та ЄС	44
<i>Скарга О.О.</i>	Розвиток туристичної індустрії України в умовах глобалізації	46
<i>Удод Н.М.</i>	Трансформації вітчизняного сектору роздрібної торгівлі	48
<i>Уманців Г.В.</i>	Інтелектуалізація підприємницької діяльності в Україні	50
<i>Ходжаян А.Р.</i>	Моделі структурно-галузевих трансформацій	52
<i>Хоцька Я.О.</i>	Розвиток економічного співробітництва України з країнами Африки	55
<i>Яковченко В.С.</i>	Принцип транспарентності СОТ. Висновки та пропозиції для України	57
<i>Magdalena Liszka</i>	The common agricultural policy of the European Union	59
<i>Grzegorz Jasiński, Magdalena Dykiel, Bogusław Ślusarczyk</i>	Sustainable development in managing the agricultural industry	62

Дисторції в міжнародних бізнес процесах

<i>Головня Ю.В., Дугінець Г.В.</i>	Реалізація пріоритетів інноваційного розвитку України з позицій співробітництва з ЄС	65
<i>Злуніцина Т.В.</i>	Перспективи вітчизняних видобувних підприємств на міжнародних ринках залізорудної продукції	67
<i>Кам'янецька О.В.</i>	Напрями підвищення ефективності заходів підтримки підприємств-суб'єктів ЗЕД в Україні	69
<i>Кудирко Л.П.</i>	Регулювання транскордонних торговельних та фінансових потоків: пошук нових підходів	71
<i>Литвин О.Є.</i>	Дисторції європейського партнерства для українських підприємств	73

<i>Пугачова К.М., Пугачов М.І.</i>	Активізація зовнішньоекономічної діяльності українського бізнесу з ЄС	75
<i>Соколюк К.Ю.</i>	Маркетинг інвестицій: теорія та практика	77
<i>Цесаренко С.І.</i>	Світові тенденції та чинники розвитку глобального експорту	79
<i>Шемет Г.В.</i>	Особливості менеджменту організацій в умовах сучасної кризи	82

Екологічні тренди в активізації міжнародного співробітництва

<i>Артеменко О.В.</i>	Охорона навколишнього природного середовища в умовах децентралізації влади	84
<i>Бохан А.В.</i>	Екологічна дипломатія та інституціональні актори партнерства	86
<i>Дяченко А.В.</i>	Зелене будівництво і впровадження вимог leed як сучасний напрям будівельної галузі України	88

Розвиток інтеграційних процесів у фіскальній сфері

<i>Даценко Г.В., Разборська О.О.</i>	Контроль ефективності справляння туристичного збору в Україні	90
<i>Дмитрієва Н.О.</i>	Перспективні напрями оподаткування міжнародної електронної торгівлі в Україні	92
<i>Кощеєв О.О.</i>	Оцінювання систем податкового стимулювання розвитку ІТ-галузі в окремих країнах світу: досвід для України	96
<i>Музиченко О.В.</i>	Досвід податкового реформування в країнах вишеградської групи	99
<i>Ємець В.В., Барановська В.Г.</i>	Аналіз використання принципу безперервності при наданні аудиторських висновків	101

Вітчизняне публічне право: методологія, теорія, практика

<i>Дорохіна Ю.А.</i>	Право власності: європейський досвід та українські реалії	103
<i>Кандиба С.В.</i>	Роль підприємств, заснованих громадськими організаціями інвалідів у діяльності органів місцевого самоврядування	105

<i>Малютін І.А.</i>	Сучасні виклики злочинності – загроза соціально-економічному відродженню України	106
<i>Севастьяненко О.В.</i>	Сучасні особливості державної інформаційної політики України	109
<i>Сударенко О.В.</i>	Збирачі податків як суб'єкти податкових правовідносин	110
<i>Шамрай В.А.</i>	Административно-правовые способы обеспечения личной безопасности туриста	112

Стратегія реформування національного законодавства

<i>Бакалінська О.О.</i>	Впровадження програм антимонопольного комплаєнса – провідний напрям формування бізнес-культури	116
<i>Біленко М.С.</i>	Ризик як найважливіша ознака підприємницької діяльності	118
<i>Гончаренко О.М.</i>	Автономія волі сторін як прояв саморегулювання господарського договору	120
<i>Ільченко Г.О.</i>	Проблемні аспекти реформування страхового законодавства України	123
<i>Клименко С.В.</i>	Правова природа згоди та дозволу у приватному праві	124
<i>Кулага Е.В.</i>	Ключові напрями розвитку законодавства у сфері технічного регулювання відповідно до угоди про асоціацію між Україною та ЄС	126
<i>Кузьменко Л.Г.</i>	Підвищення конкурентоспроможності – важливий напрям соціально-економічного відродження України	129
<i>Микитенко Л.А.</i>	Проблеми кваліфікації правил підсудності справ про захист прав споживачів	130
<i>Нога О.Ю.</i>	Реформування національного законодавства в умовах глобалізаційних	133
<i>Пальчук П.М.</i>	Порівняльно-правова характеристика правового статусу приватних підприємств і товариств з обмеженою відповідальністю	134

<i>Приходченко Т.А.</i>	Агенції регіонального розвитку як інструмент регіональної політики України	136
<i>Сухорукова О.А.</i>	Правове регулювання імпорту книжкової продукції	138
<i>Шестопалова Л.М.</i>	Удосконалення правового забезпечення запобігання злочинам	140
<i>Федоренко Т.В.</i>	Особливості оформлення спадщини в зоні АТО	142
<i>Хромей В.В.</i>	Форма реалізації конституційного права людини на працю	144

Міжнародно-правове забезпечення сталого економічного розвитку

<i>Бєлова О.</i>	Підкуп виборців як виборче правопорушення	146
<i>Братко І.В.</i>	Права людини – визначальний фактор сталого розвитку	148
<i>Грачова В.В.</i>	Превентивна стратегія у міжнародно-правовій боротьбі з тероризмом як чинником глобалізації	152
<i>Гончарова Ю.А., Панфілова Ю.М</i>	Забезпечення принципу гендерної рівності в договорах Європейського Союзу	153
<i>Гурін К.С.</i>	До питання про право на здоров'я в міжнародному праві	156
<i>Дерунець Н.О.</i>	Торговельно-політична функція торговельного представництва	159
<i>Дешко Л.М.</i>	The Right to a Fair Trial and Justification of Court's Decision	161
<i>Махмурова- Дишлюк О.П.</i>	Поняття збройного конфлікту на морі	163
<i>Панфілова Ю.М.</i>	Секторальний принцип поділу Арктики як основа визначення її міжнародно-правового статусу	165
<i>Перепадя Ф.Л., Чумичкіна Ю.М.</i>	Розвиток рекреаційних кластерів в Україні	168
<i>Сахарук Т.В.</i>	Створення діалогової платформи для бізнесу, уряду та громадянського суспільства через мережу Глобального договору в Україні	170

<i>Сорочко А.О.</i>	Презумпції принципу добросовісності в публічному праві	172
<i>Chentukov Illia</i>	European Integration and Regional Development	173

Теоретико-правові аспекти забезпечення безпеки підприємницької діяльності

<i>Булах Т.М.</i>	Організаційно-економічне забезпечення економічної безпеки малого підприємництва в АПК	176
<i>Гарбуз Т.О.</i>	Суб'єкти державного управління у сфері охорони об'єктів промислової власності України	178
<i>Гуменюк В.В.</i>	Відновлення безпеки підприємництва в курортно-рекреаційній сфері	181
<i>Давиденко В.С.</i>	Нормативне врегулювання діяльності військових прокуратур	183
<i>Дроздюк Т.М.</i>	Запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення	185
<i>Єфремова О.С.</i>	Вдосконалення підходів до аналізу фінансово-господарської діяльності суб'єктів підприємництва	187
<i>Єфремова І.І., Єфремова М.С.</i>	Морська торгівля: правове регулювання безпеки міжнародної економічної діяльності	189
<i>Коломійчук В.О.</i>	Реалізація принципу адвокатської таємниці при здійсненні консультативної діяльності суб'єктів господарювання	191
<i>Крегул Ю.І., Банк Р.О.</i>	Адміністративно-правовий статус суб'єктів недержавного сектору забезпечення безпеки підприємницької діяльності	193
<i>Ладиченко В.В.</i>	Призначення державної влади в сучасних умовах розвитку України	195
<i>Ломакіна І.Ю.</i>	Розмежування та співвідношення понять «державне керівництво» та «державне управління» АПК	197

<i>Мушенко В.В.</i>	Правове регулювання податкових пільг за податковим кодексом України	199
<i>Пахомова А.О.</i>	Основні види зовнішньоекономічних договорів в аграрному секторі економіки	201
<i>Плакся Н.А.</i>	Удосконалення механізму державного фінансового контролю суб'єктів підприємництва	203
<i>Радченко О.Ю.</i>	Захист прав споживачів фінансових послуг від недобросовісної реклами	205
<i>Рудоміно- Дусятська І.А., Пасенченко Ю.А.</i>	Аналіз деяких ризиків інвестування у підприємницькій діяльності	207
<i>Ситніченко О.М.</i>	Сучасні загрози і небезпеки функціонування підприємницької діяльності	209
<i>Сердюченко О.В.</i>	Правовий аналіз поняття банківської таємниці	211
<i>Хусаїнов Р.В.</i>	Місце ризик-менеджменту в рамках державно-приватного партнерства	214
<i>Яцюта О.С.</i>	Сертифікація логістичної діяльності в Україні	216
<i>Шарабурина О.О.</i>	Сучасні проблеми правового регулювання службової інформації	218
<i>Герасименко А.Г.</i>	Державне регулювання вертикальної конкуренції	220

ВСТУП

Глобалізація є системоутворюючим фактором для викликів ХХІ століття. Стратегічно значущим завданням є необхідність здійснення докорінної трансформації сучасної глобальної світової системи, що характеризуватиметься постіндустріальною, з переважанням наукоємних виробництв, гуманітарно спрямованою, екологічно безпечною та соціально справедливою економікою.

Нова розстановка сил у світі помітно впливає на конфігурацію глобальних та національних економічних інтересів та посилює боротьбу за їх реалізацію. Найбільш складним питанням для сучасної України є пошук принципів та механізмів налагодження взаємозв'язків із глобальним світом, що тим самим дозволить чітко визначити її місце та роль у загальносвітовому просторі та окреслить шляхи подальшого розвитку.

У збірнику матеріалів конференції знайшли відображення актуальні економіко-правові питання, що виникають у процесі глобалізації і, таким чином, впливають на міжнародну торгівлю.

Науковий і практичний інтерес становлять підходи до успішного подолання викликів, спричинених глобалізацією, а також шляхи соціально-економічного відродження України.

Значну увагу приділено виявленню різногалузевих тенденцій сучасного розвитку України та окреслено досвід інших країн у сфері подолання негативного впливу глобальних дисбалансів на вітчизняну економіку.

Матеріали конференції охоплюють актуальні економіко-правові питання соціально-економічного розвитку України, стратегії її зовнішньоекономічної діяльності.

У процесі обговорення науковцями сформульовано нові підходи стратегічного розвитку партнерських відносин нашої держави з іншими країнами щодо подолання та вирішення глобальних загроз і викликів, що сприятиме підвищенню ефективності національної та світової економік.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ПРІОРИТЕТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Гарасим Ю.Й.

к.е.н., доцент кафедри міжнародної торгівлі
Київського національного торговельно-економічного університету

КРИТЕРІЙ ПОДІБНОСТІ У МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

В умовах різноманітних викликів у глобальній міжнародній торгівлі, росте потенціал суб'єктів ЗЕД з точки зору досягнення найефективніших масштабів виробництва і отримання доступу до найбільшої кількості споживачів. Зрозуміло, що конкуренція за ринок жорстока і насичена різними (легальними/нелегальними) способами ведення торгівлі, що породжує торгові суперечки між країнами.

На наш погляд, доцільним у міжнародній торгівлі є надання терміну «подібний товар» більшої ваги, адже доведення «неподібності» допоможе уникнути будь якого роду претензій (наприклад антидемпінгових). При імпорті товару в країну необхідно до кінця зрозуміти, чи є цей товар аналогічним іншому (місцевому) товару чи ні, адже від цього залежить, чи конкурують вони між собою взагалі [1].

Так, цікавою є справа по вирішенню суперечки щодо встановлення Іспанією тарифів на необсмажені кавові зерна, розпочатою Бразилією у 1979 р. [2]. Група експертів ОРС (орган по вирішенню спорів – компетентна інстанція СОТ по розгляду торгових суперечностей) підтримали позов Бразилії проти Іспанії, яка застосовувала різні ставки мита по відношенню до різних сортів кави (встановила різні товарні коди): «м'які» сорти неоподатковувались, а необсмажені сорти оподатковувались митом у розмірі 7%. Таким чином, ОРС визначив, що оскільки споживачі обох країн єдині в тому, що даний напій є кавою, то всі види необсмаженої кави є одним аналогічним (подібним) продуктом.

Рішення органу засновувалось на аргументі Бразилії, що з точки зору споживача, практично всі види кави продаються сьогодні у вигляді сумішей, комбінуючи різні пропорції кави, що належать до різних груп [2, п.3.12].

З іншої сторони, підхід групи експертів може бути спірним, оскільки вони посилались на те, що всі п'ять різних видів кави (відповідно до

справи) є аналогічними товарами, виходячи з того, що в кавових сумішах, які продаються кінцевим споживачам, неможливо розрізнити використувані сорти кави. Проте, ринком для кави в Іспанії були переробники, для яких якраз і мало значення, який вид кави використовувати і закуповувати.

Бачимо, що аналогічність товарів, в основному, визначають через фізичну схожість і споживчу взаємозамінність, які включають основні критерії «аналогічності»: 1) властивість, природа і якість продукції (яка впливає на здоров'я); 2) практичне застосування продукції; 3) смаки і звички споживачів; 4) тарифна класифікація продукції.

Останній критерій має право бути, адже різниця в одній цифрі коду дозволить стягнути мито з одного товару і не стягнути його з аналогічного. Саме це було об'єктом суперечки у згаданій справі – різна тарифна класифікація порушувала принцип найбільшого сприяння Бразилії. В іншій справі [3], Японія встановила різні ставки мита на домашній та імпортований алкоголь, пояснюючи це різними смаками місцевого населення.

Як правило, тарифна класифікація встановлюється для зручності ідентифікації товару. Але, на нашу думку, причинами різної кодифікації є: а) стратегічні цілі держави, яка встановлює різні коди для розвитку певної національної галузі: зменшений (нульовий) рівень мита – на товар з низьким рівнем переробки, підвищений – на товар з високим рівнем переробки. У цьому полягає ідея ескалації тарифу: потрібно полегшувати умови доступу на ринок для сировини, і ускладнювати для готової продукції; б) прихована дискримінація; в) гармонізація таких великих за обсягом документів часто проходить дуже повільно, адже пов'язана із великими витратами (на навчання фахівців, адаптації учасників ЗЕД до нових умов).

Жоден з перелічених критеріїв аналогічності не володіє перевагою, тому потрібно розглядати характеристики продукції комплексно та, що є основним, за принципом case by case. Адже можуть бути випадки, коли 2 і 3 критерії доказовості можуть зіграти важливішу роль у випадках, коли фізичні характеристики продуктів відрізняються. Не слід забувати і про те, що поняття «подібний» та «аналогічний» теж необхідно розрізняти [4].

Таким чином, при визначенні «подібності» товарів слід врахувати наскільки вони прямо конкурентні або взаємозамінні, а також чи тарифні заходи не спрямовані на обмеження торгівлі товаром з будь-якої конкретної країни.

Література

1. Гарасим Ю.Й. Шляхи удосконалення національного механізму анти-демпінгового регулювання в умовах членства в СОТ та лібералізації

- зовнішньої торгівлі / Ю.Й. Гарасим // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Науковий журнал. – Київ : УДУФМТ, 2011. – № 6. – С. 38–42.
2. Report of the Panel adopted on 11 June 1981 (L/5135 – 28S/102) «Spain – tariff treatment of unroasted coffee» [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Світової організації торгівлі. – Режим доступу : https://www.wto.org/gatt_docs/English/SULPDF/90980385.pdf
  3. Appellate Body Report on Japan «Taxes on Alcoholic Beverages» WT/DS8/AB/R; WT/DS10/AB/R; WT/DS11/AB/R [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Світової організації торгівлі. – Режим доступу : https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds8_e.htm
  4. Гарасим Ю.Й. Сучасні економіко-правові аспекти антидемпінгового регулювання ЄС та України / Ю.Й. Гарасим, О.О. Покрещук // Зовнішня торгівля: право та економіка. Науковий журнал. – Київ : УДУФМТ, 2009. – № 3(44). – С. 5–11.

Головачова О.С.

к.е.н., ст. викладач кафедри міжнародної економіки
Київського національного торговельно-економічного університету,

Хапатнюковський М.М.

к.е.н. Департаменту патрульної поліції, м. Київ

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ДИСБАЛАНСІВ НА ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ

Глобалізаційні процеси істотно змінюють пріоритети, завдання і регуляторну спроможність окремих суб'єктів світової економіки. Це зумовлено, перш за все, тим, що міжнародні торговельно-економічні та кредитно-фінансові зв'язки у все більшій мірі ослаблюють можливості держави як регулятора та суверена повноцінно впливати на перебіг економічного розвитку та алокацію національних ресурсів [1]. На тлі загострення глобальних дисбалансів та кризових явищ значно актуалізувався науковий дискурс щодо регуляторної здатності держави в умовах глобальної відкритості утримувати макроекономічну стабільність та ефективну систему протидії деструктивним екзогенним впливам.

Глобальні дисбаланси, безпосередньо впливаючи на економічний розвиток України, поглиблюють її традиційні внутрішні асиметрії. За таких умов національні інтереси щодо забезпечення економічного суверенітету України піддаються низці безпрецедентних загроз. Так, найбільшу економічну дестабілізацію за показником приросту ВВП дає не стільки втрата прямого контролю за частиною її території (падіння ВВП в 2014 році

близько 8%), скільки надвисокий рівень зовнішньоторговельної відкритості та загрозливий рівень залежності валютних доходів експортерів від волатильності цін на світових ринках.

Враховуючи довгостроковий характер походження внутрішніх деформацій у структурі виробництва та зовнішньоекономічного сектору України, для їх подолання необхідним є комплекс заходів коротко-, середньо- та довгострокової дії, які здатні забезпечити в якості завдання на окреслену перспективу пом'якшення структурних асиметрій й збалансування обсягів та структури експортно-імпорتنих операцій за участі вітчизняних суб'єктів ЗЕД. Окреслений пріоритет ґрунтується на визнанні вагомості макроекономічних засад зовнішньої стійкості для вітчизняної економіки в умовах високого рівня зовнішньоторговельної відкритості, відповідно щонайближчим завданням повинне стати подолання дефіциту поточного рахунку платіжного балансу як найбільш очевидного каналу поширення зовнішніх впливів.

Протидія глобальним дисбалансам у сфері зовнішньої торгівлі України може реалізовуватися через комплекс заходів: оптимізація структури та обсягів експорту та імпорту, збалансування зовнішньоторговельних операцій з метою досягнення додатного сальдо рахунку поточних операцій та зниження тиску торговельних асиметрій на обмінний курс національної валюти; ефективне використання сучасного інструментарію захисту національного виробника відповідно до норм ГАТТ/СОТ, зокрема прийнятих у світовій практиці інструментів селективного протекціонізму (антидемпінгових, компенсаційних мит тощо); посилення боротьби з іллегалізацією у сфері зовнішньої торгівлі завдяки створенню системи контролю якості експортованої/імпортованої продукції, максимальна уніфікація оподаткування імпорту [2], поступове скасування пільг і запровадження електронного декларування експорту/імпорту; подальша гармонізація національного митного законодавства зі стандартами ЄС, що стосуються, зокрема, принципів і процедур виявлення контрафактної продукції, реалізація митного контролю, а також поглиблення практичного співробітництва у митній сфері з країнами – торговельними контрагентами; диверсифікація геопросторової та секторальної структури зовнішньоторговельних зв'язків [3], особливу увагу в цьому напрямі необхідно приділити заходам у частині оптимізації структури енергетичного імпорту, подальшого зменшення імпорту енергоносіїв шляхом збільшення власного видобутку (виробництва), а також суттєвого енергозбереження.

Література

1. World economic outlook: a survey by the staff of the International Monetary Fund. – Washington, DC : International Monetary Fund, 2011. – 198 p. – P. 23.

2. Механізми поліпшення підприємницького клімату в процесі реалізації економічних реформ в Україні / Я.В. Бережний, О.І. Кілієвич, Д.В. Ляпін, Н.С. Медведкова [та ін.]. – Київ : НІСД, 2013. – 80 с.
3. Мовчан В. Кількісна оцінка варіантів регіональної інтеграції України: глибока та всеосяжна зона вільної торгівлі з ЄС чи Митний союз з Росією, Білоруссю та Казахстаном / В. Мовчан, Р. Джуччі // Серія консультативних робіт [PP/05/2011]. – Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2011. – 20 с.

Гонорська А.В.

доцент кафедри міжнародної торгівлі
Київського національного торговельно-економічного університету

МУЛЬТИКАНАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ В СИСТЕМІ ІНТЕРНЕТ-ТОРГІВЛІ

Аналіз трендів у сфері глобальної торгівлі показує неухильне зростання обсягів Інтернет-торгівлі. За оцінками експертів агентства eMarketer's у 2014 році, глобальний обіг Інтернет-купівлі склав 1,5 трил. дол. США, а його приріст к попередньому року був 20,2%. За цей же рік, приріст усій світової торгівлі досягнув тільки 4,7%. У 2015 році, за оцінками експертів, очікуваний приріст електронної торгівлі може бути не менш ніж 17,7%, в той же час як приріст світової торгівлі, за самими оптимістичними оцінками, може бути лише – 5,5% [1,2]. Отже, за темпами приросту Інтернет-торгівля випереджає загальний ріст світової торгівлі у 3–4 рази щорічно. Якщо така тенденція збережеться на наступні п'ять років, то можна прогнозувати, що незабаром онлайн торгівля буде вести гостру конкурентну боротьбу з офлайн торговельними площадками по більшості категорій товарів. Для динамічного росту е-торгівлі існують певні передумови. Більшість людей у світі сьогодні не представляють свого життя без використання мобільних пристроїв, комп'ютерів, фаблетів, різних гаджетів, віджетів, соціальних Інтернет-мереж та ін. Купівля товарів за допомогою Інтернет-магазинів все більше витискає традиційні форми торгівлі. Е-комерція стимулює розробку та впровадження нових підходів до реалізації продукції, вивчення попиту на товари та інструментів впливу на споживачів. Весь комплекс завдань, які стоять перед маркетологами в Інтернет–торгівлі, вирішується на основі використання новітніх ІТ технологій та мультимедіальних комунікацій.

Деякі аспекти, які пов'язані з ІТ технологіями в Інтернет-торгівлі були розкриті у роботах таких відомих міжнародних спеціалістів, як:

Барден Ф., Диксон П., Ефимов А., Кокрум Дж., Макгрейн К., Масааки И., Одден Л., Стелзнер М., Форд М., Халилов Д. та ін.. Проте багато питань, що пов'язані з використанням великого арсеналу засобів розповсюдження інформації, тобто мультиканальних комунікацій, залишилися за межами вищезгаданих досліджень.

Незважаючи на те, що термін «мультиканальні комунікації» з'явився лише п'ять років тому, системи каналів зв'язку між продавцем та покупцем існують так же довго, як існують товарообмінні операції. Однак в результаті еволюційних та революційних перетворень, комунікаційні канали набувають зовсім інше значення. Сучасні комунікації – це взаємодія з клієнтами за допомогою багатьох прямих та опосередкованих каналів розповсюдження комерційної інформації (веб-сайтів, онлайн та офлайн магазинів, печатних каталогів, реклами, е-мейл, SMS, MMS та ін.), які використовуються одночасно та спонукають потенційних покупців до певних дій у відповідь, а саме: купівлю товару чи послуги за допомогою обраного ними самими каналу продаж. І якщо компанія вдало використовує мультиканальні комунікації, то згідно досліджень західних експертів, вона може підвищити кількість продаж в 3-4 рази [3].

Перевагами мультканальних комунікацій у сфері маркетингу є:

1. Використання багатьох каналів доступу до постійних та потенційних клієнтів;
2. Надання потенційним покупцям права вибору найбільш зручного для них каналу взаємодії з продавцем;
3. Збільшення «контактів» з покупцем, що дає можливість отримати більше інформації про те, чому він віддає перевагу та розробляти для нього персональні пропозиції;
4. Формування бренду компанії, що здійснюється завдяки комплексу комунікацій на основі Інтернет-технологій, де інформацію отримують не тільки потенційні покупці, а і всі користувачі глобальної Інтернет-мережі.

Наряду з тим, існують і певні проблеми пов'язані з використанням мультиканальних комунікацій. Це перш за все, задачі координації різних комунікаційних платформ та інтеграції даних, які поступають через них в уніфіковану інформаційну базу. Для вирішення цих проблем з'явилося нове поняття «крос-канальний менеджмент». Він передбачає узгоджені дії при одночасному використанні багатьох каналів та визначення найбільш ефективних каналів комунікацій для певних фокусних груп клієнтів у певний проміжок часу.

В Україні, за світовими критеріями, Інтернет-торгівля займає незначну частку у загальному обігу продаж. Її обіг складає лише 2 млрд дол. США у рік. Для порівняння, можна відмітити, що китайський онлайн

гігант Alibaba Group, тільки за один день глобальної розпродажі (11.11.2015) отримав 12 млрд дол. США., причому перший мільярд доходів було отримано вже за 8 хвилин. Таких он-лайн торгових площадок на світовому ринку велика кількість. Вони активно підкоряють глобальний ринок і мають в основному американську (Amazon.com, ebay) або китайську (Ali.Express, JD.com) прописку. Одні йдуть на Схід, другі на – Захід. Поки що, завдяки складності доставки, низького безмитного ліміту на ввіз товарів та невисокої платоспроможності населення, вони не мають амбіційних планів освоєння українського ринку. Однак, за прогнозами експертів, приблизно через два-три роки вони можуть відкрити свої площадки і в нашій країні. Це є той часовий ліміт, який відпущено вітчизняним торговельним компаніям, щоб замислитися про своє майбутнє та швидше впроваджувати нові ІТ технології та мультимедіальні комунікації, щоб відповідати вимогам сучасності, мати можливості для розвитку та освоєнню нових ринків.

Література

1. WTO Annual Report 2015. Implementation and monitoring [Электронной ресурс] WTO. – Режим доступа : wto.org.English.res-e.booksp-e/anrep_e/15-chap_5_e.rdf
2. US Digital Media Usage: a snapshot of 2016 [Электронной ресурс] on.emarketer.com. – Режим доступа : Snapshot-20151112 Digital-Usage. Htm
3. Масааки И. Путь к снижению затрат и повышению качества : пер. с англ. / И. Масааки, Кайдзен Гемба. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. – 346 с.

Гринюк Н.А.

к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки
Київського національного торговельно-економічного університету

ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КООПЕРАТИВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Сьогодні кооперативний сектор економіки України знаходиться на стадії транзитивних змін і відображає радикальні перетворення в економіці країни. Споживча кооперація як важлива складова багатоукладної економіки України в процесі реформувань також спрямовує свої зусилля на створення власної моделі господарювання, адекватної ринковій економіці.

Зовнішньоекономічна діяльність споживчої кооперації України повинна стати реальною і значною складовою її господарської діяльності, головними чином через зовнішньоторговельну діяльність, міжнародне інвестиційне співробітництво, міжнародну виробничу кооперацію, міжнародне науково-технічне співробітництво.

Дослідження факторів макросередовища дозволяють провести своєрідний PEST-аналіз, результати якого, насамперед, засвідчили наявність правової бази для розвитку зовнішньоекономічної діяльності споживчої кооперації України:

– розвиток зовнішньоекономічної діяльності споживчої кооперації України відбувається у відповідності до принципів зовнішньоекономічної діяльності, закріплених у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [1].

– зовнішньоторговельна діяльність національної споживчої кооперації базується на міжнародних принципах кооперації, відображених у Законі України «Про споживчу кооперацію» [2].

– стратегія розвитку споживчої кооперації України одним з основних завдань перспективного розвитку визначає розширення міжнародного кооперативного співробітництва, інтеграцію у міжнародні кооперативні зв'язки [3].

– стаття 60 Угоди про партнерство та співробітництво між ЄС та Україною приділяє значну роль розвитку міжнародного кооперативного співробітництва у модернізації і перебудові агропромислового сектора та сфери послуг в Україні, розвитку внутрішнього та зовнішнього ринків для українських товарів [4].

Зовнішнє економічне середовище, незважаючи на кризовий стан економіки України, на загал створює потенційні можливості розвитку зовнішньоекономічної діяльності споживчої кооперації і міжнародній інтеграції кооперативного сектора національної економіки у світогосподарські зв'язки.

Суспільні фактори мають більше негативний, ніж позитивний вплив: дискредитація в суспільстві іміджу цієї форми господарювання стримує розвиток споживчої кооперації і, відповідно, не сприяє жодному з видів міжнародного кооперативного співробітництва. Технологічні фактори також більше стримують, ніж сприяють розвитку зовнішньоторговельної діяльності споживчої кооперації України через недостатній рівень оновлення і технічного переоснащення обладнання.

Головна мета розвитку зовнішньоекономічної діяльності споживчої кооперації України полягає у підвищенні організаційно-економічної ефективності здійснення зовнішньоторговельних операцій, як важливого напрямку

зміцнення і динамічного розвитку споживчої кооперації, посилення її ролі у виконанні соціально-економічних завдань на споживчому ринку в умовах зростання конкуренції.

Виявлені чинники розвитку зовнішньоторговельної діяльності національної системи споживчої кооперації повинні стати основою формування стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності кооперативного сектора України.

Література

1. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.91 // Вісн. Верх. Ради України. – 1991. – № 29.
2. Про споживчу кооперацію : Закон України від 10 квіт. 1992 р. № 2687-ХІІ (зі змін. і допов.) // Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 30.
3. Стратегія розвитку споживчої кооперації України на 2004–2015 рр. – Київ : Укоопспілка, 2004. – 44 с.
4. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами : Закон України від 10.11.94 // Вісн. Верх. Ради України. – 1994. – № 24.

Гужва І.Ю.

к.е.н., доцент кафедри міжнародної торгівлі
Київського національного торговельно-економічного університету

ОКРЕМІ ЕЛЕМЕНТИ ІНСТИТУЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Результати аналізу тенденцій участі України у міжнародній торгівлі свідчать про серйозні недоліки у зовнішньоторговельній політиці нашої країни. Так, маючи унікальне гео економічне положення, багату сировинну базу, високий науково-технічний потенціал та низку інших конкурентних переваг, ми стрімко втрачаємо зовнішні ринки. Протягом останніх років загальний товарооборот скоротився більше ніж в два рази. Натомість спостерігається стрімке зростання експорту сировинної продукції.

Переконливими є результати чисельних досліджень щодо основних бар'єрів виходу вітчизняних товаровиробників на міжнародні ринки. Серед них відзначаються:

1. Тарифні та не тарифні бар'єри з боку торгових партнерів. Щодо тарифів – практика показує, що цей фактор є важливим, але навіть за умов вільної торгівлі (лібералізованих тарифів) зростання міжнародного руху товарів та послуг відбувається відносно повільно. Щодо не тарифних бар'єрів – це прерогатива суцього бізнесу. Треба виготовляти якісну продукцію, використовуючи сучасні технології.

2. Надмірна бюрократія з боку органів державної влади. Непрозора та корумпована процедура експортно-імпортних операцій відбиває в багатьох навіть думки займатись зовнішньоекономічною діяльністю. Вагомим чинником позитивних зрушень у даному напрямі може стати нова Угода СОТ «Про спрощення процедур торгівлі». Проте, уряд, зокрема Міністерство економічного розвитку і торгівлі, успішно прозвітувавшись, що Україна вже ратифікувала цю Угоду, не приділяє належної уваги практичній імплементації її положень. Не створено ані національного комітету, ані стратегії спрощення процедур торгівлі, тощо. Хоча, за оцінками експертів, спрощення процедур торгівлі в Україні може забезпечити зростання експорту (незалежно від кон'юнктури світових ринків) до 10% [1, с. 34].

3. Брак фінансових ресурсів. Регуляторна політика НБУ щодо валюти сама по собі є кабальною. До цього ще й історично чутливе питання щодо повернення ПДВ. Україна залишається однією з небагатьох країн у Східній Європі, яка не має належної системи державної фінансової підтримки експорту, і ця обставина негативно впливає на просування товарів і послуг українських підприємств на міжнародні ринки. Досі не ухвалено закону про створення експортного кредитного агентства (ЕКА), а Державний «Укрексімбанк», створений для стимулювання українського експорту, практично не виконує свого прямого призначення, здійснюючи переважно розміщення державних облігацій та фінансування НАК «Нафтогаз» [2, с. 27].

І головне, Парламентська ініціатива щодо створення Експортно-кредитного агентства (ЕКА) також не знаходить підтримки а ні в Уряді, а ні в НБУ. Перманентна позиція – немає грошей. Хоча проектом закону передбачається статутний капітал ЕКА у 200 млн грн. Так, це не великі гроші, причому як для самого ЕКА, так і держави в цілому. Але з чогось треба починати... Для цього існують широкі можливості залучення міжнародних фінансових ресурсів. Також і внутрішні ресурси могли б підтягнутись – на користь вітчизняного бізнесу. До речі, світова практика свідчить про істотну зміну підходів до банківського інструменту – окремі банки Швейцарії, Канади та інших країн замість дивідендів навпаки отримують плату за зберігання грошей.

Як наслідок, за відсутності страхування українського ЕКА вітчизняні експортери мінімізують свої ризики несплати шляхом використання таких інструментів, як акредитив і передплата. Проте альтернативи фінансуванню, забезпеченому ЕКА, не забезпечено: будь-які доступні фінансові інструменти (гарантії, документарні та резервні акредитиви та ін.) мають певні недоліки у порівнянні з фінансуванням, забезпеченим ЕКА, яке спеціально призначене для цілей торгового фінансування. Крім того, доцільно зазначити, що зазначені інструменти використовуються банківськими установами в основному для фінансування імпорتنих операцій. І оскільки значні фінансові ресурси зосереджені на заході, такі умови фінансування зовнішньої торгівлі завжди будуть означати для України переважання імпорту над експортом.

З огляду на зазначене та з урахуванням чисельних консультацій безпосередньо з товаровиробниками, впевнений, що на даному етапі альтернативи створенню ЕКА поки не існує. Зважаючи на відсутність належних механізмів державної підтримки страхування та фінансування експорту в Україні, вітчизняні підприємства-експортери і так працюють в умовах нерівноправної конкурентної боротьби на міжнародних ринках товарів і послуг. А враховуючи особливості сучасного стану економіки України, де внаслідок обмеженого платоспроможного попиту на внутрішньому ринку поставки товарів і послуг на експорт стали чи не єдиним засобом розвитку українських підприємств, необхідність створення відповідної інституціональної і фінансової державної підтримки для ефективного реалізації експортного потенціалу України через створення ефективно діючого ЕКА набуває все гострої актуальності. Це поширена світова практика. Україна має знайти ресурси та політичну волю для створення такої інституції для забезпечення реальної підтримки бізнесу у цивілізованій спосіб.

Література

1. World Trade Report 2015. Speeding up trade: benefits and challenges of implementing the WTO Trade Facilitation Agreement / World Trade Organization. – Geneva : WTO, 2015. – 153 p.
2. Непрядкіна Н.В. Перспективи розвитку експортного фінансування в Україні із залученням експортних кредитних агентств / Н.В. Непрядкіна // Бізнес Інформ. – 2014. – № 4. – С. 25–29.

Зубко О.В.

к.е.н., ст. викл. кафедри міжнародної економіки
Київського національного торговельно-економічного університету

ВЕКТОРИ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

В умовах глобалізаційних викликів одним із головних завдань для розвитку національних економік постає оптимальне використання різних комбінацій економічних ресурсів. Існуючі безпрецедентні можливості для цього потребують налагодження та розширення взаємовигідної співпраці. Для України залишається актуальною зовнішньоторговельна парадигма економічного розвитку, що стало можливим у зв'язку з її економічною інтеграцією у глобалізовану світогосподарську систему.

Україною укладено угоди про вільну торгівлю з Європейською асоціацією вільної торгівлі (ЄАВТ), країнами СНД, а також з Киргизією, Грузією, Македонією та Чорногорією.

Таблиця 1

Ретроспективні та перспективні форми економічної інтеграції України

Форма економічної інтеграції	Ознаки		Перспективні інтеграційні об'єднання
	Зниження торговельних тарифів	Усунення торговельних тарифів	
Преференційні угоди	1996 – Грузія 2002 – Македонія 2008 – СОТ 2012 – ЄАВТ 2013 – Чорногорія		Канада, Туреччина, Ізраїль
Зона вільної торгівлі	2012 – СНД, крім Росії (2016) 2016 – ЄС		РСАДПЗ ЕКОВАС

Режим вільної торгівлі між Україною та Грузією діє з 1996 р. Також діють двосторонні угоди про вільну торгівлю між Україною та країнами СНД у 1993 р. з Білорусією, з 1994 р. – Вірменією, Росією, Туркменістаном, з 1995 р. – Казахстаном, Молдовою, Узбекистаном, з 1996 р. – Азербайджаном, Киргизією, з 2001 р. – Таджикистаном; країнами ЄС – з 1994 р. з Литвою, з 1995 р. з Латвією, з 1996 р. з Естонією. На багатосторонній основі з 2008 р. діє угода з СОТ про надання країнам-учасникам режиму найбільшого сприяння у торгівлі.

У 2001 р. була підписана Угода про вільну торгівлю між Республікою Македонія та Україною, яка охоплює питання усунення обмежень на торгівлю промисловими та сільськогосподарськими товарами, забезпечення умов для чесної конкуренції у торгівлі, створення умов для подальшого сприяння інвестиціям, розвитку спільних інвестиційних проектів, а також питання захисту інтелектуальної власності та співпраці на ринках третіх країн.

У 2012 р. набрала чинності Угода про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ (Швейцарія, Норвегія, Ісландія та Ліхтенштейн). Вона охоплює питання торгівлі товарами (промисловими, сільськогосподарськими, рибою і морською продукцією), послугами та врегулювання спорів. З огляду на різний ступень економічного та соціального розвитку України та держав – членів ЄАВТ, в рамках Угоди застосовується принцип асиметричності зобов'язань країн, що дозволяє Україні адаптувати торгівлю з державами ЄАВТ до умов вільної торгівлі.

Також у 2012 р. набрав чинності Договір про зону вільної торгівлі з країнами СНД, який визначає, що держави не застосовують мита та інші платежі, еквівалентні миту, стосовно експорту та імпорту товарів з митної території учасників, не підвищують рівні ставок мита у взаємній торгівлі та скасовують кількісні обмеження у взаємній торгівлі. Враховуючи напружену ситуацію у зовнішніх відносинах, з 2016 р. призупинено дію зони вільної торгівлі між Росією та Україною.

У 2013 р. набрала чинності Угода про вільну торгівлю між Урядом України та Урядом Чорногорії, яка охоплює питання торгівлі товарами, послугами та врегулювання спорів. Відповідно до її положень, Чорногорія забезпечує скасування імпортних мит до нуля. При цьому, з метою унеможливлення потенційних негативних наслідків для економіки України українська сторона в рамках Угоди вилучила з режиму вільної торгівлі низку чутливих груп сільськогосподарських товарів. Також, збережено право на застосування Україною експортних мит відповідно до існуючих зобов'язань в рамках СОТ.

З 2016 р. почала діяти поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі у межах Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яка передбачає лібералізацію торгівлі товарами і послугами, руху капіталів та робочої сили з комплексною адаптацією регуляторних норм, до відповідних європейських стандартів.

Наразі тривають переговорні процеси щодо укладення двосторонніх угод про вільну торгівлю між Україною та Канадою, Туреччиною, Ізраїлем.

Існують наміри про створення до 2020 р. зон вільної торгівлі з низкою держав та об'єднань, зокрема:

– Радою співпраці арабських держав Персидської затоки (РСАДПЗ), до якої входять 6 країн – Бахрейн, Катар, Кувейт, ОАЕ, Оман, Саудівська Аравія;

– Економічною спільнотою держав Західної Африки (ЕКОВАС), до якої входять 15 країн – Бенін, Буркіна Фасо, Гамбія, Гана, Гвінея, Гвінея-Бісау, Кот-д’Івуар, Кабо-Верде, Ліберія, Малі, Нігер, Нігерія, Сенегал, С’єрра-Леоне, Того;

– іншими країнами.

Діючі та перспективні угоди про вільну торгівлю сприятимуть подальшій лібералізації зовнішньої торгівлі, залученню інвестицій, розвитку внутрішнього виробництва, інфраструктури, обміну досвідом і технологіями, забезпечать зайнятість населення, надходження до бюджетів податків та зборів.

Калюжна Н.Г.

д.е.н., доц. кафедри міжнародної торгівлі

Київського національного торговельно-економічного університету

СТРУКТУРНІ ЗМІНИ У ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Оцінювання можливостей формування системи довготривалого та ефективного міжнародного співробітництва України потребує, зокрема, аналізу структури та тенденцій розвитку її зовнішньої торгівлі товарами. Структура зовнішньої торгівлі товарами України може бути проаналізована шляхом перевірки гіпотези існування тенденції [1]. Сутність відповідного алгоритму полягає у виявленні висхідних та низхідних серій у часовому ряді розвитку об’єкта. А саме, для досліджуваного часового ряду

$$\bar{Y} = y_1, y_2, \dots, y_t, \dots, y_n : t = 1, \dots, n \quad (1)$$

визначається послідовність знаків, виходячи з умов:

$$\begin{aligned} & \text{"+"}, \text{ якщо } y_{t+1} - y_t > 0, \\ & \text{"-"}, \text{ якщо } y_{t+1} - y_t < 0. \end{aligned} \quad (2)$$

При цьому, якщо наступне спостереження дорівнює попередньому, то у розрахунок приймається лише одне спостереження. Висновок про існування тенденції може бути зроблений за результатами аналізу системи нерівностей:

$$\begin{cases} v(n) > [(2n-1)/3 - 1,96\sqrt{(16n-29)/90}] \\ l_{\max}(n) \leq l(n) \end{cases}, \quad (3)$$

де n – кількість спостережень для досліджуваного часового ряду розвитку об'єкта;

$v(n)$ – кількість серій, тобто послідовностей розташованих поспіль однакових знаків («плюсів» або «мінусів») у часовому ряді розвитку об'єкта (один «плюс» або «мінус» також вважається серією);

$l_{\max}(n)$ – протяжність найбільш довгої серії;

$l(n)$ – табличне значення, залежне від кількості спостережень.

Якщо порушується система нерівностей (3), то гіпотеза про відсутність тренду відкидається з довірчою ймовірністю 0,95.

Застосування наведеного алгоритму перевірки гіпотези про існування тенденції для аналізу структури зовнішньої торгівлі товарами України з ЄС [1] дозволили дійти таких висновків.

Вихідними даними для аналізу послуговували обсяги зовнішньої торгівлі товарами України з країнами ЄС за 2005–2015 рр. у структурному вимірі. Протягом аналізованого періоду система нерівностей (3) – як щодо експорту, так й імпорту – не була порушена, тобто гіпотезу про наявність тренду було відкинуто з довірчою ймовірністю 0,95. Інакше кажучи, протягом 2005-2015 рр. не може бути засвідчена тенденція до збільшення (або зменшення) частки торгівлі з європейськими країнами у структурі зовнішньої торгівлі товарами України. Про наявність же вираженої тенденції до збільшення частки торгівлі з Європою можна говорити, тільки якщо ця частка буде збільшуватися принаймні протягом ще одного звітного періоду (2016 р.).

Слід зазначити, що є всі підстави розраховувати на збереження тенденції до збільшення частки торгівлі товарами України та ЄС у 2016 році. Зокрема, за підсумками першого кварталу 2016 р. Європейський Союз став основним зовнішньоторговельним партнером України із часткою у загальній структурі експорту 44,4%. Це свідчить про можливість виникнення стійкої позитивної тенденції у структурі зовнішньої торгівлі товарами України на користь торгівлі з європейськими країнами. Додатково підкреслимо, що свідомо досліджується тенденція лише у зміні відносних (структурних) характеристик зовнішньої торгівлі товарами України, адже розраховувати на збільшення абсолютних характеристик (обсягів торгівлі) протягом найближчих років навряд чи доцільно. Навіть у разі, якщо таке збільшення відбудеться, позитивні тенденції переважно

будуть наслідком статистичного ефекту бази порівняння. Адже тепер ми будемо порівнювати наступні результати з початком стрімкого падіння обсягів зовнішньої торгівлі України у 2014 р., що зумовить викривлення результатів аналізу та помилковість їх інтерпретації.

Література

1. Калюжна Н.Г. Інтеграційні пріоритети зовнішньої торгівлі України товарами: ретроспектива та тенденції розвитку / Н.Г. Калюжна // Формування ринкових відносин в Україні. – 2015. – № 11(74). – С. 81–86.
2. Красс М.С. Математические методы и модели : учеб. пособие / М.С. Красс, Б.П. Чупрынов. – СПб. : Питер, 2006. – 496 с.

Карімов Г.І.

к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту організацій і адміністрування
Дніпродзержинського державного
технічного університету,

Вусата О.Ю.

студентка 5-го курсу Дніпродзержинського
державного технічного університету

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ РЕГІОНУ

Територія України є неоднорідною за природними умовами і ресурсами, чисельністю і складом населення, історико-географічними умовами, різними рівнем і структурою розвитку господарства. Дніпропетровська область характеризується різнобічним але комплексним розвитком галузей національної економіки. Регіон є одним з найрозвиненіших в Україні, займаючи друге місце з обсягу експорту (16,8%) та виробляючи майже п'яту частину (19,5%) промислової продукції країни.

На поточний час, металургійна галузь регіону визначає його внутрішні (36,6% промислової продукції) та зовнішні (58,8% експорту) пріоритети економічного розвитку (47,5% іноземних інвестицій). Враховуючи, що комплексний розвиток господарства передбачає максимальне задоволення потреб населення і господарства району за рахунок місцевих ресурсів та вигідне економіко-географічне положення і сприятливі агрокліматичні умови для розвитку аграрного сектору, вважаємо доцільним розглянути в якості другої спеціалізації зовнішньоекономічної діяльності регіону харчову промисловість. Частка окремих показників, що характеризують діяльність досліджуваних галузей промисловості, в промисловості країни та регіону наведені в таблиці 1.

Для оцінки активності зовнішньоекономічної діяльності галузі, в таблиці наведено відношення відсотку прямих іноземних інвестицій в галузь країни/регіону до відповідного відсотку обсягу реалізованої промислової продукції та обсягу експорту продукції галузі в структурі промисловості країни/регіону.

На відміну від домінуючої металургії, харчова промисловість орієнтована на внутрішнє споживання за рахунок специфіки продукції (складності зберігання, транспортування та інші). Але є більш екологічною та менше залежить від невідновлюваних ресурсів, що є потенційними передумовами подальшого розвитку та активізації її зовнішньоекономічної діяльності.

Таблиця 1

Структура окремих показників діяльності галузей промисловості відсотків

	Прямі іноземні інвестиції	Обсяг реалізованої промислової продукції	Експорт	Перекриття інвестицій реалізацією, частка	Перекриття інвестицій експортом, частка
Україна					
Промисловість	100	100	100	x	x
Переробна промисловість	84.2	68,1		x	x
Виробництво харчових продуктів	16.5	22,5	6,4	1.4	0.4
Металургійне виробництво	35.0	18,2	25,4	0.5	0.7
Машинобудування	5.8	6,8	10,3	1.2	1.8
Дніпропетровська область					
Промисловість	100	100	100	x	x
Переробна промисловість	58,9	61.3		x	x
Виробництво харчових продуктів	4.0	8.0	2.0	2.0	0.5
Металургійне виробництво	47.5	36.6	58.8	0.8	1.2
Машинобудування	0.7	2.6	1.4	3.7	2.0

Складено на підставі [1–5]

Література

1. Статистичний бюлетень «Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України у 2015 році» / Відповідальний за випуск І.С. Петренко. – Київ : Державна служба статистики України, 2016. – 155 с.
2. Статистичний бюлетень «Капітальні інвестиції в Україні за 2015 рік» / Відповідальний за випуск І.С. Петренко. – Київ : Державна служба статистики України, 2016. – 40 с.
3. Статистичний бюлетень соціально-економічного розвитку України у 2015 році / Відповідальний за випуск О.А. Вишневська. – Київ : Державна служба статистики України, 2016. – 138 с.
4. Статистична інформація / Головне управління статистики у Дніпропетровській області [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://dneprstat.gov.ua/statinfo>
5. Статистична інформація / Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>

Кривенко Н.В.

докторант, ННЦ «Інститут аграрної економіки»

УЧАСТЬ УКРАЇНИ В ІНТЕГРАЦІЙНИХ УГРУПУВАННЯХ

Лібералізація зовнішньої торгівлі, перспектива зростання надходження іноземних інвестицій, збільшення доступу до ресурсів та низка інших можливостей зумовлюють створення інтеграційних угруповань, а також їх розширення (наприклад, ЄС). Чимало країн є членами кількох торговельно-економічних об'єднань (зокрема Польща, Чехія, Україна), угруповання прагнуть і укладають угоди щодо інтеграції з окремими країнами (ЄС-США, ЄС-Канада, ЄС-Україна), а також між собою. До речі, вже у 2002 р. у Мадриді на саміті ЄС-МЕРКОСУР розглядалося питання створення зони вільної торгівлі між ними. У Євросоюзі постійно виявляють зацікавленість у отриманні сировини з країн МЕРКОСУР, а питома вага інвестицій з ЄС до МЕРКОСУР становила у 2002 р. біля 50% [1, с. 154]. Кількість прикладів можна продовжувати і відносно інших угруповань та країн.

Україна також, керуючись можливостями отримати переваги від участі в інтеграційних угрупованнях, є учасником деяких з них, зокрема СНД, Організації Чорноморського Економічного співробітництва (ОЧЕС), ГУАМ (Грузія, Україна, Азербайджан, Молдова, 1997 р.), укладено Угоду про асоціацію між Україною та ЄС (2014 р.), що передбачає створення

зони вільної торгівлі. Підписано Угоди про вільну торгівлю з країнами СНД, ЄАВТ (Європейська асоціація вільної торгівлі, Швейцарія, Норвегія, Ісландія, Ліхтенштейн, 2010 р.), Грузією, Македонією, Чорногорією. Передбачається також функціонування ЗВТ з Ізраїлем, Канадою, Туреччиною [2].

Ще у 1991 р. було створено СНД, керівниками Білорусії, Росії та України. З часом країни приєднувались та виходили з угруповання, але його учасниками є: Азербайджан, Вірменія, Білорусія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, Росія, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан та Україна. В межах об'єднання діє Економічна Рада, при якій – Комісія з економічних питань, Економічний суд СНД та ін. [3]. Питання економічного співробітництва, наукової співпраці завжди були найбільш актуальними для України.

Ініціатором створення ОЧЕС була Туреччина, а засновниками – Азербайджан, Албанія, Вірменія, Грузія, Греція, Болгарія, Молдова, Румунія, Російська Федерація, Туреччина, Україна. Діяльність розпочалася у 1992 р. після підписання Декларації [4, с.202]. На сьогодні до ЧЕС входить 12 країн, ще Сербія. Спостерігачами є: Австрія, Білорусь, Хорватія, Чехія, Єгипет, Німеччина, Ізраїль, Італія, Польща, Словаччина, Туніс, США, а також – Секретаріат Енергетичної Хартії, Комісія з захисту Чорного моря від забруднення, Комісія ЄС [5]. Варто зазначити, що угруповання складає дійсно чималий інтерес, причому серед його членів є країни ЄС, а серед спостерігачів – і ЄС і НАФТА.

Через даний регіон прокладено транспортні комунікації, що з'єднують Європу з Середнім Сходом та Центральною Азією, які багаті на сировинні ресурси, а також ведуть до країн басейну Індійського океану та Азійсько-Тихоокеанського регіону з їх великою кількістю населення. Особливу геостратегічну важливість його визначають значні поклади газу і нафти, адже тому і є характерною активна діяльність міжнародних нафтових та фінансово-промислових компаній у цьому регіоні останні роки тощо. До речі, передбачалося дво- та багатостороннє співробітництво у торгівлі, промисловості, сільському господарстві, екології, транспорті, туризмі, медицині [4, с. 201–203]. Таким чином, виходячи лише з незначної характеристики угруповання, можна стверджувати про його вагомий потенціал і перспективу розвитку. Стратегічне значення має створення ЗВТ з ЄС, з його платоспроможним попитом, технологіями, капіталом та ін.

Отже, Україна інтегрується у світове господарство, укладаючи угоди з країнами Сходу і Заходу. В останні роки вектор спрямовується переважно на Захід. Проте, співробітництво варто розвивати у різних напрямках й формах, причому передбачається, що ЗВТ з ЄС сприяє поглибленню торгівлі з третіми країнами.

Література

1. Бредіхин А.В. ЄС та МЕРКОСУР: історія створення та розвиток співробітництва / А.В. Бредіхин, В.М. Завадський // Вісник Донецького університету. Сер. Б.: Гуманітарні науки. – Вип.1. – 2008. – С. 151–155.
2. Міністерство закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economic-cooperation/trade-agreements>
3. Исполнительный комитет СНГ: официальный сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cis.minsk.by/index.php?id=2>
4. Міжнародні інтеграційні процеси сучасності : монографія / [А.С. Філіпенко та ін.]. – Київ : Знання України, 2004. – 304 с.
5. Organization of the Black Sea Economic Cooperation [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bsec-organization.org/partners/Pages/Observers.aspx>

Лобанова С.А.

к.ю.н., ТОВ «Карпатигаз»

ГАЗОВА ЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Нафтогазовий комплекс України є однією з найважливіших складових економіки нашої держави, що забезпечує як функціонування всіх інших галузей, так і рівень добробуту населення. Саме від стану нафтогазового комплексу залежить, передусім, розвиток економіки, промисловості, сільського господарства, сфери послуг, комунального господарства України, а отже, і рівень розвитку суспільства в цілому.

Сучасний стан нафтогазового ринку України характеризується надвисокою залежністю від імпорту природного газу та нафти, відсутністю можливостей диверсифікації поставок, монополізмом на внутрішньому ринку, викривленою ціновою політикою і низьким рівнем інвестицій, необхідних для розвитку нафтогазового комплексу України.

Удосконалення організаційної системи управління та нормативно-правового регулювання функціонування нафтогазового комплексу України має забезпечити основні пріоритети, напрями та механізми здійснення довгострокової державної політики України в цій специфічній сфері економіки.

Останнім часом в Україні докладаються активні зусилля, спрямовані на забезпечення системного розвитку національного законодавства,

шляхом імплементації законодавства Європейського союзу, вдосконалення державного управління і регулювання нафтогазовим комплексом, здійснення відповідних правових досліджень, а також ефективної участі України в міжнародній співпраці у нафтогазовій галузі.

У світлі реформаційних та інтеграційних процесів, що відбуваються в Україні в усіх сферах життєдіяльності суспільства (у тому числі й нафтогазовій сфері), відповідності українського законодавства міжнародним нормам, питання вивчення правових джерел і специфіки діяльності органів управління нафтогазовим комплексом у ряді країн світу, та можливостей імплементації їх досвіду в Україні набули особливого наукового інтересу.

Наразі Україна має стратегічне становище, забезпечуючи транспортування природного газу з Росії до Європи, і тим самим забезпечує надходження коштів до бюджету від транспортування. Проте враховуючи далекоглядні плани Російської Федерації поставляти газ до Європи в обхід України, можна припустити, що Україні не довго залишилося заробляти кошти завдяки вигідному геополітичному розташуванню та розгалуженій газотранспортній системі.

Існують різні точки зору на вирішення проблеми забезпечення країни вуглеводнями, наприклад: імпорт в Україну киргизької та туркменської нафти (видобуток нафти в цих країнах складає до 70 млн. тонн на рік) [1, с. 28]; підвищення об'ємів постачання в Україну з Азербайджану природного газу та нафти (у 1997 році був підписаний Меморандум між Україною і Азербайджанською Республікою про співробітництво в галузі нафтогазової промисловості [2]); поставки нафтопродуктів з Молдови; побудова та використання нових нафтопроводів (в обхід території Росії) для збереження стратегічного резерву нафти тощо.

Але на цьому шляху Україна знову стикається з головною проблемою – залежність від країн, які мають значні запаси та ресурси вуглеводнів, а отже мають право диктувати свої умови.

Єдиним шляхом вирішення проблеми «вуглеводневої залежності» є нарощування власного видобутку природного газу, нафти та газового конденсату.

Як свідчать деякі дані досліджень потенційні ресурси вуглеводнів на певній частині території України освоєні лише на 3% [3, с. 34–36].

Література

1. Юсеф Н. Стан та перспективи співробітництва України з близьким сходом у нафтогазовій галузі та енергетиці / Н. Юсеф // Персонал. – 2010. – № 2. – С. 26–36.

2. Меморандум між Україною і Азербайджанською Республікою про співробітництво в галузі нафтогазової промисловості : Міжнародний документ від 24 березня 1997 р. // Офіційний вісник України від 14.12.2009. – № 94. – стор. 113.
3. Омеляновський П.Й. Перспективи розвитку паливно-енергетичного комплексу західного регіону України /П.Й. Омеляновський, Й.С. Мисак, А.А. Акімов // Енергетика та електрифікація. – 2010. – № 5. – С. 32–37.

Мариніна С.В.

доцент кафедри міжнародної торгівлі
Київського національного торговельно-економічного університету

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Зростання взаємозалежності і взаємопов'язаності національних економік у ході поширення процесів економічної глобалізації роблять дедалі актуальнішими питання забезпечення їхньої конкурентоспроможності як запоруки поступального розвитку.

Відносно швидке залучення України до світового поділу праці виявили нездатність більшості національних виробників змагатися за зовнішні ринки, що призвело до негативних структурних зрушень вітчизняних виробництв та експорту в напрямі значного збільшення частки продукції з низьким рівнем доданої вартості.

За індексом конкурентоспроможності Україна перебуває в оточенні країн, що розвиваються. Частка продукції, яку можна вважати середньо-або високотехнологічною в структурі зовнішньої торгівлі країни становить лише 17%.

З початком ринкових трансформацій наша країна зіткнулася із жорстким трансформаційним шоком, який активізував потребу у визначені та розбудові власного курсу співпраці з рештою світу як самостійного суб'єкта міжнародних економічних відносин.

За короткий період Україна була вимушена практично з нуля створювати умови для забезпечення внутрішньої та зовнішньої конкурентоспроможності національних товаровиробників.

Сконцентрувавшись на подоланні внутрішніх потреб і диспропорцій, Україна втратила значну частину традиційно стабільних напрямів зовнішнього економічного співробітництва. Це обумовило формування особливостей сучасної ролі та місця української економіки у світовому господарстві, які знаходять відображення в структурі внутрішнього ринку країни та участі українських виробників у світовій торгівлі.

Поточний стан конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників знаходить певний вияв у структурі та динаміці експорту.

Практично відсутні зміни структурних характеристик вітчизняного товарного експорту, які з одного боку, обумовлені стабільною сприятливою ціною кон'юнктурою на ринках, з другого – недостатньою диверсифікацією виробництва, підвищення завантаженості наявних, а не створенні інноваційних виробництв.

На сьогодні Україна досягла важливого етапу ідентифікації власної стратегічної ролі та місця у світовому поділі праці. Подолання основних проблем, пов'язаних із трансформаційними шоками та розривом технологічних зв'язків здебільшого завершилося. На перший план вийшло формування сучасних чинників конкурентоспроможності національної економіки, яка визначатиме місце країни у світовому поділі праці.

Етапи реалізації стратегії підвищення конкурентоспроможності національної економіки можна визначити в наступному: спрямувати зусилля на підвищення продуктивності праці та наближення його до рівня високорозвинених країн світу; сформуванню конкурентне середовище за міжнародними нормами і стандартами; реалізувати на базі продуктивної конкуренції перерозподіл матеріальних і фінансових ресурсів за інноваційними напрямками економічного розвитку, спрямованого на узгодження національних конкурентних переваг з транснаціональними перевагами характерними для сучасної глобалізаційної економіки.

Проведення незалежного курсу ринкової трансформації з урахуванням специфіки стану розвитку українського виробництва та людських ресурсів, реалізація існуючих конкурентних переваг та створення нових дозволить Україні увійти до світової спільноти в якості активного конкурентоспроможного партнера.

Література

1. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації: Монографія / Національний інститут стратегічних досліджень // Я.А. Жаліло, Я.Б. Базиліук, Я.В. Белінська та ін. ; за ред. Я.А. Жаліла. – Київ : Знання України, 2005. – 388 с.
2. Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації : колективна монографія / кол. авт. ; за ред. А.П. Полікова, О.А. Довгаль. – Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2015. – 316 с.
3. Мазаракі А.А. Регуляторна політика у сфері зовнішньої торгівлі : монографія / А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 470 с.
4. Білорус О.Г. Глобальні трансформації торгівлі : монографія / О.Г. Білорус, В.І. Власов ; Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. – Київ : ННЦ і АЕ, 2008. – 228 с.

Онищенко В.П.

д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної торгівлі
Київського національного торговельно-економічного університету

НОВІ ТРЕНДИ ЛІБЕРАЛЬНОЇ ПАРАДИГМИ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Проблеми лібералізації світової торгівлі дуже активно дискутуються у світовому економічному та політичному експертному товаристві. Прийнято вважати, що головною ознакою лібералізації міжнародної торгівлі є мінімальні митні тарифи та спрощення митних режимів. Але ліберальна ідея полягає не тільки в цьому, це результат її втілення. Головне – у її консенсусній парадигмі. Ліберальна парадигма міжнародної торгівлі ставить за мету досягнення такого стану глобальних торговельно-економічних відносин, який би задовольняв всі, або принаймні більшість країн. Тобто сутність ліберального контексту світового економічного розвитку – досягнення рівноважного стану у міжнародних економічних відносинах. Безумовно, слід розуміти, що такий стан є ідеальним і досягнути його практично неможливо. Але як мета, що характеризує націленість ліберального процесу, не тільки має право на існування, але й що важливо, забезпечує рух до оптимального стану будь-якої економічної системи – динамічної рівноваги.

Глобалізація та лібералізація спричинили істотні кількісні та якісні зміни у міжнародній торгівлі. Тенденція розвитку світової торгівлі полягає у збільшенні питомої ваги країн, що розвиваються, що спричинено активним економічним розвитком Китаю, Індії, Бразилії, В'єтнаму та деяких інших країн. Зазначені процеси вплинули на розстановку сил в міжнародній торгівлі. Частка країн, що розвиваються та країн СНД у світовому експорті досягла у 2015 р. 45%, а розвинутих скоротилася до 55%. У 1990 році ці цифри становили 28% і 72%: у 2000 році – 34% і 66%. Таким чином, співвідношення сил по лінії «розвинені держави – країни, що розвиваються» у світовій торгівлі змінюється на користь останніх.

Ця нова розстановка сил помітно впливає на конфігурацію глобальних та національних економічних інтересів та посилює боротьбу за їх реалізацію в рамках СОТ. Згадаємо довготривалі перемовини в рамках Доха-раунду, під якими певну межу підвели перемовини на о. Балі у 2013 р. Але до глобальної згоди між розвинутими країнами та країнами, що розвиваються, ще далеко. Посилюється протекціонізм, посилюється критика СОТ, посилюється економічний та торговельний регіоналізм, посилюється протистояння між США – ЄС з одного боку, та Китаєм, Індією, Бразилією, Росією – з іншого.

Новим трендом ліберального контексту світової торгівлі стала «регіоналізація глобалізації» – зростання кількості угод про вільну торгівлю та інших преференційних угод. Це породило не безпідставні думки, що слід чекати трансформацію системи СОТ у напрямку формування «територіальних груп по інтересам» (до речі, що й відбувається), що можливий відхід від одностайності, як головного принципу при формуванні глобальних угод країн по окремим питанням, у тому числі, і секторальним.

Необхідно звернути увагу на зміни у моделях зовнішньоекономічної політики провідних країн, які істотно впливають на характер та параметри міжнародної торгівлі. Мова йде про те, що реальні масштаби сучасної економіки країни та відповідно її зовнішньої торгівлі, визначаються не стільки розміром експорту та імпорту, як обсягом доданої вартості, яку створює та чи інша країна, її впливом на глобальні ланцюги доданої вартості (GVC).

Сьогодні змінюється регулювання зовнішньої торгівлі і відношення до імпорту. Стратегії експортноорієнтованого росту та захисту від імпорту – не сумісні. В обох випадках ключовим питанням стає міжнародна конкурентоздатність продукції. З іншої сторони, міняється саме поняття протекціонізму. На зміну захисту національного виробника, який знаходиться на території країни, приходять захист вітчизняних транснаціональних виробників, їх інтересів у всіх ланках GVC. Це означає, що прикордонні та внутрішні бар'єри, контроль за технологіями та охорона інтелектуальної власності, конкуренція та доступ на ринки інших країн, які входять до GVC, стають важливими інструментами просування національних компаній та підвищення їх конкурентоздатності. Національний протекціонізм перетворюється у протекціонізм своїх учасників GVC.

Але, незважаючи на посилення позицій протекціонізму, як на мою думку, ліберальна платформа міжнародної торгівлі є і буде її основою тому що світове виробництво, яке спирається на GVC, може просто зупиниться при введенні традиційних прикордонних протекціоністських бар'єрів (на торгівлю проміжною продукцією припадає близько 40% світової товарної торгівлі); по-друге, і це розуміє більшість суб'єктів бізнесу, лібералізм – є платформою для рішення економічних протиріч через досягнення динамічної рівноваги у міжнародних економічних та торговельних відносинах.

Плахотнікова Л.О.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту Київського національного
торговельно-економічного університету

ТЕНДЕНЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ КОНСАЛТИНГОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Важливим елементом інноваційної економіки виступає ринок консалтингових послуг, як фактор підвищення ділової активності бізнес-середовища та індикатор комунікативної політики підприємств.

Консалтингові послуги в Україні можуть і повинні стати механізмом подальшого розвитку ринкової інфраструктури, засобом удосконалення та підвищення ефективності роботи підприємств, джерелом поповнення місцевих та державного бюджетів. Тому питання аналізу, розвитку та виявлення проблем функціонування ринку консалтингових послуг на сучасному етапі визначає науковий інтерес до теми даного дослідження.

Аналіз досліджень і публікацій з проблемизасвідчив зростаючу кількість наукових досліджень у цій сфері за останнє десятиліття, таких вітчизняних науковців – Бородіної О., Верби В., Гриценко О., Духненко В., Дубрової О., Козаченко С., Новицького В., Смігунова О., Трофімової О., Тучика Т та інші., що пов'язано з активним розвитком вітчизняного ринку консалтингових та аудиторських послуг.

Метою дослідження є визначення тенденцій розвитку вітчизняного ринку консалтингових послуг в умовах глобалізаційних процесів та виявлення існуючих проблем в умовах соціально-політичної кризи.

За останні роки позитивною динамікою сфери нематеріального виробництва характеризується світовий ринок консалтингових послуг. Так, консалтингові фірми США забезпечують роботою приблизно 700 тисяч осіб, а річний дохід складає понад 50 мільярдів доларів [1]. Загалом, розвиток цієї сфери сприяє процесам інтеграції країн до системи світового господарства, що є особливо актуальним для України в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів світової економіки. За своїм науково-освітнім та інтелектуальним потенціалом Україна має всі можливості для подальшого розвитку та розширення ринку консалтингових послуг, адже надання їх створюються на базі багатопрофільних або галузевих університетів, коледжів, науково-дослідних центрів. Зокрема у (США), де однією із поширених форм створення консалтингових компаній у світі є державна університетська модель яка використовує саме такий механізм.

В Україні спостерігаються позитивні зрушення у розвитку сфери консалтингу, яка в багатьох країнах із схожими потенціалом, вже стала однією з провідних для національної економіки та міжнародної економічної діяльності. Проте показники розвитку консалтингової та аудиторської діяльності України ще не дозволяють говорити про достатню її ефективність. Особливість попиту на консалтингові та аудиторські послуги полягає в тому що на початкових стадіях розвитку бізнесу попит на такі послуги доволі невисокий. На більш удосконалених ступенях розвитку бізнесу потреба в консалтингових та аудиторських послугах відповідно зростає, оскільки забезпечує високі конкурентні переваги підприємства.

Але умови для розвитку і функціонування бізнесу в Україні погіршилися, що з рядом причини серед яких можна виділити:

- тиск з боку контролюючих органів (податківці, митники та інші контролюючі органи) на бізнес в Україні;
- корупція (за даним показником Україна з року в рік займає провідні позиції в міжнародних рейтингах) іноді сума хабарів може перевищувати стартовий капітал;
- великі групи впливу, що старанно монополізують ринки (енергетичний, нафтовий, газовий, металургійний тощо);
- активне втручання політики в сферу підприємництва (політика і бізнес взаємопов'язані і часто не відокремлені);
- високий рівень рейдерства та відсутність чітких правил гри;
- відсутність етики та культури ведення справ, правової культури;
- відсутність соціальної відповідальності у багатьох бізнесменів перед суспільством;
- банківська системна криза, що призводить до низького рівня кредитувати.

Незважаючи на те, що деяким проблемам в економіці України вже кілька десятків років, вони досі залишаються актуальними. Законодавчі органи і надалі намагаються усувати основні недоліки, проте поки що не досить ефективно. Таким чином, основними шляхами покращення стану консалтингового ринку в Україні є створення сприятливих інвестиційних умов для розвитку бізнесу, який є основним споживачем і замовником консалтингових послуг.

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ

Формування і розбудова інноваційної моделі розвитку є надзвичайно актуальною для України. Вся подальша логіка здійснюваних в країні економічних реформ повинна бути підпорядкована реалізації саме цієї мети. Утвердження інноваційного шляху розвитку пов'язане, в першу чергу, з потребою радикальної перебудови потужного, однак надвитратного і неефективного виробництва, отриманого у спадок від планово-адміністративної системи господарювання. Особливого наголосу це набуває в зв'язку з ратифікацією Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом та започаткуванням поглибленої та всеосяжної Зони вільної торгівлі.

Проблеми створення і подальшого розвитку інноваційного сектора економіки достатньо добре обгрунтовані теоретично. Сьогодні ми є свідками того, як дана теорія успішно реалізується в розвинутих країнах і дає вражаючі результати. Розпочате в кінці 90-х років ХХ століття дослідження, здійснене рядом наукових центрів США, виявило значну кореляцію між інвестиціями у високотехнологічні сфери, зростанням продуктивності праці та успішним функціонуванням економіки в США та інших розвинутих країнах. Зокрема, інвестиції в інформаційні технології давали 35% приросту ВВП і 50% приросту продуктивності праці [1, с. 24].

Провідна роль у формуванні інноваційного типу економіки повинна належати державним інституціям. Останні спільно з недержавними структурами здатні вирішувати комплекс завдань, реалізація яких не під силу малому та середньому бізнесу, а транснаціональним корпораціям це, зазвичай, не вигідно. Роль держави в інноваційній сфері полягає у формуванні цивілізованого правового поля, оскільки поєднання різнопланових економічних інтересів суб'єктів інноваційної діяльності потребує правового регулювання їх взаємовідносин. Показовим в цьому відношенні є досвід таких країн, як США, Японія, Південна Корея, КНР та інших.

На думку деяких вітчизняних економістів [1, с. 26] найбільш структурованою і адекватною сучасним вимогам часу є загальна концепція інноваційного розвитку, що розроблена Європейською комісією в контексті розширення ЄС та делегуванням значної кількості повноважень від національних урядів до загальноєвропейських органів управління [2]. Розроблені пріоритети можна поділити на три групи.

До першої групи можна віднести створення важелів стимулювання суб'єктів фінансової, наукової та промислової діяльності до освоєння інновацій. Йдеться про податкові пільги, податкові кредити, прискорену амортизаційну політику тощо.

Другу групу пріоритетів становить формування сприятливого середовища для запровадження інновацій (інформаційний обмін, стимулювання взаємодії тріади «університет-бізнес-промисловість», бізнес-центри і бізнес-інкубатори, розвиток венчурного бізнесу тощо).

Третя група стосується необхідності формування загальної інноваційної культури і традицій.

Україна також не повинна стояти осторонь від реалізації зазначених завдань, оскільки лише орієнтація на прогресивний європейський і світовий досвід призведе до зростання рівня конкурентоспроможності вітчизняної економіки і реалізації задекларованого нашою державою європейського вибору.

З прийняттям у 1999 році Закону «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологійних парків» національна інноваційна політика отримала певну правову основу. Разом з тим насторожує нейтральне, а в багатьох випадках негативне ставлення до інновацій представників політичної та бізнес еліти, від волі та бажання яких вирішальною мірою залежить запровадження механізмів реалізації інноваційної політики на державному рівні [3]. Спостерігається низький рівень попиту на інноваційні розробки всередині країни, недостатність конкуренції на внутрішньому ринку з боку виробників і постачальників високотехнологічної продукції, неплатоспроможність вітчизняних споживачів, які її потребують. В підсумку це призводить до падіння інноваційної активності українських підприємств. За останнє десятиріччя інноваційною діяльністю займалось менше 10% загальної кількості промислових підприємств [4, с. 113].

Таким чином головним для України стратегічним напрямком розвитку повинно стати нарощування інноваційного потенціалу на чітко визначених державою пріоритетних напрямках науково-технічного прогресу.

Література

1. Економіка знань: виклики глобалізації та Україна / Під заг. ред. А.П. Гальчинського, С.В. Львовчкіна, В.П. Семиноженка. – Київ : Видавництво Національного інституту стратегічних досліджень, 2004. – 261 с.
2. Innovation Policy in Europe, 2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cordis.europa.eu/documents/documentlibrary/66624381EN6.pdf>

3. Гальчинський А.С. Суперечності реформ: у контексті цивілізаційного процесу / А.С. Гальчинський. – Київ : Українські пропілеї, 2001. – 320 с.
4. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004–2015 рр.) «Шляхом Європейської інтеграції» / Авт. кол.: А.С. Гальчинський, В.М. Геєць та ін. ; Нац. Ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. та прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. – Київ : ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.

Пугачевська К.С.

асистент кафедри міжнародної економіки Київського національного
торговельно-економічного університету

НЕТАРИФНЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Метою будь-яких нетарифних заходів є захист національного товаровиробника, безпеки та якості продукції, що імпортується. Водночас, їх застосування в Україні має рамковий характер з огляду на те, що продукція вітчизняного виробництва є неконкурентоспроможною за ціною і якістю, а відтак за багатьма товарними позиціями, особливо за непродовольчими товарами, перевага надається імпортним аналогам. Запровадження тарифних квот на імпорт продукції, визначення переліку товарів, імпорт яких підлягає ліцензуванню, контроль за цінами, вимоги до сертифікації та стандартизації та інші нетарифні заходи у своїй сукупності сприяють захисту українських підприємств від іноземної конкуренції, консервуючи наявну структуру виробництва та експорту.

Проведений кореляційний аналіз між кількістю ініційованих нетарифних заходів у країнах ЄС та ВВП на душу населення протягом 2000–2014 рр. підтвердив результати дослідження ЮНКТАД та виявлену ними закономірність, що використання технічних нетарифних обмежень (санітарні і фітосанітарні заходи та технічні бар'єри) зростає зі збільшенням рівня ВВП на душу населення, у той час як нетехнічних (контроль за цінами, кількісні обмеження, антидемпінгові заходи), навпаки, знижується. Слід відмітити, що не всі із чинних видів нетарифних обмежень є протекціоністськими заходами щодо захисту внутрішнього ринку від конкуренції імпортних товарів, адже впровадження власне технічних обмежень зумовлено турботою про життя і здоров'я людей, прагненням до повного інформування споживачів щодо можливих наслідків придбання товарів [1, с.18].

Водночас, невідповідність зазначеним закономірностям кореляції між динамікою нетарифних заходів та рівнем ВВП на душу населення в

Україні вказує на переважання таких інструментів захисту внутрішнього ринку, як кількісні обмеження, контроль за цінами та антидемпінгові заходи, тоді як розвинені країни у міру зростання добробуту населення надають перевагу технічним заходам регулювання, які покликані підвищувати безпечність та якість імпортованих товарів. Це дозволяє сформулювати висновок, що в Україні проблемі захисту споживачів через пріоритетні показники якості і безпечності товарів не приділяється достатньо уваги, а нетарифні заходи переслідують лише мету переважно захисту внутрішнього виробництва [2, с. 26]. Водночас, вказана ситуація може бути наслідком дії застарілого та недосконалого законодавства України у сфері технічного регулювання, вимоги якого є не такими жорсткими, як європейські, що дозволяє імпортованим товарам практично безперешкодно перетинати митний кордон. Тому нагальною є гармонізація національних стандартів з міжнародними та європейськими, створення в Україні механізмів контролю якості продуктів харчування з урахуванням практики ЄС і стандартів Кодексу Аліментаріус. Станом на 25 січня 2016 р. Постановами Кабінету Міністрів України прийнято 47 технічних регламентів України, з яких 45 розроблені на основі актів європейського законодавства [3].

Підписання політичної, а згодом економічної частини Угоди про Асоціацію з Європейським Союзом формує нове підґрунтя для поглибленого співробітництва у сфері технічного регулювання шляхом посилення співпраці з питань приведення нормативно-правового забезпечення у відповідність до європейських вимог, а також активізації співробітництва з міжнародними організаціями у сфері метрології, стандартизації, сертифікації, акредитації. Це сприятиме вже розпочатому процесу реформування цієї складової економічної політики, забезпечить підтримку реалізації Угоди СОТ про технічні бар'єри у торгівлі та відповідних положень Угоди про Асоціацію, а також дозволить підвищити якість й ефективність надання послуг у сфері технічного регулювання.

Література

1. Мельник Т.М. Нетарифне регулювання у країнах ЄС та Україні / Т.М. Мельник, К.С. Пугачевська // Вісн. КНТЕУ. – 2014. – № 2. – С. 15–28.
2. Осташко Т.О. Оцінка ризиків і втрат у торгівлі України від запровадження ЄЕП / Т.О. Осташко, В.Е. Ліп, І.В. Кобута та ін. // Екон. і прогноз. – 2014. – № 2. – С. 21–35.
3. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?tag>

Сегеда С.А.

к.е.н., доцент кафедри фінансового контролю і аналізу
Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНО-ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ПРІОРИТЕТІВ УКРАЇНИ

Економічна ситуація в аграрному секторі економіки показала, що державна підтримка галузі є необхідною як основний чинник відновлення та покращення виробничого потенціалу. Сільськогосподарські підприємства виявилися неадаптованими до конкурентних умов роботи на зовнішніх ринках. У разі відсутності можливостей гідно конкурувати з іноземними товарами може посилитись тенденція до зникнення деяких галузей. Виробники аграрної продукції в сучасних ринкових умовах не мають достатніх можливостей підтримувати власний потенціал. Це вимагає присутності держави як регулятора ринкового середовища та його суб'єкта, що надаватиме допомогу виробникам аграрно-продовольчої продукції [1, 2, 3, с. 127, 4–5].

Одним з головних «обмежувальних» факторів підтримки аграрного сектору є ситуація на ринку продовольства. Даний ринок характеризується низькою ємністю через низькі реальні доходи населення.

Вивчення проблеми і особливостей підтримки вітчизняного сільського господарства слід цілком і повністю підпорядкувати вимогам Світової організації торгівлі, членом якої є Україна. Членство у СОТ зумовлює необхідність дотримання певних вимог, які є особливими для аграрного сектору.

В умовах членства в СОТ, враховуючи принцип справедливої конкуренції на усіх ринках, який сповідує дана організація, заходи державної підтримки сільського господарства мають обмежений характер, особливо щодо підтримки цін, пріоритет надається підтримці доходів через цільові виплати на одиницю оброблюваної площі або (та) голову худоби. Таким чином, виходячи з членства України у СОТ, потрібно механізм державного регулювання переорієнтувати на принцип справедливої конкуренції, особливо стосовно застосування заходів захисту національного ринку. Фактично державний протекціонізм по відношенню до аграрної економіки повинен виходити із трьох «скриньок» – «зеленої», «блакитної» і «жовтої».

Існує багато умов і заборон, але головні принципи витікають з необхідності створення такого режиму підтримки та регулювання, яке забезпечувало б недопущення викривляючого впливу на торговельно-

економічні відносини, особливо у частині підтримки виробництва та цін; фінансування аграрного сектору має здійснюватися через спеціальні урядові програми.

Зокрема, механізм державної підтримки галузі тваринництва в Україні зорієнтований і здійснюється через дотування виробників, що є цілком прийнятним згідно з вимогами СОТ за винятком механізму повернення ПДВ. При членстві в СОТ обсяг дотацій слід привести у відповідність до розміру СВП (сукупний вимір підтримки).

Таким чином, аналіз зобов'язань України, взятих при вступі до СОТ, дозволяє стверджувати, що умови приєднання України до СОТ надають можливості підтримки сільського господарства України на рівні 10–12 млрд грн у рік (зелені та жовті разом) без порушення цих зобов'язань. Аграрна політика має бути більше сфокусована на питанні ефективності бюджетних програм підтримки та визначення коефіцієнту корисної дії реалізації цих програм, які діють на даний час.

Література

1. Дем'яненко М.Я. Національна система державної підтримки аграрного сектору в умовах членства України в СОТ / М.Я. Дем'яненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www. http://magazine.faaf.org.ua](http://magazine.faaf.org.ua)
2. Кваша С.М. Вступ до СОТ: перспективи для аграрного сектора економіки України / С.М. Кваша [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www. http://magazine.faaf.org.ua](http://magazine.faaf.org.ua)
3. Кобута І.В. Оцінка впливу вступу України до СОТ на окремі ринки сільськогосподарської продукції / І.В. Кобута, О.Л. Шевцов // Економіка АПК. – 2007. – № 1 – С. 127–135.
4. Левченко Н.М. Принципи державного регулювання розвитку АПК в умовах інтеграції до європейського простору / Н.М. Левченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www. http://magazine.www.kbuara.kharkov.ua](http://magazine.www.kbuara.kharkov.ua)
5. Лозинська Т.М. Удосконалення фінансово-економічного механізму державного регулювання аграрного ринку / Т.М. Лозинська, В.М. Анікеєнко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www. http://magazine.www.kbuara.kharkov.ua](http://magazine.www.kbuara.kharkov.ua)

Сібекіна А.Ю.

старший викладач кафедри міжнародної торгівлі,
Київський національний торговельно-економічний університет

РЕАЛІЗАЦІЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Зона вільної торгівлі (ЗВТ) є широкомасштабною за змістом частиною Угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом (ЄС), предмет якої виходить далеко за межі лібералізації тарифів.

ЗВТ з ЄС почала діяти з 2016 р., хоча значна частина торговельних бар'єрів між країнами були нівельовані у квітні 2014 р., з моменту впровадження автономних торговельних преференцій ЄС.

З одного боку, завдяки широкій політичній асоціації та економічній інтеграції, український бізнес має стати частиною одного з найбільших в світі ринків товарів та послуг. З іншого боку, миттєвих результатів покращення експортного потенціалу після введення ЗВТ у дію чекати не варто. Так, європейські парламентарі стверджують, що потрібно не менше півроку, аби українська економіка відчула вплив запровадження ЗВТ.

Варто зауважити, у 2014-2015 рр. вперше за тривалий час основним економічним партнером України став ЄС, а не Російська Федерація. За даними Держкомстату, у структурі українського експорту/імпорту минулого року угоди з ЄС зайняли 33% та 41% відповідно, а із РФ – 13% та 20% [1]. Цікавим є той факт, що в 2015 р. Україна продала до країн ЄС на 26% менше товарів, ніж 2014 р., але експорт до інших країн падав приблизно такими ж темпами.

Відповідна реакція вітчизняного бізнесу зумовлена рядом факторів, основними з яких стали знецінення гривні, обмеження Національного банку України операцій в іноземній валюті та ескалація бойових дій на Сході країни.

Проте в січні 2016 р. падіння експорту уповільнилося до 11,7%, а в лютому цей показник взагалі вийшов на 2,1%. Таким чином на початку 2016 р. Україна вже продала в ЄС товарів на 2,1 млрд дол. США. Це свідчить про те, що український бізнес, адаптувавшись до нових кризових умов, починає виходити на ринок ЄС.

Уповноважений із питань підприємництва при Державній фіскальній службі Тарас Качка стверджує, що сучасний український бізнес же не характеризується браком інформації про ЄС, острахом конкуренції та високих стандартів.

Наразі вітчизняний малий та середній бізнес вже має розуміння, того, що ЄС – найбільший ринок збуту. В той же час основною проблемою

лишається відсутність маркетингової культури та слабка обізнаність з правилами ведення бізнесу та торгівлі ЄС.

За даними Державної фіскальної служби, експорт аграрної продукції за перший квартал 2016 р. сповільнився на 4,2% у порівнянні з аналогічним періодом 2015 р. Якщо врахувати цей показник, то процес виходу українського бізнесу на ринки ЄС видається досить суперечливим [2].

Відповідно до опитування ІЕД найвагомими перешкодами для українських експортерів виявилися неефективний і непрозорий механізм відшкодування ПДВ, а також значний рівень бюрократизації. Більш, ніж 40% експортерів назвали ці фактори перешкодами для здійснення експорту

Іншими поширеними бар'єрами респонденти назвали велику кількість дозвільних документів для експорту, непередбачуваність торговельної політики України, бюрократію і непрозорість у податкових органах та високий рівень податкового тягаря [3].

Адаптованість українського МСБ до умов ринку ЄС виявляється низькою через відсутність інституту експорту, кредитування бізнесу, гальмування процесу адаптації українського законодавства до європейських вимог, тощо.

Варто зазначити, що українські компанії по-різному знаходять свого покупця на ринках ЄС. Так, великий бізнес вже давно виробив свою стратегію роботи на ринках ЄС. Якщо великі компанії мають свої представництва за кордоном і давно там працюють, то малий бізнес не має для цього фінансових ресурсів.

Наприклад, вітчизняний виробник промислових і побутових фільтрів для води Ecosoft купував сировину в Ірландії, де зрештою зацікавилися продукцією компанії. Тепер Ecosoft вже під іншою назвою реалізовує товари.

Під назвою іншого бренду на ринку Польщі працює підприємство «Ярич», відоме в Україні своїм печивом.

Компанія «СтудіоПак», яка раніше була дистриб'ютором італійських контейнерів з алюмінієвої фольги, зрештою сама почала виробництво такої продукції в Україні. За кілька років підприємці наважилися на вихід до ЄС: тепер продукцію «СтудіоПак» продається в Польщі та Німеччині.

У дуже вузькому сегменті ринку працюють український виробник соків «ГАЛІС ЛТД» та підприємство виготовлення прасувальних дошок Eurogold. Перший – зайняв нішу на ринку елітної продукції, другий – продає кожну десятку прасувальну дошку в ЄС.

Зазначені компанії є прикладом середніх і маленьких підприємств із вдалим менеджментом, який зумів розробити виважену стратегію виходу на ринки ЄС із відповідним проходженням сертифікаційних процедур.

Отже, навіть із початком дії ЗВТ України з ЄС існують проблеми виходу на ринки ЄС для представників МСБ. Важливим для розвитку

експортного потенціалу стають законодавчі та регуляційні зміни, а також прийняття відповідних норм і отримання сертифікатів за європейськими стандартами.

Конкурентоздатність і успіх представників вітчизняного бізнесу на ринках ЄС насамперед залежать від конкретного власника підприємства, його активності, гнучкості, рівня ділової культури, здатності до засвоєння нових знань та методів організації роботи.

Серед представників МСБ варто поширювати досвід успішних прикладів українських компаній, яким вдалося зайняти свою нішу на ринку ЄС.

Література

1. Державна служба статистики України (2016) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Державна фіскальна служба (2016) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua>
3. Опитування українських експортерів та імпортерів (2015): проект «Діалог зі сприяння торгівлі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ier.com.ua>

Скарга О.О.

асистент кафедри менеджменту
Маріупольського державного університету
м. Маріуполь, Україна

РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Туристична галузь на даному етапі розвитку характеризується значним розвитком процесів глобалізації та регіоналізації, послабленням інституційних бар'єрів, стійким розвитком науково-технічного прогресу. Для кожної окремої країни туризм відіграє істотну роль у стимулюванні економічного розвитку не тільки безпосередньо туристичної галузі, але й суміжних галузей, а також інших галузей економіки. Зростання туризму позитивно впливає на рівень зайнятості населення, на споживчий попит та рівень валютних надходжень.

Мета дослідження – дослідити розвиток туристичної галузі України в умовах глобалізації.

Виділенню основних тенденцій розвитку туристичної індустрії присвячено ряд праць таких вчених, як М.П. Мальська, Н.М. Кузнецова, В.Г. Герасименко, В.В. Худо, Л.О. Іванова, В.О. Квартальнов, Д.К. Ісмаєв, В.С. Сенін, Р.А. Браймер, Ф. Котлер.

Україна являє собою унікальний комплекс історичних, культурних та природних пам'яток і має значні рекреаційні можливості, що сформувалися завдяки географічному положенню та історичному розвитку нашої держави. Стратегічною метою розвитку туристичної індустрії в Україні є створення конкурентоспроможного на світовому ринку туристичного продукту, здатного максимально задовольнити туристичні потреби населення країни, забезпечити на цій основі комплексний розвиток територій при збереженні екологічної рівноваги й історико-культурного довілля та розроблення відповідної нормативно-правової бази туризму [1, 4].

У цілому в роботі туристичної галузі України можна виділити такі проблеми, які стримують її розвиток: невідповідність наявної туристичної інфраструктури світовому рівню та сучасним вимогам споживачів туристичного ринку; відсутність сприятливого інвестиційного клімату окремих регіонів; недостатній рівень кадрового забезпечення управління туристичною галуззю, особливо в сільській місцевості; низька якість туристичних послуг; відсутність скоординованої та чіткої системи управління галуззю в регіонах; технологічна відсталість галузі [2, 4].

Отже, для того, щоб туристична індустрія України як у цілому в державі, так і в окремих регіонах, посіла провідне місце в економічному зростанні, необхідно вирішити низку таких першочергових завдань: створити службу обліку й охорони туристичних ресурсів; створити службу визначення попиту та реклами туристичних послуг; розробити програму розвитку індустрії туризму кожної області та планів капітального будівництва й інвестування; вирішити питання підготовки туристичних кадрів та управління підприємствами готельного господарства, харчування, виробництва; скоординувати роботу туристичних організацій з транспортними агентствами, культурними установами; обґрунтувати порядок, за яким підприємства індустрії туризму повинні відраховувати частину прибутку в місцеві бюджети на формування інфраструктури та благоустрою району; провести оцінку економічної ефективності туризму та рекреаційну оцінку територій, визначити території, сприятливі для туризму та лікування; природними умовами, функціональними ознаками, а також методи обґрунтування норм одночасного навантаження на різні природні комплекси [1, 3].

Отже, туристична галузь, хоч і дещо повільними кроками, починає покращувати свої показники. Але не можна зупинятися на досягнутому, необхідно забезпечити вирішення всіх перелічених проблем, забезпечити стратегічну координацію діяльності різних галузей економіки, від яких

залежить якісне надання туристичних послуг. Саме від того, яким шляхом піде зараз розвиток галузі, залежить усе її майбутнє зокрема та майбутнє економіки, а отже, і життя України в цілому.

Література

1. Александрова А.Ю. Международный туризм : Учебник / А.Ю. Александрова. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 470 с.
2. Організація туризму : підручник / І.М. Писаревський, С.О. Погасій, М.М. Покогодна та ін. ; за ред. І.М. Писаревського. – Х. : ХНАМГ, 2008. – 541 с.
3. Портер М. Конкуренция : учеб. пособие / М. Портер ; пер. с англ. – М. : Вильямс, 2003. – 495 с.
4. Туристична діяльність в Україні: Нормативно – правове регулювання / О.М. Роїна (2-е вид., змін. та доп.). – К. : КНТ, 2006. – 464 с.

Мацука В.М., к.е.н., доцент кафедри менеджменту Маріупольського державного університету, Маріуполь, Україна

Удод Н.М.

ст. викладач кафедри міжнародної торгівлі
Київського національного торговельно-економічного університету

ТРАНСФОРМАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО СЕКТОРУ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

Галузь роздрібної торгівлі як підсистема торговельного сектору будь-якої країни має величезне значення для розвитку її економіки, якості життя населення, задоволення запитів кожного споживача.

Вітчизняний сектор роздрібної торгівлі протягом останніх років демонструє зростання. За 2005–2015 рр. середньорічний темп приросту у фактичних цінах склав на рівні 20,5%, у цінах 2005 р. – 8%, а роздрібний товарообіг підприємств – 18,6 та 6,75% відповідно. Така ситуація пояснюється, в першу чергу, деіндустріалізацією країни, за якої значна частина працездатного населення змушена перекваліфіковуватись, займатись доступними та відносно простими видами діяльності. Зростаюча тенденція до збільшення частки торгівлі в ВВП вказує на неефективну структуру національної економіки та зубожіння суспільства, адже серед видів економічної діяльності за валовою доданою вартістю торгівля займає одне з перших місць. Станом на 2015 р. частка оптової та роздрібної торгівлі у ВВП України складала 16,4% [1, с. 462].

Отримання максимального корисного ефекту від розвитку сектору роздрібної торгівлі унеможлиблює його деформована та незбалансована організаційна структура. За дослідженням аудиторсько-консалтингової компанії «Ernst&Young», станом на 2015 р. 51% роздрібної торгівлі України – це неорганізований сектор, обіг якого становив 56,4 млрд дол., і 49% – організована торгівля товарами з обігом 54,2 млрд дол. [2, с. 4–5]. Кризовий стан економіки країни продовжує й далі змінювати структуру роздрібних продажів, збільшуючи частку ринку неорганізованої торгівлі. І це зрозуміло, адже з огляду на високі ціни організованої торгівлі, девальвацію національної валюти, що прямо впливає на зниження купівельної спроможності пересічних громадян, відбувається їх переорієнтація на більш дешеві варіанти, представлені на ринках і у дискаунтерах.

Функціонування неорганізованого ринку негативно впливає на стан розвитку організованого ринку, дестабілізує його. Можна говорити про те, що неорганізована торгівля не дає можливості реально оцінити ситуацію на ринку, сприяє збільшенню ризиків для інвесторів, породжує тіньовий обіг грошей та товарів, тобто вказує на непрозорість роботи на ринку, приводить до зниження привабливості країни загалом. Більше того, дослідження показують, що продуктивність традиційних форматів в 3–4 рази нижче продуктивності сучасних форматів роздрібної торгівлі.

Вітчизняні науковці, аналітики в своїх роботах виділяють ще один сектор роздрібної торгівлі – тіньовий, що за припущеннями, зокрема Апопія В.В., складає близько 120 млрд грн або 13% [3, с. 6].

За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України за підсумком 2015 р. рівень тіньової економіки за методом «витрати населення – роздрібний товарообіг» збільшився порівняно з показником 2014 р. на 5 в.п. до 56% від рівня офіційного ВВП [4, с. 7]. Збільшення рівня тіньової економіки є наслідком скорочення обсягів продажу споживчих товарів у організованому секторі на тлі незначного збільшення скорегованих грошових витрат населення на придбання споживчих товарів, що свідчить про збільшення обсягів витрат населення на товари, що реалізуються у секторі тіньової економіки. Як наслідок, для задоволення споживчих потреб населення надавало перевагу «бюджетним» суб'єктам малого підприємництва, які, у свою чергу, мають високу схильність до переходу в «тінь» при несприятливих умовах функціонування.

Таким чином, країни з переважною часткою традиційних форматів та значною часткою неорганізованої торгівлі мають більш низьку продуктивність сектору роздрібної торгівлі в цілому. Однак модернізація роздрібного сектора потенційно може подолати обмеження неефективності галузі та підвищити продуктивність роздрібної торгівлі на 50–150%.

Література

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». – Київ : НІСД, 2015. – 684 с.
2. Обзор рынка розничной торговли Украины [Електронний ресурс] / Официальный сайт «Ernst & Young». – 2015. – Режим доступа : [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-ksbd-4-2015/\\$FILE/EY-ksbd-4-2015.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-ksbd-4-2015/$FILE/EY-ksbd-4-2015.pdf)
3. Апопій В.В. Актуальні проблеми сучасного розвитку внутрішньої торгівлі України / В.В. Апопій // Торгівля, комерція, підприємництво: збірник наукових праць. – 2015. – вип. 18. – с. 5–11.
4. Тенденції тіньової економіки в Україні [Електронний ресурс] / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – 2015. – 19 с. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>

Уманців Г.В.

к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку
Київського національного торговельно-економічного університету

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Одним з найважливіших напрямів розвитку підприємництва наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. стала інтелектуалізація господарської діяльності. Оскільки інтелект та знання втілюються в більшості суспільних благ, перетворюючи при цьому економіку на таку, що функціонує на основі обміну знань [1, с. 4–7]. Очевидно, що лише оцінивши нематеріальну складову суб'єкта господарювання, можна визначити справжню вартість компанії. Ці ознаки підкреслюють роль інтелектуальної діяльності у процесі господарювання підприємств [2, с. 27–29]. Під інтелектуалізацією підприємництва слід розуміти постійний пошук моделей і технологій змін у системі управління підприємством, при яких істотно підвищується ефективність його діяльності. У зв'язку з цим основним завданням процесу інтелектуалізації господарювання є формування такої системи управління

підприємством, яка б забезпечувала його стійке функціонування у довготерміновій перспективі з постійним розвитком його потенціалу. Удосконалення саме методологічних та практичних аспектів процесу комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності як системи управління ефективністю діяльності підприємства стане запорукою перетворення вітчизняної економіки на інтелектуальну у повному розумінні.

Макроекономічні складові здійснення підприємницької діяльності, серед яких якість регуляторної та тарифної політики, наявність ринкових бар'єрів, рівень загальноекономічної свободи, рівень розвитку підприємництва, рівень правозастосування, є одними з визначальних при формуванні сприятливого підприємницького середовища. На перше місце повинні ставитися питання захисту приватної власності, у тому числі й інтелектуальної, а тому верховенство права слід розглядати як фундаментальну умову розвитку підприємництва. В Україні слід здійснити таке реформування дозвольно-регуляторної системи, внаслідок чого було б забезпечено передумови для активізації розвитку перш за все малого та середнього підприємництва [3].

Способи та канали передавання інформації для економіки знань є необхідними умовами її ефективного функціонування. Однак Україна у процесах впровадження і розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій суттєво відстає від провідних країн світу. Такий стан справ частково став результатом фрагментації системи управління цією галуззю. Разом з тим, це – приклад того, як монополія «Укртелекому» на зв'язок 3G призвела до застою ринку, колективної безвідповідальності та інерційності в ухваленні важливих рішень з упровадження нових технологій в країні. Необхідна виважена політика держави щодо розвитку інформаційної інфраструктури, а тому важливим етапом повинна стати консолідація системи управління галуззю інформаційно-комунікаційних технологій [3].

Аналіз стану інноваційної системи, що передбачає визначення рівня розвитку мережі дослідницьких установ, ефективність системи захисту прав інтелектуальної власності дає змогу дійти висновку про те, що дослідницькі центри та науково-дослідні інститути часто навіть не доводять свої розробки до прототипу, а тому подальша їх комерціалізація не здійснюється [4, с. 110-112].

Потребує також й постійної актуалізації та модернізації вітчизняна система освіти, оскільки форми, способи та зміст навчання, які були ефективними раніше, доволі часто вже не є такими на сьогодні. Тому підтримання та формування умов для підвищення рівня інтелектуального потенціалу країни необхідна модернізація та адаптація системи освіти до сучасних вимог ринку.

Література

1. Балтовскі М. Еволюція економічної науки та Новий Прагматизм Гжегожа В. Колодка / М. Балтовскі // Економіка України. – 2016. – № 1. – С. 4–18.
2. Рибалкін В. До методології формування теорії економіки знань у концепції постіндустріального суспільства / В. Рибалкін // Економічна теорія. – 2016. – № 1. – С. 26–38.
3. Мініч О. Економіка знань: якою має бути стратегія розвитку країни / О. Мініч // Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1413550-ekonomika-znan-yakoju-mae-buti-strategiya-rozvitku-krayini>.
4. Денисюк О. Облік людського капіталу / О. Денисюк, В. Покинйчереда // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2016. – № 1. – С. 109–121.

Ходжаян А.Р.

аспірантка Науково-дослідного економічного інституту

МОДЕЛІ СТРУКТУРНО-ГАЛУЗЕВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Структура світового господарства характеризується групуванням країн за рівнем їх економічного та соціального розвитку, що в значній мірі обумовлено особливостями моделей структурно-галузевого розвитку. Застосування тієї чи іншої моделі обумовлено внутрішніми та зовнішніми чинниками: наявністю виробничих ресурсів, технологій, рівнем конкурентоспроможності національних виробників, зовнішнім попитом. Одним з напрямів наукових досліджень у сфері управління національним господарством є пошук оптимальної моделі економічного розвитку, яка б відповідала національним інтересам: забезпечувала позитивні структурні зрушення і функціонування національної економіки у системі світогосподарських зв'язків на паритетних засадах.

Згідно з концепцією стадій економічного розвитку націй М. Портера держави застосовують чотири моделі розвитку, які класифікуються відповідно до пріоритетності чинників забезпечення конкурентоспроможності: на основі факторів виробництва, на основі інвестицій, на основі нововведень, на основі багатства [1, с. 587].

Модель сировинно-орієнтованого (за М. Портером – факторного) розвитку характеризується інтенсивним використанням традиційних факторів виробництва: робочої сили, капіталу, природних ресурсів. Країни

зі значними запасами природних ресурсів, відносно дешевою робочою силою, вигідним георозташуванням у світовому поділі праці спеціалізуються на виробництві і експорті сировинно- і трудомісткої продукції з низьким рівнем технологічної переробки. Сировинно-орієнтовану стратегію економічного розвитку на сучасному етапі використовують більшість країн, що розвиваються, країни з трансформаційною економікою, а також деякі заможні країни, які мають значні запаси природних ресурсів, феномен розвитку яких отримав назву «голандська хвороба». Серед них Канада і Австралія. Стратегія структурно-галузевих трансформацій таких країн характеризується низькою ефективністю використання природних ресурсів, високою ресурсоємністю та витратністю виробництва, а для слаборозвинених країн має наслідком технологічне відставання та закріпленням їх у ролі сировинного додатка технологічно розвинених країн.

Для більшості країн, що розвиваються, характерними є стратегії економічного розвитку і структурних трансформацій *на основі застосування інвестиційної моделі*, орієнтованої на модернізацію та підвищення ефективності використання наявного виробничого потенціалу. Логіка застосування моделі виходить з визначення інвестицій у реальний сектор економіки, науку, освіту, інфраструктуру як необхідної умови підвищення ефективності використання наявних ресурсів і, в першу чергу, підвищення якості основного активу національної економіки – людини. Інвестиції є базовою умовою оновлення основного капіталу і розширеного відтворення економіки. Стадії розвитку на основі інвестицій досягли нові індустріальні країни та деякі промислово розвинені країни світу. В умовах постіндустріальної цивілізації дана модель забезпечує лише наздоганяючий розвиток.

Найбільш розвинуті країни завоювали першість у світі застосовуючи *модель розвитку економіки на основі інновацій*. Країни-технологічні лідери розвиваються за інноваційним сценарієм, активно стимулюючи розвиток виробництв п'ятого–сьомого технологічних укладів. Стратегія інноваційного розвитку виходить з того, що головним фактором розвитку є інновації, які втілюються в новій техніці та технологіях, виробництві нових продуктів, нових підходах до організації господарювання на мікро- та макрорівні. У рамках цієї стратегії розвитку лідерство забезпечується не наявними виробничими ресурсами, а професійними навичками, вмінням, знаннями, новими ідеями, втіленими в інновації. В широкому розумінні інноваційна модель розвитку спрямована на розбудову «економіки знань». На цій стадії критичними факторами досягнення конкурентного успіху є інновації, розробка і впровадження яких стають можливими за рахунок високорозвинутих виробничих процесів. Лідеруючі позиції на світових ринках займають країни, які конкурують на рівні інновацій, пропонують

продукцію і технології унікальні, наукомісткі, енергозберігаючі, з високим вмістом доданої вартості. До таких країн належать: США, Швеція, Швейцарія, Фінляндія, Німеччина, Японія, Великобританія, Корея, Франція, Ірландія, Ізраїль, Іспанія, Чехія, Словенія, Тайвань, Китай [2].

Виходячи з високого ступеня залежності економіки від основних факторів, переважання в галузевій структурі та структурі експорту виробництва сировинної продукції з низьким вмістом технологічної переробки слід констатувати, що сучасна модель економіки України має яскраво виражений ресурсний характер і розвивається на основі сировинно-орієнтованого сценарію. В значній мірі це обумовлено наявністю унікального природоресурсного потенціалу, високою родючістю сільськогосподарських угідь, вигідним геоелекономічним розташуванням, низькою вартістю робочої сили. Консервацію існуючих структурних деформацій провокує переважно спекулятивний характер ПІІ, які обходять реальний сектор економіки, спрямовуючись у види економічної діяльності зі швидким обігом капіталу: фінансова діяльність (банки), торгівля, будівництво [3]. Неелективним, з точки зору структурно-галузевих трансформацій, є механізму банківського кредитування. Банківські кредити не фінансують ризикові інноваційно орієнтовані види економічної діяльності, а зорієнтовані, в першу чергу, на кредитування підприємств з високою рентабельністю, що перевищує реальний позичковий процент, і високою швидкістю обороту капіталу (операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям, будівництво, металургійне виробництво). Неелективності структурі економіки, з огляду на високий рівень ресурсоемності виробництва, додає і неелективна структура зовнішньої торгівлі, в якій, під тиском зовнішнього попиту, переважають експорт сировини, напівфабрикатів і готової продукції з низьким вмістом доданої. На продукцію чорної металургії, хімічну, мінеральну сировину та сільгоспсировину припадає близько 70% експорту [3].

При формуванні моделі структурно-галузевих трансформацій слід враховувати, що крім поточних прибутків на основі нещадної експлуатації ресурсного потенціалу, прискорений розвиток сировинних галузей і ресурсомістких виробництв під тиском внутрішніх і зовнішніх чинників має значні деструктивні наслідки для розвитку економіки України. Структурні деформації національної економіки з огляду на високий рівень ресурсоемності виробництва, виснажують економіку, обумовлюють її неконкурентоспроможність і провокують закріплення невикладного для України сценарію світогосподарської інтеграції у статусі сировинного додатку. Тому, нагальною залишається проблема структурно галузевої трансформації економіки України на основі модернізації промисловості, активізації інноваційних процесів для підвищення її елективності і конкурентоспроможності.

Література

1. Портер М. Международная конкуренция: Пер. с англ. / Под ред. В.Д. Щетинина. – М.: МО, 1993. – 896 с.
2. The Global Competitiveness Report 2015–2016. World Economic Forum [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.weforum.org
3. Інфляційний звіт НБУ. Квітень 2016 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=30350020>

Науковий керівник: Г.С. Лопушняк, д.е.н., проф., професор кафедри управління персоналом та економіки праці КНЕУ

Хоцька Я.О.

студентка 5 курсу

Маріупольського державного університету

РОЗИТОК ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ АФРИКИ

Сучасні міжнародні відносини країн світу, особливо в умовах інтеграційних процесів та глобалізаційних явищ, враховуючи тісне переплетення економік багатьох країн, важко уявити без міжнародного співробітництва.

Міжнародне економічне співробітництво представляє собою систему узгоджених дій суб'єктів світового господарства, спрямованих на зміцнення стабільності міжнародних економічних відносин, забезпечення сталого розвитку світової економіки, досягнення консенсусу між окремими суб'єктами світового господарства та вдосконалення правових механізмів взаємодії [3].

Розбудова широкомасштабного співробітництва з країнами Африки є важливим напрямком зовнішньої політики України. Важливість Африканського континенту для України обумовлюється як політичними, так і економічними інтересами. Протягом останніх років країни континенту значно посилили свою політичну вагу у міжнародних відносинах. На сьогоднішній день африканські країни демонструють готовність до подальшої політичної та економічної інтеграції у рамках континенту, створення спільних наддержавних органів у рамках Африканського Союзу [2].

На Африканському континенті відбувається створення зони вільної торгівлі між Східноафриканським співтовариством (ЕАС), Спільним

ринком для Східної і Південної Африки (COMESA) та Співтовариством розвитку Півдня Африки (SADC). Разом з тим країни Економічної Співдружності Західноафриканських держав (ECOWAS) знаходяться у стані активного розвитку.

З економічної точки зору країни цієї частини світу є значним ринком збуту промислових, сільськогосподарських, військово-технічних товарів та послуг, важливим джерелом промислової та аграрної сировини, а також стратегічним міжнародним комунікаційним вузлом [2].

На сьогоднішньому етапі зовнішні відносини між Україною та країнами Африки спрямовані на співпрацю в міжнародних організаціях, активізацію політичного діалогу, пошук нових економічних партнерів і ринків збуту для товарів українського виробництва.

Досить важливим фактором співробітництва України з Африканським континентом є зовнішня торгівля. Так, згідно з даними Державної служби статистики України у 2015 році товарообіг України з країнами Африки склав 4,4 млрд дол США, що на 23,7% нижче у порівнянні з 2014 роком. Експорт українських товарів, за 2015 рік склав 3,8 млрд дол США. Основними партнерами були: Єгипет (частка товарообігу від загального обігу торгівлі товарами України з країнами Африки склала 48,5%), Туніс (7,8%), Марокко (5,5%), Алжир (5,1%), ПАР (4,7%), Лівія (4,2%) та Гана (3,2%). Найбільшу питому вагу експорту займають: чорні метали, зернові культури, харчова продукція (жири та олія, плоди олійних культур, молочна продукція та яйця, залишки відходів харчової промисловості), тютюн, продукти неорганічної хімії, добрива, устаткування та засоби наземного транспорту. Україна продовжує зберігати позитивне сальдо у торгівлі з Африканським континентом – 3,2 млрд дол. США [1].

Отже, одним із напрямків зовнішньоекономічної політики України є розвиток торговельних відносин із країнами Африканського континенту. На сьогоднішній день перспективними партнерами є Гана, Кенія, Нігерія, Руанда, Танзанія.

Для подальшого розвитку торговельно-економічних відносин необхідним є створення сприятливих умов для виходу українських експортерів на світові ринки: вдосконалення правової бази двосторонніх відносин, розширення можливостей на вже існуючих та нових ринках, активізація імовірних напрямків співробітництва. Важливим є також створення нових інструментів співпраці з торговельними партнерами країн Африканського континенту.

Література

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

2. Міністерство закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/>
3. Чернега О.Б. Міжнародна економіка / О.Б. Чернега, І.А. Іваненко // М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. міжнар. Економіки. – Донецьк : Доннует, 2008. – 175 с.

Яковченко В.С.

аспірантка Київського національного
торговельно-економічного університету

ПРИНЦИП ТРАНСПАРЕНТНОСТІ СОТ. ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Світова організація торгівлі (СОТ) сприяє забезпеченню тривалого і стабільного функціонування системи міжнародних торговельних зв'язків. Особливо важливого значення при цьому набуває принцип транспарентності СОТ. Транспарентність системи регулювання міжнародної торгівлі у широкому розумінні означає доступність інформації про заходи щодо регулювання міжнародної торгівлі, їхню ясність та однозначність, що відноситься як до самих норм, так і до правил їх застосування [1, с. 95]. Відповідно до зобов'язань перед СОТ країни-члени мають неухильно дотримуватись принципу транспарентності у розвитку та реалізації зовнішньоторговельної політики. Угоди СОТ містять положення щодо процедури нотифікації шляхом утворення відповідного центру, що буде нотифікувати про будь-які наміри та зміни стосовно торговельного режиму інші країни-члени СОТ й опрацьовувати запити членів СОТ та усіх зацікавлених сторін.

Україна взяла на себе зобов'язання перед СОТ дотримуватись загального режиму прозорості нормативних та регуляторних актів, пов'язаних із торгівлею і загалом виконує їх. Центр обробки запитів країн-членів Світової організації торгівлі і Світової організації торгівлі та їх інформування був створений у 2005 році, ще до приєднання України до СОТ. За своїм правовим статусом це був незалежний орган, що відповідав за обробку нотифікацій країн-членів, підготовку і подання нотифікацій Україною до СОТ, який мав достатньо повноважень і компетенції звертатися безпосередньо до інших міністерств, відомств та інших органів [3, с. 37]. Проте, у результаті низки адміністративних реформ Центр було реорганізовано у Відділ, а з часом у Сектор нотифікацій та обробки запитів, що негативно вплинуло на інституційний та професійний

потенціал Сектору. Оскільки Сектор не має повноважень діяти незалежно, його вплив на прийняття рішень суттєво зменшився, а затрати часу на підготовку і подання нотифікацій України до СОТ суттєво зросли [2]. З набуттям чинності Угоди про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС, приєднанням України до Угоди СОТ про державні закупівлі, а також необхідністю імплементації в Україні положень Угоди СОТ про спрощення процедур торгівлі прогнозується стрімке зростання обсягу обміну інформацією між Україною, СОТ та її членами. Таким чином, у час формування нової промислової політики створення умов для забезпечення ефективного, оперативного та прозорого механізму нотифікації є вкрай важливим для України. Вагомою складовою в механізмі обміну інформацією є наявність розвиненої інфраструктури інформаційного обміну між профільними органами державної влади та бізнес-структурами. За результатами аналізу світового досвіду відзначається, що окремі країни світу створюють додаткові структурні підрозділи з метою забезпечення збору, систематизації та аналізу інформації, а здійснення процесу нотифікації залишається прерогативою уповноважених державних органів. На нашу думку, спираючись на такий досвід країн-членів СОТ, на основі Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки доречним було б утворити такий підрозділ, який би зайнявся створенням централізованих баз даних, розробленням уніфікованих шаблонів для збору та розповсюдження інформації серед органів державної влади України та представників бізнесу, налагодженням механізму моніторингу нотифікацій та змін режиму зовнішньої торгівлі основних торгових партнерів України. Реалізація такої ініціативи сприятиме оперативному інформування країн-партнерів щодо зовнішньоторговельної політики України. Таким чином, виконуючи свої зобов'язання перед СОТ щодо принципу транспарентності, Україна буде розвивати свою зовнішньоторговельну політику у відповідності із встановленими СОТ правилами щодо ведення прозорої та передбачуваної міжнародної торгівлі, що у свою чергу, збільшує рівень довіри країн-партнерів і формує здорові та взаємовигідні торговельні відносини. Недотримання ж принципу транспарентності може спричинити негативні реакції з боку країн-членів СОТ, що, у свою чергу, може призвести до непередбачуваних наслідків для економіки країни.

Література

1. Козик В.В. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / В.В. Козик, Л.А. Панкова, Н.Б.Даниленко. – 9-те вид., стер. – Київ : Знання, 2013. – 469 с.
2. Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>

3. Членство України в СОТ: інституційні та економічні ефекти / І. Бураковський [та ін.], 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ier.com.ua/files/Projects/2012/trade_policy/15.06.2013_workshop/0000022415-Report_for_presentation_26-11-2012_final.pdf

Науковий керівник: І.Ю. Гужва, к.е.н, доцент кафедри міжнародної торгівлі Київського національного торговельно-економічного університету, Київ, Україна

Magdalena Liszka

III year doctoral studies, agricultural science,
University of Rzeszow, Poland.

THE COMMON AGRICULTURAL POLICY OF THE EUROPEAN UNION

The Common Agricultural Policy (CAP) due to changing conditions, both internal and external subject over the last few years, significant changes. The most important is the reform of the 1992 MacSharry., Agenda 2000 agreed in 1999. and the latest CAP reform agreed in Luxembourg in June 2003.

The aim of the study is to present the Common Agricultural Policy, its objectives, policies, instruments and actors. They were also presented the main features of the European Model of Agriculture and its impact on Polish agriculture.

1. Concept, goals and objectives of the Common Agricultural Policy

The term,, Common Agricultural Policy «is automatically associated with the European Union as well as it is also its main distinguishing feature. The Common Agricultural Policy is the oldest and for a long time the only common policy which over the years has developed the European Community. Due to the importance of political, economic and demographic, which served as agriculture krajach- founders of the European Community, it was considered that this policy will help the integration process. Legal basis for integrated action in the field of agriculture have been formulated in the so-called. Treaty of Rome of 25 mara 1957 which was signed by representatives of Belgium, France, West Germany, Italy, Luxembourg and the Netherlands. In it are

contained the basic objectives of the Common Agricultural Policy enshrined in Article 33, namely¹:

- increase agricultural productivity and the rational development by promoting technical progress and make full use of the means of production and labor;
- ensuring adequate income and standard of living of the rural community;
- guarantee the safety of the food supply;
- stabilization of the market of agricultural products;
- enable consumers to purchase agricultural produce «Fair» prices.

Place in the first place to improve the efficiency of production was dictated by obtaining self-sufficiency in food production. At the same time it was expected that efficiency gains will improve the income of employed in agriculture. Achievement of the objectives of the Common Agricultural Policy was sought primarily in the common organization of agricultural markets. Would include: regulation of prices, support for the production and sales agents storage, compensatory measures and common machinery for stabilizing imports and exports. The Treaty has also included a provision on the need to take into account the differences of a structural nature and the nature of agriculture in different countries in the development of methods of implementation of the Common Agricultural Policy. The Treaty provided for the creation of compensatory funds and guarantee for agriculture.

The Common Agricultural Policy is based on five assumptions², such as:

- achieving self-sufficiency in agricultural production, which is the primary objective of the Common Agricultural Policy,
- the basic unit of production in agriculture should be the family farm.
- the granting of special importance to agriculture as a sector of the national economy,
- recognition of the need to regulate agricultural markets
- market regulations should include all the United Europe.

The common European agricultural market operates on the basis of three principles: market unity, Community priority and financial solidarity within the budgetary discipline established at Community level³.

---

¹ Traktaty Rzymskie, Artykuł 33, Sekretariat Europejski, UKIE, www.ukie.gov.pl

² J., Borowiec, K., Wilk, Integracja europejska, Wrocław 2005, s. 347.

³ M., Cini (red.), Europejska Organizacja i Funkcjonowanie, Warszawa 2007, s.347.

2. Creating a European agricultural policy.

The shape of the Common Agricultural Policy in the Treaty of Rome affect political and socio-economic characteristic of the situation in the world and in Europe in the postwar years. The priorities of this policy was also affected by the atmosphere of the Cold War. Its evolution is also affected by factors related to the policies of other countries in relation to agriculture⁴.

From the point of view of internal and external conditions of economic and social, which influenced the Common Agricultural Policy, translate into the evolution of the instruments of support, including financial, the sum of these factors in a historical can be determined in the following framework⁵:

- From food shortages and uncertainty associated with it during the escalating Cold War in the 50s to the overproduction of food, ranging from 60 years;
- From the surplus labor force engaged in agriculture to outright exclusion of employment in this sector;
- Since a large number of small farms to fewer and fewer large-area farms;
- Since a large number of agricultural population to steadily decreasing;
- From the large differences in living conditions in rural areas to systematically reduce that distance.

These statements do not reflect existing today internal diversity in the Member States. They are characterized by a change in the overall environment of economic and social impact on the evolution of the Common Agricultural Policy.

Literature

1. Borowiec, K., Wilk, Integracja europejska, Wrocław 2005.
2. Cini M.,(red.), Europejska Organizacja i Funkcjonowanie, Warszawa 2007.
3. S., Szumski, S., Wspólna Polityka Rolna Unii Europejskiej, Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2007.
4. Traktaty Rzymskie, Artykuł 33, Sekretariat Europejski, UKIE, www.ukie.gov.pl

Supervisor: Bogusław Ślusarczyk, dr hab. Prof., University of Rzeszów (Poland)

---

⁴ S., Szumski, Wspólna Polityka Rolna Unii Europejskiej, Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2007, s.37.

⁵ Ibidems. 35.

Grzegorz Jasiński
the III year of doctoral studies, the Biological-Farming Department
Rzeszów University, Rzeszow, Poland,

Magdalena Dykiel
Department of Agriculture and Rural Development
of State Higher Vocational School in Krosno, Krosno, Poland,

Bogusław Ślusarczyk
dr hab. Prof. UR, Manager of Department of Macroeconomics
and International Relations, Rzeszów University, Rzeszów

SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN MANAGING THE AGRICULTURAL INDUSTRY

Summary. A subject matter is describing the connection between the social responsibility in the business and sustainable development in the context of the food industry, with particular reference to of agricultural farm, as the first links of the food chain. In the study was made an attempt of the answer to a question, whether, without feeling the social responsibility by the farmer towards manufacturing processes carried out, the model of the sustainable development in this industry has a chance to function.

Sustainable development it is such, which enables us to meet our essential needs. It means rational using of existing natural resources such as water, raw materials or air so that it don't becoming dilapidated or using up now and in the future. The social-economic sustainable development is one of important challenges of contemporary world. This development takes back to environmental, economic and public aspects.

The economics of the sustainable development is studying conditions of the balance between four factors shaping the prosperity: capital, work, the natural environment, the knowledge (Sławińska, 2015).

In the economics of the sustainable development is made the assumption, that the strategy and current action is assigning to needs of the enterprise and its stakeholders, with also legal protection, and raising the value of human and natural reserves for the purposes of future generations. The concept on the microeconomic rung is conditioning the sustainable development multidimensional-ness of the balanced enterprise (financial, social, environmental) (Adamczyk, Nitkiewicz, 2007, Przychodzeń, 2013, Sławińska, 2010).

Enterprise of the food industry

In the agriculture sector, an effect of conducting ecological action towards cultivations and breeding, there is an ecological food which is considered universally, that is a food of the superior quality than other (Walaszczyk, Walczak, 2014). In the food section particularly important aspect is assurance of quality of consumer wares, so in order to they did not determine threat for health and the life of consumers. About health safety of food product decides its physical, chemical and mikrobiological cleanness (Zalewski, 2004). A regulation of the norms concerning the food, as well as controlling following them are necessary. In the European Union member states often have imposed common standards which they must apply.

In agriculture, activity tending to protection of natural environment, is possible to reduce to settling problems, caused through assurance of a constant and possibly non-collision performs a lot of function by agricultural areas, which it is possible to distinguish amongst: the production of food about the definite quality and quantity, the assurance of an appropriate standard of life for the inhabitants of villages, protection of soil, water and air, support biodiversity, support and the development of the values of aesthetic and recreation rural terrains.

The social responsibility of the business

Farmer by being the person responsible for realisation of a first link of food chain, must have the consciousness of a huge role, which he plays in it, because the assurance of high performance of raw material is necessary condition and basic the creations of each, high performance final food product (Walaszczyk, Walczak, 2014).

The example of benefit for the farmer realizing the system of the social responsibility:

- creating the positive image and the reputation of the business entity amongst customers and employees,
- the peaceful lead of the business in the local communities,
- increase in the competitiveness,
- growth of the effectivenesses of the activity,
- influence on the improvement of the working conditions and of natural environment,
- positive acknowledgement with ethical high standards (Walaszczyk, Walczak, 2014).

Completion

The activity of organization in comparison with society, in which it acts, and its influence on the environment, fixed itself the pivotal element of efficient activities of company. It results from growing need of the assurance of healthy ecosystems, social justice and good organization of administration. The farming producer can successfully become a participant in the model of the social responsibility, as the supplier for socially responsive processors or the distributors of food. The idea of a social responsibility of business in Poland does gain repeatedly new supporters both among businessmen, how and among the people having influence on functioning of a Polish business.

References

1. Adamczyk J., Nitkiewicz T., (2007) Programowanie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw, PWE, Warszawa, s. 68.
2. Kielczewski D., Poskrobko T., (2010). Dydaktyka ekonomii zrównoważonego rozwoju,[w:] Ekonomia zrównoważonego rozwoju. Zarys problemów badawczych i dydaktyki, B. Poskrobko (red.), Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Białystok, s. 95
3. Przychodzeń W., (2013). Zrównoważone przedsiębiorstwo, Poltext, Warszawa, s. 117.
4. Sławińska M., (2010). Strategia zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstwa, [w:] Zrównoważony rozwój terenów przygranicznych, B. Kościk, M. Sławińska (red.), Wydawnictwo KUL, Lublin, s.263
5. Sławińska M., (2015). Zrównoważony rozwój a klastry gospodarcze sektora MŚP. Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Zrównoważony rozwój organizacji – odpowiedzialne zarządzanie. Nr 376, s.80-99.
6. Walaszczyk A., Walczak N., (2014). Społeczna odpowiedzialność i zrównoważony rozwój w zarządzaniu branżą rolną. Konferencja Innowacje w Zarządzaniu i Inżynierii Produkcji. s.450-459.
7. Zalewski R.I., (2004). Zarządzanie jakością w produkcji żywności, Wydawnictwo AE w Poznaniu

ДИСТОРЦІЇ В МІЖНАРОДНИХ БІЗНЕС ПРОЦЕСАХ

Головня Ю.В.

к.е.н., доц., доцент кафедри міжнародної економіки,

Дугінець Г.В.

к.е.н., доц., доцент кафедри міжнародної економіки Київського національного торговельно-економічного університету

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРІОРИТЕТІВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ З ПОЗИЦІЙ СПІВРОБІТНИЦТВА З ЄС

Основні пріоритети інноваційного розвитку української економіки необхідно розглядати по-перше з точки зору співпраці з ЄС, що зумовлено багатьма історичними, економічними, географічними культурними і політичними факторами. З іншого боку, прогресивний досвід еволюції і формуванні інноваційного механізму розвитку економіки ЄС важливий для вирішення певних проблем в нашій країні.

В результаті проведеного аналізу можна зробити висновок що Україна повинна активізувати роботу на таких напрямках співробітництва, як: залучення технологій, ноу-хау, компетенцій і устаткування з країн ЄС; залучення іноземних фахівців в галузі управління та науково-виробничій сфері, безпосередньо пов'язаних з дослідженнями та розробками; розширення присутності українських інноваційних компаній на світовому ринку.

В сучасних українських умовах заходи забезпечення інтенсивного економічного зростання слід спрямовувати не стільки на інноваційний розвиток економіки в цілому, а на інноваційні аспекти модернізації національної економіки, що можливо лише на основі використання певних напрямів розвитку зовнішньоекономічної діяльності:

По-перше, держава повинна активніше підтримувати ключові високотехнологічні галузі промисловості (наприклад авіакосмічну, суднобудування) за допомогою надання державного замовлення, а також на основі регіонального цільового програмування розвитку зовнішньоекономічної діяльності цих галузей.

По-друге, важливим є створення спільних підприємств із зарубіжними виробниками в регіональних інноваційних кластерах, розвиток яких дало б можливість більш повної реалізації інноваційного потенціалу. Розвиток регіональних інноваційних кластерів для нарощування

зовнішньоекономічного потенціалу промислових підприємств представляється одним з ефективних напрямків економічного розвитку, що підтверджується досвідом ЄС та інших розвинених країн. Причому географічний розподіл кластерів по території країни має базуватися на основі обліку, в першу чергу, зовнішньоекономічного потенціалу регіонів, їх близькості до зовнішніх ринків.

По-третє, необхідно налагодження коопераційних зв'язків підприємств сектора малого та середнього бізнесу з великими компаніями, що отримують імпортні інноваційні технології для цілей свого розвитку.

По-четверте, необхідно нарощування експорту інноваційної продукції, однак тут також необхідне застосування багатоступеневого підходу, починаючи з реалізації даної продукції на ринки країн пост-радянського простору, які могли б стати апробаційним майданчиком для експорту наукомісткої продукції та подальшої її реалізації на ринках країн далекого зарубіжжя. На цьому етапі важлива всебічна підтримка високотехнологічного експорту та експорту технологій на основі застосування таких інструментів:

- компенсація частини витрат, або співфінансування патентування вітчизняними компаніями своєї продукції за кордоном;
- державної гарантування і страхування контрактів, зменшення витрат інноваційних компаній з кредитування і факторингу за рахунок держави;
- субсидування участі українських компаній в міжнародних конференціях і виставках.

По-п'яте, необхідність активного розвитку інституту венчурного інвестування та фінансування інноваційного виробництва приватними особами, тобто бізнес-ангелами.

В цілому градієнтом адаптації закордонного досвіду інноваційного розвитку повинен бути комбінаторний підхід, заснований на використанні досвіду різних країн, а також з огляду на різні правові контексти України і ЄС, а також диференціацію рівнів їх соціально-економічного розвитку.

Література

1. Communications from the Commission Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels, 3.3.2010. COM(2010) 2020. – 32 p.
2. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee of Regions. Europe 2020 Flagship Initiative Innovation Union. SEC(2010) 1161. Brussels, 6.10.2010. [Electronic resource]. – URL: http://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/innovation-union-communication_en.pdf#view=fit&pagemode=none
3. Horizon-2020: The EU Framework Programme for Research and Innovation [Electronic resource]. – Mode of access: <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/h2020-sections>

Злуніцина Т.В.

ст. викл. кафедри міжнародної торгівлі

Київського національного торговельно-економічного університету

ПЕРСПЕКТИВИ ВІТЧИЗНЯНИХ ВИДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА МІЖНАРОДНИХ РИНКАХ ЗАЛІЗОРУДНОЇ ПРОДУКЦІЇ

В умовах високого ступеню невизначеності глобальної економічної системи соціально-економічне відродження України стає більш прогнозованим завдяки інтелектуальному капіталу, який стає домінуючим фактором виробництва. Нажаль, екстенсивне використання потужних запасів залізних руд в Україні і сьогодні впливає на спеціалізацію країни в міжнародному поділі праці. Україна займає 4 місце серед світових експортерів залізорудного концентрату із часткою ринку 4% (табл. 1). В структурі українського експорту у 2015 році, валютні надходження від продукції підгрупи 2601 становили 7,6%.

Основні експортери на світовому ринку залізорудної продукції у 2015 р., [1]

Таблиця 1

№ пор.	Країни експортери	Вартісні обсяги, тис. дол. США	Фізичні обсяги, млн тон	Середня вартість експорту дол./т	Середньорічні темпи росту фізичного обсягу, 2011–2015 рр., %	Середньорічні темпи росту вартості, 2011–2015 рр., %	Зміни до 2015\2014, %	Структура, %
	Світ	71,026,006	-	-	7	-16	-42	100
1	Австралія	36,735,458	809,676	45	16	-11	-39	51.7
2	Бразилія	14,076,104	366,194	38	3	-21	-45	19.8
3	ПАР	4,273,327	65,304	65	4	-15	-37	6
4	Україна	2,830,392	40,325	70	7	-10	-32	4
5	Канада	2,783,387	37,014	75	3	-8	-30	3.9
6	Швеція	1,567,615	20,093	78	-1	-17	-44	2.2
7	Нідерланди	1,540,217	23,369	66	0	-18	-36	2.2
8	РФ	993,757	20,887	48	-6	-23	-49	1.4
9	Чилі	717,603	14,124	51	9	-16	-37	1
10	Іран	696,904	13,173	53	-2	-22	-63	1

Перехід глобальної економічної системи на якісно новий, постіндустріальний етап її розвитку, в основі якого є інтелектуалізація та інформатизація суспільного виробництва, зумовлює нові вимоги до ефективності сучасних бізнес-процесів та забезпечення їх конкурентоспроможності. Світові тенденції на ринку залізорудної продукції (ЗРП) свідчать про зростання попиту на високоякісну продукцію з підвищеним вмістом заліза понад 70% (потенціал вітчизняних підприємств – 63–65%) [2].

Разом із тим, у 2015 році на світовому ринку ЗРП фізичний обсяг попиту знизився на 7%, а вартісний на 39%. Суттєве зниження з боку світового лідера у споживанні ЗРП, Китаю (-38%), скорочення попиту з боку економік постіндустріальних країн, Японія, Німеччина (-42%) та зниження середньої ціни до 63 дол. за тону значно обмежують економічний потенціал українського експорту, а отже й ресурс валютних надходжень в Україну [1].

Пріоритетним завданням для світової залізорудної галузі на найближчі роки стає скорочення витрат та максимальне витіснення зайвих гравців з ринку. Провідні залізорудні корпорації Австралії, Бразилії та ПАР, що у 2015 р. зайняли 77% ринку, відкрито заявляють про свою готовність і далі боротися за збільшення частки ринку шляхом зниження ціни менше 50 дол. за тону. Що, вочевидь, призведе до олігополії на світовому ринку залізної руди.

Враховуючи, що за рівнем техніко-технологічної складової та інноваційності виробництва вітчизняні підприємства є аутсайдерами, їх очікує жорстка боротьба не за розширення частки ринку, а за утримання своїх нинішніх позицій.

Напрямки підвищення конкурентоспроможності компаній визначають основні параметри ринку: висока якість, зниження собівартості, нарощування обсягів виробництва. Низький рівень прогресивності технологічних процесів і зношеність устаткування вітчизняних гірничо-збагачувальних комбінатів (ГЗК) унеможлиблюють досягнення вищезазначених параметрів.

З огляду на це, пріоритетними напрямами розвитку ГЗК є: оптимізація структури активів та реінвестування вивільнених коштів в інноваційне переоснащення основних засобів і інформатизацію бізнес-процесів. Це дасть можливість підвищити техніко-технологічний базис виробництва і сприятиме скороченню тривалості виробничого циклу, нарощанню обсягів виробництва, підвищенню якісних параметрів продукції та прибутку.

Замість державної підтримки у формі податкових пільг, державних дотацій та субсидій, державна політика розвитку внутрішнього ринку, могла б суттєво допомогти виробникам сировини, стимулюючи зростання попиту на продукцію металургійних підприємств в середині країни. Розбудова внутрішнього ринку України, а саме будівництво сучасних автомагістралей, залізничних колій, енергоефективних комунальних мереж, могло б суттєво підвищити попит на продукцію з більш високим ступенем переробки із власної сировини в середині країни і підвищити інвестиційну привабливість країни для іноземних інвесторів.

Література

1. ITC calculations based on UN COMTRADE statistics. – Режим доступу : http://www.trademap.org/Country_SelProduct.aspx
2. Іщенко М.І. Матеріально-технічний базис забезпечення фінансово-економічних результатів гірничозбагачувальних комбінатів / М.І. Іщенко// Вчені записки Університету «КРОК». – 2013. – Вип. 34. – С. 123–131.

Кам'янецька О.В.

к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки
Київського національного торговельно-економічного університету

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХОДІВ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМСТВ-СУБ'ЄКТІВ ЗЕД В УКРАЇНІ

Незважаючи на те, що в останні 10-15 років більшість країн включалися в процес зовнішньоторговельної лібералізації, що виявляється в усуненні кількісних обмежень та зниження тарифів, загальний рівень тарифного захисту залишається досить високим. Світова фінансова криза сприяла збільшенню кількості протекціоністських заходів і практик, що застосовуються урядами різних країн для захисту внутрішнього ринку. Згідно з даними дослідження фахівців «Глобал Трайд Алерт» [1], з початку фінансово економічної кризи було зафіксовано значне зростання кількості протекціоністських заходів, в основному нетарифного характеру – це ліцензування, вимоги про технічний відповідно і про безпеку продукції тощо.

Існуюча на сьогоднішній день модель національної системи підтримки експорту не здатна повною мірою забезпечити ефективний захист експортерів та їх конкурентоспроможність на зарубіжних ринках. Україна стоїть перед складним завданням вдосконалення в найкоротші терміни системи підтримки експорту вітчизняних компаній з урахуванням стратегій розвитку країни і вимог міжнародних організацій.

Враховуючи успішний досвід зарубіжних країн у експорті розвитку і беручи до уваги рекомендації міжнародних організацій, сформульовані наступні пропозиції щодо вдосконалення існуючої системи [2].

Таким чином, в Україні необхідно прийняти ще ряд заходів, а саме:

– Необхідно сформулювати комплексну програму єдиної системи підтримки українських малих і середніх підприємств-експортерів або підприємств має експортний потенціал. Український великий бізнес, як

правило, має доступ до інструментів підтримки, для малого та середнього бізнесу в Україні єдиної системи підтримки експорту немає.

– Заохоченням державою і створення зв'язків між суб'єктами малого і середнього підприємництва, що спеціалізується на виробництві високо-технологічної продукції, виробничих ланцюжків і сприяння в формуванні альянсів малих і середніх підприємств з великими закордонними та національними торговими і виробничими компаніями.

– Підтримка малого та середнього підприємництва через практику державно-приватного партнерства.

– Розмежування підприємств-експортерів на кілька груп: підприємства знаходяться на передекспортній стадії, що володіють експортним потенціалом, підприємства знаходяться на «вході на світові ринки», підприємства-експортери.

– Удосконалення прямих заходів і методів підтримки експортерів, створення нових фінансових продуктів, розроблених на базі всього арсеналу дозволених інструментів – кредитування, відшкодування відсотків за кредитами, лізинг і т.д., забезпечення їх доступності, особливо для підприємств малого та середнього бізнесу.

– Удосконалення системи виявлення та усунення торговельних бар'єрів і обмежень для української продукції на зовнішніх ринках.

– Залучення компетентних українських фахівців та експертів з підприємницького співтовариства до цього процесу.

– Удосконалення нефінансових методів підтримки експортерів, з використанням позитивного зарубіжного досвіду і практик.

– Створення ефективних інструментів підтримки експортерів за кордоном, в тому числі оптимізація роботи торгових представництв України задоволення реальних потреб українських експортерів, особливо представників малого та середнього бізнесу та виконання завдання по залученню іноземних інвестицій в національну економіку.

– Надання вітчизняним експортерам юридичної допомоги та юридичного захисту.

– Проведення державної політики в галузі підтримки трансферу технологій та заохочення справедливої конкуренції.

– Створення сприятливого інвестиційного клімату з метою залучення капіталу. Проведення відповідної державної політики по залученню іноземного інвестування.

– Узгодженість галузевих програм розвитку з програмою експортного розвитку, а також з програмою розвитку малого і середнього підприємництва; відсутність такої узгодженості може призвести до зникненню малого та середнього підприємництва.

– Створення сприятливої антимонопольної середовища для малих і середніх підприємств. Даний напрямок включає в себе: спрощення адміністративних і митних процедур, розвиток доступної інфраструктури – транспорт, телекомунікації, енергетика, та іншої інфраструктури, необхідної для внутрішньої і зовнішньої торгівлі – тестові лабораторії, центри сертифікації та ін., боротьба з корупцією та інші заходи.

– Проведення відповідної митно-тарифної політики з метою створення експортно-орієнтованих технологічних галузей української економіки.

– Формування позитивного іміджу України та українських компаній за кордоном.

Таким чином, зараз перед Україною стоїть стратегічна завдання – це вдосконалення національної системи підтримки експорту на базі створення комплексної та повноцінної експортної інфраструктури, містить весь арсенал заходів та інструментів для підтримки українських експортерів та підвищення їх конкурентоспроможності на світових ринках. Від успішної реалізації цього завдання буде залежати, чи зможе Україна інтегруватися у світову економічну систему або залишиться сировинної базою розвинених країн.

Література

1. Assessing Barriers to Trade in Services: retrospective analyze [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.oecd.org/LongAbstract/0,3425,fr_2649_36344374_1893686_1_1_1_1,00.html
2. UK Trade& Investment [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.gov.uk/government/organisations/uk-trade-investment>

Кудирко Л.П.

професор кафедри міжнародної економіки

Київського національного торговельно-економічного університету

РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСКОРДОННИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ТА ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ: ПОШУК НОВИХ ПІДХОДІВ

Питання створення сприятливого інституціонального середовища напряму визначає конкурентні позиції країни та її бізнесу у світовій економіці. Міжнародна регуляторна практика засвідчує безперервність пошуку відповідей на нові виклики XXI століття.

Узагальнення новітніх підходів в системі макроекономічного регулювання країн, що глибоко інтегровані в світогосподарські процеси, та які впроваджені й продовжують впроваджуватися наразі в різних групах країн світової спільноти, дозволяє виділити такі їх особливості та пріоритети.

По-перше, регуляторні новації невід'ємні від намірів пом'якшити наслідки останньої фінансово-економічної кризи 2007–2008 рр., а відтак є скоріше тактичними, ніж концептуально стратегічними, що здатні вирішувати структурні проблеми, які викликали його. Це стосується і проблем зовнішньоторговельних дисбалансів між США та КНР, асиметрії розподілу боргових навантажень між ключовими гравцями міжнародної економіки, тощо.

По-друге, незважаючи на рекомендації МВФ запроваджувати підходи «нетрадиційного характеру» [1] у сфері макроекономічної політики, класичні принципи макрорегулювання (підтримання низької інфляції і бюджетного дефіциту, лібералізація торгівлі, дерегулювання) залишаються актуальними в якості умов стійкого зростання в довгостроковій перспективі. У цьому сенсі попри всі прогнози «Вашингтонський консенсус» не скасовується, але потребує суттєвої модифікації. Олів'є Бланшар – економічний радник МВФ і керівник Дослідницького департаменту МВФ прямо вказує на необхідність адаптації регуляторних заходів до нової епохи: «... нам слід доопрацювати наші базові моделі, тобто так звані динамічні стохастичні моделі загальної рівноваги, що застосовуються, наприклад, в МВФ для аналізу альтернативних сценаріїв і кількісної оцінки наслідків тих чи інших політичних рішень» [2].

По-третє, нагальним питанням регуляторної політики задля посилення привабливості країни як учасника міжнародних виробничих та збутових мереж є перегляд меж валютного контролю. Наразі в експертному середовищі активно дискутується питання про межі лібералізації грошової політики, включаючи можливість введення за певних обставин валютного контролю (особливо рахунку фінансових операцій) [3]. В останні десятиліття політика регулювання транскордонних фінансових потоків еволюціонувала у напрямі більшої лібералізації, причому в країнах, що розвиваються цей тренд був більш вираженим.

Основна проблема полягає не в масштабах транскордонного руху капіталу, а у високій волатильності його потоків. Це питання має ще один аспект, пов'язаний із проблемою реофшоризації. З наявністю офшорних зон все менше готові миритися як розвинені, так і країни, що розвиваються, про що власне свідчить суспільна реакція на «панамський скандал». Адже навіть залучення на економічну територію іноземного чи національного інвестора та здійснення на ній цілої низки виробничих операцій не гарантує національній економіці отримання очікуваних

обсягів доданої вартості з огляду на механізм офшоризації доходів. Однак у боротьбі з офшорами треба бачити два аспекти попиту на їхні послуги: з одного боку, фіскальний, як спосіб мінімізації податків, що стягуються в національних юрисдикціях, а з іншого – пов'язаний з мінімізацією ризиків ведення бізнесу, бажанням замаскувати кінцевого бенефіціара з міркувань особистої та підприємницької безпеки.

Перша проблема універсальна, загальна як для розвинених, так і для країн, що розвиваються, і її можна вирішувати або посиленням контролю, або зниженням податків. Друга стосується переважно країн, що розвиваються з нестійкими політичними режимами чи поганим підприємницьким кліматом. Тут, звичайно, можливі й репресивні заходи, але більш ефективно поліпшити якість бізнес-середовища. Без цього скоординовані зусилля країн з деофшоризації приведуть скоріше до переходу компаній з офшорів під юрисдикцію розвинених країн, ніж до повернення в національну юрисдикцію.

Література

1. Глобальное воздействие и проблемы, связанные с нетрадиционными мерами денежно-кредитной политики [Годовой отчет МВФ-2014 «От стабилизации к устойчивому росту»] [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/ar/2014/pdf/ar14_rus.pdf
2. Бланшар О. Где подстерегает опасность // Финансы и развитие: Ежеквартальный журнал Международного Валютного Фонда. – 2014. – Выпуск 51. – № 3. – С. 28–32.
3. Экспорт прямых инвестиций из России: очерки теории и практики / Александр Пахомов – М. : Изд-во Института Гайдара, 2012. – 368 с.

Литвин О.Є.

к.е.н., доцент кафедри міжнародної торгівлі Київського національного торговельно-економічного університету

ДИСТОРЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРТНЕРСТВА ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Після вступу в дію поглибленої і всеосяжної угоди про вільну торгівлю («ЗВТ+») між Україною та країнами ЄС у вітчизняного бізнесу з'являться великі новації і можливості. Українських суб'єктів підприємницької діяльності очікують зміни у всіх сферах торговельних відносин з ЄС: від переоснащення виробництва, підвищення вимог до якості та

безпеки продукції, посилення захисту інтелектуальної власності, до змін у звітності та обліку. Результатом зазначених перетворень буденаближення українського бізнесу до єдиного європейського ринку, що становить понад півмільярда споживачів з однією з найбільших купівельних можливостей у світі. Водночас, існують ризики витіснення вітчизняної продукції на українському ринку європейськими товарами і унеможливлення доступу вітчизняних підприємців на ринки ЄС внаслідок гострої конкуренції.

Понад 64% статей Угоди про асоціацію України з ЄС, включаючи створення «ЗВТ+», безпосередньо стосуються умов ведення бізнесу та захисту конкуренції на ринку, зокрема лібералізації та усунення різноманітних адміністративних дискримінаційних заходів, що існують чи можуть існувати в Україні у майбутньому. Кожна п'ята стаття з економічних питань спрямована на спрощення діяльності підприємств в Україні [1]. Водночас, доступ до ринку ЄС для вітчизняних суб'єктів підприємницької діяльності має значно розширитися. У разі виходу на ринок ЄС, український підприємець, пристосувавшись до вимог усіх країн-членів ЄС, зможе отримати значну конкурентну перевагу як посередник чи проміжна ланка між суб'єктами господарювання окремих країн ЄС та економічними агентами третіх країн.

До основних завдань імплементації Угоди про асоціацію України з ЄС постають питання адаптації технічного регулювання, корпоративного управління та обліку, захисту прав споживачів і конкуренції, зближення систем державних закупівель. Досягнення результату з цих категорій не рівнозначні та мають низку суперечностей в українських умовах. Оскільки більшість положень Угоди про асоціацію спрямовані на зміну умов ведення бізнесу і мають яскраво виражений контекст ринкових реформ, реакція низки бізнес-груп в Україні, окремих підприємств і промислових об'єднань набуває вираженого характеру опору внутрішнім реформам.

Так, прагнуть реалізації Угоди – 18% загальної кількості учасників ринків за видами економічної діяльності (металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів, підприємства хімічної та нафтохімічної промисловості, а також імпортери в усіх видах економічної діяльності); обмежено прагнуть – 40% (підприємства лісового господарства, добування корисних копалин, діяльності у сфері права, бухгалтерського обліку); обмежено упереджені – 24% (підприємства сільського господарства, фінансового сектору, сфери операцій з нерухомим майном); упереджені – 18% (підприємства машинобудування, будівництва, виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, легкої промисловості) [2].

Інтерес великих транснаціональних компаній до українських підприємств зрозумілий – перенесення виробництва за межі ЄС дозволяє мінімізувати витрати. При цьому в Україні є певна перевага порівняно з Південно-Східною Азією: перебуваючи поблизу від ринків збуту, вітчизняна промисловість здатна виконувати замовлення набагато оперативніше, ніж азіатські конкуренти. Однак, сама лише наявність масштабних замовлень з ЄС ще не гарантує процвітання. Українському уряду необхідно імплементувати європейське законодавство, в першу чергу, до промисловості, енергоресурсів, агропромислового комплексу та банківських послуг. Перші два роки, як правило, найважчі. Фактично вітчизняні підприємства змушені вчитися працювати з нуля за європейськими правилами, а будь-яка помилка обертається величезними штрафами. Часто, виконавши складне замовлення та сплативши штраф, підприємець може опинитися без прибутку.

Українському бізнесу потрібно скористатися можливістю експорту промислових товарів до Європи, яку надає угода про «ЗВТ+». ЄС вже скасував 94,7% тарифів на імпорт промислової продукції. Але перед тим, як приступити до поставок, українські компанії повинні привести свою продукцію у відповідність з європейськими стандартами і адаптувати її до європейських вимог якості.

Література

1. Угода про асоціацію України з ЄС, включаючи створення ЗВТ. [Електронний ресурс] / Урядовий портал. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/>
2. Передумови та пріоритети реформування державної політики розвитку підприємництва в Україні. [Бережний Я., Варналій З., Васильців Т., Ляпін Д., Молдован О., Покришка Д.]. – Київ : НІСД, 2014. – С. 24–28.

Пугачова К.М.

к.е.н., доцент кафедри міжнародної торгівлі
Київського торговельно-економічного університету,

Пугачов М.І.

д.е.н., професор кафедри міжнародної торгівлі
Київського торговельно-економічного університету

АКТИВІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ З ЄС

Однією з основних сфер економіки України, що забезпечує позитивний баланс зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), є аграрний бізнес. Частка аграрної продукції (товарні групи 01-24 УКТ°ЗЕД) у загальному

зовнішньоторговельному обороті постійно зростає: так у 2005 році вона становила 10,7%, експорту і 6,6% імпорту, а у 2015 році – 31,8% експорту і 8,9 % імпорту.

Значним поштовхом розвитку ЗЕД є підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, що забезпечує функціонування зони вільної торгівлі (ЗВТ). За оцінками, скорочення ввізних мит ЄС в перспективі може призвести до збільшення експорту аграрної продукції до 50% до 2019 року. У першу чергу очікується зростання експорту зернових культур, м'яса птиці, харчових продуктів, тютюнових виробів. Скорочення витрат внаслідок скасування імпортного мита ЄС у межах квоти досягне 180–200 млн євро [1]. Успішна діяльність аграрного бізнесу України в умовах ЗВТ відкриває довгострокову перспективу для нарощування обсягів продажу продукції не тільки в ЄС, але й в країнах третього світу.

Участь окремих членів ЄС у зовнішній торгівлі аграрною продукцією з Україною є у крайній нерівнозначною. Біля 70% всього товарообороту формують шість країн: Польща, Іспанія, Нідерланди, Німеччина, Франція та Італія. При цьому вони займають лідируючі позиції, як в імпорті, так і в експорті. Звуження експортних ринків ЄС до кількох країн спостерігається й по окремих товарних позиціях. Наприклад, більше половини українського експорту зернових припадає на Іспанію. До Франції експортується 17% олійних культур і 11% олії. Більше 20% олійних культур і практично чверть олії з України поставляється до Нідерландів, близько 40% відходів харчової промисловості експортується до Польщі тощо [2]. Концентрація експорту на п'яти країнах в майбутньому може мати негативні наслідки для нарощування аграрним бізнесом експортних поставок продукції.

Основними товарами українського експорту є сировинна продукція рослинництва (насіння зернових та олійних культур), нерафінована соняшникова та інші олії, залишки і відходи. У структурі експорту на ці товарні позиції в середньому за 2008–2015 рр. припадало біля 80%.

В результаті створення зони вільної торгівлі розпочато процес зближення економік України та країн-членів ЄС і послідовна вибудова правил торгівлі на основі прийнятих у ЄС процедур торгівлі та технічних регламентів. Як наслідок, обсяг українського аграрного експорту до ЄС у 2015 році становив 4174 млн доларів. Експортувати аграрну продукцію отримали дозвіл 235 підприємств. Його збільшенню сприяє надання квот Європейським Союзом.

Стан використання Україною експортних квот протягом 2014–2015 років залишається нерівномірним. На початок 2015 року українські експортери повністю вичерпали річні квоти на мед, ячмінну крупу та

борошно, оброблене зерно, зернові злаки, оброблені томати, виноградний та яблучний сік, овес. Використана річна квота і на кукурудзу та пшеницю, майже вичерпані квоти по ячменю (194,2 тис. т з 250 тис. т) та 3 кварталні основні квоти на м'ясо птиці по 4 тис. т. Проте на цукор, м'ясо куряче квоти використані на половину. Стосовно всіх інших продуктів квоти або взагалі не використані, або використані не більше ніж на 15% [3]. Повною мірою свої квоти вичерпали ті експортери, чиї товари і раніше експортувалися до ЄС, оскільки у них вже були напрацьовані торговельні зв'язки.

Основними напрямками активізації ЗЕД є: подальша диверсифікація українського експорту на європейських та світових ринках; перехід на європейські стандарти виробництва для формування зовнішньоекономічного потенціалу і подальшого розширення зовнішньоекономічної діяльності; правовий захист інтересів суб'єктів зовнішньоекономічних відносин та держави; розвиток інфраструктури щодо зовнішньоекономічної діяльності; зменшення залежності від імпорту окремих груп продовольчих товарів.

Література

1. Мельник А.О. Інтеграційні альтернативи для АПК України в умовах світової економічної кризи / А.О. Мельник, М.І. Пугачов // Економіка АПК. – 2014. – №4. – С. 28–32.
2. Lerman Z., Sedik D. Ukraine after 2000: A fundamental change in land and farm policy. – The Center for Agricultural Economic Research, Discussion Paper No 7, 2016. – 167 p.
3. Грибинюк О.М. Прогноз динаміки внутрішнього валового продукту України за допомогою нейронних мереж / О.М. Грибинюк, А.О. Мельник // Економіка АПК. – 2015. – №4. – С. 82–88.

Соколюк К.Ю.

асистент кафедри маркетингу та реклами
Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ

МАРКЕТИНГ ІНВЕСТИЦІЙ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

На сучасному етапі розвитку економіки стан маркетингу характеризується радикальними змінами, що відбуваються в глобальному ринковому середовищі. Відбувається динамічна трансформація самого об'єкта маркетингу, його предмета та функцій. В рамках модернізації світової економічної системи, відбуваються зміни параметрів приросту суспільного

відтворення, що визначаються мультифакторною продуктивністю, яка сприяє зміні та появі ускладнень структури інвестиційних процесів. В свою чергу, інвестиції стають джерелом не лише розвитку та підвищення конкурентоспроможності провідних галузей економіки, але й стають основою відтворення високопродуктивних та інтенсивних галузей економіки та виступають у якості стимулятора інноваційної діяльності. Поява нових напрямів господарювання, зміна існуючих та виклики сучасного суспільно-економічного устрою сприяли появі маркетингу інвестицій.

Маркетинг інвестицій є порівняно новим напрямом в маркетингу, що значно відрізняється певними особливостями від звичайного маркетингу в традиційному трактуванні. Основне завдання інвестиційного маркетингу – це забезпечення керівників підприємств найбільш повною та достовірною інформацією щодо динаміки та структури попиту, вподобань приватних та корпоративних інвесторів та перспектив інвестиційної діяльності загалом [1]. Для підприємств України це докорінно новий напрям маркетингової діяльності, що є неосвоєним та мало використовуваним.

Україна перебуваючи у складному економічному становищі, розглядає всі наявні можливості залучення інвестиційних ресурсів у ключові галузі економіки – аграрний сектор, легка промисловість, охорона навколишнього середовища, охорона здоров'я, освіта та ін.. Потребує вирішення питання розробки і втілення економічних реформ, одним із пріоритетних напрямів яких є проведення ефективної інвестиційної діяльності. Для реалізації цього процесу важливим є застосування відповідного інструментарію. Найбільш релевантним є використання і аналіз досвіду у сфері маркетингу як теорії і практики управління підприємством. Сьогодні це динамічна наука, що забезпечує реалізацію і просування ідей, концепцій, поглядів. Нова ера стала періодом формування нового типу мислення – маркетингового, тому особливо активізується інтерес до цієї галузі, і як його складової – інвестиційного маркетингу.

Маркетинг інвестицій, як будь яка економічна концепція, базується на системі певних принципів, серед яких найбільш важливими є:

- Принцип повної забезпеченості ресурсним потенціалом;
- Принцип оптимальності та багатоваріантності маркетингових рішень в інвестиційній діяльності;
- Принцип цільової орієнтації та комплексності – інтеграції в єдиний інвестиційний процес усіх елементів діяльності. Комплексність передбачає поєднання: 4Р класичного маркетингу; двох сфер діяльності – традиційного ринку товарів і послуг та інвестиційного ринку; інтересів всіх учасників ринку інвестицій і створення взаємопов'язаних умов для всіх сторін;

– Принцип своєчасності, що ґрунтується на врахуванні фактору часу.

Будучи одним із напрямів у менеджменті підприємства, даний вид маркетингу виконує і ряд функцій: комплексне дослідження інвестиційної сфери; створення нових інвестиційних проєктів; залучення та утримання; комунікації; планування; контроль [2].

В Україні вже зроблено перші успіхи в даній сфері: – утворено Львівський регіональний центр з інвестицій та розвитку, що займається формуванням позитивного інвестиційного іміджу, просуванням інвестиційних можливостей регіону; організовано «Біржу інвестиційних проєктів» (включає функцію «Єдиного інвестиційного вікна» та комплексну програму інвестиційного маркетингу України); функціонує Київський міський центр з інвестицій і розвитку, який сприяє підвищенню інвестиційної привабливості м. Києва [3]. Проте, дане питання ще потребує детального вивчення та аналізу враховуючи сучасні тенденції в економіці країни.

Література

1. Маркетинг инвестиций. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://utmagazine.ru/posts/10781-marketing-investiciy>
2. Гранин А.Н. Маркетинг инвестиций / А.Н. Гранин // Держава та регіони. Серія Серія: Економіка та підприємництво, 2013 р., № 1 (70). С. 185–189.
3. Зимин В.А. Инвестиционный маркетинг как инновационная деловая услуга [Електронний ресурс] // Консультант. Практический журнал для финансового руководителя. – 2014. – Режим доступу : <http://www.buhgalteria.ru/article/n126425>

Цесаренко С.І.

ст. викладач кафедри міжнародної торгівлі
Київського національного торговельно-економічного університету

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО ЕКСПОРТУ

Глобальний обсяг експорту товарів у 2015 р. склав 16,3 трлн дол. Найбільшим у світі експортером з 2010 р. є Китай і його частка зросла з 10,4% у 2011 р. до 14% у 2015 р. США, посідаючи друге місце за обсягом експорту з часткою 9,2%, також демонструють, хоч і не значне, але стабільне зростання [1].

В Україні ж, в останні роки, спостерігається падіння обсягів експорту. В 2013 р. порівняно з попереднім роком експорт товарів скоротився на 7,8%, в 2014 р. – на 14,9% і у 2015 – на 31%. Звісно скоротилася і частка України у світовому експорті з 0,38% у 2011 р. до 0,23% у 2015 р. [1] В структурі українського експорту переважають сировинні товари, з низькою доданою вартістю. Тож, такий невтішний стан українського експорту змушує нас виявляти світові тенденції в міжнародній торгівлі та шукати можливості включення України в міжнародні ланцюги доданої вартості.

Незважаючи на скорочення у 2015 р. обсягу експорту послуг на 17,1%, порівняно з 2014 р., в експорті послуг Україна має значний потенціал. В структурі експорту послуг найбільші обсяги у 2015 р. припадали на транспортні – 54,8% від загального обсягу експорту послуг, у сфері телекомунікації, комп'ютерних та інформаційних послуг – 15,9% [2]. В останній з них, Україна демонструвала значні темпи зростання експорту, зокрема у 2011 р. – на 62,9% більше ніж у попередньому році, загалом же середній річний приріст експорту комп'ютерних послуг за період 2011–2014 рр. становив близько 40% (кращі показники, 50% щорічне зростання, за цей же період були лише в Південній Кореї) [1].

За оцінками експертів саме сфера послуг стане домінуючою у міжнародній торгівлі та сприятиме зростанню експорту товарів і послуг в чотири рази порівняно з 2015 р. до 68,5 трлн дол. у 2050 р. [3]

Серед сприятливих факторів розвитку міжнародної торгівлі варто виділити наступні:

Розвиток цифрових інновацій (вважається, що до кінця десятиріччя, 5 млрд. людей матимуть доступ до Інтернет. Тож, он-лайн торгівля і вільне переміщення даних, сформують основу міжнародної торгівлі. Завдяки технологіям, що дають можливість відслідковувати і аналізувати зростаючий обсяг даних про споживачів, експортери зможуть краще реагувати на зміну попиту.

Цифрові технології, розвиток глобальних мереж відкриють більші можливості в експорті для малих і середніх підприємств (МСП). На такій платформі он-лайн торгівлі, як eBay, вже нині 95% МСП беруть участь в експорті продукції, знаходячи споживачів на понад 30 міжнародних ринках. Це створює новий потенціал для підприємств-експортерів країн що розвиваються.

За оцінками експертів, до 2050 р. зростання міжнародної торгівлі буде відбуватись і за рахунок здешевлення вартості доставки, внаслідок досягнень у транспортуванні, розвитку інфраструктури, відкритті нових торговельних шляхів [3].

Очікується продовження лібералізації міжнародної торгівлі, формування чітких правил і умов організації торгівлі. Понад третина нинішніх членів СОТ – це країни, що розвиваються та країни з перехідною економікою. Протягом Уругвайського раунду переговорів понад 60 із цих країн здійснили програми з лібералізації торгівлі [4]. Розширення вільної торгівлі, продовження гармонізації стандартів, усунення нетарифних бар'єрів в торгівлі на порядку денному і в Досі.

Неабиякий вплив на розвиток зовнішньої торгівлі України буде здійснювати дія Поглибленої та всеохопної зони вільної торгівлі (ЗВТ) з ЄС, можливо укладання нових угод про ЗВТ з іншими країнами.

Світова економіка, на думку фахівців, стикатиметься з проблемами і викликами, що можуть мати серйозні наслідки для торгівлі. Серед негативних факторів: геополітична напруга і нестабільність; ризик національній безпеці і тероризм; інформаційна безпека; економічні кризи в країнах, що розвиваються [3].

Реагуючи на дані виклики і можливості, Україні, в частині реалізації експортного потенціалу, потрібно ухвалити експортну стратегію, розпочати роботу експортно-кредитного агентства, яке має забезпечити захист українських експортерів від ризику неплатежів та фінансових втрат; створити сприятливі умови для доступу до фінансових ресурсів, виходу українських виробників на зовнішні ринки. Розвиток експорту в Україні неможливий без системного реформування вітчизняної економіки, створення сприятливого бізнес-клімату, проведення антикорупційних реформ. Держава, галузеві асоціації мають забезпечити навчання та інформаційно-консультативну підтримку експортерів.

Сподіваємось, що реформа української економіки, її інтеграція до ринку ЄС, в умовах поглибленої та всеохоплюючої ЗВТ, реалізація експортної стратегії нашої держави, сприятиме поступовому підвищенню ролі України в міжнародній торгівлі та забезпечить зростання добробуту її громадян.

Література

1. List of exporters for the selected product & service [Електронний ресурс]. Trade statistics for international business development – Режим доступу : http://trademap.org/Country_SelService_TS.aspx
2. Зовнішня торгівля України послугами у 2015 році. Експрес-випуск. [Електронний ресурс]. Державна служба статистики України – Режим доступу у: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Sofia Lotto Persio. Five trends that will shape the future of trade / [Електронний ресурс]. Global Trade Review – Режим доступу : <http://www.gtreview.com/news/global/five-trends-that-will-shape-the-future-of-trade>

4. Understanding the WTO: Basics Principles of the Trading System [Електронний ресурс]. World Trade Organization – Режим доступу : https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact2_e.htm

Шемет Г.В.

студентка 3 курсу спеціальності маркетинг, групи МР-31д
Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ КРИЗИ

Україна в умовах кризи, причому, якщо попередні були спричинені лише фінансовими умовами та важелями, то теперішня криза, нажаль, має в собі ще й воєнно-політичну складову, що ускладнює її завершення і навіть не дає спрогнозувати тривалість і перебіг. Тому, наразі, як ніколи важливо вживати максимальних заходів для підтримки життєздатності економіки країни та зокрема кожного підприємства. І саме в такі часи, на допомогу приходять кризовий менеджмент.

Кризис-менеджмент, чи як його ще називають – антикризовий менеджмент, це мистецтво оволодіння складною ситуацією, усунення в більшій мірі ризику і невизначеності, що дозволяє підпорядкувати своїй волі більшість небажаних процесів і взяти під контроль те, що відбувається. Інакше – це відповідь на питання про те, як зберегти на місці свою голову тоді, коли всі навколо її втрачають [1]. Кризовий менеджмент застосовується як в екстремальних обставинах, пов'язаних зі стихійними лихами та аваріями, так і для регулювання проблем у світі бізнесу.

Одна з ключових ідей – прогноз і профілактика кризи. Для цього та чи інша фірма повинна уважно відстежувати і аналізувати багато факторів своєї життєвого середовища, виявляти ті з них, які несуть потенційну небезпеку для її прибутку, іміджу, конкурентоспроможності.

Яскравим прикладом відсутності прогнозування та спроби передбачення наслідків дій фірми – є ситуація, в якій опинилась компанія Coca-Cola, котра для своєї новорічної промо-акції, вирішила створити карту Росії, і спочатку обурила її мешканців тим, що не долучила до цієї карти анексований Крим, а потім викликала ще більший шквал незадоволення з боку Українців, тим, що все ж таки додала півострів до вищезгаданої карти. Тому керування компанією під час кризи є дуже складним завданням, під час якого потрібно бути обережним і рішучим водночас.

Керівництво організації має забезпечити розробку антикризових заходів мінімум на рік. Їх розробка повинна бути комплексною,

спрямованою на формування оптимального портфеля заходів, реалізація яких допоможе вивести підприємство з кризового стану, відновити його платоспроможність та ліквідність.

Дуже важливим для керівників підприємства визначення оптимального співвідношення та послідовності всіх дій механізму антикризового управління, необхідних для того, щоб компанія спочатку мала змогу вижити, не збанкрутіти (для чого потрібно розробити захисну стратегію), а потім уже відновити свою платоспроможність та почати новий більш ефективний етап в своїй діяльності, тобто перейти до стратегії розвитку [2].

При застосуванні розумного менеджменту на підприємстві і швидких та ефективних заходів по вирішенню утворюваних проблем можна уникнути його критичного стану. Для найбільш раціонального управління фінансовими потоками, підприємству рекомендується виробити беззбитковий план руху грошових коштів і використання вільних фінансових активів. Це залучить додаткові фінансові кошти і посприє виходу підприємства з кризи.

Отже, підсумовуючи вище сказане, можна стверджувати, що криза для підприємства є переломним моментом в послідовності господарських процесів, подій та дій. Висока компетентність антикризового менеджменту дозволяє, з одного боку, визначити конкретні об'єкти управлінської дії, з іншою, своєчасно надавати ефективну дію на локалізацію кризових процесів. Тому українським підприємцям варто підвищувати свою обізнаність у всіх аспектах кризис-менеджменту, новинках та інноваціях цього напрямку, адже коли наша країна нарешті вийде з кризи і будуть створені сприятливі умови для розвитку тих підприємств, які встояли під час негараздів, вони зможуть досягти ще більших висот для свого розвитку і країни в цілому.

Література

1. Сазонова И.Н. Связи с общественностью в кризисных ситуациях [Електронний ресурс] : http://www.pr-club.com/pr_lib/pr_raboty/earlier/techn_5.htm
2. Леус А.М. Эффективные советы по кризис-менеджменту для руководителей украинских предприятий [Електронний ресурс] : http://www.rusnauka.com/26_NII_2009/Economics/51816.doc.htm

Науковий керівник: Ковтун Е.О., к.е.н., доцент кафедри менеджменту та адміністрування Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету

ЕКОЛОГІЧНІ ТРЕНДИ В АКТИВІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Артеменко О.В.

к.ю.н., доцент, професор кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права Київського національного торговельно-економічного університету

ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Економіка України десятиліттями формувалась без врахування об'єктивних потреб та інтересів її народу, належної оцінки екологічних можливостей окремих регіонів. Охорона навколишнього природного середовища потребує досить великих капіталовкладень, які здатні дати результат лише з часом. Постійний дефіцит державного бюджету на природоохоронні заходи призвів до того, що екологічна ситуація в Україні щорічно погіршується і досягла критичного стану. Фінансування екологічних заходів здійснюється за остаточним принципом.

Першопричинами екологічних проблем України (відповідно до Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 року, затверджених Законом України від 21 грудня 2010 р.) є: успадкована структура економіки з переважаючою часткою ресурсо- та енергоємних галузей, негативний вплив якої був посилений переходом до ринкових умов; зношеність основних фондів промислової і транспортної інфраструктури; існуюча система державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища, регулювання використання природних ресурсів, відсутність чіткого розмежування природоохоронних та господарських функцій; недостатня сформованість інститутів громадянського суспільства; недостатнє розуміння в суспільстві пріоритетів збереження навколишнього природного середовища та переваг сталого розвитку; недотримання природоохоронного законодавства.[1,2]

Для забезпечення належного контролю за охорону навколишнього природного середовища кожен регіон розробляє та затверджує природоохоронні програми, а також створює сприятливі умови діяльності підприємств, установ, організацій, щоб вони були зацікавлені займатися природоохоронною діяльністю або були матеріально зацікавлені у реалізації заходів у цій сфері. Ефективний механізм охорони навколишнього природного середовища можливий лише за умови якщо буде належне фінансування охорони навколишнього природного середовища.

Наприклад Закарпатська область затвердила наступні програми:

1. Програма економічного і соціального розвитку Закарпатської області на 2011 рік (Рішення обласної ради від 28.12.2010 № 120);
2. Програма реалізації природоохоронних заходів на 2011 рік (Рішення обласної ради від 28.12.2001 № 124);
3. Програма моніторингу довкілля Закарпатської області на 2009-2013 роки (Рішення обласної ради від 14.01.2009 № 762);
4. Програма перспективного розвитку природно-заповідної справи та екологічної мережі в Закарпатській області на 2006-2020 роки (Рішення обласної ради від 12.01.2006 № 695);
5. Програма енергоефективності та енергозбереження Закарпатської області на 2009–2013 роки (Рішення обласної ради від 24.04.2009 № 841);
6. Програма поводження з твердими побутовими відходами в Закарпатській області на 2006-2015 роки (Рішення обласної ради від 24.04.2009 № 838);
7. Програма комплексного протипаводкового захисту в басейні р Тиси у Закарпатській області на 2006-2015 роки (Рішення обласної програми від 22.12.2005 № 667);
8. Програма «Питна вода Закарпаття» на 2006-2020 роки (Рішення обласної ради від 12.01.2006 № 690).

Всі зазначені програми мали своє фінансування, свій порядок здійснення і контроль державних органів.

Так автори Науково-дослідної роти «Проведення аналізу стану реалізації регіональної екологічної політики» стверджують, що основними критеріями для розмежування повноважень державних і місцевих органів в галузі охорони навколишнього середовища можна назвати:

- джерела фінансування заходів по охороні навколишнього природного середовища;
- статус природних ресурсів (загальнодержавного або місцевого значення);
- масштаби впливу на навколишнє природне середовище (транснаціональний, міжрегіональний, регіональний, місцевий рівень, якому підлягає територія).[3]

Так ми вважаємо, що завданням децентралізації влади у сфері охорони навколишнього природного середовища є вдосконалення державного регулювання у цій сфері шляхом передачі повноважень місцевій громаді та заохочення підприємств, установ та організацій техногенних аварій і надзвичайних ситуацій.

Література

1. Екологічне право України (Загальна частина) : [навчальний посібник] Мілімко Л.В., Артеменко О.В. – Київ : Компринт, 2015. – 285 с.
2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України від 21.12.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 26. – Ст. 218.
3. shag.com.ua/derjavna-ekologichna-akademiya-pislyadiplomnoyi-osviti-ta-upra.html

Бохан А.В.

к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки
Київського національного торговельно-економічного університету

ЕКОЛОГІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АКТОРИ ПАРТНЕРСТВА

Глобальна економічна інтеграція впливає на урізноманітнення міжнародних контактів держав, зумовлюючи необхідність оновлення формату партнерства та акцентування уваги на розширенні спектру завдань дипломатії в ХХІ ст.

Адже зростає актуальність не лише економічних, але й екологічних компонентів у функціонуванні дипломатії. Створення динамічних внутрішніх і міжвідомчих комунікаційних зв'язків, проведення структурних реформ у напрямку інституціональної оптимізації та безпеки інформатизації сфери дипломатії наразі набуває ознак конкурентних переваг для всіх країн.

Екологічна дипломатія (англ. *environmental diplomacy*) – це новітній напрям у розвитку міжнародних відносин, що передбачає здійснення його суб'єктами координованої зовнішньополітичної діяльності щодо стимулювання механізмів узгодження бізнес-інтересів з вимогами екологічної безпеки, проведення превентивних заходів у сфері охорони навколишнього природного середовища, урегулювання екологічних конфліктів, ініціювання переговорного процесу з питань посилення соціально-екологічної відповідальності країн тощо.

Доцільно відзначити, що сучасний вектор геополітики обумовлює інтеграцію національних і наднаціональних інституцій, державних і недержавних акторів міжнародного рівня з метою ідентифікації проблем інтернаціоналізації екологічних загроз. Міжнародні організації в своєму представництві є різні за: складом учасників, характером здійснюваних

повноважень і функцій, ступенем впливу на розв'язання екологічних проблем, специфікою взаємодії з іншими міжнародними інституціями і транснаціональним бізнесом, масштабом охоплення регіональної чи глобальної екологічної діяльності, рівнем фінансових можливостей підтримки екологічних проектів і програм, участю в мережі глобального екологічного моніторингу та ін. [1]

Розвиток екологічної дипломатії передбачає співпрацю її суб'єктів з міжнародними організаціями природоохоронного та екологічного спрямування на різних рівнях: глобальному (в системі ООН – «ESCUN», «UNEP», «WHO», «IAEA», «FAO»); міждержавному, регіональному («OECD», «OSCE»); міжнародно-неурядовому («WWF», «IUCN», «Greenpeace», «Green Cross», «Bellona»); на платформах багатосторонніх і двосторонніх міждержавних відносин.

Експерти також відзначають феномен успішного позиціонування акторів екологічних недержавних організацій у сфері світової політики та дипломатії. Зростає їх роль у розв'язанні глобальних і національних екологічних проблем, оновленні нормотворення і стандартизації. Наприклад, створений Міжнародний альянс з питань соціальної та екологічної акредитації і маркування (International Social and Environmental Accreditation and Labelling – ISEAL) розробив «Кодекс належної практики для встановлення соціальних і екологічних стандартів». До складу ISEAL входить 12 організацій, які є «рухом» створення ділового простору, в якому стійкий екологічний розвиток і соціальна справедливість є нормою ведення бізнесу.

Інституціональні актори партнерства у цій сфері впливають на тренди світового ринку товарів і послуг, агітують за уніфікацію міжнародних правил «зеленої» економіки, екологізують бізнес-концепти і ставлять нові завдання перед комерційною дипломатією країн щодо захисту спільних інтересів людства.

Для України удосконалення дипломатичної служби та її реформування з огляду екологічних детермінантів нині розглядається в контексті запровадження інституту державних політик, створення системи міжвідомчих стратегічних комунікацій, розвитку функціональної системи управління, діяльності генеральних директоратів з різних питань (політичних, правовий, безпековий, економічних, торговельних, гуманітарних, культурних, екологічних, інноваційних, консульських, адміністративних та ін.) [2]

Загалом екологічна дипломатія покликана консолідувати країни та сприяти виявленню їх ресурсного потенціалу й конкурентоспроможності у сфері міжнародних економічних відносин і безпеки розвитку.

Література

1. Бохан А.В. Інституціональна конфігурація міжнародної еколого-економічної безпеки / А.В. Бохан // Економіка і Фінанси. – 2004. – № 3. – С. 3–9.
2. Реформування системи забезпечення зовнішніх зносин та дипломатичної служби України : аналіт доп. / Веселовський А.І., Кононенко К.А., Алексанров О.С., Гончарук А.З., Цветков О.Г. – Київ : НІСД, 2015. – 41 с.

Дяченко А.В.

аспірант кафедри фінансів

Університету державної фіскальної служби України, м. Ірпінь

ЗЕЛЕНЕ БУДІВНИЦТВО І ВПРОВАДЖЕННЯ ВИМОГ LEED ЯК СУЧАСНИЙ НАПРЯМ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Важливим напрямом розвитку міжнародного співробітництва України є впровадження міжнародних стандартів зеленого будівництва. Цей термін виник у США і країнах Європи ще в 70-х роках минулого століття. У 1975 році з'явилися перші демонстраційні будівлі, що вирізнялися високою енергоефективністю. У 1990 році у Великобританії був прийнятий перший стандарт екологічно чистого будівництва, що отримав назву BREEAM, через два роки свій стандарт, що регламентує зведення «зелених» будівель EnergyStar був прийнятий і в Сполучених Штатах.

Під «зеленим» будівництвом розуміється будівництво та експлуатація будівель з меншим рівнем споживання енергії і матеріалів протягом усього життєвого циклу будинку: від проектування до утилізації. Ресурсозберігаючі будівлі мають незаперечні переваги перед традиційними: їх зміст і експлуатація в рази дешевше, тому зелене будівництво активно поширюється в усьому світі

За прогнозами експертів, починаючи з 2020 року все будівництво в Європі, США та Канаді, буде здійснюватися з використанням «зелених технологій». За ними будують вже не тільки окремі об'єкти, але і цілі міста. В ОАЕ будується місто Масдар на 50 000 мешканців, яке стане першим у світі містом з нульовим балансом викиду CO₂. Вартість проекту 22 млрд. дол. США, завершити будівництво планується в 2016 році [1].

Керівним документом з проектування екологічних та енергоефективних будівель є LEED (Leadership in Energy and Environmental Design). Він був розроблений Радою із «зеленого будівництва» США (USGBC) в

1993 році у вигляді рейтингової системи сертифікації споруд. Об'єкти, що сертифіковані за цією системою, розташовані в 117 країнах, їх загальна площа складає 1 млрд. 710 млн кв. метрів і ці цифри весь час збільшуються [2].

Наявність у новобудівлі (або капітально відремонтованої) сертифіката LEED вказує на те, що вона завдає мінімальну шкоду екологічній системі, сприяє збереженню енергії та ресурсів, що не відновлюються, не збільшує кількість викидів CO₂ в атмосферу, заощаджує прісну воду, створює комфортні, здорові умови для людей, які перебувають або проживають в ній.

Існує 4 типи сертифікатів за кількістю балів: «зелений» (40–49), «срібний» (50–59), «золотий» (60–79), «платиновий» (80+). Ці бали нараховуються за відповідність «зелених» якостей проекту критеріям LEED у 6 категоріях: екологічна сталість ділянки під будівництво; ефективність водних систем; енергія та атмосфера; будівельні матеріали та ресурси; екологія всередині будівлі; іновачії в процесі проектування. До 45% усіх балів, можна отримати за впровадження заходів, що передбачені розділами «ефективність водних систем» та «енергія та атмосфера» [2].

Вимоги LEED покращують асортимент та якість будівельних матеріалів та обладнання, прискорюють впровадження нових технологій, а також вносять суттєві зміни в пріоритети ринку нерухомості. Об'єкти, які мають сертифікат LEED, мають більшу ринкову ціну та більш привабливі для покупців та орендарів.

Через відсутність законодавчої бази та стимулів вітчизняні інвестори використовують застарілі технології та максимально знижують витрати, використовуючи неякісні матеріали. Хоча слід проекти, спрямовані на отримання «зеленого» або «срібного» сертифікатів, не потребують суттєвого збільшення кошториса (не більше 2%). «Золоті» та «платинові» сертифікати потребують збільшення фінансування на початковому етапі на 10% – 12% [2]. Проте вони дозволяють зменшити експлуатаційні витрати в разі, що робить інвестиції в зелене будівництво рентабельними.

Література

1. Коваленко В. Зелене будівництво – нова ступень еволюції будівельної галуззі // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.business-realty.com.ua
- 2.»Зелене будівництво» та сертифікат LEED // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.esz.org.ua/?p=10096>

Науковий керівник: Белінська Я.В., завідувач кафедри міжнародної економіки, д.е.н., проф., Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь.

РОЗВИТОК ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ФІСКАЛЬНІЙ СФЕРІ

Даценко Г.В.

к.е.н., доцент кафедри фінансового контролю і аналізу
Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ

Разборська О.О.

к.е.н., доцент кафедри фінансового контролю і аналізу
Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ

КОНТРОЛЬ ЕФЕКТИВНОСТІ СПРАВЛЯННЯ ТУРИСТИЧНОГО ЗБОРУ В УКРАЇНІ

Туристичний збір – це місцевий збір, кошти від якого зараховуються до місцевого бюджету. Місцеві ради самостійно приймають рішення про необхідність справляння даного збору на території громади [1].

Згідно даних Міністерства фінансів України найбільший дохід отриманий від сплати туристичного збору місцевими бюджетами за 2015 рік надійшли від м. Києва – 7764,5 тис. грн, Львівської обл. – 3569,8 тис. грн, Одеської обл. – 2725 тис. грн та Запорізької обл. – 1422,7 тис. грн, а найменше – від Кіровоградської області становило лише 65,7 тис. грн. Загострення ситуацію на сході України та Автономній Республіці Крим призвело до зменшення плати туристичного збору туристами у Донецькій обл. – 846,15 тис. грн, Криму – 482,6 тис. грн та Луганській обл. становить лише 109,4 тис. грн. Щодо наповнення місцевого бюджету Вінницької області за рахунок сплати даного збору становить лише 181,6 тис. грн., що у 42 рази менше від бюджету м. Києва та 8 разів від бюджету Запорізької області. Дана ситуація свідчить про не ефективність існування туристичного збору. [2]

На жаль, на сьогодні кошти отримані від справляння туристичного збору не спрямовуються на розвиток туристичної та курортної інфраструктури територіальних громад – сукупності матеріально-речових об'єктів, діяльність яких пов'язана із задоволенням туристичних та курортних потреб населення.

Для уникнення виявлених недоліків податковим органам контролю, слід передбачати такі напрями підвищення контролю ефективності справляння туристичного збору по його обчислені та сплаті в місцях розміщення туристів (готелях та інших суб'єктах розміщення).

Прямі методи податкового контролю: дослідження взяття на облік готелів та інших суб'єктах розміщення туристів у податковому органі як платників туристичного збору; вивчення обсягу реалізації туристичних (готельних) послуг з розміщення туристів за базовий звітний податковий період; порівняння фактичних даних бухгалтерського обліку та даних податкової декларації з туристичного збору; оцінка повноти та своєчасності сплати туристичного збору до місцевого бюджету; оцінка правильності та своєчасності звітування з туристичного збору; виявлення ризиків порушення готелями та іншими суб'єктами розміщення туристів норм чинного податкового законодавства в частині обліку та звітності з туристичного збору; виявлення ставки туристичного збору на окремій адміністративній території [3, с. 48].

Непрямі методи податкового контролю, які слід запозичити у світових країн світу: негласне спостереження за платниками та податковими агентами при сплаті туристичного збору; допит свідків з оточення особи, яка підозрюється для підтвердження проживання даної особи в готелі; використання офіційних витягів з електронних реєстрів податкових декларацій туристичного збору як доказів; усебічний аналіз особи платника туристичного збору – його освіти, місця роботи, статусу тощо для визначення його доходу; отримання відбитку зразків почерку (підпису) для встановлення ідентифікації платника даного податку [4, с. 44].

Отже, туристичний збір в Україні сьогодні є не ефективним. Відповідно до даних кількості надходження коштів від туристичного збору спостерігається негативна динаміка, що викликана впливом туристів через антитерористичну операцією на сході України, а також однією із вагомих причин є не можливість більш повного охоплення потенційних податкових агентів із справляння цього збору викликане детінізації туристичного комплексу загалом. Для більш ефективного справляння туристичного збору, слід використовувати прямі та непрямі методи податкового контролю для виявлення прихованих доходів громадян даного податку.

Література

1. Податковий Кодекс України : Кодекс України : від 02.12.2010 р. №2755-IV : зі змінами та допов. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Офіційний сайт Міністерства України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>
3. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія / Н. В. Фоменко. – К. : Центр навч. л-ри, 2014. – 312 с.
4. Буряченко А. Є. Підвищення ефективності податкового контролю за допомогою активізації непрямих методів визначення податкових зобов'язань / А. Є. Буряченко, А. А. Славкова // Фінанси, облік і аудит : зб. наук. пр. – 2015. – №18. – С. 34–53.

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ОПОДАТКУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ

Податкове законодавство України – один із важливих факторів, здатних вплинути на розвиток ІТ-галузі. Вже зараз видно, що яких-небудь значущих для цієї галузі нововведень в Податковому кодексі не сталося. Поточна податкова реформа в Україні викликає багато дискусій, а проекти змін Міністерства фінансів та профільного комітету Верховної Ради до Податкового кодексу передбачають збільшення податкового навантаження на ІТ-компанії з 4 до 20%, у тому числі і для учасників електронної (е-) торгівлі.

ІТ-галузь України на початок 2016 р. (експортний сегмент) вийшла на третє місце серед галузей країни по експортному потенціалу – \$ 2,4 млрд., проте високий рівень обов'язкових відрахувань у соціальні фонди та податкове навантаження при значній частці витрат на оплату праці в загальній структурі витрат ІТ-компаній майже унеможливує ведення бізнесу на міжнародному ІТ-ринку. Доля таких компаній, що здійснюють ЗЕД складає в Україні 80% і оцінюється у 1 млрд. дол. США на рік. В силу технологічних особливостей більшості ІТ-продуктів та ІТ-послуг, надійний контроль з боку фіскальних органів таких каналів трансферту технологій і інтелектуальної власності, як мережа Інтернет не представляється можливим. Все це призводить до того, що більша частина експортно-імпортних операцій учасників міжнародної е-торгівлі, а також заробітна плата персоналу цих компаній, здійснюються із застосуванням так званих «сірих» схем. Разом з тим обговорювані варіанти – далеко не єдино можливі моделі оподаткування ІТ-галузі.

На початку 2015 року у країнах ЄС всього тільки 7% дрібних і середніх підприємств є учасниками міжнародної е-торгівлі. Тому Європейська Комісія планує спростити податкові схеми для малих і середніх підприємств і запобігти вчиненню продажів великими компаніями, такими як, наприклад, Amazon.com (США), один із лідерів міжнародної е-торгівлі, яка була вимушена в країнах ЄС змінити схему сплати податків шляхом відображення доходів на рахунках підрозділів, що здійснюють роздрібні продажі та сплачувати податки у повному обсязі. Окрім того, в країнах ЄС майже 86% учасників е-торгівлі (переважно малого та середнього бізнесу) готові до 2025 року привести систему продажів товарів до єдиного стандарту. Зокрема, уніфіковані платформи для продажу товарів в Інтернет будуть ставати все більш популярними, оскільки стандартизуючи

платіжні рішення, мобільну торгівлю, технології продажів, широко застосовуючі нові цифрові сервіси та нові податкові схеми в традиційних та е-магазинах, що викликає більше довіри серед учасників е-торгівлі в країнах ЄС. Тому до широкої участі у цих регуляторних заходах, треба широко залучати, в першу чергу, малі та середні підприємства України, так як їх частка прибутку в доходах населення протягом 2014–2016 р.р. скоротилася майже в 3 рази. Разом з тим обговорювані варіанти – далеко не єдино можливі моделі оподаткування ІТ-галузі [1; 4; 7].

Що можна запропонувати з узагальнення цього досвіду для України. Потреба в міжнародній гармонізації оподаткування найбільш мобільних чинників виробництва, оцифрованих товарів, е-послуг і капіталів (е-грошей) повинна бути в центрі уваги для владних структур фіскальної сфери як розвинених, так і інших країн світу, відповідних міжнародних організацій, споживачів різноманітних е-послуг, а також для фізичних і юридичних осіб, що здійснюють е-підприємницьку діяльність – потенційних платників податків.

1. Е-торгівлі притаманний глобальний характер. Тому державна політика у цій сфері повинна бути скоординованою і погодженою на міжнародному рівні, створювати сприятливі умови для міжнародної співпраці, заснованої на принципах добровільності і консенсусу, для її стандартизації. Система оподаткування е-торгівлі (е-комерції, е-бізнесу) має бути простою, прозорою, нейтральною порівняно з операціями, здійснюваними без використання е-засобів, охоплювати велику частину відповідних доходів і зводити до мінімуму трудомістку систему обліку і звітності, а також витрати всіх сторін. При цьому оподаткування суб'єктів е-підприємницької діяльності, на нашу думку, повинно будуватися на основі загальноприйнятих міжнародно-правових стандартів для уникнення невідповідності національних податкових правил і подвійного оподаткування.
2. Постійний розвиток міжнародної (е-) торгівлі у будь-якому випадку впливає на збільшення національних податкових надходжень. Одночасно із зростанням обсягу торгівлі е-послугами (насамперед інформацією) збільшення податкових надходжень до бюджетів окремих держав не стає настільки значущим. Дієвий контроль з боку різних держав світу відносно е-торгівлі, зрозуміло, має бути спрямований не лише на адміністрування, а й на розвиток е-торговельних систем та е-торговельних ринків, включаючи надання пільг і податкових преференцій добросовісним платникам податків.
3. Сьогодні міжнародна (е-) торгівля стимулює виникнення нових форм і методів оподаткування у бік вирішення протиріччя між постійним розвитком цієї торгівлі і модифікацією національних податкових

систем. Важливо скасувати всі потенційні податкові бар'єри, які перешкоджають розвитку міжнародної (е-) торгівлі, і замінити їх податками, стимулюючими її зростання.

4. При нарахуванні прямих податків можна взагалі відмовитися від поняття постійного представництва. Зараз можна необмежено нарощувати е-торгівлю в країнах, не маючи в них жодної фізичної присутності. Це призводить до зростання податкової бази в країнах-експортерах е-послуг і технологій, таких як, наприклад, країни ЄС, за рахунок скорочення цієї бази в країнах-імпортерах (наприклад, Україна). Тому застосування традиційних принципів до е-торгівлі може порушити баланс податкових надходжень, що склався між країнами-джерелами доходу і країнами місцезнаходження продавців. А ось непрямі податки, які є фактично податками на вжиток, прив'язані не до віртуального продавця, а до реального національного споживача.
5. Встановити відповідні повноваження підрозділів фіскальних органів України та інших правоохоронних органів, що здійснюють процеси виявлення, попередження, розкриття і протидії податковим правопорушенням у сфері оподаткування е-торгівлі (е-комерції, е-бізнесу), координації та взаємодії суб'єктів розслідування зазначених правопорушень, що дозволить захистити права споживачів, суттєво знизити рівень зловживань, збільшити обсяги надходжень до бюджету та впровадити оптимальний режим адміністрування податків.
6. Для вирішення актуальних питань щодо застосування податкового регулювання е-підприємницької діяльності в Україні та подальших наукових досліджень у цій сфері у найближчому майбутньому важливо:
  - створити спеціальну інфраструктуру, яка обслуговуватиме процес е-торгівлі (е-комерції, е-бізнесу) і гарантуватиме високий рівень функціонування механізму погашення відповідних податкових зобов'язань;
  - встановити правовий режим е-документообігу та е-цифрового підпису при здійсненні міжнародних е-торговельних операцій з використанням мережі Інтернет;
  - запровадити спеціальний податок на обіг е-грошей у мережі Internet;
  - розробити нормативно-правові акти, які регулюватимуть процеси формування та організаційно-правове забезпечення оподаткування суб'єктів, які працюють у галузі е-підприємництва, у тому числі – й у сфері укладання е-угод, визначення часу виникнення і обсягу податкового зобов'язання;
  - широко використовувати системи аналізу е-документообігу та цифрового підпису на всіх етапах проведення господарських операцій з використанням Internet, включаючи замовлення товару, проведення е-платежів, контроль доставки товару; встановити дієвий контроль за

державною реєстрацією суб'єктів е-торгівлі та організаційно-правовим забезпеченням подання е-звітності до фіскальних органів;

- Україні важливо приєднатися до ЄС щодо визначення ефективного способу стягування ПДВ з операцій, що здійснюються або, які укладаються вітчизняними компаніями чи споживачами за межами країни. Зокрема, важливо упорядкувати на національному рівні питання з ПДВ для ІТ-компаній (в США та Японії для учасників е-бізнесу цей податок – відсутній), тому що для таких компаній ПДВ є фактично податком з обороту, оскільки у них майже відсутня витратна частина та вони постійно створюють конкурентоспроможну експортоорієнтовану продукцію у якій майже на 100% – додана вартість. Особливо гостро ці питання постали в умовах функціонування з початку 2016 р. нової та всеосяжної ЗВТ між Україною та країнами ЄС [2; 3; 5; 6].

Література

1. Європа оголосила війну американським інтернет-компаніям? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://psm7.com/us-tech-giants-criticize-new-digital-strategy-of-eu.html>
2. Eric Clive. European Parliament adopts proposal for a Common European Sales Law / Eric Clive [Electronic Resource]. – Mode of access : <http://www.epln.law.ed.ac.uk/2014/02/26/european-parliament-adopts-proposal-for-a-common-european-sales-law/> Posted on February 26, 2014 by Eric Clive
3. Information Economy Report 2015: Unlocking the Potential of E-commerce for Developing Countries. United Nations publication. Sales No. E.15. II. D.1. New York and Geneva. – 2015. – 136 p.
4. Нужный Виталий. Опыт Индии: какие налоговые стимулы нужны IT-отрасли в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://biz.liga.net/all/it/opinion/3212627-indiyskiy-opyt-kakie-nalogovye-stimuly-nuzhny-it-otrasli-v-ukrane.htm>
5. Рекомендації парламентських слухань на тему: «Законодавче забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні». Схвалено Постановою Верховної Ради України від 3 липня 2014 року № 1565-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dknii.gov.ua/content/shchorichna-dopovid-pro-rozvytok-informaciynogo-suspilstva>
6. Common European Sales Law proposals to be replaced as new consultation is opened on online sales barriers [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.out-law.com/en/articles/2015/june/common-european-sales-law-proposals-to-be-replaced-as-new-consultation-is-opened-on-online-sales-barriers/>
7. World: 86 percent of retailers to adopt unified commerce features by 2025 – report [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.thepaypers.com/ecommerce/world-86-percent-of-retailers-to-adopt-unified-commerce-features-by-2025-report/758996-25>

ОЦІНЮВАННЯ СИСТЕМ ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІТ-ГАЛУЗІ В ОКРЕМИХ КРАЇНАХ СВІТУ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

У світовій практиці є успішні приклади та інструменти податкового стимулювання R & D (Research & Development), які довели свою високу ефективність та які можна успішно впроваджувати в ІТ-галузі України. Один із багатьох прикладів можливих законодавчих ініціатив наводить керуючий директор GlobalLogic Володимир Шаров. Він посилається на позитивний досвід низки країн регіону Центральної та Східної Європи. Наприклад, у Білорусі діє 9-відсотковий прибутковий податок для працівників компаній національного Парку високих технологій; у Румунії ставка прибуткового податку для працівників ІТ-сфери щодо розробки програмного забезпечення становить 0%. Окрім того, такий досвід активно застосовують Бразилія, Китай, Канада, Індія, Сінгапур, Південно-Африканська Республіка, Японія та інші країни. Згідно зі звітом Deloitte, в 2015 р. Global Survey of R & D Incentives в світовій практиці використовуються комбінації з чотирьох видів податкових стимулів: податкове вирахування (зменшення податкової бази на величину витрат на R & D); податковий кредит (зменшення податку до сплати на величину інвестицій в R & D); пільгові ставки (з податку на прибуток, з ПДВ або як звільнення від митних зборів); прискорена амортизація (основних засобів, задіяних в R & D); різні гранти. З усіх перерахованих пільг в Україні працює тільки звільнення від ПДВ на поставку програмного забезпечення. Однак в обговорюваних проектах Податкового кодексу навіть ця пільга не передбачена, і, швидше за все, на нашу думку, її не буде [2; 3; 5].

Основними чинниками, що стримують розвиток ІТ-галузі в Україні, є у: **податковій політиці** – відсутність точних формулювань у податковому законодавстві, що стосуються ІТ-галузі, наприклад, щодо визначення дефініцій «програмна продукція», «поставки програмної продукції», які викликають чимало нарікань з боку ІТ-компаній, які здійснюють діяльність на внутрішньому ринку; відсутність можливості детінізуватися ІТ-галузі у зв'язку з високими ставками обов'язкових соціальних відрахувань та значною часткою зарплат в структурі собівартості ІТ-компаній; чинний порядок бухгалтерського обліку, наприклад, програмної продукції, як нематеріального активу ІТ-компаній, створює проблеми у відносинах підприємств і організацій, які використовують програмну продукцію, з податковими органами, що не дозволяє коректно проводити державні

статистичні спостереження щодо обсягів програмної продукції, яка використовується юридичними особами; поточному законодавстві, де до сих пір не врегульовані – забезпечення дерегуляції ІТ-галузі, формування сприятливого бізнес-клімату в сфері ІТ та зниження тиску контролюючих та перевіряючих органів на діяльність ІТ-компаній; гармонізації фіскальних інструментів з базовими принципами і нормативними документами міжнародних організацій, з якими Україна налагоджує тісне співробітництво. у *науково-технічній політиці* – відсутність сучасної бази національних стандартів у галузі програмної інженерії, гармонізованих з міжнародними; існуюча статистична звітність орієнтована на оцінювання рівня використання ІКТ на підприємствах і в організаціях – не відображає характеристики ІТ-компаній, які працюють в індустрії програмної продукції [4; 5; 6]. Крім того, валютний контроль за операціями з експорту, наприклад, ІТ-послуг є надмірним, оскільки існуюча система валютного регулювання та валютного контролю зосереджена на недопущення відтоку валюти, при цьому прямо перешкоджає її притоку, що створює зайве адміністративне навантаження: витрати грошей та часу, стимулює непрозорі схеми розрахунків, стримує зростання експорту, а по суті існуючий порядок контролю за валютними операціями є бар'єром для розвитку ІТ-компаній малого і середнього бізнесу.

Проте в багатьох країнах світу особливі режими оподаткування отримує не тільки ІТ-галузь, але і компанії з галузей, де присутня наукомістка складова. Яскравим прикладом того, як застосування податкових стимулів сприяє розвитку ІТ-галузі, є *Індія*. Частка ІТ-галузі складає 9,5% ВВП Індії, хоча ще в 1998 році становила лише 1,2% і 38% в структурі експорту послуг. ІТ-компанії є найбільшими роботодавцями країни – в галузі працюють 10 млн співробітників. І досягти цього вдалося завдяки застосуванню податкових стимулів. В Індії застосовують для R & D-компаній (за винятком ІТ) податкове вирахування, а до ІТ-галузі – податкове вирахування, звільнення від податків і прискорену амортизацію. Уряд Індії застосовує податкові стимули для окремих підприємств з певною спеціалізацією і компаній, які створюють підрозділ з певною спеціалізацією, в тому числі розвиток програмного забезпечення, аутсорсинг бізнес-процесів з Індії та ін. Ця пільга діє на період від 10 років і більше. У той же час, щоб скористатися податковими пільгами, необхідно відповідати цілій низці критеріїв, серед яких проведення аудитів та надання звіту за підсумками аудиту. Сьогодні Індія є найбільшим постачальником ІТ-послуг. Більш того, галузь очолила процес трансформації економіки і змінила сприйняття країни на світовому ринку. ІТ-галузь створила попит на фахівців з напрямку «Інженерія» та «ІТ-технології» і істотно вплинула на ринок вищої освіти. Згідно з прогнозами National Association of Software and Services Companies (NASSCOM), до 2025 року темпи

зростання ІТ-сектора в Індії будуть складати 11% щорічно, а річний дохід збільшиться в три рази і складе \$ 350 млрд. [5].

За прогнозами експертів, до 2020 року ІТ-галузь України може вирости з \$ 2,4 млрд до \$ 7,7 млрд, а частка ІТ в ВВП України може скласти вже до 5,8%. У цьому випадку протягом 6 років може бути створено понад 100 000 нових робочих місць, і це стимулює створення 400 000 робочих місць в інших галузях. А поки питання, чи знайдеться в новому податковому кодексі України місце податковим пільгам для ІТ-сфери, залишається відкритим [1; 8].

Література

1. ІТ-галузь України: підсумки 2015-го і перспективи 2016-го року від керівників провідних ІТ-компаній України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/news/-/367379/it-galuz-ukrayiny-pidsumky-2015-go-i-perspektyvy-2016-go-roku-vid-kerivnykiv-providnyh-it-kompanij-ukrayiny>
2. Мишко Сергій. Як підштовхнути розвиток ІТ-галузі в Україні / Сергій Мишко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forbes.net.ua/ua/business/1367929-yak-pidshtovhnuti-rozvitok-it-galuzi-v-ukrayini>
3. Молдован О.О. Щодо доцільності запровадження податкових механізмів стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку в Україні / О.О. Молдован, Н.С. Медведкова // Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1315/>
4. Молдован О.О. Щодо реформування податкових інструментів стимулювання господарської діяльності в Україні / О.О. Молдован // Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1422/>
5. Нужный Виталий. Опыт Индии: какие налоговые стимулы нужны IT-отрасли в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://biz.liga.net/all/it/opinion/3212627-indiyskiy-opyt-kakie-nalogovye-stimuly-nuzhny-it-otrasli-v-ukrane.htm>
6. Рекомендації парламентських слухань на тему: «Законодавче забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні». Схвалено Постановою Верховної Ради України від 3 липня 2014 року № 1565-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dkni.gov.ua/content/shchorichna-dopovid-pro-rozvytok-informatsiynogo-suspilstva>
7. World: 86 percent of retailers to adopt unified commerce features by 2025 – report [Electronic Resource]. – Mode of access:<http://www.thepaypers.com/ecommerce/world-86-percent-of-retailers-to-adopt-unified-commerce-features-by-2025-report/758996-25>

8. Проект постанови Кабінету Міністрів України Про затвердження Державної програми розвитку галузі інформаційних технологій на період до 2023 року – № 1565-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://itukraine.org.ua/derzhavna-polityka-v-it-sferi>

Музиченко О.В.

к.е.н., доцент кафедри міжнародних фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету

ДОСВІД ПОДАТКОВОГО РЕФОРМУВАННЯ В КРАЇНАХ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ

Євроінтеграційний вектор подальшого розвитку України визначає необхідність ретельного вивчення та запозичення зарубіжного досвіду проєвропейського податкового реформування до вітчизняної практики. Для країн Вишеградської групи (Угорщина, Польща, Словачія, Чехія) масштабне податкове реформування було важливою складовою стратегії вступу до Європейського Союзу.

Від постсоціалістичного минулого «Вишеградська четвірка» успадкувала достатньо непрозорі податкові системи, характерні для країн із централізованими плановими економіками. Основними джерелами податкових надходжень були податки, що стягувались з державних підприємств, а також податки з підприємств роздрібної торгівлі. Більшість податків не були безпосередньо пов'язані з результатами господарської діяльності підприємств, оскільки отримуваний ними дохід практично цілком залежав від адміністративно встановлених цін. Досить часто ставки податків встановлювались для окремих секторів економіки, регіонів, або, навіть, для окремих підприємств. Податки були, в деякій мірі, дивідендами держави як єдиного акціонера. Іншими джерелами податкових надходжень були імпорتنі мита та податки на експорт, що також встановлювались довільно та у дискреційному порядку.

Протягом двох останніх десятиліть податкові системи в країнах «Вишеградської четвірки» були докорінно змінені відповідно до чіткої стратегії податкової модернізації. Дослідники особливостей податкового реформування у цих країнах виокремлюють три основні процеси, завдяки яким були досягнуті основні цілі модернізації. Перший – стосувався зміщення основної частини бюджетних надходжень від прямих податків до непрямих. Головні аргументи такої стратегії – зниження ризику зменшення надходжень протягом періодів уповільнення економіки та забезпечення більшої об'єктивності у системі оподаткування. В цілому,

всі країни зменшили ставки податку на прибуток. Разом із тим, незмінними залишились ставки ПДВ [1, с. 17].

Другий процес мав на меті зробити систему оподаткування сумісною із законодавством ЄС. Це було досягнуто підвищенням ставок акцизних податків та відміною пільг по сплаті ПДВ. Цей процес тривав багато років задля уникнення інфляційних шоків. Третій процес підвищив складність податкових систем через розширення спектру податкових пільг для досягнення різних соціально-економічних цілей, зокрема збільшення попиту на освіту, будівництво житла, наукові дослідження. Це призвело до збільшення витрат на виконання податкових нормативних приписів та проблем із інтерпретацією податкового законодавства. Проте останніми роками застосування податкових пільг суттєво обмежується [1, с. 17–18].

Основними результатами податкового реформування в країнах Вишеградської групи вважаються: створення податкових систем із чіткими, зрозумілими та прозорими правилами; зменшення кількості податків; збільшення надходжень від екологічних податків; розширення бази оподаткування податків на доходи; реформа оподаткування енергоносіїв; удосконалення системи адміністрування податків; боротьба з податковим шахрайством [1, с. 19–21].

В податковій системі України провідний європейський досвід вже імplementований у багатьох аспектах, зокрема кодифіковане податкове законодавство; запроваджені електронне митне декларування та електронний сервіс подання податкової звітності; гармонізовані податковий та бухгалтерський облік; впроваджене автоматичне відшкодування ПДВ [2, с. 26–27]. Однак результати податкових реформ мають суперечливі відгуки у бізнес-середовищі, зокрема щодо збільшення податкових ставок податку на прибуток підприємств та податку на доходи фізичних осіб; перенесення тягаря єдиного соціального внеску виключно на роботодавців [3, с. 322].

Позитивні зміни потребують подальшого доопрацювання та розвитку. Тому дослідження досвіду податкових реформ у країнах Вишеградської групи є актуальним з точки зору вибору найбільш ефективних стратегій, інструментів і методів податкової модернізації.

Література

1. Досвід країн Центральної Європи у здійсненні економічних реформ: ідеї та рекомендації для України – Київ : МЦПД, 2005. – 43 с.
2. Напрями удосконалення бюджетно-податкового регулювання в Україні на засадах імplementації європейського досвіду [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/budzhet-47768.pdf>

3. Іванов Ю.Б. Оподаткування та легкість ведення бізнесу / Ю.Б. Іванов, Т.М. Чечетова-Терашвілі // Реформування податкової системи України відповідно до європейських стандартів : зб. матеріалів VII міжнар. наук.-практ. конф., 22 грудня 2015 р. / – Ірпінь : Вид-во НУДПС України, 2015. – с. 320–323

Ємець В.В.

аспірант кафедри фінансового аудиту,
Київський національний торговельно-економічний університет

Барановська В.Г.

к.е.н., доцент кафедри фінансового аудиту,
Київський національний торговельно-економічний університет

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ПРИНЦИПУ БЕЗПЕРЕРВНОСТІ ПРИ НАДАННІ АУДИТОРСЬКИХ ВИСНОВКІВ

Національна економіка України протягом останніх років розвивається за складних умов, що обумовлено низкою негативних чинників, котрі на неї впливають. Одним із чинників цього явища є скорочення конкурентного середовища.

В умова значного розширення меж потенційного ризику важливо отримувати від аудиторів не лише інформацію про достовірність фінансової звітності, але й оцінку її реальної життєздатності. На сьогодні ринкова економіка функціонує так, що постійно змінюються угоди господарської діяльності, ринкова кон'юнктура, поведінка суб'єктів ринку. В цих умовах потребує адаптації до сучасних умов господарювання принцип безперервності як домінуючий при складанні фінансової звітності. Аудиторам необхідно розуміти важливість використання принципу безперервності при формуванні неупередженого аудиторського висновку, який виступатиме своєрідним гарантом для більшості підприємств та надаватиме впевненість щодо їх подальшого функціонування у майбутньому.

Механізм реалізації аудиторської оцінки безперервності діяльності підприємств торгівлі залишається проблемним питання у теоретичному, методологічному і методичному аспектах. Це підтверджується відсутністю у більшості вітчизняних аудиторських висновків (більше 97%) висвітлення думки щодо подальшого ефективного функціонування підприємств попри її обов'язковість згідно із міжнародними стандартами аудиту.[2, с. 168–174]

Дослідженню аудиторської оцінки безперервності діяльності підприємств торгівлі присвячено роботи зарубіжних вчених: Р. Адамса, А. Арсена, Й. Бетге, Ф. Дефліза, М. Монтгомері, Б. Нідлза, Дж. Робертсона,

М. Хірша, С. Бичкової, І. Богатої, Ю. Данилевського, А. Кашаєва, В. Керимова, Н. Горощенко, О. Островського, Н. Ремізова, Я. Соколова, Л. Фридкина, Є. Чикунової.

Така пильна увага до застосування принципу безперервності діяльності в бухгалтерському обліку, фінансовій звітності та аудиті була спричинена низкою гучних банкрутств світових компаній. За результатами опитування консультативної групи Ради з бухгалтерського нагляду публічних компаній (Public Company Accounting Oversight Board) сорока респондентів, серед яких були представники Ради інституційних інвесторів, сертифіковані фінансові аналітики, члени міжнародної мережі управління виявлено, що 65% опитуваних респондентів вважають принцип безперервності дуже важливим в обліковій практиці та аудиті; 37,5% відповіли, що є потреба у зміні механізму застосування принципу безперервності; 50% вважають, що підприємство не слід визнати постійно діючим, якщо сумніви до його функціонування становлять більше 51%; на питання чи повинно бути встановлено часове обмеження 60% опитуваних відповіли, слід аналізувати діяльність на найближчі 12 місяців після звітного періоду, а також розглядати інші очікувані негативні події; 77,5% відповідальність за підтвердження безпроблемної роботи підприємства у очікуваному майбутньому покладають на аудиторів; 67,5% респондентів вважають, що заява про безперервну діяльність повинна бути зазначена в аудиторському звіті, а 60% – в неаудированій частині звіту керівництва. [3, с. 191–198]

Незважаючи на значний внесок науковців у цій сфері, питання організації та методики аудиторської оцінки безперервності діяльності в підприємствах торгівлі потребує подальших досліджень, в межах яких слід враховувати вплив зовнішніх і внутрішніх факторів, сильні і слабкі сторони підприємств, та акцентувати увагу на пошук нових підходів, як до організації та методики здійснення аудиторської оцінки безперервності діяльності підприємств торгівлі, так і управління ними.

Література

1. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання, впевненості та супутніх послуг, 2010. – Ч. I. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.mia.kiev.ua/images/stories/books/isa-2010-t1-ukr.pdf>.
2. Кулик Р.Р. Оцінювання фінансового стану суб'єктів господарювання: доцільність залучення аудиторських фірм / Р.Р. Кулик // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – 2011. – №16. – С. 168–174.
3. Фоменко В.О. Вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на безперервну діяльність підприємства / В.О. Фоменко // Економічний вісник ЗДІА. – 2011. – Випуск 1. – С. 191–198.

ВІТЧИЗНЯНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО: МЕТОДОЛОГІЯ, ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА

Дорохіна Ю.А.

к.ю.н., доц., доцент кафедри адміністративного, фінансового
та інформаційного права Київського національного
торговельно-економічного університету

ПРАВО ВЛАСНОСТІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

З розвитком економічного обороту, значно ускладнилися відносини власності. Сучасна вітчизняна правова наука все ще продовжує відчувати на собі потужний вплив радянської правової ідеології. Багато з правових концепцій (у тому числі концепція захисту власності), продовжують жити в українській правовій науці. Ми переконані, що ці теорії та концепції не можуть знайти місце у юридичній теорії країни, яка проголосила себе демократичною, правовою та соціальною державою, тому перегляд та формування нових сучасних підходів вкрай необхідне.

В державі, яка проголошує захист власності не має бути розірвані економічний (власність) і правовий (право власності) зміст власності. Вони існують в нерозривній єдності. Сьогодні більшість країн світу дотримуються такої концепції. Підтвердження викладеного можна знайти у Цивільному кодексі Франції у ст. 544, де запропоновано таке визначення: «La propriete est le droit de jouir et disposer des choses...» (Право власності – це право користуватися й розпоряджатися речами...). Термін «La propriete» перекладається як поняття «власність» і «право власності» [1, с. 680]. Схожий підхід спостерігається у цивільному праві Іспанії, Італії, Швейцарії тощо.

Ст. 1 Першого протоколу до Європейської конвенції звучить сьогодні наступним чином: «Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений свого майна інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом або загальними принципами міжнародного права». Протоколом № 11 до Конвенції було внесено зміни до вказаної статті, яка одержала назву «protection of property» («захист власності»), а її зміст в офіційному перекладі набув дещо іншого формулювання: «Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм *майном*. Ніхто не може

бути позбавлений своєї *власності...*». При цьому у оригінальному англійськомовному тексті Конвенції використовується наступна формула: «Every natural or legal person is entitled to the peaceful enjoyment of his *possessions*. No one shall be deprived of his *possessions* except in the public interest and subject to the conditions provided for by law and by the general principles of international law» [2]. Отже, розбіжності між термінами існують тільки у перекладі українською.

На основі цього можемо зробити припущення про те, що Європейська доктрина вкладає у термін «власність» і поняття «права власності», наче припускає розуміння «права власності». Отже, власність розуміється у широкому значенні.

Аналізуючи практику Європейського суду, у контексті Європейської конвенції, можна побачити, що поняття «власності» постійно розширюється. Цьому, безумовно, сприяє позиція Європейського суду, який постійно повторює, що «власність» у розумінні Конвенції та Протоколу до неї – це автономне явище, яке жодним чином не пов'язане із національним його розумінням та має тлумачення незалежне від національного [3].

Сьогодні Україна впритул підійшла до необхідності адаптації чинного законодавства до норм Європейського Союзу (ЄС). Розробка кримінально-правової політики та узгодження українського законодавства, зокрема й щодо кримінально-правової політики щодо злочинів проти власності, з основними засадами права ЄС є необхідним елементом у цій сфері.

Література

1. Великий французько-український словник «Larousse»: Близько 420000 одиниць перекладу, слів та словосполучень / Бусел В.; Перун. – 2011. – 1504 с.
2. Protocol 1 to the ECHR [Electronic resource]. – Mode of access: <http://echr-online.info/right-to-property-article-1-of-protocol-1-to-the-echr/introduction>.
3. Мірошніченко О.А. Право власності у розумінні Європейського суду з прав людини (загальна характеристика) [Електронний ресурс] / О.А. Мірошніченко. – Режим доступу : file:///C:/Users/SZ740/Downloads/FP_index.htm_2013_2_57.pdf.

Кандиба С.В.

здобувач,

Університет Державної фіскальної служби України, м. Ірпінь

РОЛЬ ПІДПРИЄМСТВ, ЗАСНОВАНИХ ГРОМАДСЬКИМИ ОГАНІЗАЦІЯМИ ІНВАЛІДІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У кризовий період рівень життя різко погіршився, поставивши більшу частину населення на межу виживання. Особливо у тяжкому становищі люди з обмеженими можливостями та інваліди. У такі часи першочерговим завданням органів місцевого самоврядування є надання підтримки малозабезпеченим верствам населення та інвалідам.

Зробити це можна, вирішивши два завдання:

1) створити умови для використання бізнесменами підконтрольного Вам регіону податкових пільг, які мають підприємства громадських організацій інвалідів, і надати можливість працювати інвалідам та заробляти кошти, а не отримувати їх у якості допомоги. Тому доцільним є створити підприємство громадської організації інвалідів у Вашому селі чи місті;

2) здешевити продукти першої необхідності (так званий борщовий набір). Здешевлення здійснити за рахунок використання пільг у оподаткуванні, прямих постачань продукції від виробників до малозабезпечених верств населення.

Механізм вирішення цих завдань дуже простий:

1.) облік всіх малозабезпечених та інвалідів, що проживають постійно на території, за яку Ви відповідаєте! Це надасть можливість сформулювати потреби та обсяги ймовірного споживання.

2.) створення, в тому за участі місцевих бізнесменів, підприємств заснованих громадськими організаціями інвалідів (ГОІ), які не сплачують ряд податків (ПДВ-0, не сплачують податок на прибуток, інші податки), а тому можуть дозволити собі знизити ціни на продукцію і бути конкурентоспроможними на ринку.

3.) зменшення ціни на продовольчі товари за рахунок скорочення проміжних ланок від виробника до покупця за рахунок створення в регіоні підприємства, заснованого громадською організацією інвалідів, що буде займатися фасуванням продуктів, насамперед, круп, а також їх реалізацією. Закупки будуть здійснюватися від виробника, а реалізація може проводитись не лише оптовими партіями, а й у роздріб. Це дозволить продавати їх за нижчою ціною малозабезпеченим верствам населення в торгових мережах фізичних осіб – підприємців Вашого регіону.

4.) надання малозабезпеченим верствам населення та інвалідам «соціальної картки», що оформляється у співпраці з відповідними відділами соціального забезпечення місцевих органів самоврядування.

Від органів місцевого самоврядування, для реалізації даних напрацювань, потрібно:

- в першу чергу – чергу роз'яснити місцевим бізнесменам можливості використання податкових пільг підприємствами Громадських організацій інвалідів. При мінімумі витрат на функціонування, податки можливо офіційно звести до нуля;

- по-друге надати приміщення в оренду підприємству заснованому громадською організацією інвалідів за пільгової ціною згідно чинного законодавства України (до 1 грн за рік);

- по-третє – можливості формування зазначених підприємств при вже функціонуючих виробництвах, як займаються переробкою С/Г продукції, її розфасовкою, випічкою, таким іншим на підконтрольних Вам територіях;

- в Україні вже наявне методичне забезпечення, надання прикладів позитивного застосування зазначеного досвіду.

На даний час громадські організації інвалідів та їх підприємства є єдиним офіційним джерелом здешевлення продукції та надання підтримки малозабезпеченим верствам населення та інвалідам.

Науковий керівник: Белінська Я.В. д.е.н., проф., зав. кафедри міжнародної економіки Університет Державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Україна

Малютін І.А.

к.ю.н., доцент кафедри загальноправових дисциплін Київського національного торговельно-економічного університету

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ЗЛОЧИННОСТІ – ЗАГРОЗА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ ВІДРОДЖЕННЮ УКРАЇНИ

Протягом історії людства злочинність, як суспільно-небезпечний прояв поведінки людини, залишається доволі складним, мінливим соціально-біологічним, кримінально-правовим явищем, що має відносно стійкий характер і є своєрідним феноменом соціального буття.

Проблеми боротьби зі злочинністю будуть завжди актуальними, оскільки вони нерозривно пов'язані з усією історією людства. Безсумнівно, злочинність є за своєю суттю людським феноменом, тобто

незвичайним, складним явищем, що походить з природи самої людини, яка теж має слабкості, недоліки і не може вважатись ідеальною. Даний феномен постійно вивчається наукою «кримінологією» на основі розроблених теоретичних положень про злочинність, практики протидії злочинності, виходячи з людського досвіду, залишаючись ще не до кінця пізнаним, оскільки людство поки що не створило ні ідеального суспільства, держави, системи судових та правоохоронних органів, але постійно прагне до цього.

Суть злочинності полягає в її антисоціальной, небезпечній природі, а глобалізація сприяє поширенню злочинності, внаслідок чого вона набуває організованого транснаціонального характеру, що негативно впливає на розвиток держави, стримуючи позитивні тенденції її економічного розвитку.

Сучасний розвиток економіки в Україні показує, що злочинність теж розвивається і вдосконалюється, що потребує якісно нового рівня боротьби з нею, на що направлені державні реформи у сфері судових та правоохоронних органів. Найактуальнішими в Україні залишаються проблеми протидії корупції, та мінімізації її проявів, яка набула загрозливих масштабів. Корупція в тому чи іншому вигляді існує у всіх країнах світу, але має різні масштаби прояву, про що свідчить щорічно обновлюваний рейтинг країн світу Індексу сприйняття корупції (англ. Corruption Perceptions Index – CPI), в якому Україна станом на 2015 р. посіла 130 місце, залишивши позаду себе тільки Таджикистан – 136, Узбекистан – 153, і Туркменістан – 154, Грузія – 48, Вірменія – 95, Молдова – 103, Білорусія – 107, Росія – 119. Найбільшого ж успіху серед колишніх республік пострадянського простору досягли Прибалтійські країни: Естонія – 23, Литва – 32, Латвія – 40 місце.

Країни європейського співтовариства спостерігають за процесами державотворення в Україні і вже належним чином відреагували на відсутність в державі за останні два роки реальних реформ, через небажання державної влади докорінно змінювати ситуацію на покращення життя в країні, відсутність політичної волі у цьому напрямку, через що здійснені заходи не призвели до відчутних позитивних зрушень у запобіганні та протидії корупції, яка гальмує економічний розвиток країни.

Без сумніву на криміногенні процеси в сфері економіки впливає організована злочинність, яка ототожнюється з силою, великими можливостями, впливом, підкоренням тощо. Окремій людині і навіть суспільству, складно щось протиставити їй, особливо в умовах коли державна влада своєю бездіяльністю активно сприяє злочинності, а іноді і сама є злочинною за своєю природою.

На даний час організована злочинність залишається одним із найголовніших дестабілізуючих факторів розвитку суспільства, а її масштаби становлять реальну загрозу проведенню відчутних соціально-економічних реформ в Україні.

Головною проблемою сучасного розвитку людства є проникнення організованої злочинності у верхівку політичної влади, зрощування її з органами державної влади, лобіювання власних інтересів на шкоду інтересів суспільства, держави, людства. Сформувався навіть термін «Діп Стейт» (Deep State), коли за спиною громадськості політики приймають злочинні рішення, не виходячи з інтересів країни, а керуючись власними інтересами, визначаючи які відомості надавати громадськості, а які приховувати. Кримінальними проявами можуть бути різноманітні злочини за якими стоїть державна влада: політичні вбивства, політична корупція, рейдерство, ухилення від сплати податків, інші порушення чинного законодавства.

Останнім часом злочинність, особливо в її організованих формах, реально загрожує безпеці країни, перетворюючись з пасивного об'єкта правового впливу на активного суб'єкта протистояння суспільству, державі, правопорядку. У цих умовах у держави і суспільства в цілому є два альтернативних варіанти: або змиритися з неминучістю *перетворення в кримінальне* суспільство, або протистояти злочинності.

На даний час необхідно визнати необхідність створення та оформлення нової моделі кримінально-правових відносин у тріаді «злочинець-потерпілий-держава», заснованої на базисних публічно-правових змінах і приматі прав людини [1]. В її основу має бути закладений якісно новий рівень розуміння гуманістичних основ організації державної влади як духовного феномену, на засадах гармонійного функціонування відносин між людиною і державою.

Розглянувши деякі аспекти злочинності, та її вплив на соціально-економічну ситуацію в Україні, не виникає сумнівів, що боротьба з нею достатньо складна, тривала і відповідальна справа, до якої повинні залучатись фахівці з кращих представників українського народу і відповідати перед ним за результати своєї діяльності.

Література

1. Туляков В. Транзитивне кримінальне право / В. Туляков // Юридичний вісник України. – 29 серпня – 4 вересня 2015 р. – С. 13.

Севастьяненко О.В.

ст. викладач кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права Київського національного торговельно-економічного університету

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Рух науки сьогодні позначається розвитком логіко-методологічної проблематики; ускладнилась архітектоніка науки; верхні рівні наукових теорій виявилися значно віддаленими від емпіричної основи. Зрозуміло, новим уявленням стає затісно у межах неоновлюваної термінології. Перегляд термінів, формування категорійно-понятійних рядів й термінологічних систем, і відповідно уточнення не окремих з них, а всієї системи – потреба будь-якої науки, що розвивається, і чи не найпомітніший ззовні показник цього ефективного розвитку. Адже не випадково, що дискусії щодо змісту наукових термінів і чисельні спроби уніфікувати термінологію, що описує той чи інший вид правових відносин – відмінна риса новітньої наукової літератури.

Що ж є безпекою інформаційного суспільства сьогодні? Ми переконані, що це рівень управління загрозами та небезпеками, за якого державними і недержавними інституціями гарантується нормальне функціонування та розвиток усіх інститутів інформаційного суспільства як адаптивної до сучасних реалій транспарентності, глобалізації та етнізації інформаційної макросистеми.

– Глобалізація інформаційного простору надає Україні додаткових переваг у конкурентній боротьбі за інформаційний простір, відтак легітимація концепції інформаційних війн, розроблення і впровадження розробок щодо утворення кіберкомандувань та структур інформаційної оборони, взаємодії держави та інформаційного суспільства в організації системи кібернетичної оборони – питання не лише розвитку, а й взагалі виживання інформаційного суспільства та Української держави в цілому, тому формування безпечного кібернетичного простору має виступати одним із пріоритетних національних інформаційних інтересів.

Нині чинне законодавство України представлено здебільшого актами, в яких визначаються засади розвитку інформаційного суспільства, натомість не врегульовано конкретних питань щодо розвитку окремих інститутів інформаційного суспільства.

Як зазначає О.Є. Бухтатий [1, 3] і ми повністю його підтримуємо, – нині існує потреба у віднайденні чіткої аргументації та логічної доказової бази про тісний тристоронній зв'язок між рівнем розвитку демократії з

прийнятими для суспільства морально-етичними, культурними домінантами та існуючими практиками формування інформаційної функції держави зокрема, і моделі державної політики загалом.

Отже, інформаційно-комунікативна площина, яка глибоко проникає і забезпечує сферу національної безпеки держави, творить цілковито нове актуальне джерело імпульсів різних наук, а особливо для філософсько-правової науки. Актуальність інтерпретації та терміновість потреби повернути увагу до гостро назрілих проблем у державі є не лише суто теоретичною інтенцією, а й прикладною сьогоденною необхідністю [2].

Література

1. Ліпкан В.А. Правові засади розвитку інформаційного суспільства в Україні : монографія / В.А. Ліпкан, І.М. Сопілко, В.О. Кірьян / за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К., 2015. – 664 с
2. Бурячок В.Л. До питання організації та проведення розвідки у кібернетичному просторі // В.Л. Бурячок, Г.М. Гулак, В.О. Дорошко // Наука і оборона. – 2011. – № 2. – С. 19–23.
3. Бухтатий О.Є. Захист суспільної моралі та свобода слова в Україні: утилітаристський підхід // Філософські та методологічні проблеми права. – № 1. – 2014. – С. 78–100.
4. Токарська А.С. Право захисту людини й громадянина від інформаційно-психологічної агресії та війни // Філософські та методологічні проблеми права. – № 1. – 2014. – С. 36–42.
5. Ільяшов О.А. До питання захисту інформаційно-телекомунікаційної сфери від стороннього кібернетичного впливу / О.А. Ільяшов, В.Л. Бурячок // Наука і оборона. – 2010. – № 4. – С. 35–40.

Сударенко О.В.

к.ю.н., доц., доцент кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права
Київського національного торговельно-економічного університету

ЗБИРАЧІ ПОДАТКІВ ЯК СУБ'ЄКТИ ПОДАТКОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

До суб'єктів податкових правовідносин традиційно належать дві групи суб'єктів – суб'єкти владних повноважень та суб'єкти, на яких покладено податковий обов'язок. Податковий обов'язок складають три групи обов'язків: обов'язки щодо обліку, обов'язки щодо звітування та обов'язки щодо сплати податків. Обов'язки щодо сплати податків є

основними. Згідно з ч. 5 ст. 45, ч. 5 ст. 78 Бюджетного кодексу України, податок вважається зарахованим до бюджету, отже податковий обов'язок щодо сплати податку вважається виконаним, з дня зарахування коштів на єдиний казначейський рахунок [1]. Водночас норми Податкового кодексу України передбачають випадки, коли податок вважається сплаченим і у випадку, коли грошова сума зі сплати податку чи збору ще не надійшла на єдиний казначейський рахунок. В даному випадку мова може йти про туристичний збір. Фізична особа, яка приїхала до територіальної громади, на території якої діє рішення відповідної ради про встановлення туристичного збору, сплачує його під час оплати послуг, пов'язаних з тимчасовим проживанням (ночівлею). Особи, які надають послуги тимчасового проживання є податковими агентами, які відповідальні за перерахування відповідної суми збору до бюджету. Другим виключенням із загального правила є сплата фізичними особами податку на майно в частині плати за землю та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

Сільські та селищні ради або ради об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, відповідно до абз. 2 пп. 266.9.1 п. 266.9 ст. 266, абз. 2 п. 287.5 ст. 287 Податкового кодексу, мають право приймати до сплати безпосередньо до кас платежі від фізичних осіб із плати за землю та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки від фізичних осіб. Фактичний обов'язок щодо внесення сум податку до бюджету, сплаченого платником-фізичною особою, здійснює сільська, селищна рада. Враховуючи це повноваження сільських, селищних та рад об'єднаних територіальних громад, деякі представники науки фінансового права називають їх «збирачі податків» [2, с. 79; 3, с. 39, 480-481; 4, с. 184; 5, с. 331-332, 341-342].

Проте в даному випадку виникає питання, чи можна вважати обов'язок фізичної особи щодо сплати податку на майно виконаним при надходженні сум коштів з даного податку до кас сільських, селищних рад та одержанням такою фізичною особою квитанції встановленого зразка? М.П. Кучерявенко зазначає, «... сплата податку являє собою сукупність дій платника податку ... й фактично охоплює широке коло суб'єктів, які можуть перераховувати суми податку замість платника податку (але в рахунок податкового обов'язку останнього) або за його дорученням (податкові агенти, збирачі податків, податкові представники)» [3, с. 39,]. Податковий агент реалізує обов'язки, покладені виключно на нього, утримання податкового платежу податковим агентом здійснюється незалежно від волевиявлення платника податків [2, с. 97-98; 3, 194, 196, 480-481; 4, с. 184]. Зазначені відмінності використовують при розмежуванні правових статусів збирачів податків та податкових агентів.

Проте, це не всі відмінності. На нашу думку, краще відмінності правового статусу збирачів податків розкривають наступні особливості: 1) відсутність обов'язку нарахування податкового зобов'язання у збирача податків та платника податків. Обов'язок нарахування податкового зобов'язання з податку на майно покладається на податкові органи; 2) відсутність обов'язку щодо подання податкової декларації (розрахунку) у збирача податків та платника податків.

Література

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI // Голос України. – 2010. – № 143.
2. Пришва Н.Ю. Податкове право : навч. посіб. / Н.Ю. Пришва. – Київ : Юрінком Інтер, 2010. – 368 с.
3. Кучерявенко М.П. Податкове право України : підручник / М.П. Кучерявенко. – Х. : Право, 2012. – 528 с. –
4. Податковий кодекс України: постатейний коментар : у 2 ч. / В.В. Білоус, Л.К. Воронова, О.О. Головашевич та ін., за ред. М.П. Кучерявенка. – Х. : Право, 2011. – Ч.1 – 704 с.
5. Финансовое право : учебник / отв. ред. Н.И. Химичева. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Юристь, 2002. – 733 с. –

Шамрай В. А.

доктор наук государственного управления, профессор, заслуженный деятель науки и техники Украины, профессор кафедры административного, финансового и информационного права Киевского национального торгово-экономического университета

АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВЫЕ СПОСОБЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЛИЧНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ТУРИСТА

Существующие в современном праве способы защиты личных прав туриста сводятся, по сути, к трем способам: а) меры по предотвращению или пресечению нарушения; б) публично-правовые санкции в отношении нарушителей в) полное или частичное возмещение ущерба лицу, права которого нарушены.

Право на безопасность составляет одно из естественных прав туриста, о чем свидетельствует как анализ содержания этого понятия, так и анализ ст. 3 Конституции Украины [1].

Исходя из традиционного деления прав человека на политические и социальные, остается непонятным, к каким из них отнести право на

безопасность. Так, говоря о социальных правах, в отличие от политических, обычно все авторы подчеркивают их позитивный характер, в то время, как о политических правах выражаются, как правило, в форме тех или иных «свобод» и получают негативные формулировки. Понятие «безопасность», как уже отмечалось, с формальной точки зрения, означает отсутствие угрозы. С точки зрения содержательного подхода, согласно определению это понятие наполнено положительным содержанием, поскольку предполагает приложение целенаправленных усилий со стороны государства по созданию положения, которое характеризуется отсутствием угроз. Поэтому безопасность является необходимым условием для реализации, как политических, так и социальных прав.

Таким образом, право на безопасность является базовым, фундаментальным для всей системы личных прав, будучи краеугольным камнем этой системы. Учитывая это, парадоксальным является тот факт, что в теоретическом плане и законодательном закреплении право на безопасность отстает от всех прав. Объяснить этот факт можно тем, что на протяжении всей истории человечества оно развивалось на фоне постоянных природных и социальных катаклизмов. Первобытный человек путешествуя постоянно боялся грозных сил природы: наводнения, пожары, ураганы, другие бедствия непрерывно испытывали его на выживание, заставляя в упорной борьбе с ними отстаивать свое право на жизнь, что удавалось далеко не всегда. Не имея возможности научного объяснения и предотвращения этих опасностей, путешественники относились к ним как к неизбежному злу. Лишь в современную эпоху, благодаря достижениям научно-технического прогресса, возникла реальная альтернатива существованию, полному смертельных рисков. Поэтому только на современном этапе истории человечество начало осознавать ценность безопасности как одного из важнейших нематериальных благ, а значит, и право каждого человека на это благо. Ведь именно в современную эпоху впервые появились и были осознаны реальные безопасности, грозящие всей экосистеме планеты Земля и всему человечеству.

Важную роль в формировании системы конституционных прав, особенно на современном этапе ее развития, играет международное право. В международно-правовых документах мы не находим прямой формулировки, которая бы раскрывала содержание прав туриста на безопасность, тогда как понятие безопасности используется в них довольно часто, причем по содержанию его употребления понятно, что оно мыслится как исходное право людей, которое даже не требует специального декларирования. Как правило, это понятие фигурирует в преамбулах документов, выражая их исходные положения и конечную цель [2].

Исходя из сказанного, мы предлагаем рассматривать право на безопасность как основное, базовое право туриста. Его базовый характер проявляется в том, что реализация этого права во всех сферах жизни и социальной деятельности служит необходимым условием реализации всех других прав и свобод, независимо от природы и места каждого из них в правовой системе личности.

Особый статус права на безопасность выражается еще и в том, что его реализация, как правило, предусматривает определенные ограничения других основных прав и свобод. Именно этим, в первую очередь, и характеризуется правовой статус понятия «безопасность». Анализ методов обеспечения безопасности в различных сферах деятельности приводит к однозначному выводу о том, что их реализация, как правило, связана с необходимостью ограничения некоторых основных прав и свобод. Возможность таких ограничений предусмотрена Конституцией Украины. Согласно п. 1 ст. 64 в условиях военного или чрезвычайного положения могут устанавливаться отдельные ограничения прав и свобод с указанием срока действия этих ограничений [3]. Примером может служить зона АТО.

Как видим, возможность ограничения права на безопасность может быть обусловлена двумя вышеуказанными видами ограничений. Эти и другие нормы, в которых фигурирует понятие, «безопасность» указывают на то, что конечной целью законодателя является не защита безопасности как таковой, а защита определенных ценностей и прав, охраняемых законом в первую очередь, жизни и здоровья людей. Безопасность, как видим, есть не что иное, как состояние надежной защищенности этих ценностей, необходимое условие реализации соответствующих прав.

Учитывая сказанное, предлагаем рассматривать право на безопасность как одно из основных, фундаментальных прав туриста. Его положение в системе этих прав определяется тем, что оно является основным, базисным правом, без реализации которого невозможно надежное, гарантированное обеспечение всех других прав.

Безопасность личности состоит из общественных отношений, определяющих систему внутренних и внешних условий, которые предотвращают угрозы неопределенному кругу лиц. Анализ сферы личной безопасности предполагает определение и установление круга общественных отношений, составляющих ее содержание. К ним можно отнести: отношения, содержащие условия для безопасности личности; отношения, складывающиеся в процессе обеспечения безопасности личности; отношения, непосредственно обеспечивающие безопасность личности.

Обеспечение безопасности туриста следует рассматривать как различные формы государственной деятельности. Они являются

элементом правоохранительной деятельности государства, а обеспечение реализации конституционных свобод человека и гражданина – элементом оперативно-распорядительной деятельности государства.

Отличие понятий безопасности личности и личной безопасности заключается в том, что при личной безопасности совокупность общественных отношений направлена на защиту жизни, здоровья, неприкосновенности и свободы конкретного туриста от внутренних и внешних угроз. При обеспечении же безопасности личности предполагается неопределенный круг лиц. Итак, безопасность туриста можно определить и как урегулированное административно-правовыми нормами состояние защищенности его прав, свобод и законных интересов от внешних и внутренних угроз при временном выезде из места постоянного жительства в оздоровительных, познавательных, профессионально-деловых или других целях.

Угрозу безопасности личности в сфере административно-правового регулирования составляют факторы и условия, созданные административными правонарушениями, социальными, природными, техногенными явлениями, способными причинить вред правам, свободам и законным интересам личности. Соответственно безопасность туриста как элемент административно-правового статуса гражданина, можно определить как урегулированное административно-правовыми нормами состояние защищенности прав, свобод и законных интересов личности от факторов, создаваемых административно-правовыми нарушениями, негативными социальными, природными и техногенными явлениями действительности.

Литература

1. Конституція України від 28.06.1996. Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі від 01.08.1975. Офіційний вісник України. – 2005. – № 4. Ст. 266.
3. Конституція України від 28.06.1996. Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. Ст. 64.

СТРАТЕГІЯ РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Бакалінська О.О.

д.ю.н., зав. кафедри міжнародного приватного,
комерційного та цивільного права Київського національного
торговельно-економічного університету

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМ АНТИМОНОПОЛЬНОГО КОМПЛІАЄНСА – ПРОВІДНИЙ НАПРЯМ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-КУЛЬТУРИ

Важливим напрямом саморегулювання в сфері конкуренції виступає розробка та запровадження програм антимонопольного комплаєнса на рівні окремих компаній і холдингів. Причин для запровадження програми антимонопольного комплаєнса у компанії може бути безліч: від раптового розслідування з боку антимонопольних органів до бажання топ-менеджменту компанії підвищити інвестиційну привабливість суб'єкта господарювання та довести власну готовність працювати з дотриманням європейських стандартів здійснення господарської діяльності.

Запорукою успіху будь-якої комплаєнс-програми незалежно від того, чи відноситься вона до сфери конкурентного права та політики, чи до інших сфер корпоративного управління, є виведення її на такий рівень, щоб передбачена програмою модель поведінки стала невід'ємною частиною культури компанії. Програма антимонопольного комплаєнса має бути націлена на підтримку культури постійного дотримання норм професійної етики у сфері конкурентного права, що сприяє розвитку вільної та справедливої конкуренції та дотриманню законодавства.

В Методичних рекомендаціях Управління добросовісної конкуренції Великої Британії визначається чотири основні етапи впровадження програм антимонопольного комплаєнса: виявлення та дослідження ризиків порушення конкурентного законодавства; оцінка ризиків; засоби по запобіганню порушенням; контроль та моніторинг [1]. Більш ґрунтовно питання розробки і запровадження програм антимонопольного комплаєнса досліджені в Практичному посібнику Міжнародної торгової палати (МТП) з антимонопольного комплаєнса, що був розроблений МТП у 2013 році. Представниками МТП визначено вісім основних кроків по розробці та впровадженню програм антимонопольного комплаєнсу: *впровадження*

культури і політики антимонопольного комплаєнса, що включає: визнання компанією наявних та можливих ризиків порушення конкурентного законодавства; визначення стратегії встановлення стандартів дотримання конкурентного законодавства, обов'язкових для всіх працівників при здійсненні діяльності; залучення топ-менеджменту до особистої активної підтримки ділових практик, заснованих на етичних принципах; організація і ресурси комплаєнс-системи, що охоплює: визначення і призначення особи, що займає досить високу посаду, для контролю за реалізацією програми антимонопольного комплаєнса; забезпечення, постійного діалогу між уповноваженою особою і вищим керівництвом; за необхідності, залучення профільних фахівців (зокрема юристів, що спеціалізуються у сфері конкурентного права) для розробки внутрішніх положень та (або) методичних вказівок; виявлення та оцінка ризиків, яка передбачає засоби і заходи, що спрямовані на виявлення антимонопольних ризиків та тенденцій, в ідеальному варіанті в межах загального процесу з управління ризиками; визначення засобів та шляхів управління, мінімізація та усунення виявлених ризиків; забезпечення доведення результатів процесу підтвердження і масштабу змін до вищого керівництва; розробка власної комплаєнс-програми шляхом адаптації антимонопольних керівництв до особливостей ризику і потреб компанії; організації навчання та підвищення кваліфікації працівників в сфері антимонопольного комплаєнсу; розробка власної системи роботи з повідомленнями про можливі порушення конкурентного законодавства, яка включає впровадження ефективної культури звітності, що забезпечує своєчасне реагування і справедливе вирішення сумнівних ситуацій; запровадження системи внутрішніх розслідувань, що передбачає визначення найбільш ефективного способу проведення розслідування ситуацій, що потенційно породжують ризик і розробку простих, але ефективних способів впливу на осіб, які порушують політику компанії; перевірка та сертифікація програми антимонопольного комплаєнсу та запровадження системи постійного моніторингу та вдосконалення комплаєнс- системи компанії [2, с. 4–5].

Сьогодні програми антимонопольного комплаєнсу впроваджуються провідними компаніями України як в межах комплексних програм управління ризиками, так і як самостійний елемент корпоративної культури компаній.

Особливістю впровадження комплаєнс-систем в Україні є прагнення суб'єктів господарювання не стільки ознайомити власних співробітників з вимогами чинного конкурентного законодавства і регламентувати існуючі бізнес-процеси, скільки вибудувати механізми взаємодії з антимонопольним органом, що гарантують відсутність претензій з його боку (наприклад, за допомогою створення правил професійної етики та кодексів добросовіс-

них торгових практик), що по суті не має жодного відношення до «класичної» системи антимонопольного комплаєнса. В українському законодавстві відсутні будь-які легальні підстави для пом'якшення відповідальності суб'єктів господарювання, що впроваджують комплаєнс програми. Вважаємо, що Антимонопольному комітету України і, можливо, законодавцю належить вирішити, якою мірою і якими способами держава має підтримувати компанії, що добровільно впроваджують програми антимонопольного комплаєнсу, але вони в жодному разі не повинні стати новим «легальним» способом ухилення від відповідальності за порушення конкурентного законодавства.

Література

1. Глубокая Ю. Антимонопольный комплаєнс. Как это работает за рубежом и может работать в России? / Ю. Глубокая [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://competitionsupport.com/pic/uploaded/20150903-04_Krym_Seminar.
2. Практическое пособие ICC по антимонопольному комплаєнсу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.iccwbo.org/Data/.../ICC-Antitrust-Compliance-Toolkit-RUSSIAN/

Біленко М.С.

к.ю.н., ст. викладач кафедри міжнародного приватного, комерційного та цивільного права Київського національного торговельно-економічного університету

РИЗИК ЯК НАЙВАЖЛИВІША ОЗНАКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Одним із перших, хто визначив одну з найважливіших ознак, властивих підприємництву був французький економіст Ричард Кантільйон. Саме він назвав ризик найважливішим аспектом підприємницької функції. Підприємець – за Р. Кантільйоном – це будь-який індивід, що володіє здатністю передбачити і бажанням взяти на себе ризик, націлений у майбутнє, дії якого характеризуються як надією отримати прибуток, так і готовністю до витрат [1, с. 53]. Проблема виникнення ризиків у тій чи іншій сфері підприємницької діяльності існувала та існуватиме завжди, що зумовлює необхідність його комплексного і послідовного вивчення. Проблема ризику розробляється зараз в багатьох галузях знань – в економіці, психології, історії, соціології, в юридичних науках, політології,

природничих і технічних науках, в рамках теорії ігор і теорії прийняття рішень. Природно, що кожна дисципліна має власний погляд на ризик, через що його поняття виявилось розмитим, навіть суперечливим. Відомо, що неточні та нечіткі поняття важко використовувати в науковому обігу, застосовувати як інструментів систематизації та впорядкування емпіричної інформації. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба в проведенні більш глибокого теоретико-методологічного аналізу.

В дослідженні ризику, неможливо обійтись без розгляду даної категорії з точки зору етимологічної науки. Адже вірно свого часу сказав Рене Декарт, для того, щоб вирішити проблему, потрібно первинно визначити поняття. Отже, термін «ризик» походить від грецьких слів *ridsikon*, *ridsa*, що означає «стрімчак», «скеля». Окремі дослідники вважають, що слово «ризик» прийшло в європейські мови з іспанської або португальської. Великий тлумачний словник сучасної української мови розглядає ризик у двох значеннях: по–перше, як усвідомлена можливість небезпеки, а по-друге, як можливість збитків або неуспіху в якійсь справ [2, с. 1221]. Найбільш повне висвітлення мовного багатства відтінків цього слова дає у своєму тлумачному словнику Володимир Даль: «пускатися навмання; робити щось без правильного розрахунку; піддаватися випадковості; діяти сміливо; сподіватись на щастя; ризикувати». Слід відмітити, що наведені мовні тлумачення є однобічними, в яких ризик вживається виключно як небезпека.

Сьогодні, як доктринально, так і на рівні нормативно правових актів існує велика кількість визначень категорії ризику. Аналіз наведених в чинному законодавстві визначень, яких налічується більше 20-ти, надає нам можливість говорити про те, що всі вони зазначають про небезпечний характер ризику. Саме в такому значенні він використовується у господарському праві та виступає лише як випадок настання негативних наслідків від певних дій або випадок, який призвів до негативних наслідків [3, с. 19].

Під зовсім іншим кутом зору сформулювала поняття юридичного ризику І. В. Волосенко, яка пропонує розглядати його в широкому та вузькому (власному) розумінні. В широкому розумінні, юридичний ризик є різновидом юридичної презумпції, що полягає в можливості настання збитків або набуття благ від дійсної небезпеки або в надії на дію випадку. У власному розумінні, юридичний ризик розглядається як можливе заподіяння шкоди приватній особі в результаті настання певної небезпеки.

Отже, здійснивши аналіз підходів до розуміння поняття «ризик» у праві, варто відмітити, що вчені акцентують свою увагу на об'єктивних чи на суб'єктивних факторах що його детермінують. Концепція суб'єктивного ризику полягає у психологічному ставленні індивіда до власних дій, або незалежних від волі індивіда обставин. Сутність концепції об'єктив-

ного ризику полягає у тому, що ризиком визнається об'єктивна і невідворотна небезпека у вигляді нормативно закріпленої ймовірності настання певних негативних наслідків і заподіяння шкоди благам та інтересам. Також у юридичній літературі було обґрунтовано компромісну за своїм характером двоаспектну теорію ризику. Вона об'єднує у собі суб'єктивний і об'єктивний підходи. Дана позиція є найбільш прийнятною для висвітлення поняття ризику в господарському праві, оскільки включає в себе як винний характер ризику так і суб'єктивну умову відповідальності. Виходячи з цього, під ризиком ми будемо розуміти можливість настання як негативних так і позитивних наслідків для суб'єктів господарських правовідносин, що можуть бути попереджені й подолані за умови прийняття особою певних заходів, але обов'язок застосування цих заходів не впливає із норм діючого законодавства.

Література

1. Cantillon R. *Essai sur la nature du commerce en general* / Ed. and transl. by H. Higgs. L., 1931. – P. 53–56.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – Київ : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – с. 1221.
3. Селиванов А.М. Підприємництво в Україні як об'єкт моделювання та прогнозування / А.М. Селиванов. – Київ : Інститут приватного права і підприємництва АПрН України, 2001. – С. 19.

Гончаренко О.М.

к.ю.н., доцент кафедри міжнародного приватного,
комерційного та цивільного права Київського національного
торговельно-економічного університету

АВТОНОМІЯ ВОЛІ СТОРІН ЯК ПРОЯВ САМОРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ДОГОВОРУ

Саморегулювання у господарській діяльності визначається як добровільне здійснення заходів суб'єктами з метою організації та впорядкування суспільних відносин у певній сфері, визначення правил, стандартів та принципів для забезпечення інтересів суспільства та відповідної спільноти [1, с. 29]. Одним із найяскравіших проявів засобів саморегулювання у науці господарського права називають договір. Міжнародний комерційний договір (зовнішньоекономічний договір (контракт)) є одним із різно-

видів господарського договору. Саме до цього різновиду можуть застосовуватися положення з приводу автономії волі сторін (вибору права). Відповідно до п. 4 ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право» (далі – Закону) від 23 червня 2005 року № 2709-IV вибір права – право учасників правовідносин визначити право якої держави підлягає застосуванню до правовідносин з іноземним елементом. Отже, сторони міжнародного комерційного договору (контракту) вправі реалізувати однин із засобів саморегулювання – договірний вибір права (здійснити власну волю у виді згоди на вибір права). Поряд із закріпленням можливості сторін на вибір права законодавцем встановлюється низка обмежень, що є проявом співвідношення державного регулювання та саморегулювання господарської діяльності. Зокрема, ч. 4 ст. 5 вказаного Закону чітко встановлюється, що вибір права не здійснюється, якщо відсутній іноземний елемент у правовідносинах [2].

Загалом, положення з приводу автономії волі, які закріплені в українському законодавстві відповідають світовим тенденціям щодо становлення та розвитку інституту автономії волі. Характерною для подальшого удосконалення норм у сфері міжнародних комерційних договорів є діяльність Комісія Організації Об'єднаних Націй з права міжнародної торгівлі (далі – ЮНСІТРАЛ). Саме вказана організація на сорок восьмій сесії у Відні 29 червня – 16 липня 2015 року схвалила Принципи, які стосуються вибору права в міжнародних комерційних договорах (далі – Принципи) розроблені Постійним бюро Гаазької конференції з міжнародного приватного права («Гаазька конференція»). Їх мета полягає у зміцненні автономії сторін і забезпеченні максимально широкої сфери застосування права, обраного сторонами в рамках міжнародних комерційних договорів, з урахуванням чітко встановлених меж.

Визначаючи положення з приводу договірної свободи сторін розробники, у той же час акцентують увагу на обмеженні такої свободи. Аналізуючи текст Принципів до таких обмежень можна віднести: 1) міжнародний характер договору (Принципи застосовуються до міжнародних комерційних договорів, коли кожна зі сторін діє у своїй комерційній сфері або у своїй професії; комерційний договір є міжнародним, крім випадків, коли підприємства кожної зі сторін знаходяться в одній і тій же державі і взаємовідносини між сторонами і всіма іншими відповідними елементами, незалежно від обраного права, пов'язані тільки з цією державою; 2) сферу застосування вибору права (вони не застосовуються до договорів зі споживачами або трудовими договорами; не регулюють правоздатність фізичних осіб, арбітражні угоди і угоди про вибір суду, компанії або інші

колективні органи і трасти, неспроможність, наслідки договорів для права власності, питання про те, чи може агент пов'язувати сторону, від імені якої він виступає, юридичними зобов'язаннями з третьою стороною); 3) форму вираження вибору права (зокрема, вибір права або будь-яка зміна обраного права має бути прямо вираженим або ясно впливати з положень договору або обставин); 4) застосування імперативних норм та норм про публічний порядок держави (Принципи не перешкоджають застосуванню судом імперативних норм права держави суду, які мають превалюючу силу і які застосовуються незалежно від обраного сторонами права. Суд може виключити застосування того чи іншого положення обраного сторонами права тільки в тих випадках і в тій мірі, в яких наслідки такого застосування явно суперечили б основоположним поняттям публічного порядку (*ordre public*) держави суду).

Стаття 2 Принципів містить положення з приводу свободи вибору, з якими кореспондуються і положення Закону України «Про міжнародне приватне право»: договір регулюється правом, обраним сторонами; сторони можуть вибрати а) право, яке застосовується до всього договору або тільки до його частини; б) різне право для застосування до різних частин договору. Крім того, вибір може бути зроблений або змінений в будь-який момент часу.

Окремо заслуговують на увагу положення стаття 7 Принципів, який фактично закріпив принцип, який існує у праві щодо автономності окремих умов договору співвідносно основного контракту. Так, у Принципах закріплено, що вибір права не може бути оскаржений тільки на тій підставі, що договір, до якого він застосовується, є недійсним.

Отже, автономія волі сторін є одним із елементів саморегулювання міжнародного комерційного договору (контракту). Положення з приводу автономії волі сторін, які розробляються та схвалюються у рамках ЮНСІТРАЛ сприяють удосконаленню правового регулювання цього інституту та є перспективним напрямом реформування національного законодавства держав.

Література

1. Гончаренко О. Конституційні засади саморегулювання господарської діяльності / О. Гончаренко // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2016. – № 1 (84). – С. 28–36.
2. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23 червня 2005 року // Урядовій кур'єр. – 2005. – 31 серпня.

Ільченко Г.О.

ст. викладач кафедри міжнародного приватного,
комерційного та цивільного права Київського національного
торговельно-економічного університету

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ СТРАХОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Підписана Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [1], вимагає серед іншого поступового наближення до визнаних міжнародних стандартів щодо регулювання і нагляду у сфері фінансових послуг, до яких належать й страхові послуги. Сторони Угоди домовились співробітничати з метою забезпечення високого рівня захисту прав споживачів та досягнення сумісності між їхніми системами захисту прав споживачів (ст. 415). З метою досягнення зазначених цілей таке співробітництво, зокрема, включає:

- а) сприяння обміну інформацією щодо систем захисту прав споживачів;
- б) застосування експертизи щодо правового та технічного потенціалу у цій сфері з метою впровадження відповідних систем законодавства та ринкового нагляду;
- в) удосконалення інформації, що надається споживачам;
- г) навчання представників органів влади та інших представників інтересів споживачів;
- д) заохочення розвитку незалежних асоціацій споживачів та контактів між представниками споживачів.

Однак, незважаючи на наявність підписаної Угоди, правове регулювання страхової діяльності та питань пов'язаних із захистом прав споживачів страхових послуг, не можна назвати належним. В чинному законодавстві щодо надання страхових послуг наявні положення, які досить часто суперечать одні одному та зумовлюють правові колізії у правозастосуванні. Це вимагає розробки адекватних цивільно-правових договорів, якими опосередковуються вищевказані відносини, що вбачається за можливе лише на основі проведення ґрунтовних наукових досліджень у цій сфері.

Проведений автором аналіз Закону України «Про страхування» від 07.03.1996 року дозволяє зробити висновок, що цей Закон не містить норм, які б закріплювали права споживачів страхових послуг або надавали хоча б мінімальні гарантії їх захисту. Проте, у ст. 42 цього Закону держава гарантує дотримання і захист майнових та інших прав і законних інтересів

страховиків, умов вільної конкуренції у здійсненні страхової діяльності. Вважаємо, такий підхід закріплює нерівність сторін, що не є властивим для відносин врегульованих цивільним законодавством.

31 березня 2016 року Верховна Рада України прийняла за основу Проект Закону України «Про страхування» №1797-1 в новій редакції [2], яка враховує базові рекомендації Директиви 2009/138/ЄС Європейського парламенту та Ради від 25 листопада 2009 року «Про початок і ведення діяльності у сфері страхування і перестраховування включаючи платоспроможність II». В цьому проекті є аналогічна норма, яка закріплює гарантії прав та законних інтересів страховиків (ст. 96). Цей проект вже оперує терміном «споживач страхових послуг», проте не дає його визначення (а дає визначення поняття «клієнт»), а також не містить норм, які б закріплювали права споживачів страхових послуг або гарантії їх захисту.

Тому в результаті дослідження пропонується доповнити Закон України «Про страхування» статтями, які б давали визначення споживача страхових послуг та закріплювали гарантії, форми та способи захисту їх прав та законних інтересів.

Література

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011
2. Про прийняття за основу проекту Закону України про страхування : Постанова ВРУ від 31.03.2016 р. № 1057-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1057-19>

Клименко С.В.

к.ю.н., доцент кафедри міжнародного приватного, комерційного та цивільного права Київського національного торговельно-економічного університету

ПРАВОВА ПРИРОДА ЗГОДИ ТА ДОЗВОЛУ У ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Додержання основних засад цивільного та сімейного законодавства при здійсненні суб'єктивного права вимагає визначення учасників правовідносин, встановлення змісту, мети та меж їх діяльності. Традиційно при характеристиці кола учасників правовідносин, що регулюються галузями

приватного права, виокремлюють поруч з основним суб'єктом здійснення права, яким є його носій, ще й інших уповноважених законом чи договором осіб, що використовують закладені у належному носію суб'єктивному цивільному праві можливості з метою задоволення його потреб та інтересів [1, с. 29]. Отже, активними учасниками реалізації закладених у праві можливостей виступають такі суб'єкти здійснення права – особа, якій належить право, представник за законом або за довіреністю.

Поруч з цим, у встановлених законом випадках в залежності від обсягу дієздатності фізичної особи, якій належить суб'єктивне право, регламентується спеціальний порядок здійснення окремих можливостей у відповідності з правовим режимом об'єкта права. Так, у ст. 177 СК України визначається порядок управління майном дитини, яке здійснюють батьки. У відповідності до цього положення батьки малолітньої дитини у визначених випадках мають право давати згоду на вчинення правочинів дитиною, в інших – дії батьків, спрямовані на вчинення правочинів з нерухомим майном набудуть законності лише за умов отримання на це дозволу органів опіки та піклування. Поняття «дозвіл» та «згода» є невід'ємним елементом характеристики правомірної поведінки учасників сімейних та цивільних відносин, тому часто використовуються у нормах відповідних актів законодавства, зміст яких обумовлений диспозитивним методом правового регулювання. У визначених законом випадках належне здійснення права залежить від результативного висновку іншої особи, на яку законом покладений обов'язок захисту суб'єктивних прав неповнолітніх, це – законні представники дитини та орган опіки та піклування. Останнього держава уповноважує забезпечувати майнові, житлові права та інтереси дітей, зокрема, наданням письмової згоди або заперечення на відчуження нерухомого майна, у тому числі житла, власником якого є дитина. Висловлюючи незалежну і компетентну думку з приводу доцільності та можливості вчинення відповідних правових дій батьками, орган опіки та піклування легітимізує процес правореалізації. Рішення органів опіки та піклування про надання дозволу на вчинення зазначених правочинів є «...виключно погодженням або непогодженням дій представника дитини» [2, с. 83].

Значення згоди та дозволу як засобів такої легітимізації полягає у тому, що ці акти погоджувального волевиявлення є підставою для реалізації можливостей особи, що наділена відповідним суб'єктивним правом. Дозвіл має на меті погодження з майбутньою дією та схвалення її результату, оскільки суб'єкт надання дозволу підтверджує правомірність засобів, що застосовує особа для досягнення мети і задоволення потреб носія права. Дозвіл є повною протилежністю забороні, яка виключає застосування відповідних засобів для досягнення результату. Згода є позитивною відповіддю на пропозицію або запит, що свідчить про

погодження з діями та засобами, обраними для досягнення мети і задоволення потреби. При цьому зовні згода може бути оформленою як заява, а дозвіл як висновок відповідно до доцільності і можливості вчинення певних дій.

Для розкриття правової природи згоди та дозволу необхідно визначити їх приналежність до певного елемента галузевої системи права, визначити формуванням дефініції та з'ясувати яких особливостей регулювання набувають правовідносини, динамічний розвиток яких залежить від використання учасниками зазначених засобів легітимізації. Дозвіл та згода виступають складовими формування правомірної поведінки учасників відносин, що регулюється нормами галузей приватного права. Їх значення полягає у легітимізації здійснення суб'єктивного права особами, які визначені у законі як такі, на яких у силу статусного положення (батьки, усиновлювачі, опікуни, піклувальники) або відповідно встановленого державою обов'язку (органи опіки та піклування) захищають сімейні та цивільні права та представляють інтереси особи.

Література

1. Горбась Д. Сутність здійснення суб'єктивного цивільного права / Д. Горбась // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 2. – С. 27–29.
2. Морозова С.Є. Повноваження органів опіки та піклування при вчиненні особами правочинів з житлом, право проживання в якому мають діти / С.Є. Морозова // Проблеми формування та реалізації державної житлової політики: матеріали Наук.-практ. семінару. – Київ : Ін-т держ. і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2008. – С. 81–85.

Кулага Е.В.

к.ю.н., доцент кафедри правового регулювання економіки
Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана

КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДНО ДО УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

У зв'язку з ратифікацією Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у сфері технічного регулювання протягом 2014–2015 років було прийнято три закони України: «Про метрологію та метрологічну діяльність» від 05.06.2014, «Про стандартизацію» від 05.06.2014 та «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» від 15.01.2015, реалізація яких спрямована на удосконалення національних правових та організаційних засад у відповідних сферах, а також приведенню їх до європейських моделей.

Закон України «Про стандартизацію» передбачив утворення та функціонування єдиного національного органу стандартизації, функції якого має виконувати юридична особа публічного права, утворена центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації. Розпорядженням Кабінету Міністрів від 26 листопада 2015 року таким органом визначено спеціалізоване підприємство у сфері стандартизації, яке виконує функції національного органу стандартизації – «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (ДП «УкрНДНЦ»).

Прогресивною новелою Закону України «Про стандартизацію» є також запровадження двох рівнів стандартизації залежно від суб'єкта стандартизації, який приймає стандарти. Перший – національні стандарти, прийняті національним органом стандартизації. Другий – стандарти і технічні умови, прийняті підприємствами. Галузева ж стандартизація даним законом не передбачена. У зв'язку з цим протягом 15 років центральні органи виконавчої влади мають перевіряти, переглядати свої галузеві стандарти з метою переведення їх на національний рівень.

Позитивним кроком щодо усунення адміністративних бар'єрів у сфері стандартизації для виробників продукції є відміна погодження проектів національних стандартів з державними органами, скасування державної реєстрації технічних умов та заборона встановлення будь-яких правил, пов'язаних із розробленням стандартів та технічних умов підприємств. Скасовується також обов'язковість застосування національних стандартів, які наразі застосовуються на добровільній основі, за винятком випадків, коли обов'язковість їх застосування встановлена нормативно-правовими актами.

Законом України «Про метрологію та метрологічну діяльність» врегульовано відносини, що виникають у процесі здійснення метрологічної діяльності. Зокрема, розмежовано регуляторні, наглядові та господарські функції у сфері метрології; створено державну метрологічну інспекцію; розширено застосування механізмів акредитації; запроваджено адміністративну відповідальність за порушення умов і правил проведення повірки засобів вимірювальної техніки та виконання вимірювань, уточнено назви документів дозвільного характеру та трактування терміну «сертифікат відповідності» тощо.

З набуттям чинності 10 лютого 2016 року Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» втратили чинність закони України «Про підтвердження відповідності» та «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності». Новий Закон визначив правові та організаційні засади розроблення, прийняття та застосування технічних регламентів і передбачених ними процедур оцінки відповідності, а також здійснення добровільної оцінки відповідності. Відповідно

до прикінцевих положень з 01.01.2018 р. ним скасовується обов'язкова державна сертифікація продукції із втратою чинності Декрету Кабінету Міністрів України «Про стандартизацію та сертифікацію».

Таким чином, відповідно до вимог Угоди про технічні бар'єри у торгівлі даним нормативно-правовим актом консолідовані правові та організаційні засади розроблення, прийняття та застосування регламентів та процедур оцінки відповідності, що надає змогу більш якісно адаптувати національне законодавство до законодавства Європейського Союзу.

19.08.2015 розпорядженням Кабінету Міністрів України від № 844-р схвалено Стратегію розвитку системи технічного регулювання на період до 2020 року. Її метою є модернізація економіки України та забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції шляхом поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, подолання технічних бар'єрів у торгівлі між Україною та ЄС та зміцнення її позицій на світовому ринку в результаті визнання системи технічного регулювання України на європейському та міжнародному рівні.

Основними напрямками реалізації Стратегії зокрема є: прийняття з метою застосування відповідних технічних регламентів європейських стандартів як національних стандартів України з одночасним скасуванням дії стандартів ГОСТ; забезпечення визнання виданих Національним агентством з акредитації атестатів про акредитацію на європейському та міжнародному рівні; забезпечення інтеграції систем обміну інформацією у сфері державного ринкового нагляду з відповідними системами ЄС; здійснення заходів з підготовки до підписання Угоди про оцінку відповідності з ЄС для окремих видів продукції з метою визнання результатів робіт з оцінки відповідності, проведених в Україні, на європейському та міжнародному рівні та просування на світовому ринку української продукції тощо [1].

Під час реалізації Стратегії вважається за необхідне чітко окресли сфери законодавства України, які необхідно гармонізувати із законодавством ЄС, підвищити рівень матеріально-технічної бази для проведення оцінки відповідності продукції, усунути дублювання функцій у сфері державного контролю за відповідністю продукції встановленим вимогам, оптимізувати функції органів державної влади, які здійснюють технічне регулювання та розроблення технічних регламентів.

Література

1. Про схвалення Стратегії розвитку системи технічного регулювання на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 № 844-р // Офіційний вісник України. – 2015 р. – № 69. – С. 140. – Ст. 2282.

Кузьменко Л.Г.

к.е.н., доцент, заслужений економіст України, ст.н.с. Центру комплексних досліджень з питань антимонопольної політики Антимонопольного комітету України

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ – ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

У зв'язку з підписанням Україною зобов'язань нашої держави перед Європейським Союзом щодо впровадження режиму «відкритого неба» конкуренція в сфері авіаційних суб'єктів в Україні стає жорсткішою, що потребує вдосконалення регулювання ринку послуг з наземного обслуговування в аеропортах. Основні події та тенденції в області регулювання й розвитку вітчизняної галузі цивільної авіації виникають у зв'язку з вільним доступом до ринку перевезень провідних перевізників світу, яких приваблює вигідне географічне положення України.

Для запобігання виникнення проблем на цьому ринку необхідно проводити аналіз міжнародного досвіду регулювання ринку послуг з наземного обслуговування в аеропортах. Це дає можливість порівняти принципи організації та нормативно-правового регулювання цих ринків у міжнародній практиці із вітчизняними, визначити напрями державної політики, які сприятимуть одержанню суспільством відповідних переваг при запровадженні режиму «відкритого неба» та зроблять конкурентоспроможними роботу вітчизняних аеропортів та авіакомпаній.

Особливо важливим є здійснення ґрунтовного дослідження та проведення системного аналізу практики державного регулювання діяльності аеропортів у різних країнах світу, зокрема: США, Франції, Великій Британії, Німеччині, Індії, Китаї.

Використання міжнародного досвіду треба використовувати в практичній роботі органів регулювання України при підготовці методичних та інформаційних документів, розробленні проектів нормативно-правових актів, в законотворчому процесі для удосконалення законодавства у сфері регулювання ринку послуг з наземного обслуговування в аеропортах.

Вивчення зарубіжного досвіду державного регулювання діяльності аеропортів показало, що держава бере участь в управлінні та регулюванні аеропортами через формування нормативних актів, регулювання тарифної політики, володіння акціями, направленням інвестицій в модернізацію і реконструкцію та інше.

Практика, що склалася у багатьох пострадянських країнах, у сфері послуг інфраструктури аеропорту характеризується відсутністю прозорості, невинуватою монополізацією тих видів діяльності (хендлінгові, кейтерингові, карго послуги, перонне обслуговування, послуги авіапаливо-забезпечення), які мають здійснюватися на конкурентних умовах. Це часто призводить до порушень конкурентного законодавства та має тенденцію призводити до негативних наслідків для галузі.

Аналіз міжнародного досвіду свідчить, що в цілях запобігання таких порушень та забезпечення доступу споживачів до послуг в аеропортах регулюючі органи мають прийняти нормативні акти, які мають забезпечити щоб головні оператори (оператори), зокрема, були зобов'язані:

а) не допускати створення умов, які ставлять в нерівне становище одного споживача (декількох споживачів) в порівнянні з іншим споживачем (іншими споживачами) при наданні послуг в аеропортах;

б) проводити відносно споживачів єдину цінову (тарифну) політику, що стосується надання послуг в аеропорту;

в) укладати договори, що не допускають створення умов, що ставлять одних споживачів в нерівне становище в порівнянні з іншими споживачами в порівнянних умовах;

г) забезпечувати доступність інформації про перелік послуг в аеропортах, порядку їх виконання, по тарифах і зборах.

Такі заходи мають призвести до недопущення необґрунтованого підвищення зборів і стягуваних платежів, що викликають зростання вартості здійснення польотів і тарифів, зниження якості обслуговування із-за відсутності угод про рівень обслуговування, недоліків прозорості відносно зборів і стягуваних платежів, напруженості у відносинах між постачальниками обслуговування і його користувачами, і/або між регулюючими повноважними органами і постачальниками.

Микитенко Л.А.

к.ю.н., доцент кафедри міжнародного приватного, комерційного та цивільного права Київського національного торговельно-економічного університету

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАВИЛ ПІДСУДНОСТІ СПРАВ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ

Судова практика свідчить про непоодинокі випадки безпідставного повернення за непідсудністю справ про захист прав споживачів. З огляду на це, вважаємо за доцільне, звернути увагу на більш спірні питання, які виникають між споживачами та судами.

Вирішуючи питання територіальної підсудності, потрібно керуватися нормами розд. III гл. 1 Цивільного процесуального кодексу України (статті 107–117), (далі – ЦПК) [1] і враховувати, що відповідно до ч. 5 ст. 110 ЦПК позивачу в справах про захист прав споживачів надано право на свій розсуд пред'являти позов: за місцезнаходженням відповідача, за зареєстрованим місцем проживання чи перебування споживача або за місцем заподіяння шкоди чи виконання договору (за винятком виключної підсудності). Як вбачається, зазначені норми надають споживачу право вибору, а не зобов'язують його подавати позов за вказівкою суду.

За правилами виключної підсудності (ст. 114 ЦПК) [1] позови, що виникають з приводу нерухомого майна пред'являються за місцезнаходженням майна або основної його частини, а позови до перевізників, що виникають з договорів перевезення вантажів, пасажирів, багажу, пошти – за місцезнаходженням перевізника.

Виключна підсудність – особливий вид територіальної підсудності, який забороняє застосування інших видів територіальної підсудності (загальної, договірної, альтернативної або підсудності пов'язаних між собою вимог). Це пояснюється особливостями справ, на які така підсудність поширюється, і направлено на створення сприятливих умов для розгляду справи й виконання судового рішення.

Аналіз судової практики свідчить, що склалась неоднакова практика щодо визначення підсудності цивільних справ, у яких однією зі сторін є іноземний перевізник [2].

Вважаємо, що при пред'явленні позову до іноземного авіаперевізника слід виходити з аналізу ст. 76 «Про міжнародне приватне право» [3], в якій зазначено, суди можуть приймати до свого провадження і розглядати будь-які справи з іноземним елементом у випадках, якщо, зокрема, на території України знаходиться філія або представництво іноземної юридичної особи - відповідача.

Згідно з п. 3 ч. 1 зазначеної норми суди можуть приймати до свого провадження і розглядати справи з іноземним елементом у справах про відшкодування шкоди, якщо її було завдано на території України.

За ст. 3 указанного Закону, якщо міжнародним договором України передбачено інші правила, ніж встановлено цим Законом, застосовуються правила цього міжнародного договору. Аналогічне правило міститься і у ч. 5 ст. 8 ЦПК – у разі невідповідності закону України міжнародному договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, суд застосовує міжнародний договір.

Так, за правилами, визначеними п. 3 ст. 20 Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах [4], встановлено виключну компетенцію, яка не може бути змінена угодою сторін, стосовно подання позовів до перевізників, що впливають із договорів перевезення вантажів, пасажирів і багажу, за місцем перебування

управління транспортної організації, до якої у встановленому порядку була пред'явлена претензія.

Згідно зі ст. 33 Конвенції про уніфікацію деяких правил міжнародних повітряних перевезень [5], позов про відповідальність повинен бути поданий за вибором позивача на території однієї з держав-сторін або до суду за місцем знаходження перевізника, або за місцем його основної діяльності, або за місцем, де знаходиться комерційне підприємство, через яке був укладений договір, або до суду місця призначення перевезення. Стосовно шкоди, заподіяної у результаті загибелі або тілесного ушкодження пасажирів, позов про відповідальність може бути поданий до одного із згаданих судів, або на території держави-сторони, в якій пасажир на момент події має основне й постійне місце проживання й до якої, або з якої перевізник надає послуги, пов'язані з повітряним перевезенням пасажирів на власних повітряних суднах або на повітряних суднах іншого перевізника на підставі комерційної угоди, і в якій цей перевізник здійснює діяльність, пов'язану з повітряним перевезенням пасажирів, використовуючи приміщення, орендовані самим перевізником чи іншим перевізником, з яким він мав комерційну угоду, або які належать йому або такому іншому перевізнику. Процедура визначається законом, який застосовує суд, до якого подано позов.

Таким чином, при визначенні підсудності справ щодо спорів, які виникають з міжнародних повітряних перевезень, необхідно відповідно до ст. 3 Закону України «Про захист прав споживачів», пріоритет надати нормам міжнародного права.

Література

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
2. Судова практика з розгляду цивільних справ про захист прав споживачів (2009–2012 рр.) : витяг від 01.02.2013. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>
3. Про міжнародне приватне право : . Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>
4. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/997_009
5. Конвенція про уніфікацію деяких правил міжнародних повітряних перевезень від 28.05.1999 (Приєднання від 17.12.2008). – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_594
6. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>

РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ

З часу проголошення незалежності України розпочався процес реформування національного законодавства, що зумовлений змінами в організації суспільно-політичного, соціального та економічного розвитку, переходом від тоталітаризму до демократії, від централізованої до децентралізованої системи влади.

Тому є усі підстави стверджувати, що вітчизняне законодавство у якості національного феномену почало розвиватися, по суті, з отриманням незалежності нашої держави.

Кардинальне реформування правової системи України, у першу чергу, системи законодавства проводилось і продовжує здійснюватись шляхом реалізації конституційних принципів демократії, гуманізму, свободи і справедливості, політичного, економічного й ідеологічного плюралізму, законності і правопорядку [2].

Також слід зазначити, що трансформація законодавства не обійшлася без глобалізаційних процесів.

Науковці детально зупиняються на таких аспектах глобалізації, які впливають на законодавство, як [1]:

- геополітичні зміни сучасного суспільства;
- глобальні трансформації та безпека розвитку політичних, економічних, соціальних систем;
- еволюція міжнародних відносин;
- співвідношення глобальних та національних факторів;
- проблеми глобальних трансформацій;
- міжнародна економічна безпека та інші.

Слід зазначити, що глобалізація є світовим явищем, яке набуло широких масштабів у сучасному суспільстві. І одним із важливих аспектів сучасної світової глобалізації є процеси універсалізації у сфері права і держави.

Глобалізація істотно впливає на трансформацію, зміни і модернізацію державно-правових інститутів, норм і відносин на всесвітньому, макро-регіональному і внутрішньонаціональному рівнях, стимулює, прискорює і оновлює процеси універсалізації в сфері права, організації і функціонування суспільства. Сучасна глобалізація (включаючи і юридичну глобалізацію як її важливу складову частину) – при всіх – є певним новим ступенем у подальшій універсалізації національного законодавства.

За останнє десятиріччя української історії можна відзначити ряд проблем, пов'язаних з гармонізацією національного законодавства в різних галузях, імплементації міжнародних і європейських правових стандартів, наближенням законів та інших нормативно-правових актів до правових актів Європейського Союзу, ряду інших організацій. Зближення правових систем європейських держав є найважливішою традицією формування галузей національного законодавства, для інтеграції у європейське та світове співтовариства, входження у єдиний правовий простір, тому потребує зважених політичних рішень, своєчасних реформ правової системи [3].

Реформування національного законодавства – це незворотний процес, що супроводжується невідворотним впливом на всі сфери життєдіяльності людини і суспільства, оскільки суспільство і право завжди були нерозривно пов'язані, особливо формування громадянського суспільства як основи правової держави і потужної системи національного законодавства.

Література

1. Глобалізація та її вплив на правову сферу / Р.М. Бірюков // Порівняльно-правові дослідження. – 2009. – № 2. – С. 36–40. – Бібліогр.: 5 назв. – укр.
2. Черней В.В. Основні напрями реформування національного законодавства України на сучасному етапі [Електронний ресурс] / В.В. Черней. – Режим доступу : <http://www.naiu.kiev.ua/files/naukova-diyalnist/naukovi-zahodi/zbirniki/zbir2-14-reform-zakonod.pdf>
3. Глобалізація і право: напрями впливу і тенденції розвитку. Право / С.М. Тимченко д.і.н., к.ю.н., професор ; Л.Г. Удовика, к.філос.н., доцент // Вісник Запорізького нац. ун-ту.

Пальчук П.М.

к.ю.н., доцент кафедри міжнародного приватного, комерційного та цивільного права Київського національного торговельно-економічного університету

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРИВАТНИХ ПІДПРИЄМСТВ І ТОВАРИСТВ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

З моменту проголошення незалежності в Україні формується національне законодавство, яке забезпечує належні умови участі в сфері господарської діяльності фізичним та юридичним особам, державі та територіальним громадам. Одним із проявів реалізації права на господарську

діяльність є можливість фізичним та юридичним особам створювати юридичні особи в порядку і у спосіб визначений Цивільним кодексом України від 16 січня 2003 р. та іншими законами. Відповідні юридичні особи можуть бути створені в організаційно-правовій формі, які відповідають інтересам їх учасників та передбачені законодавством. Під організаційно-правовою формою юридичної особи визначено форма здійснювання господарської (зокрема підприємницької) діяльності з відповідною правовою основою, яка визначає характер відносин між засновниками (учасниками), режим майнової відповідальності по зобов'язаннях підприємства (організації), порядок створення, реорганізації, ліквідації, управління, розподілу одержаних прибутків, можливі джерела фінансування діяльності тощо [1]. Науковці вказують, що організаційно-правова форма юридичної особи - це визначена нормами права сукупність пов'язаних між собою елементів (ознак), яка дає підставу у зовнішньому прояві відрізнити один вид юридичної особи від іншого [2, с. 19]¹.

Зокрема вважаю за доцільне проаналізувати вимоги, які передбачені законодавством України щодо приватних підприємств та товариств з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ).

Правовий статус приватних підприємств в Україні визначається Господарським кодексом України від 16 січня 2003 р, а саме ст. 63 визначає що приватне підприємство – це підприємство, що діє на основі приватної власності одного або кількох громадян, іноземців, осіб без громадянства та його (їх) праці чи з використанням найманої праці. Приватним є також підприємство, що діє на основі приватної власності суб'єкта господарювання – юридичної особи. Поняття ТОВ визначається нормами кількох законодавчих актів, а саме Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, Закону України «Про господарські товариства» від 19 вересня 1991 р. З урахуванням положень зазначених вище законів України ТОВ слід визначити як різновид господарського товариства, що має статутний капітал, поділений на частки, розмір яких визначається статутом, і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями тільки своїм майном. Учасники ТОВ, які повністю сплатили свої вклади, несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах своїх вкладів.

Здійснюючи порівняльний аналіз положень чинного законодавства щодо особливостей створення та діяльності приватного підприємства та ТОВ у всіх його аспектах маємо визначити, що на сьогодні законодавчі вимоги щодо даних організаційно-правових форм юридичних осіб є майже ідентичні. При цьому, слід погодитися із позицією науковців, що

---

¹ Кучеренко І.М. Організаційно–правові форми юридичних осіб приватного права : монографія. – Київ : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. – С. 19.

законодавство яке визначає статус приватного підприємства не характеризується повнотою та завершеністю [3, с. 57–58]. В більшості випадків спеціальні норми щодо приватних підприємств відсутні. Щодо правового статусу ТОВ то законодавець формує доволі значний масив законодавчих вимог. Але основні положення щодо приватного підприємства та ТОВ не відрізняються. Насамперед, це вимови щодо формування статутного капіталу, відповідальності засновників (учасників) по зобов'язанням юридичної особи. Тому вважаємо, що приватні підприємства як різновид юридичної особи мають бути перетворені в ТОВ, а така організаційно-правова форма не має бути передбачена законодавством України.

Література

1. Класифікація організаційно-правових форм господарювання ДК 002:2004: затверджено наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28 травня 2004 р. № 97 // [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN10242.html
2. Кучеренко І.М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права / Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К. : ДП «Юридичне вид-во «Аста», 2004. – 328 с.
3. Корчак Н.М. Особливості правового становища приватних підприємств у світлі господарського кодексу України / Н.М. Корчак, І.М. Вертузаєва // Юрид. вісник. – 2008. – № 4. – С. 53–58.

Приходченко Т.А.

к.е.н., доцент кафедри регіональної економіки і туризму, докторант,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет ім. В. Гетьмана»

АГЕНЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Процес впровадження в Україні такого інструменту регіонального розвитку як агенції регіонального розвитку (АРР) триває уже дуже давно. Вже були спроби створювати такі інституції у формі комунальних підприємств, бюджетних установ, громадських організацій, але все це не діяло з наступних двох основних причин:

1. Юридична, організаційно-правові форми, в яких створювались АРР були непридатними для виконання їх місії, на них був сильний індивідуальний вплив засновників, що не дозволяло АРР стати своєю для всього регіону.

2. Основна, в регіоні не було консолідованої позиції владних суб'єктів щодо необхідності шукати можливості для регіонального розвитку, а держава не створювала підстав для стимулювання цього.

Сьогодні в Україні ситуація суттєво змінилась. Є на рівні закону вимога, щодо організаційно-правової форми АРР – установа і є всі механізми для її створення. Проведено бюджетну децентралізацію, яка дає змогу громадам та регіонам мати більші ресурси, якщо вони розвивають місцеву та регіональну економіку.

Розглянемо з поняття. Вільна енциклопедія звичайно ненаукова підказка, але все таки: «АРР – це інституція, яка іноді утворюється у регіонах з метою сприяння використанню внутрішнього потенціалу певної території. Основною її місією є узагальнення «колективного інтересу» до розвитку цієї території. Діяльність АРР у Європі координує міжнародна громадська організація EURADA.

Для виконання цієї ролі АРР має відповідати таким критеріям:

- сприйматися як інституційний механізм регіонального розвитку органами державної влади, місцевим та регіональним самоврядуванням, політичними структурами;
- координувати свою діяльність з державними та самоврядними структурами і водночас зберігати автономію у прийнятті рішень, зокрема, мати власну стратегію місцевого чи регіонального розвитку;
- володіти фінансовими ресурсами для реалізації узгоджених з місцевою владою проектів регіонального розвитку;
- мати кваліфікований персонал» [1].

Отже, із цього визначення можна зробити висновок, що: АРР є незалежною від влади, достатньо автономною, фінансово забезпеченою, інтелектуальною структурою, здатною бути активним гравцем у прогнозуванні та проектуванні регіонального розвитку, через свій авторитет та знання бути корисним для всіх гравців регіонального розвитку. Для такого статусу АРР підходить фактично лише одна організаційно-правова форма – фундація (як прийнято на заході) чи установа (як це визначено в Цивільному кодексі України).

Чому саме така форма найбільш прийнятна? А тому, що: установа створюється передусім для задоволення інтересів третіх осіб, а не засновників. Після утворення, ухвалення засновниками установчих документів, де визначено порядок управління, порядок заміщення посад у керівних органах і виконано умови щодо передачі цій організації коштів чи майна, засновники уже не можуть впливати на управління нею. Відтак організація починає діяти самостійно відповідно до завдань і правил, визначених установчими документами. Зміна політичної кон'юнктури серед засновників, їх бажання припинити цю організацію чи переглянути її статус не можуть бути реалізованими. Це надає організації стабільності, яка дуже

потрібна для праці в такій сфері, як регіональний розвиток, де репутація є головним капіталом і де результати починають проявлятися лише в середньостроковій перспективі.

Саме так діють успішні закордонні АРР. Приклади подібних європейських АРР, які допомагали витягувати депресивні регіони на дорогу розвитку, мотивують і українців перейняти цей досвід і запустити механізм розвитку регіонів, використовуючи стандартні європейські набори. Тепер це дійсно можливо, оскільки українське законодавство в частині регіонального розвитку суттєво наблизилось до європейського і тут здається нічого більше не заважає.

Тому зараз в Україні уже реально розпочались дії щодо створення в областях нових інституцій – АРР, про які багато років говорили. Так, у законі України «Про засади державної регіональної політики» є спеціальна стаття 19 «Агенція регіонального розвитку». Ключовим положенням цієї статті можна вважати наступне: АРР створюється для ефективної реалізації державної регіональної політики в регіоні [2].

Література

1. Сайт «Вікіпедія» [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Агенція_регіонального_розвитку
2. Закон України «Про засади державної регіональної політики» [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/156-19>

Сухорукова О.А.

к.е.н., доцент кафедри організації видавничої справи, поліграфії та книгорозповсюдження Національного технічного університету України «КПІ»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІМПОРТУ КНИЖКОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Книговидавничий бізнес України функціонує в умовах потужного конкурентного тиску з боку іноземних (переважно російських) видавництв. Розрахований за даними Державної служби статистики України [1] коефіцієнт покриття експортом імпорту друкованої продукції у 2012-2014 рр. зріс з 1,06 до 1,95. Проте, за оцінками експертів, частка імпортних видань в асортименті окремих книгарень досягає 95% [2], велика частина продукції імпортується за тіншовими схемами і не обліковується офіційною статистикою, поширене нелегальне додруковування іноземних видань на території України. Наслідками є як економічні та культурні втрати.

Отже, актуальним завданням соціально-економічної політики є реформування національного законодавства у сфері імпорту книжкової продукції. Цілями регулювання є захист економічних, культурних та інформаційних інтересів країни, створення сприятливих умов для розвитку вітчизняної видавничої справи.

Для підтримки вітчизняного книговидавництва застосовується оподаткування за нульовою ставкою ПДВ вітчизняних підприємств, що здійснюють підготовку, виготовлення та розповсюдження друкованої продукції вітчизняного виробництва (Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28.12.2014, №71-VIII). Ставка ввізного мита на імпортовану книжкову продукцію дорівнює нулю (Додаток до Закону України «Про Митний тариф України» від 19 вересня 2013 року № 584-VII), ставка ПДВ – 20% (Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI). Застосування захисних заходів митно-тарифного регулювання обмежене через приєднання України до Флорентійської угоди 1950 р. та Протоколу до конвенції від 26 листопада 1976 р., згідно яких країни-учасники зобов'язуються не стягувати мита або інші митні збори при ввезенні матеріалів освітнього, наукового та культурного характеру [3].

Економічні заходи стимулювання експорту та методи нетарифного регулювання не використовуються. Впровадження квотування або ембарго в сучасних умовах негативно вплине на економічні результати підприємств книжкової торгівлі, знизить рівень забезпеченості населення продукцією (окремі вузькофахові тематичні сегменти вітчизняного книжкового ринку не є привабливими для вітчизняних видавців і повністю задовольняються імпортом). Кабінетом міністрів України розглядається можливість запровадження механізму ліцензування та заборони ввезення книжкової продукції антиукраїнського змісту з Російської Федерації.

Доцільним, на нашу думку, є прийняття законодавчого акту з питань регулювання імпорту друкованої продукції, який передбачав би запровадження комплексу заходів: 1) ліцензування суб'єктів книготорговельної діяльності, що здійснюють імпорт; 2) здійснення книгознавчого та змістового аналізу імпортованої книжкової продукції кваліфікованими експертними групами; 3) посилення митного контролю ввезення книжкової продукції; 4) запровадження дійової системи санкцій за нелегальне ввезення продукції та порушення ліцензійних умов; 5) обмеження ввезення товарних партій друкованої продукції приватними особами.

Це дозволить посилити інформаційну безпеку, скоригувати статистичні дані, збільшити надходження до бюджету через усунення тіньових схем. Проте, нетарифні методи вимагають формування державних структур, що здійснюють регуляторні функції; розробки ефективної системи протидії зловживанням відповідальних осіб.

Позитивний синергетичний вплив на розвиток видавничої справи в Україні можливий за умови поєднання перелічених заходів з діями, спрямованими на державну пропаганду читання та книги; розвиток системи книгорозповсюдження та бібліотечної справи; боротьбу з порушеннями законодавства про авторське право.

Література

1. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2014 р. Статистичний збірник / відп. за вип. О.А. Фрізорецько. – Київ : Державна служба статистики, 2015.
2. Угода про ввезення матеріалів освітнього, наукового і культурного характеру [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_311
3. Квотування іноземної книжки. Думки експертів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://life.pravda.com.ua/culture/2014/07/30/176581/>

Шестопалова Л.М.

к.ю.н., с.н.с., проф. кафедри загальноправових дисциплін Київського національного торговельно-економічного університету

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ

Наслідуючи наукові підходи А.П. Закалюка [1] і сприймаючи запобігання злочинності як реалізацію складного комплексу найрізноманітніших заходів попереджувального впливу на всі складники, що породжують, створюють, провокують це одне з найбільш негативних соціальних явищ, звернемо увагу на те, що запобігання злочинності є найбільш ефективним способом боротьби з нею, оскільки забезпечує не тільки виявлення, але й подолання (блокування дії) підґрунтя злочинності. Це також попередження можливих шкідливих наслідків злочинів, статистика яких після зимових подій 2014 року та в умовах воєнного протистояння на сході України помножилася.

У процесі запобігання злочинності здійснюється вплив на криміногенні фактори, які ще не набули сили і тому найлегше піддаються усуненню найбільш гуманними способами, витрачаючи щонайменше сил і коштів, у порівнянні з обсягами юридичного й інституційного реагування на вже вчинені злочини, обсягами та витратами на відшкодування завданої ними шкоди, відновлення порушеного права.

Комплексність запобіжної діяльності забезпечується застосуванням у чинному правовому полі економічних, політичних, ідеологічних, управлінських, організаційних, культурних, технічних та інших видів заходів, а так само всіх можливостей самого права, легістських засобів і соціальних норм.

До слова, найбільш сталі, тобто вдалі, соціальні норми є тим первинним підґрунтям, на якому має базуватися право, правові норми щодо протидії правопорушенням та запобігання їм. Саме вони є засадничим джерелом його принципів. Запобіжні норми внутрішнього права в широкому смислі не можуть обходити ментальних особливостей українського народу, що характеризується потягом до справедливості і волелюбством, глибокою совісністю та чуйністю. «Соціум через релігію, сім'ю, належне виховання і контроль не тільки може, а й зобов'язаний виплекати в людині шляхетний альтруїзм на противагу тваринним інстинктам... За допомогою совісті розрізняють справедливе / несправедливе, а акцент ставимо на обов'язках людини перед суспільством...» [1, с. 26].

Правова ж основа запобігання злочинності об'єднує норми міжнародного та різних галузей національного права. І вони ґрунтуються на кращих взірцях соціальних, у тому числі моральних і релігійних норм.

У процесі розбудови правової держави в Україні відбулися зміни й у сфері та напрямках правового регулювання запобігання злочинності. Прийнято низку нових кодексів, а також органічних, поточних законів щодо протидії злочинності та запобігання окремим видам злочинів, усунення причин та умов їх вчинення. Натомість дотепер не прийнято новий Кодекс України про адміністративні правопорушення (кодекс матеріального права), Адміністративний процесуальний кодекс, Кодекс кримінальних проступків і Закон України «Про запобігання правопорушенням» тощо. Тому недосконаліми залишаються як процесуальні, так і матеріальні правові засоби впливу на криміногенні фактори. [2, с. 102].

Незважаючи на те, що предмет регулювання закону не є безмежним, кількість запобіжних норм постійно зростає. Однак навіть побіжний аналіз цих норм дає підстави для висновку про їх значну розпорошеність, неузгодженість і колізійність, невичерпність і певною мірою неадекватність суспільно-правовим реаліям та економічним, фінансовим, технічним й організаційним можливостям держави та суспільства, неповноту та неточність, відставання від реалій суспільного життя і запитів та очікувань населення щодо протидії злочинності, особливо з боку вразливих верств населення та щодо сімей, які перебувають у скрутному становищі. Важливу роль тут відіграє і легітимність підзаконних нормативно-правових актів, а так само можливість їх оперативного застосування, їх ефективність і доцільність у межах законодавчого поля.

Для забезпечення можливості прийняття справедливих і правних запобіжних правопорушенням законів потрібно створити таку методологію їх розроблення та затвердження, яка б не дозволяла законотворцям, а потім правозастосувачам ухвалювати свавільні рішення. Це завдання також перебуває у межах реалізації конституційної, судової та адміністративної реформ.

Література

1. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології : у 3-х кн. Кн. 1 / А.П. Закалюк. Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. – Київ : Ін Юре, 2007. – 423 с.
2. Кириков А.В. Проблемы правового обеспечения предупреждения преступлений / А.В. Кириков : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. – М., 2002. – 148 с.

Федоренко Т.В.

к.ю.н., доцент кафедри міжнародного приватного, комерційного та цивільного права Київського національного торговельно-економічного університету

ОСОБЛИВОСТІ ОФОРМЛЕННЯ СПАДЩИНИ В ЗОНІ АТО

На території України в зоні антитерористичної операції (АТО) відбуваються певні політичні процеси. Державні органи України, що знаходяться в зоні проведення АТО не мають змоги виконувати покладені на них зобов'язання, їх діяльність призупинено і сподіваємось, що тимчасово і це все скоро мине.

Але тим часом життя триває... Хтось, на жаль, помирає. Тож людям, яким і так не пощастило з усім тим безладом, що відбувається на сході нашої країни, будучи побитими горем втрати близької людини, доведеться долати труднощі і ще з одною проблемою, яка має суто юридичний характер, а саме – оформлення спадщини.

Навіть в мирний час оформлення спадщини – це процедура трудомістка, потребує витрат сил, часу і наявності спеціальних знань. А якщо спадкодавець проживав і помер у зоні АТО, то спадкоємці стикаються з нестандартною навіть для фахівців ситуацією.

Це пов'язано з тим, що всі документи, видані органами влади невизнаних республік, не мають юридичної сили ні в Україні, ні у світі. Нотаріуси, які відіграють ключову роль у процедурі оформлення спадщини, здебільшого покинули зону АТО, а ті, які продовжують провадити діяльність, не мають доступу до Державних реєстрів ще з червня 2014 року [1]. Тож, спадкоємцям із зони АТО доводиться знаходити легітимні шляхи вирішення питання оформлення спадщини.

Варто зазначити, що вирішенню питання спадкоємців із зони АТО була приділена велика увага законодавцем. Так, було прийнято ряд нормативних актів, таких як: наказ Міністерства юстиції України «Про невідкладні заходи щодо захисту прав громадян на території проведення антитерористичної операції» [1], Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території

України» [2], Закон України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» [3] та Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення реалізації права на спадкування» [4], якими тепер, зокрема, місцем відкриття спадщини вважається місце подання першої заяви спадкоємців. Тобто, спадкоємці можуть звернутися за власним бажанням до будь-якого нотаріуса на території України із заявою про прийняття спадщини. Нотаріус, на підставі такої заяви, заведе спадкову справу, яку, у свою чергу, зареєструє в Спадковому реєстрі. І таким чином, спадкоємець вступить в спадщину [4].

Але для того, щоб звернутись до нотаріуса із заявою про прийняття спадщини необхідно зібрати пакет відповідних документів, щоб мати підстави ініціювати відкриття спадкової справи. Ключовим документом для відкриття такої справи є свідоцтво про смерть спадкодавця. Для цього слід подбати про отримання довідки з медичної установи про смерть спадкодавця на території АТО та оформлювати свідоцтво про смерть вже в органах реєстрації актів цивільного стану на території України. Важливо простежити, щоб на довідці поставили українську печатку, інакше її не приймуть. Якщо ж довідку вже здано, і свідоцтво про смерть отримано на непідконтрольній території, то необхідно ініціювати судовий процес щодо встановлення факту смерті, що дозволить мати юридичну підставу для відкриття спадкової справи.

Важливо також діяти швидко: якщо протягом 6 місяців від дня смерті спадкодавця не встигнути подати заяву про прийняття спадщини, то вирішувати питання доведеться в судовому порядку.

Напевно, не існує такого законодавства, яке було б здатне передбачити та врегулювати всі можливі спірні випадки. Життєві ситуації набагато складніші та різноманітніші. Крім того, чинні норми права не адаптовано до умов воєнного часу. Однак кроки в напрямку врегулювання законодавства зроблено, і на цьому етапі вони якоюсь мірою полегшують життя деяким громадянам. Також, не зайвим було б внесення змін до законодавства в частині можливості продовження термінів для прийняття спадщини від спадкодавця, останнє місце проживання або нерухоме майно якого перебуває в зоні АТО.

Література

1. Про невідкладні заходи щодо захисту прав громадян на території проведення антитерористичної операції : наказ М-ва юстиції України від 17.06.2014 № 953/5.
2. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15.04.2014 р. 1207-VII.
3. Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції : Закон України від 02.09.2014 р. № 1669-VII.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення реалізації права на спадкування : Закон України від 12.02.2015 р. № 189-VIII.

Хромей В.В.

к.ю.н., ст. викладач кафедри загальноправових дисциплін
Київського національного торговельно-економічного університету

ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ЛЮДИНИ НА ПРАЦЮ

Світова практика не знає кращої і ефективнішої правової форми у трудових відносинах ніж трудовий договір. Однак, серед нових концепцій права на працю поширюється думка щодо його реалізації через цивільно-правову угоду.

Форма реалізації конституційного права людини на працю у статті 43 Конституції України не проголошена, тому це право може бути реалізоване і у формі трудового договору і шляхом укладення цивільно-правових угод. Як свідчить практика, з'ясування відмінностей цих форм реалізації конституційного права людини на працю має важливе юридичне і практичне значення.

Треба відмітити, що на практиці найпоширенішим терміном, під яким використовуються цивільно-правові угоди про працю є «трудова угода», використовуються також як: «договір виконання робіт», «договір підряду», «договір надання послуг».

Офіційне визначення трудового договору сформульовано у частині першій статті 21 Кодексу законів про працю України, відповідно до якої трудовий договір є угода між працівником і власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом чи фізичною особою, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, з підляганням внутрішньому трудовому розпорядку, а власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган чи фізична особа зобов'язуються виплачувати працівнику заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін [1].

З приводу цивільно-правових договорів, то відповідно до частини першої статті 837 Цивільного кодексу України за договором підряду одна сторона (підрядник) зобов'язується на свій ризик виконати певну роботу за завданням другої сторони (замовника), а замовник зобов'язується прийняти та оплатити виконану роботу [2].

Схожість між поняттями «трудоий договір» і «трудова угода» призводить до порушень в реалізації конституційного права людини на працю. Адже недобросовісний роботодавець, для виконання робіт, які входять до предмету регулювання трудовим законодавством і мають ознаки трудових відносин укладають не «трудоий договір», а «трудова угоду», як

різновид цивільно-правової угоди. Мета такої підміни як визначено вище: ухилення від сплати соціальних внесків, від встановлення соціальних і економічних гарантій визначених трудовим законодавством. Підписуючи «трудова угоду», особа не завжди усвідомлює, що підписує цивільно-правову угоду і позбавляє себе встановлених законодавством гарантій.

Перевагами трудового договору є те, що він врегульовує правовідносини, які мають стабільний характер, законодавство встановлює гарантії щодо його укладення, оплату за виконану роботу, термін роботи зараховується до трудового стажу, що дає право у старості на отримання пенсії. Працівникам встановлюється з урахуванням їх особистих інтересів обмеження щодо максимальної тривалості робочого часу, встановлюються різні види часу відпочинку, в тому числі оплачувані щорічні і соціальні відпустки (у зв'язку з вагітністю та пологами, по догляду за дитиною до 3 років та ін.). Обов'язками працівника є виконання певної трудової функції з додержанням режиму роботи, тобто він повинен прийти вчасно на роботу, не має права без поважних причин покидати місце роботи, при виконанні роботи керується вказівками роботодавця. Працівник повинен виконати певні норми виробітку встановлені на день, тиждень чи інший обліковий період. За порушення умов трудового договору працівник може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності у формі догани або звільнення.

Перевагами виконання роботи за цивільно-правовим договором є те, що виконавець сам організовує собі роботу, замовник встановлює лише вимоги щодо якості і строків виконання роботи. Виконавець може виконувати роботу, як особисто, так і передоручати її іншій особі. Виконавець самостійно визначає собі робочий час і час відпочинку. Цей договір може мати перевагу коли робота має короткотривалий, разовий характер.

Тому, для уникнення непорозуміння при оформленні на роботу громадяни повинні чітко з'ясувати укладають вони трудовий договір чи трудову угоду (цивільно-правову угоду).

Література

1. Кодекс законів про працю України // Офіц. портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08/page>
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – №№ 40–44. – Ст. 356.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Бєлова О.

к.ю.н., доцент кафедри міжнародного публічного права Київського національного торговельно-економічного університету

ПІДКУП ВИБОРЦІВ ЯК ВИБОРЧЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Підкуп виборців знаходиться в ряду правопорушень, найбільш небезпечних і таких, що завдають значної шкоди виборчим правовідносинам, оскільки зазіхає на свободу волевиявлення виборців, зневажає виборчі права громадян і порушує фундаментальні конституційні цінності та принципи народовладдя. В цілях протидії підкупу виборців законодавець встановлює різні види відповідальності за його вчинення: кримінальну, адміністративну, а також конституційно-правову.

На сьогодні підкуп виборців заборонений усіма виборчими законами: частиною чотирнадцятою статті 74 Закону про вибори народних депутатів України, частиною шостою статті 64 Закону про вибори Президента України, частиною четвертою статті 60 Закону про місцеві вибори.

Аналіз законодавства про вибори дозволяє дійти висновку, що законодавець розрізняє прямий і непрямий підкуп виборців і встановлює різні види відповідальності за його вчинення. Непрямий підкуп виборців як виборче правопорушення згідно із законодавством про вибори – це надання виборцям, закладам, установам, організаціям коштів або безоплатно чи на пільгових умовах товарів (крім товарів, що містять візуальні зображення найменування, символіки, прапора політичної партії, вартість яких не перевищує розміру, встановленого відповідним виборчим законом), послуг, робіт, цінних паперів, кредитів, лотерейних білетів, інших матеріальних цінностей, що супроводжується закликами або пропозиціями голосувати за або не голосувати за певну партію чи кандидата у депутати або згадуванням назви партії чи імені кандидата, і відбувається на етапі проведення передвиборної агітації.

Для настання конституційно-правової відповідальності за непрямий підкуп виборців вартісний розмір предмета підкупу виборців повинен перевищити три відсотки розміру мінімальної заробітної плати (згідно із Законом про вибори народних депутатів України) [3] і п'ять відсотків розміру мінімальної заробітної плати (згідно із Законом про місцеві вибори)

[6]. При цьому якщо товари, що розповсюджуються під час передвиборної агітації серед виборців чи в закладах, установах, організаціях, не містять візуального зображення назви, символіки, прапора партії, то незалежно від вартісного розміру такі товари можуть бути віднесені до предметів підкупу виборців. Під час проведення виборів Президента України вартісний розмір предмета підкупу виборців для настання конституційно-правової відповідальності значення не має.

Чинне законодавство про вибори передбачає за непрямий підкуп виборців лише оголошення кандидату або партії попередження (пункти 1, 2 частини другої статті 61 Закону про вибори народних депутатів України, пункти 1, 2 частини третьої статті 56 Закону про вибори Президента України, частина 7 статті 47 Закону про місцеві вибори) [3, 4, 6].

Вважаємо такий захід конституційно-правового впливу за непрямий підкуп виборців як попередження кандидата або політичної партії є недостатнім і неефективним. Крім того, законодавчі дефекти, що виражаються в недостатній формалізації і конкретизації складу підкупу виборців як підстави для конституційно-правової відповідальності, також призводять до скоєння правозастосовних помилок при кваліфікації цього діяння в якості виборчого правопорушення.

Прямий підкуп виборців є злочином, передбаченим частиною другою статті 160 Кримінального кодексу України. Законом України від 14 жовтня 2014 року № 1703-VII «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за порушення виборчих прав громадян» посилено кримінальну відповідальність за підкуп виборця, учасника референдуму [5]. Необхідно відзначити, що оновлене кримінальне законодавство передбачає відповідальність не тільки осіб, які намагались або здійснили підкуп виборців, але й виборців, які прийняли пропозицію, обіцянку або одержали для себе або третіх осіб неправомірну вигоду за вчинення чи невчинення будь-яких дій, пов'язаних з безпосередньою реалізацією ними свого виборчого права. Санкції щодо цих осіб передбачені частиною першою статті 160 Кримінального кодексу України [2].

Підсумовуючи вищезазначене, можемо дійти висновків, що підкуп виборців за родовою приналежністю об'єкта делікту може відноситися до кримінального злочину (якщо містить кваліфікуючі ознаки для складів злочинів, передбачених статтею 160 Кримінального кодексу України) [2] або до адміністративного правопорушення, відповідальність за вчинення якого встановлена Кодексом України про адміністративні правопорушення (стаття 212-10) [1], або до виборчого правопорушення, що тягне застосування заходів конституційно-правової властивості.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Про вибори народних депутатів України. Закон України від 17.11.2011 № 4061-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>
4. Про вибори Президента України : Закон України від 05.03.1999 № 474-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/474-14>
5. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за порушення виборчих прав громадян : Закон України від 14.10.2014 №1703-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1703-18>
6. Про місцеві вибори. Закон України від 14.07.2015 №595-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/595-19>

Братко І.В.

к.ю.н., доцент кафедри міжнародного публічного права
Київського національного торговельно-економічного університету

ПРАВА ЛЮДИНИ – ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Про юридичну природу, становлення та розвиток інституту прав людини у міжнародному праві написано та сказано багато. Характеристика прав людини органічно доповнюються ще одним вагомим фактором – сталим розвитком суспільства. Досягнення сталого розвитку неможливо без вирішення соціальних проблем, що напряду пов'язані з людиною, з її інтересами, свободами та потребами. Саме тому сталий розвиток можна визначити як невід'ємний компонент захисту прав людини, що спирається на фундаментальні права людини та ефективне функціонування міжнародно-правової системи гарантій дотримання прав людини.

Сучасне міжнародне право визначає права людини як предмет турботи міжнародного співтовариства. Національні інститути та механізми

захисту прав людини доповнюються міжнародно-правовими нормами та механізмами. У першу чергу це говорить про взаємозв'язок між правами людини та суспільством та про визначальну роль прав людини у забезпеченні сталого розвитку кожної держави та міжнародного співтовариства загалом.

У 90 роках ХХ століття поняття сталого розвитку суспільства та людського розвитку широко обговорювалось в рамках практичної діяльності ПРООН. Ця міжнародна організація системи ООН починаючи з 1990 року систематично оприлюднює свої дослідження у цій сфері міжнародних суспільних відносин.

У Доповіді про людський розвиток ПРООН 1994 року визначається, що «сталий розвиток являє собою такий розвиток, що призводить не лише до економічного росту, а також до справедливого розподілу його результатів та відновлює навколишнє середовище, а не знищує його, підвищує відповідальність людей, а не перетворює їх на бездушних виконавців. Такий розвиток приділяє першочергову увагу бідним людям, підвищуючи їх можливості та забезпечує їм участь у прийнятті рішень, які впливають на їх життя. Такий розвиток – розвиток для людей, для природи, для збільшення кількості робочих місць та покращення положення жінок у суспільстві» [1, 10].

У сучасній науковій літературі широко обговорюються питання необхідності формування норм міжнародного права у сфері сталого розвитку та забезпечення права на розвиток [2, 3]. Рекомендаційні акти міжнародних організацій та документи, прийняті в рамках роботи міжнародних конференцій та зустрічей на високому рівні, містять базові принципи та концептуальні підходи до переходу до гармонійного та збалансованого розвитку суспільства, що мають вирішити глобальні проблеми сучасності. Прикладами прийняття та застосування таких міжнародних документів можуть слугувати Декларація про право на розвиток 1986 року, Декларація тисячоліття ООН 2000 року, Стокгольмська конференція ООН з навколишнього середовища 1972 року, Копенгагенська декларація про соціальний розвиток 1995 року тощо.

Глобальні проблеми сучасності розглядались на черговій Міжнародній конференції з проблем сталого розвитку (Ріо+20), що відбулась у 2012 у Ріо-де-Жанейро. За результатом цієї третьої конференції її учасники прийняли документ під назвою «Майбутнє, якого ми прагнемо» [4]. У цьому документі зроблено неутішну оцінку досягнутого прогресу у вирішенні проблем сталого розвитку. Утім, найважливішим результатом цієї конференції стало визнання країнами концепції сталого розвитку та її принципів у якості ідеологічної основи реалізації національних політик державного розвитку кожної країни.

Зарубіжні та вітчизняні правознавці вказують на те, що права людини з позиції загальної теорії права та філософії права являються одним з видів загального права, що закріплюються у соціальних нормах та відображається у позитивному праві, що на нашу думку дає змогу стверджувати, що соціальна складова міжнародного розвитку найточніше відображається у міжнародному праві прав людини як провідної галузі міжнародного права [5, С. 74].

На сьогодні поняття «права людини» у контексті сталого розвитку отримали детальну розробку та розширення змісту, що вкладається у це поняття. В рамках діяльності міжнародних організацій у сфері розвитку до всіх компонентів сталого розвитку широко застосовуються такі похідні поняття як «людський розвиток», «людський вимір», «показники людського розвитку», що нерозривно пов'язані з правами людини.

За визначенням ПРООН «Людський розвиток – це процес забезпечення людей більш широким вибором. Принципово, що цей вибір може бути безкінечним та змінюватись у часі. На всіх рівнях розвитку головними аспектами людського розвитку являється можливість прожити довге та здорове життя, набути знання, мати доступ до ресурсів, необхідним для гідного рівня життя. У випадку якщо не має доступу до цих основних можливостей вибору, у людини не має доступу і до інших можливостей» [6, с. 10]. Як зазначено Доповіді про людський розвиток ПРООН 1990 року, розвиток людини представляє собою процес розширення свободи людей жити довгим, здоровим і творчим життям, та на здійснення інших цілей, які, на їхню думку, мають цінність; активно брати участь у забезпеченні справедливості та стійкості розвитку на нашій спільній планеті. [6, с. 10-11]

Системний взаємозв'язок та взаємовплив між компонентами сталого розвитку та людським розвитком дозволяє встановити ті визначальні права людини, що залежать від розвитку міжнародної спільноти та розширення цих прав на вимогу сьогодення. При цьому людський розвиток декларується не тільки як покращення добробуту людей, але й досягнення задовільного стану охорони здоров'я, доступ до початкової освіти, збереження навколишнього середовища, забезпечення свободи дій і слова, а також забезпечення можливостей для формування інших умов соціально-економічного розвитку.

У світлі цих визначень, що демонструє багатогранність поняття «людський розвиток», можемо виділити три базові компоненти: 1) добробут як реалізація права на гідне життя та доступ до благ та природних ресурсів; 2) забезпечення прав та свобод людини; 3) досягнення соціальної справедливості.

Висновки. Положення галузі міжнародного права, що визначають права людини, застосовуються до всіх компонентів сталого розвитку, до всієї системи взаємозв'язків між екологічним, економічним та соціальним компонентами розвитку кожної країни та суспільства загалом.

Дотримання прав та основних свобод людини – одне з умов сталого розвитку. На підставі Декларації про права людини та Декларації про право на розвиток 1986 року розроблено та прийнято низку документів, що забезпечують багатоаспектний процес забезпечення прав людини та впливають на соціально-економічний розвиток держав. У сучасному світі поступово відбувається формування інститутів міжнародного права у сфері забезпечення людського розвитку, що спираються на класичне уявлення про права людини, проте, декларування цих прав розширюється, включаючи до прав людини такі категорії, як право на гідне життя, право на задоволення духовних потреб та право на розвиток людини як особистості.

Література

1. Human Development Report 1994 // New York, Oxford, Oxford University Press 1990 [Електронний ресурс]. – Назва з екрана. – Режим доступу : http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_no_stats.pdf
2. Актуальные проблемы современного международного права: материалы XII ежегодной международной научно-практической конференции, посвященной памяти профессора И. П. Блищенко : в 2 ч. / отв. ред. А.Х. Абашидзе. Москва, 12–13 апреля 2014 г. – Москва : РУДН, 2015. Ч. I. – 564 с.
3. Сталий людський розвиток: забезпечення справедливості: Національна доповідь / кер. авт. колективу Е.М. Лібанова / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи. – Умань : Видав.-поліграф. центр «Візаві», 2012. – 412 с.
4. Офіційний сайт United Nations Conference on Sustainable Development (Rio+20), Резолюція ГА ООН А/RES/66/288 від 11 вересня 2012 року «Майбутнє, якого ми прагнемо» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uncsd2012.org/>
5. Мингазов. Л.Х. Права человека в российском и международном праве. Ч.1. Права человека: теоретические основы / Л.Х. Мингазов. – Казань : Изд-во Казанского университета, 2012. – 421 с.
6. Human Development Report 1990 // New York, Oxford, Oxford University Press 1990 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr1990>

ПРЕВЕНТИВНА СТРАТЕГІЯ У МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІЙ БОРОТЬБІ З ТЕРОРИЗМОМ ЯК ЧИННИКОМ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У ХХІ ст. глобалізацію небезпідставно названо «стрижневою проблемою, яка виражає основний напрямок розвитку світу» [2, с. 7], оскільки вона суттєво впливає на міжнародні процеси, і цей вплив не є виключно позитивним. У взаємозалежному світі перед державами гостро стоять проблеми, пов'язані з виживанням та розвитком, і сучасна парадигма глобальної безпеки має всеосяжний характер, інкорпоруючи можливості подолання широкого спектру безпекових загроз. Одна з них – тероризм, який загрожує як виживанню людства, так і економічному, науково-технічному, культурному розвитку тощо. Водночас він значною мірою обумовлений процесами глобалізації, що має бути враховано з метою вироблення дієвої стратегії боротьби з тероризмом у міжнародно-правовій сфері. Зважаючи на активність тероризму у світі, потреба у такій стратегії є вкрай актуальною. З урахуванням цього, на нашу думку, заслуговує на значну увагу розгляд загальносвітової проблеми тероризму та шляхів міжнародно-правової боротьби з ним крізь призму глобалізаційних процесів.

У цьому контексті тероризм постає як прояв конфліктності, кризи у суспільних відносинах у політичній, економічній, соціальній, релігійній, культурно-ідеологічній, духовній та інших сферах. На конфліктологічний вимір тероризму слушно вказали деякі українські та іноземні вчені: А.В. Антипенко, В.Ф. Антипенко, М. Дефлем, І.В. Манацков, В.Є. Петрищев, А.К. Турганбаєв, Дж. Френкс. При цьому А.В. Антипенко, В.Ф. Антипенко, В. Бенедек, В.В. Лунєєв, Р. Мані наголосили на тісному зв'язку між вадами глобалізації та тероризмом, який, зокрема, виникає в умовах порушення принципів рівності та справедливості, невирішеності глобальних проблем. Зважаючи на це, для ефективної боротьби з ним потрібна превентивна стратегія, яка ґрунтується на виявленні та усуненні усього спектру потенційних чинників терористичного конфлікту (це також нейтралізує суспільні чинники, які вже трансформувалися у терористичне насильство). На нашу думку, у рамках Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) доцільно дослідити детермінованість тероризму у контексті глобалізації, на підставі чого можливо прийняти, як доповнення Глобальної контртерористичної стратегії ООН, Програму подолання корінних причин міжнародного тероризму, спрямовану на його глобальну загальносоціальну

профілактику. У ширшому контексті необхідним, на нашу думку, постає зміцнення та розвиток у міжнародному праві концепцій справедливості та рівності у міжнародних відносинах, діалогу між цивілізаціями, культури миру, соціальної толерантності та безпеки людини як засобу ефективної глобальної протидії потенційним та існуючим проявам тероризму.

Зокрема, важливе значення має документ «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року», прийнятий 25 вересня 2015 р. У ньому держави-члени ООН висловили рішучість сприяти побудові «справедливого» суспільства, в якому «немає місця ... насильству», й визначили 17 цілей та 169 задач, що «забезпечують збалансованість усіх трьох компонентів сталого розвитку: економічного, соціального та екологічного» [3, с. 2, 1]. Він оцінений як «безпрецедентний» акт, спрямований, зокрема, на те, щоби «покласти край убогості» та «боротися з нерівністю» [4, с. 1]. Отже, концепція сталого розвитку, як слушно вказав Генеральний секретар ООН, матиме «довгострокові наслідки для усунення однієї з ключових умов, що сприяють поширенню тероризму» [1, с. 12].

Таким чином, превентивна стратегія є важливим засобом підвищення ефективності міжнародно-правового регулювання глобальної боротьби з тероризмом.

Література

1. Доклад Генерального секретаря ООН «Деятельность системы Организации Объединенных Наций по осуществлению Глобальной контртеррористической стратегии Организации Объединенных Наций». Док. ООН A/68/841 от 14 апр. 2014 г. [Электронный ресурс]. – 159 с. – Режим доступа : <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N14/299/31/PDF/N1429931.pdf?OpenElement>.
2. Лунеев В.В. Эпоха глобализации и преступность [Текст] / В.В. Лунеев ; Ин-т государства и права РАН. – М. : Норма, 2007. – 272 с.
3. Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН 70/1, от 25 сент. 2015 г. «Преобразование нашего мира: Повестка дня в области устойчивого развития на период до 2030 года». Док. ООН A/RES/70/1 [Электронный ресурс]. – 44 с. – Режим доступа: <http://daccess-ods.un.org/TMP/8364183.30669403.html>.
4. United Nations sustainable development summit 2015, 25–27 September. Historic new sustainable development agenda unanimously adopted by 193 UN members : press release [Electronic resource]. – 3 p. – Access mode : https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/8371Sustainable%20Development%20Summit_final.pdf.

Гончарова Ю.А.

ст. викладач кафедри міжнародного публічного права Київського національного торговельно-економічного університету,

Панфілова Ю.М.

к.ю.н., доц., доцент кафедри міжнародного публічного права Київського національного торговельно-економічного університету

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ДОГОВОРАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Забезпечення рівних прав і можливостей для жінок та чоловіків визнано одним із пріоритетних напрямків діяльності урядів більшості демократичних держав світу. Гендерна рівність визнається міжнародною спільнотою як цінність, якої слід досягнути задля справедливості та суспільного розвитку. На універсальному рівні, в рамках Організації Об'єднаних Націй, протягом останніх 70 років було прийнято більше 100 нормативно-правових актів, які, в тій чи іншій мір, пов'язані з забезпеченням реалізації принципу гендерної рівності.

На регіональному рівні, слід відзначити діяльність Європейського Союзу, який не тільки регламентує такий принцип, але й активно забезпечує його реалізацію в процесі прийняття важливих політичних рішень ЄС. В спеціальній публікації «Гендерна рівність у Європейському Союзі» зазначено, що рівне ставлення до чоловіків і жінок було одним з основних принципів ЄС із моменту його створення, і принцип гендерної рівності займає центральне місце у всій його діяльності [1]. Вперше ідея рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків була зафіксована у Римських договорах 1957 р. Зокрема, ст. 119 забезпечує рівну оплату праці за рівноцінну роботу чоловікам та жінкам. Статтею 2 Маастрихтського договору 1992 р. відзначено цінності, які характеризуються «плюралізмом, недискримінацією, терпимістю, справедливістю, солідарністю та рівністю жінок і чоловіків». У статті 3 зазначено, що ЄС бореться із соціальною маргіналізацією і з дискримінацією, сприяє соціальній справедливості та соціальному захисту, рівності жінок і чоловіків, солідарності поколінь та охороні прав дітей [2]. Амстердамський договір 1997 р. закріплює ідеї рівності між чоловіками і жінками щодо можливостей на ринку праці та стосовно ставлення на роботі (ст. 118), рівного ставлення до чоловіків і жінок стосовно працевлаштування і зайнятості, включаючи принцип рівної оплати праці за однакову роботу, забезпечення повної рівності між чоловіками і жінками у робочому житті (ст. 119) [3]. Стаття 21 Хартії основних прав ЄС 2000 р. регламентує заборону дискримінації на основі низки ознак, у тому числі, статі. При цьому, в статті 23 Хартії відзначається: «Рівність між чоловіками і жінками має бути забезпечена у всіх сферах, включаючи

зайнятість, роботу і заробітну плату. Принцип рівності не суперечить ідеї збереження або прийняття заходів, що передбачають особливі переваги на користь недостатньо представленої статі». Таким чином, мова йде про можливість прийняття так званих позитивних дій (affirmative actions), серед яких можуть бути і гендерні квоти [5]. Окрім цього, Лісабонська угода 2007 р. поряд із положеннями про гендерну рівність на ринку праці (ст. ст. 1 і 2) і боротьбу із дискримінацією на основі статі (ст. 5) регламентує заборону торгівлі людьми, зокрема, жінками і дітьми (ст.ст. 63, 69), а також подолання насильства у сім'ї. У Консолідованих версіях Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу 2010 р. відзначено: «Союз засновано на цінностях поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини, зокрема осіб, що належать до меншин. Ці цінності є спільними для всіх держав-членів у суспільстві, де панує плюралізм, недискримінація, толерантність, правосуддя, солідарність та рівність жінок і чоловіків». Також, Союз бореться проти соціального вилучення та дискримінації, підтримує соціальну справедливість та захист, рівність жінок і чоловіків, зв'язок між поколіннями, захист прав дитини. При цьому, у Положеннях загального застосування вказано: «У своїй діяльності Союз орієнтується на усунення нерівностей та сприяння рівності жінок та чоловіків» (ст. 8). Між тим, ст. 23 регламентує рівність жінок та чоловіків, яка повинна забезпечуватися в усіх сферах, включаючи працевлаштування, працю та її оплату. А ст. 21 («Недискримінація») забороняється будь-яка дискримінація за будь-якою ознакою, такою, як стать, раса, колір шкіри, етнічне чи соціальне походження, генетичні риси, мова, релігія або переконання, політичні або будь-які інші погляди, належність до національної меншини, власність, походження, фізична або розумова недієздатність, вік або сексуальна орієнтація [4].

Окрім того, низка резолюцій Європейського Парламенту та директив і резолюцій Ради ЄС містять інформацію про потреби гендерних перетворень і визначають норми стосовно їх забезпечення. Європейським Парламентом та Радою ухвалюються заходи з метою забезпечення застосування принципу рівних можливостей та рівного ставлення до жінок та чоловіків у питаннях працевлаштування та зайнятості, включаючи принцип рівної оплати за однакову роботу або за роботу, що має однакову вартість. Таке ухвалення відбувається після проведення консультацій з Економічно-соціальним комітетом [5].

Література

1. Gender Equality in the European Union. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011. – P. 4.

2. Договір о Європейському Союзі (Маастрихт, 7 лютого 1992 року) // http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_029
3. Treaty of Amsterdam, signed in Amsterdam on 2 October 1997 // <http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>
4. Charter of Fundamental Rights of the European Union (2000/C 364/01) // Treaty Official Journal of the European Communities. – 18.12.2000. – 22 p. – http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf
5. Мельник Т.М. Творення суспільства гендерної рівності: міжнародний досвід. Закони зарубіжних країн з гендерної рівності / Т.М. Мельник. – 2-ге вид., допов. – Київ : СтилоС, 2010. – С. 66–68.

Гурін К.С.

к.ю.н., ст. викладач кафедри міжнародного публічного права
Київського національного торговельно-економічного університету

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВО НА ЗДОРОВ'Я В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Актуальність питання здоров'я у порядку денному міжнародної спільноти особливо підкреслюється, серед іншого, таким програмним документом як Декларація тисячоліття ООН 2000 р. Глави держав та урядів, що підписалися, поставили перед собою вісім завдань, які безпосередньо стосуються проблеми забезпечення здоров'я людини [1].

Знаково, що у вказаній вище Декларації, глави держав та урядів заявили, що окрім індивідуальної відповідальності перед власними суспільствами, вони несуть «колективну відповідальність» за утвердження принципів людської гідності, справедливості та рівності на глобальному рівні, відповідальність «перед всіма жителями Землі». Ми бачимо, таким чином, що у процесі вирішення глобальних проблем сучасності, які стосуються «людського виміру», намітилося спрямування до наднаціональності, а не просто тенденція до інтернаціоналізації питання.

Міжнародно-правовою основою права на здоров'я є «право кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я» (курсив наш. – К. Г.) [2], закріплене в ст. 12 Міжнародного пакта про економічні, соціальні та культурні права 1966 р., нормативні витоки якого містяться в Загальній декларації прав людини 1948 р., і підтвердження якого знаходимо у ряді регіональних актів з прав людини, як-то: Європейській соціальній хартії 1961 р., Додатковому протоколі до Американської конвенції про права людини в сфері економічних, соціальних і культурних прав 1988 р. тощо.

Аналізуючи останні здобутки науки міжнародного права в сфері права на здоров'я, можна відзначити, що у фокусі наразі перебувають також *особисті (індивідуальні) права людини*, навіть у контексті глобальних епідемій, а саме право на здоров'я розуміють як систему зобов'язань, встановлених правовим актом або договором, що забезпечують реалізацію заходів з охорони здоров'я, або іншими словами, що забезпечують право на охорону здоров'я кожної людини [3].

У подібному визначенні права на здоров'я зберігається тенденція відносити право людини на здоров'я до другого покоління прав людини, тобто до так званих позитивних прав, які передбачають як необхідну умову їхньої реалізації активну діяльність кожної окремої держави з розробки та втілення соціальних програм, ведення всебічної практичної роботи державних органів та установ.

До так званих колективних прав (третього покоління прав людини) традиційно відносять, наприклад, права національних меншин, право на здорове навколишнє природне середовище або на соціальний та економічний розвиток [4]. Вони мають подвійну природу, адже їх можна назвати і правами людини (індивідуальними правами), так і правами народів або інших соціальних груп, або колективів. Характерною їхньою особливістю є, перш за все, те, що вони можуть реалізовуватися не стільки окремою людиною, скільки колективом, спільнотою.

На нашу думку, на сьогодні доцільно концептуально розглядати здоров'я як колективну цінність всього людства, що забезпечує його виживання. Однак вказана цінність поступово вичерпується, втрачає свою якість, у тому числі через стрімке погіршення стану навколишнього середовища, незадовільний стан медичного обслуговування у більшій частині світу, появу нових епідемічно небезпечних інфекцій, неналежну якість продуктів харчування тощо. Проблема каталізується процесами, що супроводжують глобалізацію, в тому числі посиленою внутрішньою та зовнішньою міграцією.

Вказані міркування підштовхують нас висунути пропозицію науковій спільноті розглянути право на здоров'я як індивідуально-колективне, таке, що має змішану природу: тобто як право, яке належить кожній окремій людині, і як колективне право усього людства.

Такий доктринальний підхід до розуміння загального права на здоров'я, на нашу думку, у перспективі дозволить визначити його мінімальний нормативний зміст, єдиний набір зобов'язань для всіх держав світу. Адже відомо, що право на здоров'я включає в себе як права суто зі сфери охорони здоров'я, так і права, які забезпечують здоров'я людини. Це доволі

широкий спектр прав, який охоплює і «вихідні детермінанти здоров'я», наприклад, доступ до безпечної питної води, достатню наявність безпечних харчових продуктів, здорові виробничі та екологічні умови, доступ до інформації в сфері охорони здоров'я тощо, як це встановив Комітет ООН з економічних, соціальних та культурних прав у своїх зауваженнях загального порядку про право на здоров'я 2000 р. [5].

Будучи закріпленим у міжнародних правових актах у вказаному вище розумінні, таке право може стати інструментом підвищення загального рівня життя в усьому світі і забезпечення виживання людської спільноти. Ми переконані, що цьому сприятиме як поступовий рух до наднаціональних структур у міжнародних відносинах, так і посилення ролі громадянського суспільства та громадської думки на міжнародній арені.

Література

1. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций : принята резолюцией 55/2 Генеральной Ассамблеи от 8 сентября 2000 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/summitdecl.shtml
2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 16 грудня 1966 р. : ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII (2148-08) від 19.10.1973 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042?nreg=995_042&find=1&text=%E7%E4%EЕ%F0%EЕ%E2&x=0&y=0#w11
3. Див., наприклад, Сильченко Н.П. Международно-правовые механизмы обеспечения права на охрану здоровья в контексте эпидемий, представляющих глобальную угрозу : автореф. дисс. на соиск. уч. степ. к.ю.н. : спец. 12.00.10 «Международное право. Европейское право» / Н.П. Сильченко. – М., 2012. – С. 17.
4. Баймуратов М.А. Международное публичное право : учебник / М.А. Баймуратов. – 2-е изд., перераб. и доп. – Х. : ООО «Одиссей», 2007. – С. 316.
5. Право на здоровье : Информационный бюллетень ВОЗ №°323, Ноябрь 2013 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs323/ru/>

ТОРГОВЕЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ФУНКЦІЯ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА

За тривалий період свого існування інститут торгових місій та представництв отримав широке визнання. Функції, повноваження та інституційних характер цієї служби з часом змінювався відповідно до нових умов міжнародних відносин, розвитку зовнішньоекономічних зв'язків держав та ведення бізнесу.

Діяльність сучасних торговельних представництв базується на чотирьох китах. Найпершим і найголовнішим завданням, яке постає перед торговельним представництвом, є сприяння торгівлі, а також залучення іноземних інвестицій. Із середини 80-х рр. ХХ століття серед завдань також з'явилося налагодження зв'язків, залучення широкого кола зацікавлених осіб до торгівлі, інвестування, обміну технологіями, іншими словами, це – розвиток публічно-приватної співпраці та проведення своєрідних агітаційних кампаній як у країні перебування, так і в акредитуєчій країні. Третє завдання полягає у поширенні інформації про свою країну, створення іміджу країну, а також розвиток туризму, програм обміну, організація виставок та ярмарок. Відносно новим аспектом стало ведення регуляторної політики, запровадження якої було спричинене заснуванням Світової організації торгівлі у 1995 році [1].

Нагадаємо, що в Україні інститут торговельних представництв у 1994 році було замінено на торговельно-економічні місії (далі – ТЕМ) у складі дипломатичних представництв, які «представляли та захищали у державі перебування інтереси України в галузі зовнішньоекономічної діяльності» [2]. За певних обставин у 2010 році цей інститут взагалі було скасовано, а виконання функцій вищевказаних органів було покладено на економічні відділи при дипломатичних представництвах України за кордоном. Основною причиною такого рішення було дублювання функцій економічних радників та дипломатичних представництв та ТЕМ, які на той час теж входили до складу дипломатичних представництв [3, с. 248].

Положення про торговельне представництво України за кордоном, яке втратило чинність на підставі Указу Президента № 200/94 від 30 квітня 1994 року, та Положення про торговельно-економічну місію у складі закордонної дипломатичної установи України, яке втратило чинність на підставі Указу Президента №522/2010 від 08 квітня 2010 року, нормативно закріплювали завдання та функції покладені на відповідні органи

зовнішніх зносин, які фактично залишались незмінними. Таким чином, проаналізувавши статтю 4 Положення про торговельно-економічну місію у складі закордонної дипломатичної установи України, яка визначає завдання вказаних органів, можна виокремити декілька основних функцій, які покладаються на ТЕМ, серед яких варто виокремити торговельно-політичну, оперативну та інформаційну [4, с. 125].

Розглянемо детальніше торговельно-політичну функцію, у рамках якої ТЕМ, по-перше, вивчає загальний стан економіки, тенденції розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, кон'юнктуру ринку товарів та послуг, досвід стимулювання інвестиційної діяльності в державі перебування; по-друге, розробляє пропозиції щодо підвищення ефективності торговельно-економічних зв'язків України з державою перебування; по-третє, здійснює заходи щодо захисту інтересів України, прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності України у державі перебування, сприяє налагодженню та розвитку прогресивних форм співробітництва, проведенню переговорів, експертиз, укладанню контрактів, а також встановлює контакти з державними установами, організаціями, суб'єктами підприємницької діяльності держави перебування [2].

Очевидно, що реалізація торговельно-політичної функції становила основну частину роботи ТЕМ, які сприяли захисту національних інтересів, розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, залученню іноземних інвестицій, виходу національних суб'єктів підприємницької діяльності на світові ринки.

Література

1. Rana K. Economic Diplomacy: India's Experience. – Jaipur. : CUTS, 2011. – Р. 3–25
2. Указ Президента України Про Положення про торговельно-економічну місію у складі закордонної дипломатичної установи [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/200/94>
3. Сагайдак О.П. Дипломатичне представництво: організація і форми роботи : навч. посіб. / О.П. Сагайдак, П.Д. Сардачук. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ : Знання, 2008. – 295 с.
4. Гуменюк Б.І. Основи дипломатичної та консульської служби : навч. посіб. / Б.І. Гуменюк. – Київ : Либідь, 2004. – 248 с.

Науковий керівник Мацко А.С., к.ю.н., проф.

Deshko L.M.

Associate Professor, Head of International Public Law Department Kiev
National University of Trade and Economics

THE RIGHT TO A FAIR TRIAL AND JUSTIFICATION OF COURT'S DECISION

Ensuring and securing the human rights and liberties of the citizen is the key priority of the state. At the same time, cases against Ukraine examined by the European Court of Human Rights (from now on – ECtHR) for the period of time from 2006 to September of 2015, provide the evidence of a growing number of decisions adopted by the courts of Ukraine that are not in compliance with the requirements of justification. Accordingly, ECtHR upholds violations made by Ukraine of the para 1 Chapter 6 of Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (from now on – CPHRFF). It is due to the shortcomings of the current legislation of Ukraine and deficiencies in the practice of its application and also, as noted by the courts of Ukraine, ‘to ambiguous application of the provisions of CPHRFF, decision of the European Court of Human Rights, as a part of the national legislation of Ukraine according to the provisions of Article 9 of the Constitution of Ukraine by national courts’.

Above mentioned proves that the topic that has been chosen for this study is relevant and important to investigate.

Though, in the case of ‘Kyznetsov and other against Russian Federation’ from 11 of January 2007 neither the district nor the regional courts provided justification for their rejection of the evidence provided by the claimants – witnesses of a conversation in which Mr Kyznetsov, the Head of the Commission and police officers participated, and who provided testimonies that were not in contradiction with each other on the subject of the case.

ECtHR was struck by the inconsistency of the judges’ approach, who, on the one hand, admitted the fact that the chairman and his assistants arrived at the liturgy of claimants and that the meeting was suspended earlier, and, on the other hand, refused to recognize the connection between these two events, without offering any other explanation for the meeting being suspended earlier.

Their conclusion about the circumstances of the case creates an impression that the arrival of the chairman and the decision of the claimants to stop the liturgy had been just a coincidence. Such approach allowed the national courts to avoid taking into consideration the main point of the claimants’ complaint that states there were no other legal grounds neither for the chairman nor for the police officers to interfere into the liturgy process of the claimants.

So, the main issue raised by the violation of the claimants' rights – violation of their right to freedom of religion – was in this way put beyond the national courts' scope of consideration that in fact have refused to consider claimants' complaints (para 84).

Taking this into account, ECtHR has reached the conclusion that national courts did not fulfill their obligation to justify the grounds for their decision and did not prove that the parties' positions were heard during a fair trial and in compliance with the principle of equality. Thereby, ECtHR established the violation of the Article 6 of CPHRFF as having taken place (para 85 decision of ECtHR on the case of 'Kyznetsov and others against Russian Federation').

So, the court's decision is considered to be justified when it clarifies the grounds on which it was made.

The prejudiced decision provides the parties with the opportunity to appeal against it and to get it reviewed by the above standing authority (para 58 decision on the case of 'Seriavin and others against Ukraine' from 10 of February 2010). So, in the case of 'Hadgianastasiy against Greece' from 16 of December 1992 the claimant was not able to identify the grounds on which the Military Court of Appeal made its judgment. He filed a complaint noticing that he had no opportunity to specify his cassation complaint. On 18 of July 1986 the Court of Cassation recognized his arguments as too general and left his complaint without examination on the base of non-cognizability. In this case the court's decision that was announced by the Head of the Military Court of Appeal did not include any notion of the questions that found their place in the proceeding protocols, and is not based entirely on those same arguments and motives that is the decision of the Permanent Court of Air Force. As the claimant received the proceeding protocol only after sending a cassation appeal on the violation of procedural law, at that moment he did not possess the necessary information to specify his complaint.

Accordingly, ECtHR reached the conclusion that the right to protection was restricted in a way that the claimant did not have an opportunity for fair trial. Thereby, ECtHR stated the violation of para 3 of the Article 6 of the CPHRFF together with para 1 of the Article 6 of CPHRFF.

So, the decision of the court is justified if the court stated clearly enough the reasons and motives for its decision, which in its turn did not create difficulties to appeal against it.

In the case of 'Trofimchyk against Ukraine' from 28 of October 2010 ECtHR recognized no signs of injustice or prejudice in the courts' refusal to examine in detail the claimant's arguments about her persecution by her employer, as courts clearly stated that this evidence was entirely unjustified. Therefore ECtHR repeated that although para 1 of Article 6 of CPHRFF makes it obligatory to the courts to provide justification to their decisions, this may not

be interpreted in a way that each piece of evidence has to be responded to separately (para 55 decision on the case of ‘Trofimchyk against Ukraine’).

In the case of ‘Golovko against Ukraine’ ECtHR dismissed a part of the claim stating injustice and the outcome of the proceedings in too general terms as clearly unjustified considering that the claimant’s arguments were discerned by judicial bodies appropriately (para 44).

So, in cases where the conclusions of national courts are lacking accuracy and clarity regarding the parties’ arguments, but the proceeding in general is justified and consequences of evidence evaluation and application of judicial norms are in accordance to CPHRFF, then it is not possible to talk about the violation of Article 6 of CPHRFF.

Махмурова-Дишлюк О.П.

аспірантка кафедри міжнародного публічного права Київського національного торговельно-економічного університету

ПОНЯТТЯ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НА МОРІ

Збройний конфлікт – це збройна боротьба між державами або між державою та антиурядовими військовими формуваннями [1, с. 9].

Вперше термін «міжнародний збройний конфлікт» був застосований в Женевській конвенції 1949 року і, відповідно до якої міжнародними визнаються такі конфлікти, коли один суб’єкт міжнародного права застосовує збройну силу проти іншого суб’єкта.

Як відзначають Н. Арцибасов і С. Єгоров, ознака «збройний» характеризується застосуванням зброї проти іншої воюючої сторони, тому конфлікт неможливо назвати «збройним», якщо не застосовується зброя, тобто без цієї ознаки поняття «збройний конфлікт» втрачає свою специфіку [2, с. 33–32].

В.О. Боженко та М.В. Остроухов визначають міжнародному збройному конфлікту як суспільні відносини, що виникають між суб’єктами міжнародного права в період, коли одна сторона застосовує збройну силу проти іншої [3, с. 22; 4, с. 26].

Діяльність держав під час війни регулюється принципами та нормами, що відносяться до міжнародного права, яке застосовується в період збройних конфліктів і визначає припустимість засобів і методів ведення збройних конфліктів, забезпечує захист їх жертв, встановлює взаємовідносини між державами, що воюють, і такими, що не воюють. До збройних конфліктів на морі застосовуються загальні правила сухопутної війни.

Принципи захисту мирного населення та ведення збройних конфліктів на морі регламентуються міжнародно-правовими актами, а саме: Паризька декларація 1856 року «Про морську війну», Гаагські конвенції 1907 року, Лондонська декларація 1909 року «Про право морської війни», Лондонський протокол 1936 року «Про дії підводних човнів по відношенню до торгівельних судів», Женевська конвенція 1949 року і ряд інших угод. У 1994 році у порядку неофіційного кодифікування було прийняте Керівництво Сан-Ремо по міжнародному праву, вживаному до озброєних конфліктів на море, підготовлене групою фахівців з міжнародного права і військово-морських експертів, створеної Міжнародним інститутом гуманітарного права. Нормативні обмеження, що містяться в цих документах, торкаються методів (бомбардування морськими силами, застосування військово-морської блокади, здійснення захоплення торгових судів), а також засобів ведення військових дій на морі (підводні човни, морські міни і т.д.) [5, с. 301–304].

Однак попри велику чисельність міжнародно-правових актів які у тій чи іншій мірі відображають питання правової охорони мирного судноплавства існує багато фактів порушень військово-морськими силами воюючих держав інтересів мирного судноплавства, що ставило і ставить під загрозу життя мирних мореплавців. Це зумовлено тим що існує певна складність використання цих міжнародно-правових документів з причин їх великої чисельності та великим розкидом за часом їх прийняття, що в свою чергу потребує їх доопрацювання направлених на об'єднання та уніфікацію.

Література

1. Батрименко О.В. Особливості сучасних збройно-політичних конфліктів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / О.В. Батрименко. – Київ : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ, 2006. – 18 с.
2. Арцибасов И.Н. Вооруженный конфликт: право, политика, дипломатия / И.Н. Арцибасов, С.А. Егоров. – М. : Международные отношения, 1989. – 248 с.
3. Боженко В.А. Международно-правовые основы участия России в урегулировании вооруженных конфликтов на территории Содружества Независимых Государств: дис. канд. юр. наук: 12.00.10 / В.А. Боженко. – Москва, 2001. – 175 с.
4. Остроухов Н.В. Международно-правовые проблемы разрешения вооруженных конфликтов на постсоветском пространстве : дис. канд. юр. наук : 12.00.10 / Н.В. Остроухов. – Москва, 2005. – 238 с.

5. Міжнародне право : навч. посіб. / за ред. М.В. Буроменського – Київ : Юрінком Інтер, 2006. – 336 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри міжнародного публічного права Київського національного торговельно-економічного університету Ю.М. Панфілова.

Панфілова Ю.М.

к.ю.н, доц., доцент кафедри міжнародного публічного права Київського національного торговельно-економічного університету

СЕКТОРАЛЬНИЙ ПРИНЦИП ПОДІЛУ АРКТИКИ ЯК ОСНОВА ВИЗНАЧЕННЯ ЇЇ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ

Історичний процес заволодіння просторами Арктики супроводжувався юридичним оформленням, країнами регіону, приналежної їм частини континентів, земель, островів, архіпелагів, які омиваються акваторіями Північного Льодовитого океану, влада над якими спочатку здійснювалася лише де-факто. Таке оформлення виражалось у виданні кожною з держав, різних нормативних актів, що визначають національний статус конкретної території або правовий режим окремих видів діяльності в її межах. Найважливіший внесок у вивчення і освоєння просторів Арктики внесли Росія та Канада.

У юридичному плані заслуги СРСР і Канади в Арктиці полягають перш за все у відкритті та освоєнні багатьох арктичних просторів. Законодавство СРСР і Канади вже протягом багатьох десятиліть передбачає найбільш розроблені положення про особливі права арктичних держав в їх відповідних «полярних» секторах.

Секторальний принцип вперше був зазначений Департаментом внутрішніх справ Канади в 1904 р., коли було видано карту Канади, в якій західні і східні кордони Канади були позначені по 140 і 60 меридіанах відповідно, аж до Північного полюса [2]. У 1907 р. Канада приймає закон «Про північно-західні території», а в 1909 р. канадський сенатор П. Пуар'є виступив з публічною заявою про те, що арктичний басейн являє собою особливе системне ціле – обширне півколо, що становить природне продовження території арктичних держав, і тому логічно вважати, всі землі й острови цієї арктичної системи, частиною прибережних держав і розділити їх між цими державами [3].

У 1921 р. Канада оголосила, що всі землі і острови на північ від канадської континентальної частини, знаходяться під її суверенітетом, а в 1925 р. прийняла доповнення до закону про північно-західні території, в

якому заборонялось всім іноземним державам займатися будь-якою діяльністю в межах канадських арктичних земель і островів, без дозволу канадського уряду, що згодом у 1926 р. було підтверджено спеціальним королівським указом. [1, с. 12].

Таким же чином вчинив і СРСР, коли у 1926 р. було прийнято Постанову Президіуму ЦВК СРСР «Про оголошення територією Союзу РСР земель і островів, розташованих в Північному Льодовитому океані» [6, с. 242].

Сформульований у документах Канади та СРСР принцип урахування особливих прав та інтересів приарктичних держав в прилеглих до їх узбережжя арктичних просторах знайшов відображення в так званій секторальній теорії.

Як визначає доктрина «арктичний полярний сектор» – це простір, в межах встановлених ліній, проведених від Північного полюса до північних сухопутних кордонів цієї держави. Згідно з концепцією полярних секторів, вважається визнаним, що невід'ємною частиною території держави, узбережжя якої виходить до Північного Льодовитого океану, є землі, в тому числі землі островів, на північ від материкового узбережжя такої держави в межах сектора, утвореного даними узбережжям і меридіанами, що сходяться в точці Північного географічного полюса і проходять через західний і східний край такого узбережжя. У такому секторі відповідна арктична держава здійснює певну цільову юрисдикцію (перш за все, з метою захисту вкрай вразливого арктичного навколишнього середовища) [5].

У юридичній літературі в зв'язку з цим наголошується: «Основним принципом при вирішенні проблеми правового режиму Арктики слід вважати секторальний принцип» [7, с. 187]. Зазначений секторальний поділ Арктики в момент його здійснення не викликав будь-яких заперечень інших неарктичних держав і був де-факто прийнятий. Це фактичне визнання діяло до тих пір, поки розвиток науки і техніки не дозволив державам приступити до практичної розвідки і розробки природних ресурсів Арктики.

Конвенція ООН з морського права 1982 р. встановила територіальне море шириною до 12 миль, на яке, так само як і на повітряний простір над ним, на його дно і надра, поширюється повний суверенітет прибережної держави, і 200-мильну виключну економічну зону, яка відраховується від вихідних ліній, від яких відміряється ширина територіального моря. Дно морів та океанів і надра під ними, які не знаходяться під юрисдикцією прибережної держави, оголошуються спільною спадщиною людства, тобто всі держави світу мають рівні права на розробку їх природних ресурсів.

Однак якщо більш уважно ознайомитись з положеннями Конвенції ООН з морського права 1982 р., а саме ст. 234 [3], то можна побачити що дана Конвенція не тільки не заперечує секторального поділу Арктики, але й передбачає, що «прибережні держави мають право приймати і забезпечувати дотримання недискримінаційних законів і правил щодо запобігання, скорочення і збереження під контролем забруднення морського середовища з суден в покритих льодом районах ...». Як відомо, відмінною особливістю морів Північного льодовитого океану є відносно невелика глибина і та обставина, що води більшу частину року (до 9 міс.) вкриті непрохідними, для звичайних суден, льодами, що не дозволяє визначити, де закінчується суша і починається льодова поверхня океану. Тому концепція «арктичних секторів», яка отримала визнання на рівні норм звичаєвого міжнародного права, була переважаючою аж до початку практичної розвідки і розробки природних ресурсів Арктики. У цей момент (кінець XX ст.) підвищеною увагою починає користуватися концепція інтернаціоналізації Арктики.

Література

1. Kikkert P. Legal appraisals of Canada's Arctic Sovereignty: Key documents, 1905–56 / P. Kikkert, P.W. Lackenbauer // DCASS #2. – 2014. – 340 p.
2. Див. ICAO Doc. 9426-AN/924. С. I-2-3-6, п.п. 3.3.3; 3.3.3.1.
3. Конвенція ООН з морського права 1982 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_057
4. Копылов М.Н. О правовом режиме Арктики / М.Н. Копылов // Правовая инициатива. – № 12.– 2013.– С. 24–30.
5. Повал Л.В. Международно-правовые проблемы раздела экономических пространств Арктики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://regnum.ru/news/1449911.html>
6. Постановление Президиума ЦИК СССР «Об объявлении территорией Союза ССР земель и островов расположенных в Северном Ледовитом океане» (1926 г.) / Арктический регион: Проблемы международного сотрудничества : Хрестоматия в 3 томах / под общ. ред. И.С. Иванова. – Т. 3: Применимые правовые источники. – М. : Аспект Пресс, 2013. – С. 242-243.
7. Современное международное морское право. Режим вод и дна Мирового океана / отв. ред. М.И. Лазарев. – М., 1974. – С. 187.

Перепадя Ф.Л.
ст. викладач Маріупольського державного університету,
Чумичкіна Ю.М.
студентка 5 курсу, ОКР «Спеціаліст»
Маріупольського державного університету

РОЗВИТОК РЕКРЕАЦІЙНИХ КЛАСТЕРІВ В УКРАЇНІ

Актуальність теми обумовлена тим, що на сучасному етапі політичної, геополітичної та економічної кризи в Україні, як ніколи важливо активізувати усі ресурси для покращення стану економічного розвитку країни та залучення інвестицій. Наша країна має чудові краєвиди, усі ресурси для розвитку рекреаційного туризму, але ця сфера не має достатнього рівня державної підтримки та інструментів регулювання.

Державне регулювання туристичної сфери має на меті таку організацію туристичної діяльності, яка сприяла б:

– зростанню національного прибутку за рахунок туризму і розвитку національної індустрії туризму;

– розширенню сфери туристичної діяльності для урізноманітнення турпродукту, у тому числі шляхом залучення нових ресурсів і територій при одночасній спрямованості на стійкий розвиток національного туризму;

– задоволенню потреб населення в послугах туризму в необхідній кількості, обсязі та якості тощо[1].

Світова практика свідчить, що ідеальної формули, яка дала б можливість державі створити оптимальну структуру управління туристичною сферою, не існує. Вивчаючи принципи державного регулювання туристичної діяльності, можна виділити кілька характерних позицій, присутніх на світовому туристичному ринку в даний час:

– жорстке авторитарне управління всіма аспектами туризму в країні;
– об'єднання сфери туризму з суміжними галузями господарства в рамках комбінованого міністерства;

– м'які підходи до регулювання і координації туристичної діяльності органами національної туристичної адміністрації.

Аналізуючи нормативно-правову регуляцію стану галузі туризму в Україні, слід відзначити, що вона активізувалася лише протягом декількох останніх років. Законодавство України про туризм включає Конституцію України, Закон України «Про туризм» (1995 р.), інші законодавчі акти України, що видаються відповідно до них, міжнародні договори й угоди, у яких бере участь Україна.

Туризм – найдинамічніший сектор сфери послуг, особливий вид споживання матеріальних і духовних благ, послуг і товарів, що поступово виокремлюється в самостійну галузь господарства [2].

Враховуючи реалії в Україні час створити оптимальні, раціональні та вигідні для туристичного бізнесу нормативно-правові акти, постанови та закони для ведення туристичного бізнесу. Отже, всі зміни в суспільстві та економіці сьогодення повинні знаходити відображення у законодавстві України і втілюватись в життя через управлінські дії окремого міністерства туризму, або іншого спеціального органу управління при міністерствах економічного чи соціального блоку, який необхідно створити вже сьогодні.

Державне управління туристичною галуззю повинно спрямовуватись не лише на досягнення позитивного ефекту від реалізації функцій туризму та усунення можливих загроз для галузі, а й на оцінку рівня впливу відповідних чинників зовнішнього середовища, які в сукупності повинні створювати умови, сприятливі для розвитку туризму в Україні. Сучасні умови господарювання вимагають зважених управлінських рішень органів виконавчої влади не лише на загальнодержавному чи регіональному рівнях, а й на локальному. Органи, що повинні їх ухвалювати, можуть мати як державний так і недержавний статус, проте ефективна співпраця з ними допоможе здійснювати обмін досвідом, реалізувати спільні проекти, удосконалювати туристичну інфраструктуру. Від дієвості центрального виконавчого органу у туризмі, його організаційного забезпечення та туристичної політики, безпосередньо залежить ефективність функціонування туристичної галузі. Удосконалювати управління слід з урахуванням світового досвіду та специфіки розвитку туризму як у регіонах, так і в Україні загалом.

Література

1. Менеджмент в СПА и Wellness-индустрии // Школа массажа Карамелька [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://caramelca.ru/salon-krasoti/266-menedzhment-v-Spa-iwellness-industrii.html> (дата доступу 26.04.2016)
2. Усіна А.І. Проблеми та напрямки організації СПАтуризму / А.І. Усіна, І.В. Сегеда, І.С. Баландіна, Т.П. Кононенко // Коммунальное хозяйство городов. – 2011. – Вып. 98. – С. 428–433 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://khg.kname.edu.ua/index.php/khg/article/view/854/848> (дата доступу 26.04.2016)

Сахарук Т.В.
к.ю.н., Громадська спілка
«Мережа Глобального договору в Україні», Київ

СТВОРЕННЯ ДІАЛОГОВОЇ ПЛАТФОРМИ ДЛЯ БІЗНЕСУ, УРЯДУ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ГЛОБАЛЬНОГО ДОГОВОРУ В УКРАЇНІ

Глобальний договір – це ініціатива ООН, спрямована на сприяння соціальній відповідальності бізнесу та підтримку вирішення підприємницькими колами проблем глобалізації та створення стабільнішої та всеохоплюючої економіки. Дія Договору спрямована на залучення корпорацій до вирішення глобальних проблем цивілізації.

Основною ціллю діяльності Глобального договору є просування та впровадження десяти принципів у сфері прав людини, трудових відносин, охорони навколишнього середовища та боротьби з корупцією у бізнес-діяльність в усьому світі.

Значна роль серед усіх ініціатив ООН відводиться саме Глобальному договору тому, що вона спрямована передусім на бізнес, а бізнес вважається найбільшою рушійною силою для позитивних змін. Саме бізнес вириває людей з бідності та породжує процвітання [1]. Крім того, бізнес також має відповідати на економічні, екологічні та соціальні виклики.

Станом на сьогодні учасниками Глобального договору стали більш ніж 8000 компаній та більш 4000 інших учасників з понад 170 країн світу [2].

Історія Глобального договору в Україні розпочалася 25 квітня 2006 року, коли представництво ООН презентувало свою ініціативу представникам місцевого бізнесу, влади і громадянського суспільства. Тоді 34 організації стали членами Глобального договору. Протягом декількох років кількість учасників збільшилася до 263 [3]. Компанії, громадські організації, наукові спілки з усіх куточків України прагнули втілити запропоновані Глобальним договором принципи у свою діяльність і довести, що Україна є гідним сусідом європейським розвинутим країнам.

Найдієвішою силою Глобального договору слід визначити колективні дії, коли ділові кола мають змогу приймати безпосередню участь у вирішенні проблем глобалізації; коли приватний сектор разом з іншими соціальними учасниками може відіграти суттєву роль у становленні сталої та всеохоплюючої економіки.

Так, у сфері налагодження діалогу найбільш цікавим видається досвід Сербії, яка з 2008 року по сьогоднішній день збирає разом публічний та приватний сектори, та громадянське суспільство, створюючи умови

для співпраці через утворення спеціальних комітетів, діяльність яких спрямована на вирішення абсолютно конкретних питань. Серед таких комітетів можна виділити зокрема робочу групу в банківському та фінансовому секторі; робочу групу по боротьбі з корупцією (яка вплинула на розробку та прийняття закону про створення Національної антикорупційної агенції); робочу групу з розвитку національної стратегії КСО (яка суттєво вплинула на розробку національної стратегії КСО та плану дій), робочу групу зі сприяння розвитку інклюзивного простору для осіб з особливими потребами/інвалідів (яка суттєво вплинула на розробку законопроекту з трудоустрою та професійної реабілітації), тощо [4].

Будучи конкретними прикладами діалогу, такі зустрічі підвищили довіру серед усіх своїх учасників: публічного та приватного секторів та громадянського суспільства. Локальна мережа Глобального договору надала вільний доступ своїм учасникам до інформації про те які комітети та яким чином утворювалися, а також детальну інформацію про їхню діяльність та майбутні стратегії. Учасників спонукали вносити нові, іновачійні ідеї. Далі, така модель була перейнята всіма учасниками мережі локального договору, часто, навіть без укладання будь-яких формальних угод. Сьогодні досвід Локальної мережі Глобального договору Сербії запроваджується й в інших країнах. Цей досвід є вкрай важливим і для нашої країни.

Після найважчих для України останніх трьох років кризи та стану війни, мережа Глобального договору в Україні активізує свою діяльність. Основним завданням для розвитку мережі Глобального договору в Україні сьогодні є налагодження діалогу між бізнесом, урядом, місцевими органами управління та громадянським суспільством. Це платформа, на якій органи влади зможуть почути проблеми бізнесу, а бізнес зможе почути проблеми громадянського суспільства, а всі разом, загальними зусиллями, вивести країну з кризи.

Список використаних джерел

1. Сознательный капитализм. Компании, которые приносят пользу клиентам, сотрудникам и обществу / Джон Макки, Радж Сисодия ; пер с англ. А.Коробейникова. – М. : Манн, Иванов и Фербер, 2015. – 336 с. – С. 281.
2. UN Global Compact participants [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/participants>
3. UN Global Compact participants / Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.unglobalcompact.org/engage-locally/europe/ukraine>
4. Policy Dialogue: Guidelines for Local Network [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.unglobalcompact.org/engage-locally/manage/engagement>

ПРЕЗУМПЦІЇ ПРИНЦИПУ ДОБРОСОВІСНОСТІ В ПУБЛІЧНОМУ ПРАВІ

Загальновідомо, що презумпції виконують особливу функцію у процесі правового регулювання: вони допомагають з'ясувати роль та значущість інших правових приписів, знімають невизначеність і виступають зв'язуючою ланкою при застосуванні норм права [1, с. 1]. Принцип добросовісності в публічному праві є предметом наукових дискусій не одне століття. Підґрунтям зазначеного принципу є відома римському праву доктрина добросовісності (*bonafides*), яка протиставлена злому умислу (*dolusmalus*).

Добросовісність – це «відкрита» норма абстрактного характеру, яка наповнюється конкретним змістом унаслідок її застосування в певних обставинах; зазвичай вона не може бути визначена поза контекстом конкретних відносин. Інтерес до принципу добросовісності був поживлений посиленням на нього у рішенні Конституційного Суду України у справі про охоронюваний законом інтерес від 1 грудня 2004 р. № 18-рп/2004 [2, с. 13] та набув своєї кульмінації після прийняття Європейським судом з прав людини рішення у справі «Луценко проти України», яке набуло остаточної сили 19 листопада 2012 р. Природно, що концепція добросовісності зазвичай формується через систему судових рішень завдяки застосуванню судового розсуду. Ця давня римська традиція сьогодні характерна як для континентальних правових систем, так і для систем загального права [2, с. 16].

Добросовісність є однією із загальноправових засад. Довіра до законодавця є природною в умовах правової держави: державні органи знають, якого роду чесної гри очікують від них, і зазвичай діють відповідно до цього. Водночас, рівень сприйняття вимог принципу добросовісності вітчизняним правом є різним [2, с. 13]. Так, Цивільний кодекс України відносить добросовісність до загальних засад цивільного законодавства (п. 6 ч. 1 ст. 3), а Кодекс адміністративного судочинства України – до принципів оцінки рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень (п. 3 ст. 2), Конституція України забороняє недобросовісну конкуренцію (ч. 3 ст. 42 Конституції України), Закон України «Про рекламу» – недобросовісну рекламу (ст. 10).

Відтак, уточнення видів презумпцій добросовісності в публічному праві є актуальним та необхідним.

З огляду на ту роль, яку виконують презумпції у правовому регулюванні, можна стверджувати про їхній тісний зв'язок з принципами права. Багато дослідників схиляються до думки, що найбільш значущі презумпції навіть повинні розглядатися у якості правових принципів. При цьому критеріями оцінки значущості правової презумпції виділяють: 1) її здатність відображати сутність права у цілому чи окремій галузі; 2) розвиток змісту презумпції у нормах цієї галузі; 3) використання презумпції у якості орієнтиру для застосування та тлумачення правових норм [3, с. 250].

Аналіз точок зору науковців, практики Європейського суду з прав людини, Конституційного суду з прав людини дозволив уточнити види презумпцій добросовісності в публічному праві.

1. Презумпція конституційності закону
2. Презумпція добросовісності платника
3. Презумпція процесуальної добросовісності.

Література

1. Каранина Н.С. Правовые презумпции в теории права и российском законодательстве: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история правовых учений» / Н.С. Каранина. – М., 2006. – 18 с.
2. Погребняк С. Втілення принципу добросовісності в праві // Вісник Академії правових наук України. – 2007. – № 49. – С. 13–24.
3. Давыдова М.Л. Юридическая техника: проблемы теории и методологии : монография / М.Л. Давыдова; ГОУ ВПО «ВолГУ». – Волгоград : Изд-во ВолГУ, 2009. – 318 с.

Chentukov I.

postgraduate student of the International Economics Department
Mariupol State University

EUROPEAN INTEGRATION AND REGIONAL DEVELOPMENT

Integration development of the European Union experienced gradual transition through all the forms of regional integration from a free trade area to an economic and monetary union, practically following the classical scheme offered by B. Balassa [1]. Considering dynamic development of the geopolitical situation and enlargement of the EU, the implementation of regional policy is of

particular importance for the balanced and harmonious development of the continent. This policy is aimed at putting into effect the concept of «*Europe of Regions*» where region constitutes the most important reserve of internal cohesion of European integration. Alignment of the regional development levels requires the EU funds to be concentrated and used effectively. In order to optimize funding carried out through trust funds the EU adopted a system of regional identification (classification) (*Nomenclature of Territorial Units for Statistical Purposes, NUTS*). This system includes five levels with Levels 1–3 being regional units of regional statistics and Levels 4–5 being local units (*Local Administrative Units, LAUs*): NUTS I: major socio-economic areas; NUTS II: major areas of regional policy application; NUTS III: small regions, defined according to specific criteria (analytical or functional areas); NUTS IV (LAU I) determined for the following EU countries: Bulgaria, Czech Republic, Germany, Denmark, Estonia, Ireland, Greece, France, Cyprus, Lithuania, Luxembourg, Hungary, Malta, Poland, Portugal, Slovenia, Slovakia, Finland and United Kingdom; NUTS V (LAU II) covers about 120 thousand EU municipalities. The aforementioned regional levels are hierarchical; they are conditioned by population. According to the NUTS classification the territory of the EU is divided into 98 NUTS I, 276 NUTS II, and 1342 NUTS III.

Regional disproportions in the European Union have increased significantly. Over the recent years regional policy of the EU has passed through a number of stages, each of those having its own system of priorities and, therefore, particular amount of funding. It should be emphasized that funding aimed at regional development has been increasing significantly with every other program, which is vividly demonstrated in Table 1 [3].

Table 1

EU regional policy stages

Period	Number of priorities	Number of structure funds	Funding amount, billion euros*	Proportion in the EU budget, %
1994–1999	6 + 1	3	177,0	33,0
2000–2006	3 + 1	5	234,7	33,0
2007–2013	3	2	347,0	35,7
2014–2020	3	3	351,9	32,5

* *Before 2000 billion ECU.*

Poor progress in implementation of the objectives set forth by the Lisbon Strategy required substantial revision and clarification of the EU development parameters.

Regional policy is an integral part of the EU unified economic policy. This determines and provides comprehensive solution to the problem of asymmetric regional development. A new approach to examining the processes that occur within the EU makes it possible to speak of a new quality of regional policy. In fact, *cohesionpolicy* implies interrelation and coordination of regional and social policies, which ensures higher efficiency of their implementation [2]. Therefore, the strategy of spatial development of the European Union relies on the development of specific areas.

An important result of the EU regional policy is the change in the approach to the policy itself, and the recognition of the priority of its objectives for the successful integration process on the whole.

Considering dynamic development of the geopolitical situation and enlargement of the European Union, the successful implementation of regional policy is of particular importance for the balanced and harmonious development of the continent, where region is seen as the most important reserve of internal cohesion of European integration.

Reference Literature

1. Balassa B. The theory of Economic Integration / B. Balassa. – Homewood, Illinois : Richard D. Irvin, 1961. – 304 p.
2. Cohesion policy 2007–13. – Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2007. – 160 p.
3. Eurostat regional yearbook 2015. – Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2015. – 309p .

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Булах Т.М.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту,
Київський національний торговельно-економічний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В АПК

Організаційно-економічне забезпечення економічної безпеки малого підприємства в АПК – це система заходів, розроблених державою з урахуванням вимог ринку та інтересів суб'єктів бізнесу [2].

Проте нині, його забезпечення відбувається під впливом різного роду чинників негативного характеру, а саме:

- відсутність належної підтримки безпеки підприємства з боку держави (не має спеціальних правових актів);
- недосконалість законодавчої бази у регулюванні взаємовідносин у сфері малого підприємства;
- брак коштів, надходження яких мало б забезпечуватися інфраструктурою фінансового ринку;
- недобросовісна конкуренція;
- активна економічна концентрація;
- проблеми інформаційно-консультаційного забезпечення;
- фіктивне підприємство, доповнене останнім часом рейдерством та іншими негараздами [1, с. 3–5].

Саме тому, необхідним є створення цілісної системи організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки малого підприємства в АПК шляхом створення сприятливого податкового, цінового, інвестиційного та інноваційного режимів.

Вивчення досвіду економічно розвинених країн щодо пріоритетних напрямів організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки малого підприємства в АПК дозволяє зробити висновки:

- для забезпечення ефективного функціонування аграрного сектора економіки країни важливим є створення структурних підрозділів ведення політики у сфері економічної безпеки малого підприємства в АПК за галузево-територіальною ознакою;

- розміри державної підтримки малого підприємництва в АПК залишаються досить високими протягом багатьох років, коливаючись у межах 30–70% від вартості продукції. При цьому проводиться регулярний моніторинг за витратами виробництва підприємництва в АПК;
- загальноєвропейська політика щодо аграрного сектора економіки спрямована на субсидування вартості виробленої продукції та експорту надлишкової продукції, чітку організацію ринків збуту, підтримання високих фіксованих внутрішніх цін і підприємницьких доходів, допомога в реалізації надлишків продукції;
- різноманітність застосовуваних податків дозволяє регулювати розвиток та підвищення конкурентоспроможності малого підприємництва в АПК, а режими оподаткування залежать від рівня доходу суб'єктів господарювання, тобто зі зменшенням доходів знижується і податкова ставка;
- малим підприємцям в АПК надаються позички на пільгових умовах. При цьому в різних країнах відсоткова ставка коливається від 6 до 12%;
- державне страхування передбачає компенсацію матеріальних витрат, покриття збитків, надання ефективної фінансової допомоги у відновленні нормальної виробничої діяльності господарств, найбільшою мірою страхові послуги розвинені в США (частка ринку досягає майже 50% від загальносвітового обсягу послуг), в Японії (11,25%) і Великобританії (5,93%);
- значну роль відіграють лізингові кооперативи; в різних країнах в загальному обсязі витрат на технічне переозброєння витрати на лізингові операції становлять 10–30%.

Упровадження такого комплексу організаційно-економічних заходів щодо посилення економічної безпеки малого підприємництва в АПК України забезпечить його підтримку та розвиток на перспективу.

Література

1. Економічна безпека суб'єктів підприємництва : навч. посіб. / [М.І. Зубок, В.С. Рубцов, С.М. Яременко та ін.]. – Київ : МФСА, 2012. – 226 с.
2. Лебедик Т.М. Організаційно-економічне забезпечення регіонального розвитку підприємництва в сфері послуг : дис... канд. екон. наук: 08.10.01 / Т.М. Лебедик. – Київ, 2006. – 200 с.

СУБ'ЄКТИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ОБ'ЄКТІВ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ УКРАЇНИ

Об'єкти промислової власності виступають складовою об'єктів права інтелектуальної власності, тому, науковці, які у своїх працях досліджували систему суб'єктів державного управління інтелектуальної власності, поділяють органи державного управління на органи загальної та спеціальної компетенції. Наприклад, О.П. Світличний до органів загальної відносить: ВР України, КМ України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство культури України, Міністерство аграрної політики та продовольства України, Міністерство охорони та здоров'я України, ДФС України, Антимонопольний комітет України, Міністерство юстиції України. До органів спеціальної компетенції: Державну службу інтелектуальної власності України та Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів [1, 58–59].

Аналіз нормативно-правових актів свідчить, що в Україні діє розгалужена система суб'єктів управління, яка покликана забезпечити належну охорону та захист об'єктів промислової власності, що здійснюється у належних формах управлінської діяльності.

При характеристиці системи органів виконавчої влади виконавчої влади певні труднощі виникають при визначенні повноважень Президента України. Це пов'язано із тим, що встановлена Конституцією України республіканська форма державного правління змішеного типу закономірно пов'язана з так званим дуалізмом виконавчої влади. Він означає, що повноваження вищого суб'єкта виконавчої влади певним чином поділені між Президентом України і КМ України, але й на сьогодні Президент України є носієм вагомих повноважень у сфері виконавчої влади, про це свідчать Укази Президента України у сфері промислової власності.

Відповідно до ст. 113 Конституції України КМУ є вищим органом у системі органів виконавчої влади, відповідальний перед Президентом України і ВРУ, підконтрольний і підзвітний ВРУ у межах, передбачених цією Конституцією.

Важливу роль в охороні прав на об'єкти промислової власності відіграють й інші органи виконавчої влади. Зокрема, Мінкультури України – щодо виробів художніх народних промислів; Державна служба з питань геодезії, картографії та кадастру – щодо визначення меж географічних

мість, з якими пов'язані особливі властивості, певні якості та інші характеристики товарів; МОЗ України – щодо продуктів харчування, продовольчої сировини та мінеральних природних вод. До системи суб'єктів управлінської діяльності слід віднести Міністерство юстиції України, в складі якого діє науково-дослідний центр судової експертизи з питань інтелектуальної власності, Державна фіскальна служба України, одним із завдань якої є вжиття заходів до захисту прав інтелектуальної власності у процесі зовнішньоекономічної діяльності, недопущення переміщення через митний кордон України контрафактних товарів. Вагомий вплив на діяльність господарюючих суб'єктів має АМКУ, який є державним органом зі спеціальним статусом, що здійснює державний контроль за дотриманням законодавства про захист від недобросовісної конкуренції. Відносини, пов'язані із захистом від недобросовісної конкуренції, можуть бути пов'язані із незаконним використанням об'єктів права інтелектуальної власності.

Спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері економіки є Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, діяльність якого спрямовується і координується КМУ [2].

Відповідно до Положення про Державну службу інтелектуальної власності України, ДСІВ є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується КМУ через Міністра економічного розвитку і торгівлі [3].

Особливе місце у відповідній системі управління посідає Державне підприємство «Український інститут промислової власності», який здійснює експертизи заявок на об'єкти промислової власності [4]. Про важливість діяльності «Укрпатенту» свідчать статистичні дані. Тільки у 2014 році до «Укрпатенту» надійшло більше 4,8 тис. заявок на винаходи, майже 9,4 тис. – на корисні моделі, понад 2,6 тис. – на промислові зразки і більше 2 27,5 тис. – на знаки для товарів і послуг [5].

На прийняття управлінських рішень у сфері промислової власності, мають вплив так звані науково-експертні ради. У структурі ДСІВ діє науково-експертна рада, яка виконує функції дорадчого органу. Крім органів державного управління, важливу роль у сфері охорони об'єктів промислової власності відіграють й інші державні суб'єкти, серед яких: Верховна Рада України; Рада національної безпеки і оборони України; Генеральна прокуратура України; Служба безпеки України; Міністерство внутрішніх справ України; судові органи.

Стисла характеристика наведеного свідчить, що в Україні існує розгалужена система суб'єктів державного управління, які в межах, визначених нормативно-правовими актами повноважень (компетенції), виконують завдання у сфері охорони об'єктів промислової власності. Вони перебувають

у певних системних зв'язках, вступають в адміністративно-правові відносини з приводу виконання покладених на них обов'язків і реалізації належних їм прав у сфері державного управління. Особливість суб'єктів державного управління полягає в тому, що саме вони забезпечують виконання завдань держави шляхом здійсненні владно-організуючого впливу.

До системи суб'єктів державного управління промисловою власністю відносимо: Президента України; Кабінет Міністрів України; Міністерство аграрної політики і продовольства України; Міністерство культури України; Міністерство охорони здоров'я України; Міністерство юстиції України; Державну фіскальну службу України; Антимонопольний комітет України; Міністерство економічного розвитку і торгівлі України; Державну службу інтелектуальної власності України.

Державні органи управління промисловою власністю, слід поділити на суб'єктів загальної та спеціальної компетенції. До суб'єктів загальної компетенції відносимо: Президента України; Кабінет Міністрів України; Міністерство аграрної політики і продовольства України; Міністерство культури України; Міністерство охорони здоров'я України; Міністерство юстиції України; Державну фіскальну службу України; АМКУ; Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.

Для цих суб'єктів реалізація управлінських функцій у зазначеній сфері відносин не є основним призначенням. Суб'єкти загальної компетенції мають різноманітний управлінський вплив на сферу промислової власності і поділяються на декілька груп.

Перша група: Президент України; Кабінет Міністрів України.

Друга група: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.

Третя група: Міністерство аграрної політики і продовольства України; Міністерство культури України; Міністерство охорони здоров'я України; Міністерство юстиції України; ДФС України; АМКУ.

Суб'єктом спеціальної компетенції, який безпосередньо покликаний здійснювати управлінські функції у сфері промислової власності є Державна служба інтелектуальної власності України та підпорядковане цій службі Державне підприємство «Український інститут промислової власності».

Література

1. Світличний О.П. Право інтелектуальної власності : підручник / О.П. Світличний. – Київ : НУБіП України, 2015. – 355 с.
2. Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України: постанова Кабінету Міністрів України № 459 від 20 серпня 2014 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-п>

3. Положення про Державну службу інтелектуальної власності України: постанова Кабінету Міністрів України № 658 від 19 листопада 2014 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/658-2014>
4. Про утворення державного підприємства «Український інститут промислової власності»: наказ Міністерства освіти і науки України № 175 від 7 серпня 2000 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uipv.org/ua/nakaz_monu.html
5. Державна служба інтелектуальної власності України. Річний звіт за 2014 рік // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sips.gov.ua/i_upload/file/zvit2014ua-WEB.pdf

Науковий керівник: Світличний О.П., д.ю.н, професор кафедри цивільного та господарського права НУБіП України

Гуменюк В.В.

докторант кафедри економічної теорії та конкурентної політики,
Київський національний торговельно-економічний університет

ВІДНОВЛЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА В КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНІЙ СФЕРІ

З проблемою падіння туристичного попиту внаслідок ризиків тероризму, дестабілізації суспільно-політичної ситуації певною мірою стикалися багато країн світу. За даними SSF – організації, яка моніторить безпеку туристичних подорожей в 192 країнах світу, – найбільшу тривогу і застереження для організації туристичної діяльності у 2014–2015 роках викликали подорожі до Єгипту, Ізраїлю, Палестини, Тунісу, Туреччини (окрім, звичайно, Афганістану, Іраку, Сирії, Сомалі)*.

Незважаючи на події, що призвели до анексії АР Крим і тимчасової окупації частини територій Донецької та Луганської областей, в Україні проблеми відновлення безпеки туризму, формування конкурентоспроможної пропозиції курортно-рекреаційних послуг, залучення інвестицій у розбудову сучасної курортної інфраструктури, становлення внутрішнього ринку й активізації міжнародного туризму залишаються одночасно важливими поряд зі зміцненням обороноздатності та суверенітету в умовах європейської інтеграції.

---

* Expert analysis of the situation in high-risk areas in 192 countries... Scutum Security First [Electronic resource]. – Access mode : https://www.securite-sf.com/?p_code=anal.

У найбільш подібній до України ситуації перебувала Грузія (проблеми залучення інвестицій у розвиток курортно-рекреаційної інфраструктури, низька ефективність державного регулювання економіки, падіння туристичного попиту, політична нестабільність, ризики ескалації збройного конфлікту). Однак, володіючи значним природно-рекреаційним потенціалом для розвитку туризму і курортів, і незважаючи на тимчасову окупацію частини своєї території внаслідок воєнної агресії Московії у 2008 р. (Абхазія і Південна Осетія), ця країна зуміла провести ефективні реформи в системі державного регулювання економіки, стабілізувати суспільно-політичну ситуацію, відновити туристичну привабливість і забезпечити формування тенденції сталого економічного зростання курортно-рекреаційної сфери.

Власне підприємницький сектор курортно-рекреаційної сфери є базовим для відновлення та зміцнення здоров'я населення. Його соціально-економічна ефективність не менш важлива, ніж умовно закриті мережі виробників курортно-рекреаційних послуг, що фінансуються з суспільних фондів споживання. Однак підприємницький сектор економіки курортно-рекреаційних послуг в нашій державі формувався надто стихійно, а супровід ринкових трансформацій у курортно-рекреаційній сфері з боку центральних і місцевих органів державної влади виявився занадто слабким, суперечливим і неефективними.

Звичайно, в умовах високого рівня національної безпеки й ефективно функціонуючого ринку курортно-рекреаційних послуг головні чинники безпеки підприємницьких структур обумовлюються параметрами якості та інноваційності пропозиції, успішності маркетингово-цінової політики, спроможності задовольняти ринковий попит та враховувати тенденції ринкової кон'юнктури в умовах конкуренції. Водночас, економічна безпека підприємств курортно-рекреаційної сфери детермінується, однак не обмежується чинниками ринкового механізму.

На даний час виробники курортно-рекреаційних послуг зіштовхуються з низкою перешкод, що стримують розвиток їх інвестиційної діяльності, серед яких: нестабільність економічних процесів, відсутність належних правових і економічних гарантій іноземних інвестицій. Загострення кризового стану зумовлюється падінням досягнутих раніше обсягів споживання, згортанням пропозиції курортно-рекреаційних послуг у зв'язку із динамікою туристичних потоків внаслідок зміни ціннісних орієнтирів потенційних рекреантів.

Фінансово-економічні та воєнно-політичні чинники нестабільності в країні ускладнюють можливості інвестиційного розвитку підприємств курортно-рекреаційної сфери як за рахунок власних, так і залучених фінансових ресурсів. Підприємства не здатні самотійно змінити становище в інвестиційній сфері, оскільки основні резерви зміцнення економічної безпеки знаходяться поза межами компетенції і відповідальності їх менеджерів.

Таким чином, ряд проблем, що існують на підприємствах курортно-рекреаційної сфери, потребують комплексного розгляду, а їх вирішення можливе лише за умови використання ефективної державної підтримки, формування ринкового простору економічної безпеки їх функціонування.

Давиденко В.С.

к.ю.н., доцент, професор кафедри загальноправових дисциплін,
Київський національний торговельно-економічний університет

НОРМАТИВНЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ПРОКУРАТУР

Зауваження та пропозиції законотворчого характеру цілком поділяють 85% із опитаних 90 працівників військових прокуратур. Врегулювання прогалин законодавства з питань запобігання та протидії злочинності серед військовослужбовців сприятиме забезпеченню прокурорсько-слідчої діяльності, бойовій готовності й боєздатності військ, що надзвичайно важливо в умовах залучення Збройних Сил України до захисту суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості держави.

Так, під час застосування норм Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК України) виникають проблемні питання щодо: обрання та застосування запобіжних заходів, особливо у вигляді взяття під варту та застави, їх оскарження, проведення особистого обшуку особи, огляду (обшуку) адміністративних приміщень, на стадії завершення досудового розслідування та строків ознайомлення з матеріалами кримінального провадження тощо. Зокрема, ухваленням запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, слідчий суддя, виконує вимоги, передбачені ч. 3 ст. 183 КПК України, визначає розмір застави в межах, регламентованих ч. 5 ст. 182 КПК України, при цьому, ч. 3 ст. 183 КПК України посилає на ч. 5 ст. 182 КПК України не містить. Слідчими суддями нерідко розмір застави визначається без урахування розміру спричинених кримінальним правопорушенням збитків чи суспільної небезпеки. У даному випадку доцільним було б внести відповідні зміни до ч. 3 ст. 183 КПК України [1, 8].

Слід також зазначити, що КПК України не передбачена можливість оскаржити ухвалу слідчого судді про відмову в обранні запобіжного заходу у вигляді застави (ст. 309 КПК України).

Враховуючи, що військові злочини вчиняються військовослужбовцями строкової служби, чи іншими, що перебувають на типовому казарменому становищі, в умовах військових навчань, ведення бойових дій тощо, доцільно було б, за наявності підстав, застосовувати до них запобіжний захід у вигляді нагляду командування військової частини, та доповнити ч. 1 ст. 176 КПК України пунктом б відповідного змісту [2, 131–132].

Доцільно зазначити й те, що процесуальні аспекти особистого обшуку особи є обмеженими. Зазначене не залишає альтернативи слідчому, прокурору з метою проведення особистого обшуку особи, як тільки затримувати її в порядку ст. 208 КПК України. Проведення особистого обшуку в інших випадках залишається не достатньо врегульованим.

На наш погляд, не можуть бути схвалені й деякі інші положення чинного КПК. Так, згідно ст. 284 КПК про закриття кримінального провадження слідчий, прокурор приймає постанову, яку може бути оскаржено у порядку, встановленому цим Кодексом. Проте виникає суперечлива ситуація, коли слідчий наділений більшими процесуальними повноваженнями у прийнятті рішень, ніж прокурор, що здійснює процесуальне керівництво розслідуванням.

Відповідно до ст. 2 КПК України, повнота досудового розслідування не може бути цілком досягнута без всебічного виявлення причин і умов, які сприяли вчиненню злочину, і внесення подання слідчого, прокурора про вжиття заходів для усунення цих причин і умов (ст.ст. 23, 23-1 КПК 1960 р.). Таким чином пропонуємо доповнити КПК України відповідними статтями, що регламентували би порядок виявлення причин і умов, які сприяли вчиненню злочину та внесення подання слідчого, прокурора як принципово важливої складової профілактичної діяльності [4]. Серед суб'єктів кримінального провадження прокурорсько-слідчі працівники володіють об'єктивною інформацією про такі причини і умови й можуть ефективно вплинути на їх усунення та обрання оптимальних профілактичних заходів.

Необхідність поновлення у новому КПК положень ст.ст. 23, 23-1 КПК у редакції 1960 р. неодноразово була предметом наукового обговорення [2, 131; 3, 251]. Також тривалий час лишаються не реалізованими попередні пропозиції про доповнення чинного КПК України положеннями, які регламентують особливості виконання початкових і інших необхідних слідчих дій в умовах вчинення кримінального правопорушення військовослужбовцями на військовому повітряному чи морському кораблі, військовослужбовцями українських військових контингентів, що перебувають за межами України тощо [2, 131].

Список використаних джерел

1. Давиденко В.С. Актуальні питання правового забезпечення прокурорсько-слідчої діяльності у воєнній сфері / В.С. Давиденко, Г.М. Рябенко // Вісник прокуратури. – 2016. – № 2. – С. 7–15.
2. Давиденко В.В. Аналіз правового забезпечення розслідування самовільного залишення військової частини – важлива складова розробки окремої криміналістичної методики / В.В. Давиденко // Європейські перспективи. – 2013. – № 3. – С. 130–135.

3. Воєвода А.Г. Основні положення методики розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням правил водіння або експлуатації військових машин : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / А.Г. Воєвода ; Національна академія прокуратури України. – Київ, 2014. – 253 с.
4. Давиденко В.С. Причини, умови та профілактика злочинів, учинених військовослужбовцями / В.С. Давиденко // Науковий вісник КНУВС. – 2007. – № 5. – С. 116–126.

Дроздюк Т.М.

старший викладач кафедри загальноправових дисциплін
Київського національного торговельно-економічного університету

ЗАПРОВАДЖЕННЯ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

В сільському господарстві об'єктом підприємницької діяльності виступає земля як територіальний базис для розміщення відповідної інфраструктури та як основний засіб виробництва. Використання землі передбачає можливість сільськогосподарських кооперативів, громадських організацій, підприємств, державних установ, а також окремих осіб ведення сільськогосподарського виробництва, будівництва житлових чи виробничих об'єктів тощо. При цьому земельні ділянки можуть бути у них як на праві власності так і на праві користування.

Вищезазначені суб'єкти землекористування, повинні дотримуватися вимог щодо збереження землі, підвищення її родючості, тобто будь-яка підприємницька діяльність не повинна загрожувати якості землі та навколишньому природному середовищу. Водночас, вони можуть отримувати найвищу користь від землі. Дотримання цих обов'язків та прав суб'єктами землекористування повинні контролювати суспільство та держава.

Результатом проведення земельної реформи у нашій країні має бути забезпечення свобод землекористування та запровадження повноцінного ринку земель.

Разом з тим, П. 15 Розділу перехідних положень Земельного кодексу України встановлено мораторій на продаж землі сільськогосподарського призначення до 1 січня 2017 року.

Щодо проблеми скасування земельного мораторію, то думки різних політичних сил стосовно цього розходяться – від неприйняття самої ідеї купівлі-продажу земель сільськогосподарського призначення, до протилежної – негайної його відміни.

При цьому всі доходять згоди у питанні того, що ринок сільськогосподарських земель повинен регулюватися державою, що створення повноцінно функціонуючого ринку земель сільськогосподарського призначення має стати логічним завершенням земельної реформи у країні.

В Україні досі не має необхідної законодавчої бази для функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення, а також сформованого кадастру земель тощо.

На нашу думку, для запровадження повноцінного ринку земель сільськогосподарського призначення, обов'язково та першочергово потрібно:

по-перше, проведення інвентаризації земель України;

по-друге, прийняття базового закону про обіг земель сільськогосподарського призначення та створення умов для неухильного виконання земельного законодавства;

по-третє, створення чітких та зрозумілих алгоритмів щодо оцінки землі, щоб землю продавали та купували за міжнародними цінами;

по-четверте, затвердження програми соціально-економічного розвитку села;

по-п'яте, створення належного правового та кадрового забезпечення функціонування центрального органу виконавчої влади з питань земельних відносин в Україні;

по-шосте, необхідно мінімізувати дію корупції і покращити бізнес-клімат в Україні [1, с. 187].

В цілому ж можна визнати, що регулювати ринок земель необхідно але обіг земель сільськогосподарського призначення, можливо, вводити поступово враховуючи при цьому історичні та національні особливості, економічну та соціальну ситуацію у державі.

Мораторій на продаж землі сільськогосподарського призначення може бути продовжений і після 1 січня 2017 року, оскільки це важливе для України питання і воно не може бути вирішене в стислі терміни. До проблеми скасування земельного мораторію треба підходити дуже виважено і залучати до її вирішення професійне співтовариство: аграріїв, громадськість, науковців тощо.

Список використаних джерел

1. Дроздук Т.М. Щодо питання правового регулювання та запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення / Т.М. Дроздук // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 18: Економіка і право : збірник / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. – Вип. 16. – С. 182–188.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО АНАЛІЗУ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

В сучасних умовах високої конкурентної боротьби вітчизняних виробників, що супроводжується недоліком інвестиційних ресурсів, високим ступенем зносу основних виробничих фондів, низькою конкурентоспроможністю продукції та відсутністю попиту на внутрішньому і зовнішньому ринках, застарілі технології, висока матеріаломісткість виробництва та інше є загрозою фінансовій безпеці підприємницької діяльності [1].

У зв'язку з цим виникає необхідність у формуванні системи оцінки результатів діяльності конкретного економічного суб'єкта з метою полегшення прийняття рішення про привабливість даного суб'єкта або виду діяльності для інвестування.

Метою даного дослідження є обговорення варіанту структурно-функціональної схеми автоматизованої системи аналізу фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, здатної проводити порівняння великої кількості проектів в частині фінансових показників, планових і соціально-економічних показників для забезпечення фінансової безпеки підприємницької діяльності.

Різкий спад виробництва в цілому по країні, а головне – зміна економічних функцій держави, яка вже не є основним інвестором і споживачем продукції, змусили подивитися набагато ширше на проблему фінансової безпеки підприємницької діяльності. Згідно з цим поглядом фінансова безпека суб'єктів господарювання обумовлена впливом зовнішнього середовища, яке в ринковій економіці весь час змінюється, ніколи не залишається стабільним, постійним або незмінним. В рамках підходу до фінансової безпеки підприємства як стану, що визначається впливом зовнішнього середовища, слід відзначити ресурсно-функціональний підхід [3].

Саме зважаючи на це структурна схема автоматизованої системи аналізу фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання повинна вмещати наступні дані:

- 1) *модуль збору зовнішньої інформації*, що забезпечує введення користувачем даних балансу в стандартизованій формі з одночасним контролем правильності введення і первинним контролем коректності інформації;
- 2) *модуль розрахунку балансових показників*, що здійснює математичний розрахунок показників, визначених методикою, з використанням обмежень, встановлених в модулі налаштування обмежень, за підключеними документами;

- 3) *модуль розрахунку рейтингу*, що обчислює бал обраних проектів з використанням ваг, визначених у модулі налаштування вагових коефіцієнтів, на підставі статистичних даних;
- 4) *модуль статистики* – зберігає всі результати розрахунків за проектами для полегшення прийняття рішень [2].

Таким чином, запропонована автоматизована система аналізу фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання дозволяє за даними фінансової звітності оцінити ефективність роботи суб'єктів господарювання та їх фінансовий стан за результатами на кінець звітного періоду і в динаміці по заданому проміжку часу. Система надає користувачеві досить масивний набір важливих налаштувань, а саме налаштування вагових коефіцієнтів за кожним показником та групам показників, налаштування можливих обмежень за показниками (що дозволяє модифікувати розрахунок при деякій зміні методик), можливість змінювати дані статистичного обліку (у разі, якщо статистика містить застарілі данні), що створює умови для попередження загроз фінансової безпеки підприємницької діяльності.

Література

1. Амосов О.Ю. Фінансова безпека підприємства в сучасних економічних умовах : теоретичний аспект / О.Ю. Амосов // Проблеми економіки № 4. – 2014. – С. 76–80.
2. Левоненко О.А. Система оценки эффективности предпринимательской деятельности / О.А. Левоненко // Известия ТРТУ: Компьютерные технологии в инженерной и управленческой деятельности, 2014. – С. 265–267.
3. Мартюшева Л.С. Фінансова безпека підприємства як самостійний об'єкт управління / Л.С. Мартюшева, Т.Е. Петровська, Н.І. Трихліб // Научно-технический сборник, Коммунальное хозяйство городов, 2009. – № 71. – С. 235–238.

Науковий керівник: Уманців Ю.М., д.е.н., професор кафедри економічної теорії та конкурентної політики Київського національного торговельно-економічного університету, Київ, Україна

Єфремова І.І.

к.ю.н., завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківського національного аграрного університету
м. Біла Церква, Україна,

Єфремова М.С.

студентка 3 курсу,
Вищої школи менеджменту, факультет міжнародних відносин
м. Варшава, Польща (Wyższa Szkoła Menedżerska w Warszawie – WSM).
Rzecz pospolita Polska

МОРСЬКА ТОРГІВЛЯ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗПЕКИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Історія торгівлі як обміну товарно-матеріальними цінностями відома ще з часів камінного століття. Однак поштовх першим спробам мореплавства, вірогідно, дало рибальство, за яким настав обмін товарів, тобто морська торгівля.

В сучасних умовах економічне підґрунтя морської торгівлі обумовлено тим, що морські держави мають окрему підгалузь народного господарства – морський торговий та промисловий транспорт, морську інфраструктуру, розвинуте суднобудування, а торговельне мореплавання протягом усієї історії цивілізації зв'язувало між собою прибережні держави, розвивало морську торгівлю, встановлювало та закріплювало економічні відносини між державами.

На становлення та розвиток морської торгівлі значно впливає правове регулювання як кожної держави окремо, так і міжнародні нормативно-правові акти. Так, існує цілий ряд міжнародних угод з морського права. Перш за все необхідно зазначити про створення Міжнародної морської організації (ІМО). На розвиток внутрішнього морського права різних держав впливає Міжнародна конвенція про уніфікацію деяких правил про коносамент 1924 р., Афінська конвенція про перевезення морем пасажирів і багажу 1974 р., Конвенція ООН про морські перевезення вантажів 1978 р. й інші. Якщо певна країна є учасницею ряду міжнародних організацій, членом ООН, є членом європейської спільноти або прагне до неї, то вона повинна виконувати всі міжнародні угоди. Лише в такому контексті можливо співробітничати з іншими суб'єктами підприємництва при здійсненні морської торгівлі.

Офіційно, морська торгівля почалась з 1648 року, «Вестфальський мир» підтвердив ідеї Гуго Гроція, який сказав, що море повинно бути відкритим для міжнародної торгівлі [1].

У 1982 році прийнята Міжнародна Конвенція по морському праву. оскільки більш ніж 90% світової торгівлі йде по морю, важливо бути впевненим, що успіху торгівлі нічого не загрожує. Для досягнення цієї мети в законах багатьох держав, які регулювали питання загальної безпеки і торгіву практику, було внесені значні та численні зміни [2].

Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права направлена на боротьбу із піратами, присвячена питанням безпеки і допомагає зменшити сплеск піратства у берегів Сомалі та сусідніх країн. Так як кількість випадків морського піратства в 2008 році збільшились, більш ніж 40 країн почали патрулювати Аденській залив, здійснюючи захист моряків і вантажів. В доповнення до боротьби із піратами, ВМС вдало протидіяли міжнародним морським наркотрафікам.

На даний час розвитку морської торгівлі можуть сприяти впровадження державних стандартів, антимонопольних заходів, визначення умов користування природними ресурсами, проведення політики ціноутворення, запровадження порядку ліцензування учасників інвестиційної діяльності, система державного і регіонального замовлення чи реалізація інших заходів.

Підприємства транспорту як спеціальні суб'єкти підприємництва здійснюють міжнародну морську торгівлю шляхом перевезення вантажів та пасажирів, а також надають інші транспортні послуги на підставі державних та приватних контрактів і договорів про перевезення з урахуванням економічної ефективності перевізних та переробних можливостей транспорту.

Економічні корені морської торгівлі безпосередньо пов'язані з товаром і товарністю морської послуги. Морська торгівля оформлюється, в переважній більшості, за допомогою встановлення договірних відносин. У зв'язку з цим договір, з одного боку, повинен відображати особливості надання транспортних послуг в рамках цивільного законодавства, а з другого – зберегти субінституціональні особливості. Іншими словами, він повинен зберегти загальні підходи до регулювання транспортних зобов'язань і свою особливість, якщо точніше – традиційність регулювання спеціальним кодифікованим актом.

На даному етапі розвитку міжнародної торгівлі, обмеженість підходу до розвитку морської могутності певної держави може бути не просто шкідливою, а такою, що створює реальну загрозу економічній і національній безпеці держав. Шляхи вдосконалення сучасної морської торгівлі вбачається у врахуванні та змінах багаточисельних її аспектів, а саме таких, що стосуються зокрема надійності транспортних морських суден, а також безпеки і екологічної чистоти.

Список використаних джерел

1. Шляхтун П.П. Теорія та історія розвитку політичної науки : навч. посіб. / П.П. Шляхтун [Електронний ресурс]: Закон від 03.06.1999 р № 728-XIV. – Режим доступу : <https://www.google.com.ua/search?q=Гуго+Гроцій&oq>
2. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року та Угоди про імплементацію Частини XI Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року (Дата набуття чинності 26 червня 1999 року [Електронний ресурс]: Закон від 03.06.1999 р № 728-XIV. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/annot/728-14>

Коломійчук В.О.

студент 4 курсу, 7 групи

Київського національного торговельно-економічного університету

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ КОНСУЛЬТАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Відповідно до ст. 20 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» одним з основних прав є обов'язків і захист прав, свобод та інтереси фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у суді, органах державної влади та органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, громадських об'єднаннях, перед громадянами, посадовими і службовими особами, до повноважень яких належить вирішення відповідних питань в Україні та за її межами. А так як відносини захисту прав клієнта адвокатом не завжди носять однозначний характер, ще в 1992 році в законодавство України був введений інститут адвокатської таємниці [1].

Головна мета реалізації принципу адвокатської таємниці при здійсненні ним консультативної діяльності – забезпечення довірчих відносин між клієнтом (довірителем) та адвокатом. Адже, володіючи об'єктивною та повною за своїм змістом інформацією, отриманою внаслідок довіри клієнта, адвокат зможе ефективно та успішно вибудувати лінію захисту.

Обсяг відомої адвокату інформації, яка не підлягає розголошенню, можна визначити таким чином: це вся інформація, одержана від клієнта і про клієнта, а також, яка стала відомою адвокату у зв'язку з поданням правової допомоги, здійсненням захисту і представництва, щодо якої відсутня згода клієнта на її розголошення. Правила адвокатської етики

зобов'язують зберігати конфіденційність будь-якої інформації, зокрема, будь-яку інформацію про клієнта, в тому числі щодо його особи або інших осіб у процесі здійснення адвокатської діяльності. Отже, до такої інформації належить і та, що свідчить про факт звернення особи до адвоката.

При цьому варто брати до уваги, що особливістю консультативної діяльності адвоката є те, що клієнт змушений повідомляти фактично чужу людину про обставини свого приватного життя.

Більш детально щодо реалізації принципу адвокатської таємниці, зокрема при здійсненні адвокатом консультативної діяльності відзначається в ст. 10 Правил адвокатської етики, які затверджені установчим з'їздом адвокатів України 17.11.2012 року [2].

Закріплення принципу адвокатської таємниці потребує його належному правового захисту. Посилення гарантій адвокатської таємниці є необхідним кроком розвитку демократичного суспільства. Акцент уваги науковців та практиків зумовлений зростанням кількості порушень адвокатської таємниці не тільки зі сторони правоохоронців, але й зі сторони самих адвокатів. Здійснення адвокатом консультативної діяльності також охоплюється поняттям адвокатської таємниці, адже моментом її виникнення адвокатської таємниці визначається момент звернення до адвоката за правовою допомогою, а сам факт звернення, суть проблеми з якою звернулася особа, а також зміст первинної консультації є предметом професійної таємниці.

Для забезпечення ефективності гарантій адвокатської таємниці чинний КПК України доцільно доповнити вище наведеними положеннями, узгодивши з ним норми законодавства про адвокатську діяльність, які регулюють питання гарантій адвокатської таємниці.

Література

1. Варфоломеєва Т.В. Деякі аспекти впровадження Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» / Т.В. Варфоломеєва // Адвокат. – 2012. – № 6. – С. 4–5.
2. Логінова С.М. Адвокатська таємниця: теорія і практика : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.10 / С.М. Логінова ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2002. – 19 с.

Науковий керівник: Плакся Н.А., к.ю.н., доцент кафедри загальноправових дисциплін

Крегул Ю.І.

кандидат юридичних наук, професор,
завідувач кафедри загальноправових дисциплін,

Банк Р.О.

кандидат юридичних наук, старший викладач
кафедри загальноправових дисциплін,
Київський національний торговельно-економічний університет

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ НЕДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Останнім часом, в провідних країнах світу, в тому числі і в Україні, питання щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності усе більше орієнтовані не тільки на державну систему суб'єктів забезпечення безпеки підприємницької діяльності, а і на недержавний сектор в цій сфері.

Недержавний сектор забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні складається з двох основних типів суб'єктів: приватних охоронних підприємств та служб безпеки суб'єктів підприємницької діяльності.

Сьогодні ведеться полеміка щодо доцільності віднесення недержавного сектору забезпечення безпеки підприємницької діяльності до системи суб'єктів адміністративно-правових відносин. Необхідно відмітити, що недержавний сектор забезпечення безпеки підприємницької діяльності виступає як суб'єкт господарювання, який відповідно до ст. 42 Господарського Кодексу України здійснює свою діяльність на власний ризик з метою одержання прибутку [1].

На нашу думку, недержавний сектор забезпечення безпеки підприємницької діяльності можна віднести до системи суб'єктів адміністративно-правових відносин. Про це зазначають деякі вчені-адміністративісти. Так, В.В. Галуцько стверджує, що суб'єкти господарювання займають важливе місце в системі суб'єктів адміністративного права. Саме вони є первинним джерелом створення національного валового продукту, забезпечення високих матеріальних стандартів для громадян України, національної безпеки країни. Поряд із ринковим механізмом, побудованим на нормах цивільного і господарського права, суб'єкти господарювання є також носіями публічних прав і адміністративних обов'язків, оскільки у всіх без винятку країнах світу держава втручається в ринкову економіку більшою чи меншою мірою [2].

Недержавний сектор забезпечення безпеки підприємницької діяльності залежно від низки чинників наділений адміністративною правосуб'єктністю. Так, зазначений автор поділяє на дві категорії права та обов'язки суб'єктів господарювання, а саме: 1) загальні, притаманні всім суб'єктам господарювання; 2) спеціальні, що встановлюються лише щодо тих суб'єктів

господарювання, які здійснюють певні специфічні види діяльності. Зокрема, науковець до загальних адміністративних обов'язків суб'єктів господарювання відносить: а) своєчасну та у повному обсязі сплату податків і публічних обов'язкових соціальних платежів; б) отримання ліцензії для здійснення тих видів господарської діяльності, щодо яких законодавство передбачає необхідність отримання спеціального дозволу; в) дотримання вимог антимонопольного конкурентного законодавства; д) забезпечення безпеки виробництва (екологічної, пожежної, радіаційної, санітарно-епідеміологічної, щодо охорони праці тощо) та ін. [2].

Інший відомий вчений-адміністративіст В.К. Колпаков теж вважає суб'єктами адміністративно-правових відносин різноманітні господарські структури. Зокрема, науковець зазначає, що до них, як і до всіх інших організацій, нормами адміністративного права покладено обов'язок дотримувати пожежних, санітарних та інших загальнообов'язкових норм і правил (витрата електричної енергії, сплата оренди та ін.) [3, с. 53].

Такої ж думки дотримується В.М. Бевзенко, який, відповідно до двох основних критеріїв, – участі у публічно-правових відносинах та обсягу повноважень також відносить суб'єктів господарювання до системи суб'єктів адміністративного права [4, с. 101].

Вищезазначений аналіз фахової літератури з теорії адміністративного права свідчить, що недержавний сектор безпеки є частиною системи суб'єктів адміністративно-правових відносин на котрих покладається саме забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Зокрема, їх організаційно-правова діяльність регулюється низкою нормативно-правових актів, відповідно до яких відбувається процес легітимації суб'єктів недержавного сектору забезпечення безпеки підприємницької діяльності, сплати ними податків, зборів, відрахувань, виконання ними вимог охорони праці відповідно до встановлених компетентними органами державної влади правил, дотримання умов конкурентного законодавства.

Взагалі, статус недержавного сектору безпеки як частини системи суб'єктів адміністративно-правових відносин полягає в адміністративно-правових засадах їх реєстрації та ліквідації, а також деяких публічних правах та адміністративних обов'язках у процесі здійснення підприємницької діяльності, зокрема щодо питань ліцензування, сертифікації, патентування, сплати податків, зборів та інших обов'язкових соціальних платежів, дотримання вимог трудового, природоохоронного та екологічного законодавства.

Література

1. Господарський Кодекс України від 16 січ. 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18–22. – Ст. 144.

2. Галуцько В.В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів господарювання / В.В. Галуцько [Електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу : <http://www.law-property.in.ua/>
3. Курс адміністративного права України : підручник / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, І.Д. Пастух, В.Д. Суцєнко та ін. ; за ред. В.В. Ковалєнка. – Київ : Юрінком Інтер, 2012. – 808 с.
4. Бєвзєнко В.М. Особливості правового статусу суб'єктів владних повноважень в адміністративному процесі / В.М. Бєвзєнко // Вісник господарського судочинства. – 2007. – № 4. – С. 99–105.

Ладичєнко В.В.

д.ю.н., профєсор,

завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

ПРИЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

В будь-який період розвитку людства державна влада була складним, багатоплановим та суперечливим явищем. Тому до певної міри наука не виробила єдиної точки зору на її поняття та функції, зміст діяльності та соціальне призначення.

Вітчизняними та зарубіжними сучасними дослідниками висловлюються різні думки як з загальних питань, що стосуються поняття та змісту всіх основних та неосновних функцій так і з окремих питаннях, що стосуються лише окремих функцій. Зокрема, російський дослідник Р.З. Лівшиц висловлює, наприклад, думку, що головною функцією не може бути визнана господарсько-організаційна діяльність, адже це призведе до неминучого одержавлення суспільного життя. В якості основної функції на його думку «в цивілізованому суспільстві має та повинна стати охорона інтересів людини, захист його прав» Поряд з головною функцією називаються другорядні: обмін та координація інтересів різних груп населення; захист меншин; втручання в економіку з метою забезпечення соціального захисту людини; охорона навколишнього середовища, підтримка громадського порядку. [12, с. 13]

Це має особливе значення в умовах проголошення в Конституції України положення про соціально-правовий характер держави. На думку С. Погребняка, обов'язок запровадження соціальної державності пов'язаний з ідеєю спільного життя в умовах конкретної цивілізації: якщо ми колективно користуємося перевагами цієї цивілізації, то й її шкідливі

сторони також маємо долати колективно. Так, через посилення політичної центральної влади сучасна цивілізація суттєво послабила або навіть зруйнувала суспільні інститути, які традиційно відповідали на соціальний захист та забезпечення бідних (сім'ю (рід, клан), корпорації (ремісничі цехи), місцеві громади, церкву та ін.). Саме тому соціальна держава являє собою інструмент компенсації подібних втрат для тих, хто зазнає нужди; держава має нести відповідальність за виконання тих завдань, які раніше виконували згадані суспільні утворення, покладаючи на себе соціальну функцію [13, с. 16]. Таким чином можна стверджувати, що покладання на себе соціальної функції є обов'язком сучасної держави. Такий обов'язок повинен обумовлювати виконання державою відповідних завдань по захисту соціальних прав і свобод громадян, реалізації свого соціального призначення. Дійсно, запровадивши в сучасній Українській державі ліберальний підхід до формування цін, тарифів та курсоутворення національної грошової одиниці, держава повинна брати на себе обов'язок по забезпеченню відповідного рівня оплати праці та соціального захисту.

Як стверджує Р.М. Мінченко, категорії «соціальне призначення» та «функції держави» співвідносяться як головна ціль, орієнтир, смислова установка існування держави та засоби, способи, механізм реалізації цього призначення, досягнення цілей розвитку суспільства. Природно, виявляється, що державно-владні функції відображають відповідність цієї влади своєму соціальному призначенню. Соціальне призначення державної влади виступає як предмет відображення державних функцій, повноти, якості, ефективності їх реалізації. Категорії «державна влада» та «функції державної влади» є настільки широкими, наскільки є широким завдання щодо забезпечення відповідності державної влади своєму соціальному призначенню. Зокрема поняття «функції державної влади» не може бути ширше за категорію «соціальне призначення державної влади». Вони у певному сенсі можуть вважатися адекватними, але у різних іпостасях. У них різні соціальні ролі, призначення. Соціальне призначення у цьому сенсі – мета, а функції державної влади – засіб [14, с. 4].

Системний підхід до розуміння питання про сутність державної влади та її функції сприяє уповноваженості органів та установ врядування на здійснення соціальнозначущих функцій, зростанню авторитету всіх гілок влади, поважному ставленню до них громадян. З рештою це призводить до оптимізації діяльності владних структур. Виходячи із визнання людини найвищою соціальною цінністю вважаємо, що соціальна функція є однією із основних функцій держави. Вона є обов'язковою і не може бути зменшена чи ліквідована на сучасному етапі державотворення. Такий обов'язок повинен обумовлювати виконання державою відповідних завдань по захисту соціальних прав і свобод громадян, реалізації свого соціального призначення.

Список використаних джерел

1. Лившиц Р.З. Государство и право в современном обществе: необходимость новых подходов / Р.З. Лившиц // Сов. государство и право. – 1990. – № 10. – С. 13–21.
2. Поргебняк С. Соціальна держава: обґрунтування концепції / С. Погребняк // Вісн. Акад. прав. наук України – 2011. – № 2(65). – С. 15–25.
3. Мінченко Р.М. Соціальне призначення державної влади в контексті еволюції сучасної державності / Р.М. Мінченко // Митна справа. – 2011. – № 2 (74). – Ч. 2. – С. 3–7.

Ломакіна І.Ю.

к.ю.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін,
Білоцерківський національний аграрний університет

РОЗМЕЖУВАННЯ ТА СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ДЕРЖАВНЕ КЕРІВНИЦТВО» ТА «ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ» АПК

Актуальність дослідження правових проблем державного регулювання сільського господарства в Україні зумовлена нині об'єктивними негативними реаліями соціально-економічного, демографічного, екологічного, правового характеру через незавершеність земельної та аграрної реформ та недостатній рівень правового забезпечення цих процесів.

В умовах світової продовольчої кризи, необхідності забезпечення національних інтересів України як члена Світової організації торгівлі, перспектив євроінтеграції особливого значення набуває виважена державна аграрна політика та ефективне державне регулювання відносин, що виникають в сільському господарстві України.

В аграрно-правовій літературі для характеристики державного впливу на відносини в сфері сільськогосподарського виробництва поряд з терміном «державне регулювання» вживаються терміни «державне керівництво» та «державне управління», які здебільшого використовувались при командно адміністративній системі економіки.

Теорією адміністративного права державне регулювання визначено ширшим за змістом, ніж «державне управління», хоча й відзначається, що ці поняття частково збігаються [1, с. 65]. При цьому зазначається, що державно-правове регулювання створює умови для діяльності суб'єктів та об'єктів управління у напрямі, який є бажаним для держави і за яким відбуватиметься розвиток системи управління в цілому [1, с. 66; 2, с. 82].

На нашу думку, термін «державне керівництво» був характерним для командно-планової економіки. На сучасному етапі розвитку суспільних відносин, закріплення на конституційному рівні гарантій щодо свободи підприємницької діяльності, невтручання держави в діяльність господарюючих суб'єктів застосування даного терміну є недоцільним.

Стосовно «державного управління» необхідно зазначити, що в чинному законодавстві, зокрема в Конституції України (стаття 116) [3], Господарському кодексі України (ст. 22 та ін.) [4], Законі України «Про управління об'єктами державної власності» від 21 вересня 2006 року [5] зазначений термін вживається стосовно державного сектору економіки. А відтак термін «державне регулювання сільського господарства» є ширшим поняттям і має охоплювати «державне управління сільським господарством».

Державно-владний характер проявляється в тому, що органи державного регулювання сільського господарства України виконують свої повноваження від імені держави, вони уповноважені здійснювати нагляд за додержанням встановлених правил поведінки, давати юридичну оцінку діям та вчинкам суб'єктів аграрних правовідносин, виявляти правопорушення в сфері сільського господарства та реагувати на них відповідно до чинного законодавства. Органи державного регулювання сільського господарства України також можуть давати в межах своєї компетенції обов'язкові для виконання розпорядження та пред'являти такі ж обов'язкові вимоги, а в необхідних випадках – застосовувати передбачені чинним законодавством заходи примусу.

Державне регулювання сільського господарства як вид державної діяльності є надзвичайно багатогранним явищем, тому складно перерахувати всі його конкретні прояви. Разом з тим, сутність державного регулювання сільського господарства проявляється в його функціях. Найважливішими серед них є такі: економічна – суть якої полягає в підвищенні ефективності виробничо-господарської діяльності аграрних товаровиробників, і як наслідок – забезпечення матеріального добробуту громадян, продовольче забезпечення потреб країни; політична – відновлення України як європейської житниці, забезпечення політичної стабільності країни; соціальна – створення умов для соціального розвитку села, забезпечення рівня життя зайнятих у сільськогосподарському виробництві на рівні життя інших груп населення; техніко-технологічна – забезпечення аграрних товаровиробників сучасними матеріально-технічними засобами, впровадження новітніх досягнень науки і техніки у сільськогосподарське виробництво; екологічна – раціональне використання природних ресурсів, стимулювання виробництва безпечної екологічно-чистої сільськогосподарської продукції.

Список літератури

1. Адміністративне право України : акад. курс : підручник : [у 2-х т.]; т. 1. Загальна частина / редкол. ; В.Б. Авер'янов [голова]. – Київ : Юрінком Інтер, 2004. – С. 65.
2. Рябченко О. Зміст державного регулювання господарської діяльності / О. Рябченко // Право України. – 2006. – № 1. – С. 81–84.
3. Конституції України (стаття 116).
4. Господарському кодексі України (стаття 22 та ін.).
5. Законі України «Про управління об'єктами державної власності».

Мушенко В.В.

к.ю.н., доц., доцент кафедри загальноправових дисциплін,
Київський національний торговельно-економічний університет

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКОВИХ ПІЛЬГ ЗА ПОДАТКОВИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

У системі нормативно-правового регулювання податкових правовідносин визначення поняття «пільга» було відсутнім до 2011 р. Лише у Податковому кодексі України (надалі – ПК України) міститься стаття 30, у якій надано характеристику даному інструменту податкового регулювання суспільно-економічних відносин держави та платників податків.

Метою даного дослідження є спроба визначити місце податкової пільги у системі правового регулювання оподаткування в умовах фінансово-економічної нестабільності сьогодення та визначити ефективні напрями використання даного фінансового інструмента.

Зазначимо, що податкова пільга – це передбачене податковим і митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку з нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору у меншому розмірі за наявності відповідних підстав (особливостей, що характеризують певну групу платників податків, вид їх діяльності, об'єкт оподаткування або характер і суспільне значення здійснюваних ними витрат) [1].

В ПК України міститься перелік податкових пільг, які умовно можна розподілити на чотири групи:

- 1) податкове відрахування (знижка), що зменшує базу оподаткування до нарахування податку та збору;
- 2) зменшення податкового зобов'язання після нарахування податку та збору, тобто податковий кредит у міжнародному розумінні цього терміна;

- 3) установлення зниженої ставки податку, збору чи платежу;
- 4) звільнення від сплати податку.

Дослідження позицій органів законодавчої влади нашої держави щодо формування основоположних та другорядних норм та приписів податкового законодавства формує певне уявлення про загальну стратегію національної системи оподаткування, але й дає можливість визначити суттєві недоліки законодавчого процесу. На нашу думку. До основних проблемних моментів охарактеризованої категорії належить наступне.

Податкова пільга не віднесена ПК України до обов'язкових елементів податку (збору). Наслідком такого теоретичного недоліку є те, що податкові пільги у відповідних розділах Кодексу не структуровані у окремі статті. Наслідком цього є відсутність чіткої ідентифікації пільг й відокремлення їх від інших локальних інструментів податкового регулювання. Крім того. Якщо розглядати податкову пільгу як виняток із загальних правил оподаткування, що полегшує виконання податкового обов'язку. До цього поняття варто відносити й право на використання касового методу податкового обліку, і збільшення тривалості податкового періоду, а також деякі інші норми, застосовувані до окремих категорій платників.

Окремим не врегульованим проблемним моментом, пов'язаним з податковим регулюванням є заборона на перенесення невикористаної пільги на наступні податкові періоди або на наступне відшкодування з бюджету. Адже світова податкова практика передбачає можливість тривалого використання права на податкову пільгу (по окремих видах зобов'язань: Чехія – 3 роки; Греція, Іспанія, США – 10 років; Бельгія – без яких-небудь тимчасових обмежень) [2].

На нашу думку, довгоочікуване впровадження ПК України не створило дієвої мотивації для розвитку інноваційної діяльності платників, що виступає однією з можливих причин уповільнення інноваційних процесів в економіці України. Наявність цих та інших проблем у сфері правового регулювання оподаткування знижує ефективність податкової політики й регулятивний потенціал податкової системи. Тому внесення змін та доповнень до ПК України, з метою його коригування до передових стандартів суспільно-економічної діяльності, має бути спрямовано на формування системи податкових пільг, в першу чергу, для виробничих суб'єктів провідних галузей економіки (сільське господарство, переробна промисловість, машинобудування), а також для окремих суб'єктів виробничої діяльності, які впроваджують інноваційні розробки та проекти, енергозберігаючі та екологічно ефективні технології. Податкова пільга повинна стати інструментом державного визнання ефективності здійснюваних платниками податків витрат.

Література

1. Податковий кодекс України : Закон від 02.12.2010, № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Tax risk management strategy. Vodafone Limited [Electronic resource]. – URL : <http://www.vodafone.pdf>.

Пахомова А.О.

к.ю.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківського національного аграрного університету

ОСНОВНІ ВИДИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ДОГОВОРІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

В сфері зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів агробізнесу найчастіше застосовуються зовнішньоекономічні договори, що регулюють питання купівлі-продажу сільськогосподарської продукції, бартерні операції, а також операцій з давальницькою сировиною.

Серед різноманітних комерційних угод договір купівлі-продажу є один із найбільш поширених. Основними джерелами правового регулювання договору міжнародної купівлі-продажу товарів, що набули чинності для України, є Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів 1980 р. та Конвенція про позовну давність у міжнародній купівлі-продажу товарів 1974 р. Вказані конвенції застосовуються до договорів купівлі-продажу товарів між сторонами, комерційні підприємства яких перебувають у різних державах.

Новелою у зовнішньоекономічній діяльності суб'єктів агробізнесу стало використання так званих дистриб'юторських договорів. Дистриб'юторський договір ґрунтується на договорі купівлі-продажу. Відносини купівлі-продажу є основними для правовідносин постачальника та дистриб'ютора, але ними не вичерпуються. За договором купівлі-продажу одна сторона має за мету купити товар, а інша – продати його. А за дистриб'юторським договором перед виробником і дистриб'ютором стоїть спільна мета – збут товару. Дистриб'юторський договір обов'язково має містити елементи правовідносин з договору поставки, страхування та транспортування.

Міжнародні дистриб'юторські договори широко застосовуються в практиці збуту товарів і в цілому сприяють його покращанню, оскільки постачальник одержує можливість сконцентрувати свої зусилля і свою збутову діяльність на вузькому колі осіб, а часто і на одній особі. Треба

зазначити, що дистриб'юторські договори належать до непоіменованих в Україні, тобто таких, що не регулюються безпосередньо чинним законодавством.

Дистриб'юторські відносини стимулюють конкуренцію товарів різних виробників. Призначення виключного дистриб'ютора, який відповідає за просування товару на ринок, – обслуговувати споживачів підтримувати необхідну кількість товарних запасів – з одного боку, є найбільш ефективним методом збуту, а з іншого – іноді єдиною можливістю вийти на певний ринок і конкурувати з уже наявними там виробниками [1].

Останнім часом значно збільшилась кількість товарообмінних (бартерних) операцій суб'єктів агробізнесу, оскільки завдяки їм господарська діяльність аграрних суб'єктів не потребує залучення значних обсягів грошових коштів.

Закону України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності» визначає товарообмінні (бартерні) операції у галузі зовнішньоекономічної діяльності як один з видів експортно-імпортних операцій, оформлених бартерним договором або договором зі змішаною формою оплати, яким часткова оплата експортних (імпортних) поставок передбачена в натуральній формі, між суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності України та іноземним суб'єктом господарської діяльності, що передбачає збалансований за вартістю обмін товарами, роботами, послугами у будь-якому поєднанні, не опосередкований рухом коштів у готівковій або безготівковій формі.

Операції з давальницькою сировиною за своєю суттю є підрядом. Вони забезпечують збереження права власності замовника на сировину та готову продукцію протягом усієї операції та дають змогу виконавцю отримувати прибутки без значних капіталовкладень у сировину. Тому зазначені операції користуються популярністю серед суб'єктів підприємницької діяльності. Що стосується учасників зовнішньоекономічних відносин, то при застосуванні давальницьких схем у виробництві продукції вони забезпечують себе певними перевагами при оподаткуванні [2, С. 101].

Література

1. Цірат Г. Договори у сфері зовнішньої торгівлі / Г. Цірат // Юридичний журнал. – 2004. – № 2 (20). – С. 71.
2. Правові основи зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів агробізнесу : підручник / В.І. Курило, І.В. Ковальчук, А.О. Сільнова, І.В. Гиренко ; за заг. ред. В.І. Курила. – Київ : Магістр – XXI сторіччя, 2011. – 223 с.

Плакся Н.А.

к.ю.н., доцент кафедри загальноправових дисциплін
Київського національного торговельно-економічного університету

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

В податковій системі України функції податків, зборів, платежів (надалі – податки) визначають їхню сутність та є похідними від функцій фінансів і виконують такі самі завдання, проте у вузьких межах. Основною сутнісною функцією податків є фіскальна функція, відповідно до якої податки виконують своє основне призначення – наповнення доходної частини бюджету. Тобто, грошові кошти від сплати податків формують доходи держави для задоволення потреб суспільства. Виходячи з цього, на нашу думку, податкове законодавство формується у напрямі фіскального регулювання відносин, що виникають у сфері оподаткування. За принципом державної фіскальної достатності у законодавстві формується порядок адміністрування податків та обов'язки, компетенція контролюючих органів та повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю.

Однак, у зв'язку з постійними змінами та доповненнями податкового законодавства протягом останніх років, питанням аналізу та наукового обґрунтування окремих неповністю урегульованих теоретико-правових питань, зокрема, визначення окремих елементів у механізмі здійснення документальних (планових та позапланових) перевірок, не в повній мірі підданий детальному науковому дослідженню.

Метою даного дослідження є спроба аналізу окремих елементів правового механізму здійснення податкового контролю, як одного з основних видів державного фінансового контролю в Україні, та надання пропозицій щодо удосконалення приписів окремих норм податкового законодавства щодо порядку проведення документальних перевірок.

Отже, на сьогодні, проведення основних видів державного фінансового контролю – податкового та митного контролю регулюється Податковим кодексом України (надалі – ПК України). Зокрема п. 41.1 ПК України визначено, що контролюючими органами є органи доходів і зборів – центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування єдиної державної податкової, державної митної політики в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів та реалізує державну податкову, державну митну політику, (далі – центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику), його територіальні органи [1].

Основна функція державних фінансових органів полягає у здійсненні контролю, який є обов'язковим елементом будь-якої галузі державного управління. Організація контролю є обов'язковим елементом управління суспільними фінансовими коштами, оскільки таке управління тягне за собою відповідальність перед суспільством. Забезпечення суворого додержання приписів норм податкового і митного законодавства зобов'язаними суб'єктами фінансових правовідносин є головною метою діяльності державних контролюючих органів. Від ступеня ефективності контрольної діяльності таких органів безпосередньо залежить рівень доходів бюджетів, а сам контроль виступає гарантією задоволення публічних майнових інтересів та важливим чинником фінансової безпеки держави, її соціально-економічної стабільності та добробуту.

На сьогодні, основною формою податкового контролю є податкова перевірка. Саме така форма контролю є найбільш ефективною з точки зору виявлення та забезпечення сплати не задекларованих, не нарахованих та вчасно не внесених податків до бюджету. Податкові перевірки забезпечують безпосередній контроль за повнотою і правильністю обчислення податків, який може бути реалізований тільки шляхом порівняння податкових декларацій (розрахунків), що їх подають платники податків, з фактичними даними щодо їх фінансово-господарської діяльності.

У відповідності до п. 75.1 ПК України контролюючі органи мають право проводити камеральні, документальні (планові або позапланові; виїзні або невиїзні) та фактичні перевірки [1]. В результаті практичного застосування норм ПК України контролюючими органами в процесі податкового адміністрування, зокрема, при проведенні позапланових виїзних перевірок, стає очевидною недосконалість приписів окремих фінансово-правових норм та необхідність їх удосконалення, шляхом внесення змін до даного акта податкового законодавства.

Отже, у результаті практичного застосування норм ПК України контролюючими органами в процесі податкового адміністрування, зокрема при проведенні позапланових виїзних перевірок, стає очевидним недосконалість приписів окремих фінансово-правових норм цього акту та необхідність їх удосконалення. Саме тому необхідне внесення змін до порядку проведення податковими органами документальних планових та позапланових перевірок, шляхом вилучення норм про можливість проведення таких перевірок лише за умови дотримання десятиденного терміну. Оскільки ця норма кореспондує зі ст. 19 Конституції України, згідно якої органи державної влади, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [2], ускладнює, а інколи і унеможливує здійснення ефективного та своєчасного податкового контролю та притягнення порушників податкового законодавства до юридичної відповідальності.

Список літератури

1. Податковий кодекс України : Закон № 2755-VI від 02.12.2010 р. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Конституція України : Закон № 254к/96-ВР від 28.06.1996. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.

Радченко О.Ю.

аспірант кафедри загальноправових дисциплін,
Київський національний торговельно-економічний університет,
секретар судового засідання Господарського суду
Житомирської області

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ВІД НЕДОБРОСОВІСНОЇ РЕКЛАМИ

Інтеграція України до Європейського Союзу потребує якісних змін в існуючій системі законодавчого забезпечення захисту прав споживачів фінансових послуг. Базове законодавство щодо захисту прав споживачів фінансових послуг від недобросовісної реклами на належному рівні не враховує особливості надання фінансових послуг, а нормативно-правові акти, що визначають повноваження державних органів, що забезпечують захист прав та інтересів споживачів на ринках фінансових послуг, врегульовують лише окремі аспекти цього питання, тому їх застосування є малоефективним.

Відсутність чіткого визначення поняття реклами фінансових послуг призводить до зловживання суб'єктів рекламних відносин шляхом здійснення впливу на споживачів фінансових послуг із використанням заборонених засобів, одним з яких є недобросовісна реклама. Саме тому детальний аналіз зазначеної проблеми є актуальним і необхідним в умовах розвитку рекламного ринку з метою захисту прав споживачів фінансових послуг та забезпечення здорового конкурентного середовища на ринку фінансових послуг.

Разом з тим, питання реклами у сфері фінансових послуг регулюється Законами України «Про рекламу» [1], «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [2], «Про банки і банківську діяльність» [3], «Про захист прав споживачів» [4] та ін.

Зауважимо, що згідно абзацу 7 статті 1 Закону України «Про рекламу» недобросовісна реклама – це реклама, яка вводить або може ввести в оману споживачів реклами, завдати шкоди особам, державі чи суспільству

внаслідок неточності, недостовірності, двозначності, перебільшення, замовчування, порушення вимог щодо часу, місця і способу розповсюдження[1].

Варто також вказати, що відповідно до статті 10 Закону України «Про рекламу» недобросовісна реклама забороняється. Відповідальність за недобросовісну рекламу несе винна особа[1].

Однак, у чинному законодавстві відсутнє поняття реклами у сфері фінансових послуг та не визначено належних засобів контролю за поширенням реклами у сфері фінансових послуг.

Крім того, у статті 11 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» зазначено, що фінансовим установам забороняється поширення будь-якої у формі реклами та іншої інформації, що містить неправдиві відомості про їх діяльність у сфері фінансових послуг [2].

Зазначене положення є спеціальною нормою для фінансових установ, проте вона не охоплює всіх учасників ринків фінансових послуг та не розкриває значення поняття «реклами у сфері фінансових послуг».

Вважаємо, що з метою реалізації Стратегії захисту прав споживачів фінансових послуг в Україні на 2012–2017 роки [5], необхідно внести доповнення в чинне законодавство шляхом визначення поняття реклами у сфері фінансових послуг.

На нашу думку, рекламу фінансових послуг варто законодавчо визначити як інформацію про фінансову установу та її діяльність, іншу особу, яка відповідно до закону має право надавати фінансові послуги, а також фінансові послуги, які надаються або надання яких планується фінансовими установами, іншими особами, які відповідно до закону мають право надавати фінансові послуги.

Таке законодавче закріплення дозволить, ми вважаємо, надати споживачам фінансових послуг додаткові гарантії їх прав та інтересів, а у разі порушення забезпечить належний рівень захисту та можливість відновлення порушеного права.

Література

1. Про рекламу : Закон України від 03.07.1996 № 270/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 39. – Ст. 181 (з наступними змінами та доповненнями).
2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 № 2664-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 1. – Ст. 1 (з наступними змінами та доповненнями).

3. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2001. – № 5–6. – Ст. 30 (з наступними змінами та доповненнями).
4. Про захист прав споживачів : Закон України від 15.12.1993 р. № 3682-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 30. – Ст. 379 (з наступними змінами та доповненнями).
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення стратегії реформування системи захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг на 2012–2017 роки» № 867-р від 31 жовтня 2012 року // Офіційний вісник України. – 2012. – № 85. – Ст. 346 (з наступними змінами та доповненнями).

Науковий керівник: Крегул Ю.І., к.ю.н., проф., завідувач кафедри загальноправових дисциплін Київського національного торговельно-економічного університету.

Рудоміно-Дусятська І.А.

к. ф.-м. н., доцент кафедри вищої та прикладної математики
Київського національного торговельно-економічного університету,

Пасенченко Ю.А.

к. ф.-м. н., доцент кафедри математичного моделювання
економічних систем Національного технічного університету
України «Київський політехнічний інститут»

АНАЛІЗ ДЕЯКИХ РИЗИКІВ ІНВЕСТУВАННЯ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Запозичення і інвестування є невід’ємною складовою підприємницької діяльності. На ринку фінансових послуг існує велика кількість установ, які пропонують різноманітні умови інвестування. Частина фінансових проєктів може мати ознаки фіктивного інвестування, або фінансових пірамід (ФП). В цьому контексті достатньо перерахувати широковідомі приклади таких ФП, як МММ, деякі кредитні спілки, зокрема кредитну спілку «Kingscapital», різноманітні «Будинки Селінга», автоклуби взаємного кредитування, деякі будівельні проєкти і інші. Також відомо, що фінансові інститути можуть в певні проміжки часу проходити через стан фінансової піраміди [1]. Крім того, моделями фінансових пірамід можуть описуватися державні і корпоративні зобов’язання [1]. Тому має значення отримання певних критеріїв і рекомендацій, які дозволяють б убезпечувати ризики інвестування суб’єктами підприємницької діяльності і були корисними для вкладників фінансових установ при прийнятті рішення про участь, або продовження участі у фінансових проєктах.

В даному повідомленні проводиться аналіз фінансових пірамід з точки зору їх організаторів і учасників. ФП – це фінансова схема, за якою її організатори емітують зобов'язання сплачувати прибутки у майбутньому [2]. У ФП прибутки сплачуються за рахунок надходження коштів від учасників піраміди. Реального нарощення коштів не відбувається. Організаторів фінансових пірамід цікавить оптимальний час існування піраміди, величина оптимальної суми зібраних коштів і оптимальний вибір параметрів піраміди [1, 2]. Для учасників фінансової піраміди важливим є термін можливої участі у піраміді для отримання прибутку і повернення основної суми боргу.

В повідомленні [2] було розглянуто кілька моделей ФП і отримані оцінки для таких параметрів, як t^* – оптимальний час існування піраміди, тобто час, за який у ФП буде зібрана максимальна сума коштів, t^{**} – час, за який кошти ФП вичерпаються, M^* – максимальна сума коштів зібрана у ФП:

$$t^* = 1 + \frac{1}{\beta}, \quad t^{**} = 1 + \frac{2}{\beta}, \quad M^* = \frac{m}{2} \left(1 + \frac{1}{\beta}\right), \quad (1)$$

де вартість позики – β відсотків за період. Сплати починаються через період після внесення. Якщо кожен період в піраміду надходить одна й та сама сума коштів m , то максимальна сума коштів в ФП дорівнює M^* . Якщо сума надходжень в піраміду з періоду в період зростає з темпом $r > 0$, тобто з знаменником геометричної прогресії $1 + r$, то при виконанні умови:

$$\beta < r \quad (2)$$

ФП може існувати як завгодно довго, а сума коштів у ФП зростатиме необмежено. Умова (2) означає, що темп надходження коштів у ФП більший за відсоток, який організатори сплачують інвесторам.

Зауважимо, що ставка r – темп зростання грошових надходжень в піраміду звичайно зменшується в часі. Тому співвідношення (2) виконується лише на початку діяльності ФП. В наступні періоди починає виконуватись протилежне співвідношення:

$$\beta > r \quad (3)$$

і замість (1) маємо таку оцінку оптимального часу існування піраміди:

$$t^* = \ln\left(\frac{\beta}{\beta - r}\right) / \ln(1 + r). \quad (4)$$

При цьому розширення грошової бази (зокрема при витратах організаторів ФП на рекламу) може збільшувати час існування піраміди.

При $t \geq t^*$ сума коштів в ФП починає зменшуватись і ФП припиняє існування.

Оцінки (1), (4) є корисними для вкладників при прийнятті рішення про участь, або продовження участі у фінансових проектах.

З оцінок бачимо, що якщо пропонується 20% в місяць, то такий фінансовий проект може проіснувати не більше півроку. Навпаки, при малих рівнях ставок – 1, 2, або 3% в місяць важко відрізнити фінансовий проект реального нарощення коштів від фінансової піраміди лише за величиною терміну існування. Тому достатньо надійна кваліфікація певного фінансового проекту, як фінансової піраміди, повинна спиратись на статистичні дослідження.

Література

1. Капустян В.О. Фінансова математика : навч. посіб. / В.О. Капустян, Ю.А. Пасенченко. – Київ : Прінт-Сервіс, 2013. – 216 с.
2. Рудоміно-Дусятська І.А. Аналіз деяких моделей фінансових пірамід. XV Міжн. наук.-практ. конференція «Проблеми модернізації економіки України в контексті угоди про асоціацію з ЄС та їх вирішення (Економічний, правовий і фінансовий аспекти) / І.А. Рудоміно-Дусятська, Ю.А. Пасенченко. – Київ : УДУФМТ, 16 квітня 2015 р. – С. 143–145.

Ситніченко О.М.

к.ю.н., доцент кафедри загальноправових дисциплін,
Київський національний торговельно-економічний університет

СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ І НЕБЕЗПЕКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Становлення ринкової економіки передбачають розвиток соціально-економічних відносин які регулюються у відповідності із законодавством держави. Рівень безпеки розвитку економіки впливає на формування правової держави і громадянського суспільства. Так, стаття 42 Конституції України проголошує право кожної людини на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом.

Сьогоднішні проблеми та загрози, що стоять перед вітчизняною сферою підприємництва спонукають її суб'єктів до пошуку нових форм захисту.

Як зазначає С. Чумаков, однією з головних проблем прискорення розвитку підприємництва є забезпечення його безпеки, що виникає з моменту початку діяльності підприємницької структури, конкретного функціонування підприємства [1, с. 89–90].

Формування ефективної системи безпеки підприємницької діяльності не можливе без розроблення певних заходів. До них слід віднести: виявлення, облік загроз і небезпек, а також знаходження способів щодо запобігання, недопущення або послаблення впливу основних суспільно-небезпечних загроз і небезпек, що впливають на підприємницьке середовище.

Для розкриття змісту даного дослідження в першу чергу слід розкрити поняття «загроза» та «небезпека».

Досліджуючи наукову літературу можна зробити висновок щодо чіткої визначеності даних понять – «небезпека» та «загроза» ототожнюються одними науковцями, окремі визначають небезпеку формою загрози [2], інші – загрозу стадією або формою небезпеки [1, с. 6]. Низка дослідників робить наголос на наслідках загрози та небезпеки, визначаючи їх як дію факторів, явища, події, які викликають небажаний стан підприємства, втрати, шкоду і ін. [2, с. 7]. Звернувшись до сучасного тлумачного словника, який визначає загрозу як можливість, неминучість небезпеки, а небезпеку як можливість, ймовірність якогось лиха, нещастя, шкоди й т. ін. [3, с. 187, 307]. Виходячи з наведених визначень, різниця між економічною загрозою і економічною небезпекою характеризується переходом із потенційної можливості у реальну (на відміну від думки, що висловлює Ярочкін В.І. [4, с. 16], який визначає загрозу реальним проявом небезпеки).

Поняття «загрози і небезпеки для функціонування підприємства» – це сукупність умов і чинників, які створюють небезпеку життєво важливим її інтересам [5, с. 42].

Для визначення суті впливу загроз і небезпек на функціонування підприємством велике значення має їх класифікація в основу якої покладено загально прийняті критерії.

Одним із важливих підходів до аналізу загроз є їх класифікація за характером та ступенем небезпеки, яку вони становлять. За джерелом виникнення усі загрози можна поділити на зовнішні і внутрішні:

- **зовнішні** (за межами підприємства), що виникають поза межами підприємства і не пов'язані з господарською діяльністю суб'єкта (як розкрадання матеріальних засобів і цінностей, особами, котрі не працюють на цьому підприємстві, промислове шпигунство).
- **внутрішні** (в середині підприємства), що пов'язані з господарською діяльністю підприємства та її персоналу, що виникають в результаті реалізації зовнішніх «замовлень»;

У своєму дослідженні А.І. Берлач виділив групу суб'єктів (фізичних та юридичних осіб), що можуть нести загрозу і небезпеку функціонування підприємства до них відносяться: іноземні спецслужби та організації; кримінальні елементи (злочинна мафія); вітчизняні фірми, що займаються промисловим шпигунством; конкуренти; транснаціональні компанії та інші іноземні фірми; іноземні науково-дослідницькі центри тощо [5, с. 44].

Одним із найнебезпечніших суб'єктів є злочинна організація, а також організовані злочинні групи, банди та об'єднання «злочинці у законі». Всі ці вище вказані угруповання можуть здійснювати суспільно небезпечні діяння з метою незаконного збагачення. Такі діяння в більшості випадків вчиняються методами погрозу, насильства, вбивства тощо, за які передбачена кримінальна відповідальність відповідно до чинного Кримінального кодексу України.

Саме тому, виникає необхідність здійснити аналіз концепції загрози і небезпек, оцінюванні характеру реальних і потенційних внутрішніх і зовнішніх загрози, несприятливих чинників у різних сферах діяльності підприємств, що становлять небезпеку для її життєво важливих інтересів.

Як підсумок, слід зазначити, що система реальних і потенційних загрози і небезпек не є постійною. Оскільки в певний період часу розвитку суспільства можуть виникати нові та зникати старі загрози та небезпеки, а також може відслідковуватися динаміка наростання і зменшення таких небезпек та загрози які можна віднести до злочинних діянь.

Список використаних джерел

1. Чумаков С.Т. Защитные механизмы обеспечения безопасности предпринимательства: дис. ... канд. экон. наук: спец.: 08.00.05 / С.Т. Чумаков. – М., 2005. – 181 с.
2. Бандурка О.М. Основи економічної безпеки : підручник / О.М. Бандурка. – Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 236 с.
3. Сучасний тлумачний словник української мови. – Київ: Кобза, 2005. – 544 с.
4. Ярочкин В.И. Система безопасности фирмы. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Ось-89, 2003. – 352 с.
5. Берлач А.І. Безпека бізнесу : навч. посіб. / А.І. Берлач. – Київ : Університет «Україна», 2007. – 280 с.

Сердюченко О.В.

к.ю.н., доцент кафедри загальноправових дисциплін
Київського національного торговельно-економічного університету

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Будь-яка розвинена держава в світі має банківську систему. Саме вона забезпечує економіку необхідним обсягом фінансових ресурсів, гарантуючи вільний рух капіталу, розрахунки суб'єктів господарювання, кредитування економіки, а також реалізацію інших функцій та завдань [1].

При здійсненні банками своєї діяльності виникає багато проблем та перешкод, тому забезпечення стабільності банківської системи є першочерговим завданням, яке необхідно вирішити під час інтеграції України до Європейського економічного простору. Для стабільного та ефективного функціонування банківської системи держава створює умови та надає гарантії зайняття банківською діяльністю. Однією з таких гарантій є банківська таємниця.

Зауважимо, що вивчення питання «банківської таємниці» неодноразово піднімалося такими науковцями, як Д.О. Гетьманцевим, О.А. Костюченко, Г.О. Світличною, А.І. Сиротою, І.В. Сліпченко, Т.А. Костецькою, М.М. Ясинкою та іншими. Однак ця обставина не знімає потреби у подальшому дослідженні проблем банківської таємниці та пошуку оптимальних шляхів їх вирішення.

Слід зазначити, що при порівняно невеликій кількості доробок на цю тему, погляди науковців на обов'язкові елементи, а іноді і на загальну правову сутність банківської таємниці, вкрай різняться.

Деякі автори [2, 3] вважають, що банківська таємниця (далі – БТ) є різновидом комерційної таємниці (далі – КТ), оскільки склад БТ утворює КТ клієнта, що стала відомою банку в силу наявності договірних відносин між ним та банком, та КТ самого банку як самостійного суб'єкта господарювання.

На думку інших вчених «банківська таємниця» та «комерційна таємниця» мають ряд відмінностей, які витікають з законодавства [4, с. 267]:

Інші автори [5, с. 184] наводять такі відмінності між банківською таємницею і комерційною: абсолютний характер БТ (один уповноважений – один зобов'язаний; клієнт-банк); КТ виникає внаслідок укладення договору по основній діяльності підприємства (банку), тоді як відомості, що становлять БТ мають додатковий характер до укладеного основного договору між банком і клієнтом; для КТ важлива охорона суті, для БТ – охорона невідомості самого факту її наявності, самого факту відносин банку і клієнта; розкриття КТ третім особам диктується фактом отримання прибутку, а надання відомостей, що становлять БТ (клієнтом банку, банком третім особам), завжди має вимушений характер; володаря комерційної таємниці стимулює охороняти її можливість отримання прибутків, банк же охороняє БТ унаслідок цінності відносин із клієнтом; КТ може бути надана за плату, в той же час купівля-продаж БТ завжди має незаконний характер; КТ для усіх осіб має статус таємниці; БТ не має такого статусу стосовно осіб, проінформованих про неї клієнтом банку.

У роботах деяких вчених БТ розглядається вже як різновид службової таємниці: «Банківська таємниця визначається як інформація про операції, рахунки та вклади клієнтів і кореспондентів банку. Носії такої інформації мають гриф таємності, оскільки вона є різновидом службової таємниці».

Аналіз визначення БТ такими вченими, як І. Безклубий, Т. Костецька [3, с. 85], Л. Стрельбицька, О. Костюченко дозволяє стверджувати, що при конструюванні поняття «банківська таємниця» здебільшого вчені виходять із того, що це є перш за все, певний вид інформації з обмеженим доступом. Проте, це однозначно не є КТ, адже до останньої кожен суб'єкт господарювання вправі віднести будь-які відомості, за виключенням тих, які не можуть становити КТ.

На відміну від КТ, ряд відомостей, які становлять БТ, має бути чітко окресленим, адже обов'язок її зберігання встановлюється імперативним способом шляхом його закріплення у нормативно-правових актах законодавцем.

Зауважимо, що поняття «банківська таємниця» закріплене і на законодавчому рівні, зокрема в ст.60 Закону України «Про банки і банківську діяльність».

Однак стаття містить певні суттєві недоліки. Підтримуємо думку науковців, які вважають, що до БТ також повинна відноситися інформація, що стосується клієнта, навіть якщо останній припинив свої відносини з банком.

Крім того, до кола інформації, яка охоплена режимом БТ також необхідно включити відомості про особу, яка намагалась стати клієнтом банку, однак не стала ним в силу певних обставин (наприклад, для вирішення питання про надання кредиту особі в неї були витребувані банком певні документи, що містять конфіденційну інформацію або БТ, крім цього була проведена перевірка фінансово-майнового стану особи, яка показала, що особа не має достатнього обсягу активів для одержання кредиту, внаслідок чого кредитний договір не було укладено), адже, виходячи зі змісту визначення закріпленого в законодавстві така інформація не підпадає під захист БТ.

Отже, при визначенні поняття банківської таємниці слід враховувати вищенаведені недоліки. У зв'язку з цим пропонується банківську таємницю визначати як інформацію, яка стала відомою банку та іншим фінансовим установам в ході обслуговування клієнта, колишнього клієнта та осіб, які надавали інформацію, проте з тих чи інших причин не стали клієнтами банку, і розголошення якої може завдати матеріальної чи моральної шкоди особі.

Література

1. Гетманцев Д.О. Банківське право України : навч. посіб. / Д.О. Гетманцев, Н.Г. Шукліна. – Київ : Центр навч. літ., 2007. – Режим доступу : http://ebk.net.ua/Book/law/getmantsev_bpu/part7/701.htm
2. Стрельбицька Л. Правові засади захисту банківської та комерційної таємниці / Л. Стрельбицька // Юридична Україна. – 2005. – № 4. – С. 64–69.

3. Юридична енциклопедія в 6 т. / ред. кол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – Київ : Укр. Енцикл., 1998. – Т. 1. – С. 190.
4. Зінченко Ю.В. Розмежування понять «банківська таємниця» та «комерційна таємниця» / Ю.В. Зінченко // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2013. – № 26. – С. 261–270.
5. Смерічевський С.Ф. Банківська таємниця в системі безпеки національної економіки / С. Смерічевський, Є. Свіридов // Університетські наукові записки. – 2012. – № 2 (42). – С. 180–186.

Хусаїнов Р.В.

викладач кафедри менеджменту і маркетингу
Київського національного лінгвістичного університету

МІСЦЕ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ В РАМКАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Державно-приватне партнерство (далі – ДПП) на сьогодні, в умовах стагнації розвитку основних галузей національної економіки, дефіциту бюджету, високого рівня інфляції тощо є дієвим інструментом залучення приватних інвестицій на внутрішній ринок України, особливо в такі галузі як водопостачання, енергетики, охорона здоров'я, будівництво та розвитку транспортної інфраструктури. Ми поділяємо думку, що «державно-приватне партнерство є ефективним механізмом підвищення конкурентоспроможності економіки і дієвим активатором інноваційного розвитку, сприяє: інтенсифікації економічного розвитку країни; залученню додаткових інвестицій в довгострокові інфраструктурні проекти; покращенню соціальної інфраструктури в регіонах; створенню нових робочих місць тощо. Саме тому, ДПП може виступати механізмом розвитку підприємництва в Україні» [1, с. 363].

Механізм ДПП набув свого розвитку і в Україні, із прийняттям в 2010 році Закону України «Про державно-приватне партнерство». За офіційними даними, станом на 1 січня 2016 року на засадах державно-приватного партнерства реалізується 177 проектів (укладено 146 договорів концесії, 31 договір про спільну діяльність) [2].

Успішна реалізація проектів на основі механізму державно-приватного партнерства у великій мірі залежить від здатності суб'єктів партнерства оцінити, розподілити і ефективно управляти ризиками на всіх стадіях життєвого циклу проекту. Сама сутність механізму ДПП передбачає, що сторони такого партнерства розподіляють ризики між собою, тим самим зменшуючи їх для кожної із сторін.

На нашу думку, система ризик-менеджменту при реалізації проектів ДПП є недостатньо дослідженою і практично не апробованою в Україні. Множинність факторів ризику в рамках реалізації проектів державно-приватного партнерства ставить перед державою, як основного гравця даного партнерства, складні завдання щодо ціленаправленого впливу на них. І досі залишаються невирішеними багато питань, зокрема, щодо методів аналізу збору інформації про можливі ризики, створення і впровадження системи управління ними тощо. Необхідність підвищення ефективності системи корпоративного управління, збільшення норми доходу і ефективності при реалізації проектів ДПП вимагає комплексного підходу до оцінки ризиків. Враховуючи те, що проекти ДПП реалізуються в різних галузях економіки, мають різні масштаби і терміни реалізації, однієї загальної методології оцінки ризиків і їх управління бути не може. Хоча загальна методологія ефективного управління і контролю за ризиками при реалізації проектів ДПП повинна бути. Адже в рамках проектів ДПП бере участь державний орган, виступаючи представником інтересів держави і народу, що покладає на дану сторону партнерства особливі завдання і вищий рівень відповідальності.

Ризики проектів ДПП варіюються в залежності від країни, в якій здійснюється даний проект, від регіону, характеру проекту, фінансових ресурсів та багатьох інших факторів. Проте, певні ризики є загальними для багатьох видів проектів ДПП. В результаті проведеного дослідження, нами виділено наступні загальні характеристики ризиків проектів державно-приватного партнерства:

- Проектні та будівельні ризики.
- Операційні ризики.
- Кадрові ризики.
- Нормативно-правові та політичні ризики.
- Фінансові та економічні ризики.
- Ризики, пов'язані зі зміною вартості активу.
- Форс-мажор.

Важливо враховувати, що ефективний розподіл ризиків вимагає творчого і інноваційне мислення, дотримання принципів законності при підготовці проектної документації і реалізації проекту, а також чіткий фінансово-економічний план проекту і його дотримання із урахуванням факторів змінності (фактору ризику). Саме побудова ефективної системи оцінки і ефективного управління ризиками є ключовим елементом, від якого залежить ефективність реалізації проектів на основі механізму державно-приватного партнерства.

Література

1. Хусаїнов Р.В. Державно-приватне партнерство як механізм розвитку підприємництва в Україні / Р.В. Хусаїнов // Економіка підприємства : сучасні проблеми теорії та практики : Матеріали четвертої міжнар. наук.-практ. конф., 18 вересня 2015 р. – Одеса, Атлант, 2015. – С. 362–363. DOI: 10.13140/RG.2.1.1684.6804.
2. Довідка щодо стану здійснення державно-приватного партнерства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=6b08c354-a6fd-4ace-8c57-41829defda5c&title=DovidkaSchodoStanuZdiisnennia>

Яцюта О.С.

аспірант кафедри економічної теорії та конкурентної політики
Київського національного торговельно-економічного університету

СЕРТИФІКАЦІЯ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Розвиток ринку логістичних послуг України сприяв появленню великої кількості учасників ринку. Це ускладнює можливість оцінити надійність провайдера ще до початку співробітництва та зрозуміти, наскільки якісний сервіс він може надати. І хоча багато національних компаній зарекомендували себе надійними постачальниками якісного сервісу, щоб успішно існувати на світовому ринку і витримувати серйозну конкуренцію з боку міжнародних провайдерів, компанії повинні встановити для себе певні корпоративні стандарти, що відповідають міжнародним вимогам. У країнах з розвинутою ринковою економікою наявність сертифікатів ISO 9001, 14001, 22000, OHSAS 8001, IFS Logistic вважається достатньою гарантією рівня компетенцій та надійності логістичного оператора.

IFS Logistic – стандарт для проведення аудиту всієї логістичної діяльності в ланцюзі постачань харчових і нехарчових продуктів (транспортування, зберігання, навантаження / розвантаження, складська обробка, розподіл і т.д). В останні роки все більше підприємств роздрібної торгівлі пред'являють до провайдерів логістичних послуг наявність сертифікації по IFS Logistic.

ДСТУ ISO 9001: 2009 – національний стандарт України, присвячений системам управління якістю. Цей стандарт відповідає міжнародному стандарту ISO 9001: 2008. На сьогоднішній день вимоги стандарту ISO 9001: 2008 до системи управління якістю є найбільш авторитетними в світі. Даний стандарт використовує понад мільйон організацій в 176 країнах. Вимоги стандарту ISO 9001: 2008 використовується в якості національних

нормативів до підприємств щодо всіх аспектів системи управління компанії: керівному складу підприємства, маркетингу, процесам виробництва і надання послуг, вимірювання продуктивності, управління ризиками, забезпечення ресурсами і т.д.

Практично всі міжнародні логістичні оператори, які працюють в Україні, регулярно підтверджують відповідність своїх систем менеджменту вимогам стандартів ISO – як загальних, так і галузевих.

Так, наприклад, група компаній Zammler керується в своїй діяльності стандартами компетенції логістичного персоналу, розробленими ELA (Європейською асоціацією логістики), які чітко прописані в корпоративному кодексі компанії. Щорічно персонал проходить атестацію на підтвердження (відповідність) даним стандартам. ТОВ «Рабен Україна», удосконалює систему менеджменту згідно з вимогами стандарту ISO 9001: 2008, а також працює над інтегрованою системою менеджменту за стандартами ISO 9001, 14001, 22000, OHSAS 8001, IFS Logistic. Компанія AsstrA Associated Traffic AG неодноразово проходила сертифікацію ISO 9001: 2008 (системи менеджменту якості), ISO 14001: 2004 (системи управління навколишнім середовищем), ISO 22000: 2005 (системи менеджменту безпеки харчової продукції). DB Schenker, також регулярно підтверджує відповідність системи менеджменту основним міжнародним стандартам, починаючи з ISO і закінчуючи Європейськими стандартами для наземного транспорту.

На рівні державного регулювання проблему недобросовісних перевізників та експедиторів передбачається вирішувати шляхом прийняття нового Закону України «Про автомобільний транспорт» та виробити дієвий механізм добровільної сертифікації даних послуг. Крім того пропонується запровадити електронні реєстри перевізників та експортерів, що гарантуватиме виконання договірних зобов'язань цих суб'єктів. У той же час Мінінфраструктури має включити до розробки «Положення про державний реєстр експедиторів, що надають транспортно-експедиційні послуги на автомобільному транспорті», яке затверджує КМУ, представники Асоціації міжнародних експортерів України, Асоціації «Укрзовніштранс» та АсМАП України.

Розробка і впровадження процесів стандартизації значно впливає на систему національних і міжнародних економічних відносин. Європейський досвід показує, що стандартизація логістичних послуг призводить до зростання обсягів перевезень і, відповідно, вантажних потоків – як внутрішніх, так і міжнародних, в т.ч. транзитних. оскільки вона сприяє не тільки прозорості ринку, а й більш активному впровадженню новітніх технологій, і підвищення безпеки бізнесу завдяки контролю ризиків.

Науковий керівник: Уманців Ю.М., д. е. н., професор кафедри економічної теорії та конкурентної політики Київського національного торговельно-економічного університету.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СЛУЖБОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Функціонування державних інститутів неможливе без використання певного обсягу службової інформації, яка забезпечує потреби організації їх роботи. Режим службової інформації покликаний забезпечити збереження відомостей, утворених чи отриманих працівниками при виконанні своїх службових обов'язків, проте інтенсивний інформаційно-технічний розвиток призвів, на жаль, до створення можливостей відносно легкого та швидкого розголошення або отримання будь-яких відомостей.

Недоліки вітчизняного законодавства, серед яких внутрішня суперечливість при регулюванні тих чи інших суспільних відносин, декларативність законодавчих актів, відсутність в цих актах механізмів їх реалізації особливо актуальні для нормативно-правового регулювання суспільних відносин у сфері службової інформації. Незважаючи на важливість такого виду інформації з обмеженим доступом, на сьогодні відсутній уніфікований законодавчий акт, який би визначав концептуальні засади правового регулювання службової інформації, зокрема, містив би нормативне закріплення поняття «службова інформація», перелік видів такої інформації, єдині критерії віднесення до службової інформації, механізм захисту тощо. Натомість окремі норми, що регулюють вказані суспільні відносини, хаотично розпорошені в окремих нормативних актах, більшість з яких є підзаконними.

Так, чинним законодавством встановлено лише, що зміст службової може складати інформація: 1) що міститься в документах суб'єктів владних повноважень, які становлять внутрівідомчу службову кореспонденцію, доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень; 2) зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці [1].

Наведені норми містять обов'язкові і виключні умови, за одночасної наявності яких інформацію може бути віднесено до службової: по-перше, відомості мають міститись у внутрівідомчій службовій кореспонденції, доповідних записках і рекомендаціях (тобто вони не можуть бути віднесені до службової інформації, якщо міститься, наприклад, у міжвідомчій

кореспонденції); по-друге, певні документи мають бути пов'язані з розробкою напряму діяльності відповідного органу, чи зі здійсненням його контрольних чи наглядових функцій; по-третє, такі документи мають передувати публічному обговоренню та/або прийняттю рішень (іншими словами, відповідно до закону, органи державної влади, їх посадові особи, органи місцевого самоврядування не мають права надавати гриф «для службового користування» і не оприлюднювати абсолютно всі (за винятком тих, що мають гриф таємності, відповідно до Закону України «Про державну таємницю») правові акти). На думку деяких науковців, причини появи подібних положень видаються цілком зрозумілими, оскільки після того, як законодавець принципово відмовився від поняття «службова таємниця», вважаючи що для захисту «маленьких відомчих секретів» не слід задіювати весь потенціал держави, представники заінтересованих державних структур протягом багатьох років намагалися всіма силами під тією чи іншою назвою відродити «службову таємницю» [2].

Відмітимо також, що Закон України «Про доступ до публічної інформації» передбачає можливість віднесення до службової інформації відомості, зібрані в процесі оперативно-розшукової діяльності. Остання є досить схожим, на наш погляд, видом діяльності із досудовим розслідуванням, хоча законодавець не відніс дані досудового слідства до предмету захисту службової інформації. З цього можна зробити висновок, що даним досудового слідства надано більший режим захисту від розголошення шляхом встановлення їх таємниці.

Крім того, на сьогоднішній день потребують законодавчого урегулювання правила поведінки зі службовою інформацією та її носіями посадовими та службовими особами, які б враховували, зокрема, специфіку діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування

Література

1. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.
2. Усенко І. Новели вітчизняного законодавства про інформацію у контексті вимог здорового глузду і юридичної техніки / І. Усенко // Права людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://khp.org>.

Герасименко А.Г.

професор кафедри економічної теорії та конкурентної політики
Київський національний торговельно-економічний університет
Київ, Україна

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВЕРТИКАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Зазвичай, говорячи про конкурентні відносини, ми маємо на увазі так звану горизонтальну конкуренцію, коли конкурентна боротьба розгортається між учасниками єдиного релевантного ринку за контроль над споживчим попитом. Вона є найбільш очевидним, переважно досліджуваним, втім далеко не єдиним видом конкуренції. Втім сьогодні мені б хотілося зупинитися на аналізі іншої – вертикальної конкуренції, що передбачає боротьбу між суб'єктами різних етапів технологічного ланцюга чи вертикалі товароруку за контроль над більшою часткою галузевого прибутку. Тобто, йдеться про боротьбу постачальника ресурсу і виробника готової продукції (чи постачальника готової продукції і її продавця), в якій, керуючись наявною переговорною силою, вони торгуються між собою за кращі умови закупівлі / реалізації продукції.

Найбільш рельєфно така боротьба наразі проявилася у вітчизняній роздрібній торгівлі через протистояння потужних мережевих ритейлерів і їх постачальників, яке вже давно вийшло за рамки переговорного процесу між учасниками ринку, охопивши й публічну площину. Ритейлери апелюють до відсутності структурних передумов домінування на ринках роздрібною торгівлі, спростовуючи таким чином наявність у них ринкової влади. Постачальники жаліються на примус з боку ритейлерів до прийняття на себе не вигідних умов продажу товарів (надто тривалих відстрочок платежу, плати за вхід в мережу, нав'язування додаткових інформаційних послуг тощо), як свідчення наявності у них такої влади. Обидві сторони мають рацію, аналізуючи проблему у різних площинах: торгівці – в горизонтальній, постачальники – у вертикальній. А тим часом зловживання продовжуються, адже у вітчизняному законодавстві відсутні регулятори вертикальної конкуренції.

Вперше такі регулятори було запроваджено у 1973 році поправками до Німецького Акту проти обмежень конкуренції. Це було ще до масштабного поширення касових апаратів, яке змістило ринкову владу від виробників до торгівців, а тому поправка була спрямована на перешкоджання великим нафтовим компаніям дискримінувати маленькі залежні від них заправні станції під час нафтової кризи. Додатково впровадження нових правил мало на меті захистити інших роздрібних торгівців від залежності, що є результатом довготермінових ділових

відносин чи значної прихильності споживачів до деякого бренду. Втім її гнучке формулювання виявилось достатнім і для врегулювання майбутньої проблеми зловживань відносинами економічної залежності між все потужнішим рітейлом і множиною дрібних постачальників.

У 1980-х роках цим самим шляхом пішла Франція, розширивши коло випадків ринкового домінування на відносини економічної залежності, обумовленої відсутністю достатніх і прийнятних альтернатив для переорієнтації підприємством своєї господарської діяльності на співпрацю з іншими контрагентами. В Ордонансі 1986 року вже міститься посилення на заборону конкретних господарських практик:

- відмови від продажу;
- зв'язаних продажів;
- вимоги розкриття комерційних умов взаємодії з іншими контрагентами;
- встановлення плати, непропорційної наданим послугам тощо.

Схожою була реакція на проблему Швейцарії та Італії.

Більш адресні регулятори вертикальної конкуренції у вигляді правил економічної залежності у сфері роздрібної торгівлі сьогодні створено в багатьох країнах та на наддержавному рівні. Так, Директивою № 211/7/EU з 1 березня 2013 року на всій території ЄС встановлено граничний строк оплати товару, поставленого постачальником у торговельну мережу, тривалістю 30 днів. Законом Латвії «Про заборону нечесної практики в роздрібній торгівлі» рітейлерам по відношенню до постачальників заборонено:

- нав'язувати та справляти так звану «плату за полиці»;
- змушувати компенсувати недоотриманий прибуток;
- змушувати покривати витрати, пов'язані з відкриттям нових та оновленням діючих магазинів;
- обмежувати право домовлятися з іншими мережами роздрібної торгівлі про вигідніші умови реалізації товарів.

Законом Російської Федерації «Про основи державного регулювання торговельної діяльності в Російській Федерації» заборонено нав'язувати контрагентам умови щодо:

- надання суб'єктом господарювання контрагенту відомостей щодо укладених ним договорів з іншими суб'єктами господарювання;
- внесення постачальником продовольчих товарів плати за право постачання власної продукції в торговельну мережу;
- внесення плати за зміну асортименту продовольчих товарів, що постачається в магазини торговельної мережі;

– повернення постачальнику непроданих товарів після завершення встановленого строку за виключенням законодавчо встановлених випадків і т.д.,

та встановлюються строки оплати товарів:

– 10 робочих днів з моменту прийняття товару рітейлером для товарів терміном придатності до 10 днів;

– 30 календарних днів – для товарів терміном придатності від 10 до 30 днів;

– 45 календарних днів – для товарів терміном придатності понад 30 днів.

Усі ці регламенти стосуються поширених в Україні практик організації відносин постачальників і роздрібно торговельних мереж. Їх прийняття могло б суттєво змінили інституційне середовище в торгівлі та обмежити можливості одних зловживати своєю ринковою владою за рахунок інтересів інших.

При цьому необхідність подібного впорядкування відносин між постачальниками та операторами мережевої торгівлі, як втім і загальна потреба законодавчої регламентації торговельної діяльності в Україні, обговорюється вже близько 10 років. В 2009 році навіть було прийнято Концепцію проекту Закону України «Про внутрішню торгівлю», але до прийняття відповідного закону справа так і не дійшла. За цей час в Україні змінилося три президенти, шість урядових команд, але потужне торговельне лобі завжди опинялося на крок попереду виробничого, зводячи нанівець усі зусилля по просуванню відповідного законопроекту. Зрештою, у липні 2013 року прес-службою Міністерства економічного розвитку і торгівлі України було розповсюджено заяву щодо відмови уряду від ініціації прийняття Закону України «Про внутрішню торгівлю» та прийняття рішення щодо введення законодавчих норм, що визначають правила здійснення внутрішньої торгівлі, до чинних законів, що може розцінюватися як чергова перемога наділених ринковою владою торгівців над дисперсною множиною їх постачальників. Сьогодні позиція Уряду з цього запитання залишається незмінною, як і незмінною залишається відсутність відчутних змін в регулюванні вертикальної конкуренції в торгівлі. А існуючі регламенти горизонтальної конкуренції не спроможні їх замінити.

Про це свідчить і досвід Антимонопольного комітету України, рішення якого по картельній справі на ринку роздрібно торгівлі продовольчими товарами в м. Київ досі не виконано, хоча й було винесено більше року назад. Ба більше – є навіть окремі судові рішення, щодо відміни накладених ним штрафних санкцій на компанії «Ашан Україна» та ТОВ «АТБ-маркет». Судова тяганина триває, доводячи неефективність

існуючої системи регуляторів. Адже, в умовах чинного регуляторного середовища Антимонопольний комітет України був змушений доводити змову між ритейлерами, що є найскладнішим для доведення порушенням правил добросовісної конкуренції. В тій же Німеччині, Франції чи Латвії, де існують правила економічної залежності, йому б не довелося цього робити, а ефективність захисту конкуренції на ринку була б значно вищою.

Із цього можна зробити висновок щодо необхідності інституційного реформування системи державного регулювання конкурентних відносин в частині регулювання вертикальної конкуренції. Й робити це треба не тільки у роздрібній торгівлі, хоча остання і є сферою, де ця проблема набула найбільшої гостроти, а в цілому. По-перше, це дозволить знизити інтенсивність протидії вітчизняного ритейлу та знайти в інших галузях вітчизняної економіки достатню підтримку відповідної реформи з боку підприємницьких кіл. По-друге, – сформує передумови для захисту й розвитку ефективної конкуренції не тільки в традиційних межах ринку, але й на галузевому рівні. По-третє, – створить автоматичний механізм підтримки та захисту конкуренції в сучасній динамічній економіці, де швидкість інституційних змін є настільки великою, що ефективність будь-якої дії ex-ante в разі перевищує її ефективність при запровадженні в режимі ex-post.

Наукове видання

**ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ХХІ СТ.
ТА СТРАТЕГІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

(Київ, 24 травня 2016 року)

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 13,02. Тираж 25 пр. Зам. 492.

Видавець і виготовлювач

Київський національний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ, Україна, 02156

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4620 від 03.10.2013 р.